

T.C.
MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
BİNA BİLGİSİ YÜKSEK LİSANS TEZİ

128387

FOÇA KENT TARİHİNİN MİMARİ DOKUYA YANSIMASI

TC. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Arzu Yeşilyurt (Mimar)

DANIŞMAN: Prof. Nursel Onat

İSTANBUL – EKİM 2002

Arzu Yeşilyurt tarafından hazırlanan “Foça Kent Tarihinin Mimari Dokuya Yansıması” adlı çalışmanın yüksek lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yüksek Lisans Tez Danışmanı

Prof. Nursel ONAT

Bu çalışma Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Bina Bilgisi Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Nursel ONAT

Jüri Üyesi: Prof. Mete ÜNAL

Jüri Üyesi: Oktay EKİNCİ

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
SUMMARY	IV
ŞEKİL LİSTESİ	V
PLAN LİSTESİ	VII
KESİT LİSTESİ	XI
CEPHE LİSTESİ	XIII
HARİTA LİSTESİ	XV
FOTOĞRAF LİSTESİ	XVI
GİRİŞ	1
BÖLÜM I. FOÇA'NIN FİZİKSEL VE TARİHSEL DEĞERLENDİRMESİ	
1.1. FOÇA'NIN COĞRAFİ KONUMU	3
1.1.1. Foça'nın İzmir İli İçindeki Yeri	4
1.1.2. Foça Kent Sınırları	4
1.2. FOÇA'NIN TARİHSEL GELİŞİMİ	5
1.2.1. Foça'nın Tarihi	5
1.2.2. Foça'ya Ulaşım	34
1.2.3. Foça'da Nüfus Hareketleri	36
1.2.4. Foça'nın Ekonomik Yapısı	39
1.2.4.1. Phokaia'nın Ekonomik Yapısı	39
1.2.4.2. Foça'nın Ekonomik Yapısı	41
BÖLÜM II. FOÇA'NIN FİZİKSEL YAPISI	
2.1. YERLEŞME DOKUSUNUN FİZİKSEL GELİŞİMİ	43
2.1.1. Antik Çağlarda Phokaia'nın Kent Yerleşimi	43
2.1.2. 20. Yüzyılda Foça'nın Yerleşimi ve Gelişimi	45
2.1.2.1. Fotoğraflarla 20. Yüzyılda Foça'nın Değişimi	50
2.2. ANTİK ÇAĞLARDAN GÜNÜMÜZE FİZİKSEL DOKUYU OLUŞTURAN MİMARİ VE İŞLEVSEL ÖGELER	65
2.2.1. Yol Dokusu ve Mahalleler	65
2.2.2. Meydanlar	66
2.2.3. Çarşı ve Alışveriş	68
2.2.4. Dini Yapılar	69
2.2.5. Hamamlar	73
2.2.6. Eğitim Yapıları	75
BÖLÜM III. FOÇA'DA YÖRESEL MİMARLIK	
3.1. KARE PLANLI TAŞ YAPILAR	77
3.2. BASİT SIRA EVLER	84
3.3. TEK EVLER	85
BÖLÜM IV. FOÇA'DA SİVİL MİMARİ ÖRNEKLERİN İNCELENMESİ	
4.1. TASARIM ÖGELERİ	86
4.1.1. Foça Konutlarında Tasarım Ögeleri	87
4.1.1.1. Hol	87
4.1.1.2. Odalar	88

4.1.1.3. Servis Mekanları	89
4.1.1.4. Merdivenler	89
4.2 FOÇA'NIN SİVİL MİMARİ ÖRNEKLERİNİN İNCELENMESİ	90
4.2.1. Tek Katlı Yan Hollü Konutlar	91
4.2.2. Tek Katlı Orta Hollü Konutlar	135
4.2.3. İki Katlı Yan Hollü Konutlar	159
4.2.4. İki Katlı Orta Hollü Konutlar	238
4.2.5. İki Katlı İki Girişli Konutlar	259
4.3 FOÇA KONUT MİMARİSİNİN EGE KIYILARI VE YUNAN ADALARI'NDAKİ ÖRNEKLERLE KARŞILAŞTIRILMASI	285
4.3.1. Ege Kıyıları ve Yunan Adaları'nda Mimari Etkileşim ve Malzemeler	285
4.3.2. Ege Kıyıları ve Yunan Adaları'nda Konut Mimarisi Üzerine Genel Bir Karşılaştırma	288
4.3.2.1. Ayvalık	289
4.3.2.2. Çeşme	294
4.3.2.3. Urla	294
4.3.2.4. İzmir	295
4.3.2.5. Datça	301
4.3.2.6. Bodrum	301
4.3.2.7. Midilli	301
4.3.2.8. Sakız	302
4.3.2.9. Sisam	302
4.3.2.10. Rodos	303
BÖLÜM V. FOÇA'DA MİMARİ CEPHE ELEMANLARI	
5.1 ESKİ DOKUDA YERLEŞİM DÜZENİ	311
5.2 ESKİ DOKUDA BİNALARIN BOYUTLARI VE FİZİKİ ÖZELİKLERİ	312
5.3 FOÇA EVLERİNDE MİMARİ CEPHE ELEMANLARI	315
5.3.1. Duvarlar	315
5.3.2. Döşemeler	317
5.3.3. Kapılar	318
5.3.3.1. Yunan Adaları'nda Konutların Giriş Kapıları	322
5.3.3.2. İzmir Buca'da Rum Konutlarının Giriş Kapıları	323
5.3.4. Pencereleler	324
5.3.4.1. Mavzer Pencereleleri	324
5.3.4.2. Seyir Pencereleleri	325
5.3.4.3. Yunan Adaları'nda Konutların Pencereleleri	327
5.3.4.4. İzmir Buca'da Rum Konutlarının Pencereleleri	328
5.3.5. Çıkmalar	329
5.4 MİMARİ CEPHE ELEMANLARI AÇISINDAN EGE KIYILARI VE YUNAN ADALARI ÖRNEKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	330
SONUÇ	332
KAYNAKLAR	334
EKLER	337
ÖZGEÇMİŞ	358

ÖZET

Foça, kent tarihi, tarihteki yeri ve mimari dokusu açısından incelenmeye değer özellikler taşımaktadır. Antik çağlardan bu yana pek çok savaşa tanık olmuş, yedi büyük deprem geçirmiş, farklı ülkelerin yönetimi altına girmiş ama yine aynı topraklar üzerinde varlığını sürdürmüştür.

Tezi hazırlamaktaki amaç, Foça kent tarihinin kent dokusu üzerindeki etkilerini incelemektir. Çalışmaya, Foça kent tarihi anlatılarak başlandı. Antik çağlardan günümüze gelen bulgular biraraya getirildi. Farklı dönemlere ait kent haritaları hazırlandı. 20. Yüzyılda kentin değişimi ve gelişimi haritalar ve fotoğraflarla belgelendi.

Foça kentinin en karakteristik öğelerinden olan Rum evleri üzerine analitik bir tespit çalışması yapıldı. Evlerin genel bir tipolojileri çıkarıldı. Bu evlerin mimari elemanları üzerine bir çalışma yapıldı. Foça konutlarıyla diğer Ege kıyı ve Yunan Adaları'ndaki aynı dönem evleri üzerine bir karşılaştırma yapıldı.

Sonuçta da Foça kenti için yapılması gerekenlere değinildi. Antik kent ve yaşayan kentin bir bütün olarak alınmasına yönelik önerilerde bulunuldu.

Ekler bölümünde de Foça'ya ait özel bir takım bilgilere, tarihte Foça için yazılmış yazılara yer verildi.

SUMMARY

Foça has always been special with its architecture, its history and its place in history. Since ancient times Foça experienced several wars and seven big earthquakes. Even many different countries governed it; Foça always stood on its feet's and always located in the same place.

The purpose of my thesis was to analyse the effects of history on the architecture of Foça. Accordingly the starting point of my thesis was the history of Foça. The findings from ancient times to today are gathered together. By working on the maps of Foça in time, the changes are investigated. A comparison of photographs of Foça in 1930's and today is performed.

Rum houses, which is one the main characteristics of Foça are examined, and a general typology of Rum houses is prepared.

How the sympathy and conscience grew on ancient houses was pointed out by analysing the purchase years' of ancient houses.

The final part of the thesis briefly describes what should be done for Foça, and includes suggestions on how to harmonise the ancient Phokaia and contemporary Foça.

General information on Foça, regulations on protection of ancient architecture and writings on Foça are included in the appendix.

Şekil Listesi

Şekil 01	Foça'nın İzmir İli İçindeki Yeri
Şekil 02	Foça Kent Sınırları
Şekil 03	Protis Gravürü
Şekil 04	Phokaia Antik Kent Duvarı
Şekil 05	Phokaia Antik Kent Duvarı Cephesi
Şekil 06	Megaronun Restitüsyonu
Şekil 07	Liman Kutsal Alanı Planı
Şekil 08	Liman Kutsal Alanı Cephesi
Şekil 09	Pers Anıt Mezarı
Şekil 10	Antik Tiyatro- Oturma Profilleri
Şekil 11	Antik Tiyatro- Oturma Yeri Kesiti
Şekil 12	Antik Tiyatro Açması
Şekil 13	Antik Tiyatro Açması Kesiti
Şekil 14	Antik Tiyatro Açması Kesiti
Şekil 15	Mezar Açmaları Planı
Şekil 16	Livius'a göre Foça
Şekil 17	Phokaia'nın Topoğrafik Planı
Şekil 18	F. Sartiuaux'un çizdiği Phokaia'nın topoğrafik planı
Şekil 19	Foça'ya gelen yollar
Şekil 20	Foça'ya giden yollar
Şekil 21	Foça Horozu Kabartması
Şekil 22	Kayalar Camii Planı
Şekil 23	I. Nolu hamam planı
Şekil 24	II. Nolu hamam planı
Şekil 25	KuleEv
Şekil 26	KuleEv
Şekil 27	KuleEv
Şekil 28	KuleEv
Şekil 29	Ege'deki Mimari Ortaklıklar
Şekil 30	Ege Denizi ve Çevresi

Şekil 31	Cunda Adasında ev örneği
Şekil 32	Cunda Adasında ev örneği
Şekil 33	Cunda Adasında ev örneği
Şekil 34	Cunda Adasında ev örneği
Şekil 35	İzmir Rum evleri genel tipleri
Şekil 36	İzmir Rum evleri
Şekil 37	İzmir Rum evleri- Sakızlı Sokak
Şekil 38	İzmir ve Sakız Adası evlerinin karşılaştırılması
Şekil 39	İzmir ve Sakız Adası evlerinin karşılaştırılması
Şekil 40	Samos'ta ev örneği
Şekil 41	Napflio genel görünümü
Şekil 42	Samos'ta ev örnekleri
Şekil 43	Lesbos'ta ev örnekleri
Şekil 44	Lesbos'ta kule ev

Plan Listesi

Plan 1-1	Güzin Şengün Evi –Vaziyet Planı
Plan 1-2	Güzin Şengün Evi
Plan 2-1	Yaşar Turun Evi–Vaziyet Planı
Plan 2-2	Yaşar Turun Evi
Plan 3-1	Tülay Aslan Evi–Vaziyet Planı
Plan 3-2	Tülay Aslan Evi
Plan 4-1	İnci Ergun Evi–Vaziyet Planı
Plan 4-2	İnci Ergun Evi
Plan 5-1	Mehmet Haluk Ündeğer Evi–Vaziyet Planı
Plan 5-2	Mehmet Haluk Ündeğer Evi
Plan 6-1	Feyza Işıklı Evi–Vaziyet Planı
Plan 6-2	Feyza Işıklı Evi
Plan 7-1	Vasfiye Mehmetkızı Evi–Vaziyet Planı
Plan 7-2	Vasfiye Mehmetkızı Evi
Plan 8-1	Halil İbrahim Celep Evi–Vaziyet Planı
Plan 8-2	Halil İbrahim Celep Evi
Plan 9-1	Tevfik Halkioğlu Evi –Vaziyet Planı
Plan 9-2	Tevfik Halkioğlu Evi
Plan 10-1	Beate Slipher, Sedat Tunç Evleri–Vaziyet Planı
Plan 10-2	Beate Slipher, Sedat Tunç Evi
Plan 11-1	Hanife Üten Evi -Vaziyet Planı
Plan 11-2	Hanife Üten Evi
Plan 12-1	Hayriye Saf Evi -Vaziyet Planı
Plan 12-2	Hayriye Saf Evi
Plan 13-1	Güngör Şefik Koraltan Evi -Vaziyet Planı
Plan 13-2	Güngör Şefik Koraltan Evi
Plan 14-1	Kahvehane-Vaziyet Planı
Plan 14-2	Kahvehane
Plan 15-1	Mine Erduran Evi-Vaziyet Planı
Plan 15-2	Mine Erduran Evi

Plan 16-1	Hasan Boğaç Evi-Vaziyet Planı
Plan 16-2	Hasan Boğaç Evi
Plan 18-1	Mert Oğuz Evi-Vaziyet Planı
Plan 18-2	Mert Oğuz Evi –giriş kat planı
Plan 18-3	Mert Oğuz Evi -üst kat planı
Plan 19-1	Şerife Akan Evi-Vaziyet Planı
Plan 19-2	Şerife Akan Evi
Plan 20-1	İyon Pansiyon -Vaziyet Planı
Plan 20-2	İyon Pansiyon
Plan 20-2	İyon Pansiyon
Plan 21-1	Hasibe Nuray Adalı Evi-Vaziyet Planı
Plan 21-2	Hasibe Nuray Adalı Evi
Plan 22-1	Ayşe Ünsal Evi-Vaziyet Planı
Plan 22-1	Ayşe Ünsal Evi
Plan 23-1	Edmund Karl Greiner, Müberra Kalyoncu, Serap Akseki Evleri-Vaziyet Planı
Plan 23-2	Edmund Karl Greiner Evi
Plan 23-3	Müberra Kalyoncu Evi
Plan 23-4	Serap Akseki Evi
Plan 23-5	Üst kat planları
Plan 24-1	Hüsniye Manav Evi-Vaziyet Planı
Plan 24-2	Hüsniye Manav Evi
Plan 25-1	Zekiye Ergüder, Yaşar Nuran Üge Evleri -Vaziyet Planı
Plan 25-2	Zekiye Ergüder Evi Planı
Plan 25-3	Yaşar Nuran Üge Evi Planı
Plan 26-1	Nihat Dirim Evi-Vaziyet Planı
Plan 26-2	Nihat Dirim Evi Planı
Plan 27-1	Ali Bayık Evi -Vaziyet Planı
Plan 28-1	Rukiye İlter Evi-Vaziyet Planı
Plan 28-2	Giriş Kat Planları
Plan 28-3	Üst Kat Planları
Plan 29-1	Asiye Gülümser Kaygısız Evi

Plan 30-1	Muharrem İrik Evi-Vaziyet Planı
Plan 30-2	Muharrem İrik Evi
Plan 31-1	Evin Pansiyon -Vaziyet Planı
Plan 31-2	Evin Pansiyon Planı
Plan 31-3	Birsen Tümay Evi Planı
Plan 31-3	M. Sami Hoşğası Evi Planı
Plan 31-4	Evin Pansiyon, Birsen Tümay, M. Sami Hoşğası Evleri Üst Kat Planları
Plan 32-1	Fatma Müşerref Culum Evi-Vaziyet Planı
Plan 32-2	Fatma Müşerref Culum Evi Planı
Plan 33-1	Hasan Şafak Evi -Vaziyet Planı
Plan 33-2	Hasan Şafak Evi Üst Kat Planı
Plan 33-3	Hasan Şafak Evi Alt Kat Planı
Plan 34-1	Şener ParlakEvi-Vaziyet Planı
Plan 34-2	Şener ParlakEvi Planı
Plan 34-3	Aynur Özüak Evi Planı
Plan 34-4	Şener ParlakEvi, Aynur Özüak Evi Üst Kat Planları
Plan 35-1	Betül Bretschneider Evi-Vaziyet Planı
Plan 35-1	Betül Bretschneider Evi Planı
Plan 36-1	Raşit Barut Evi -Vaziyet Planı
Plan 36-2	Raşit Barut Evi Planı
Plan 37-1	Mal Md. Lojmanı-Vaziyet Planı
Plan 37-2	Mal Md. Lojmanı-Alt Kat Planı
Plan 37-3	Mal Md. Lojmanı-Üst Kat Planı
Plan 38-1	İsmail Yapıcı Evi-Alt Kat Planı
Plan 38-2	İsmail Yapıcı Evi- Üst Kat Planı
Plan 39-1	Raşit Zeki Pürkücü Evi-Vaziyet Planı
Plan 39-2	Raşit Zeki Pürkücü Evi-Alt Kat Planı
Plan 39-2	Raşit Zeki Pürkücü Evi -Üst Kat Planı
Plan 40-1	Melek Ünal Danışman Kapalı Çarşısı-Vaziyet Planı
Plan 41-1	Müzeyyen Engin Evi-Vaziyet Planı
Plan 41-2	Müzeyyen Engin Evi

Plan 42-1	Serkan Becerik Evi-Vaziyet Planı
Plan 42-2	Serkan Becerik Evi- Alt Kat Planı
Plan 42-2	Serkan Becerik Evi- Üst Kat Planı
Plan 43-1	Tülin İlknur Evi -Vaziyet Planı
Plan 43-2	Tülin İlknur Evi - Alt Kat Planı
Plan 43-3	Tülin İlknur Evi - Üst Kat Planı
Plan 44-1	İsmail Hançer Evi- Alt Kat Planı
Plan 44-2	İsmail Hançer Evi- Üst Kat Planı
Plan 45-1	Kerim Alpsoy Evi

Kesit Listesi

Kesit 1-1	Güzin Şengün Evi
Kesit 2-1	Yaşar Turun Evi
Kesit 3-1	Tülay Aslan Evi
Kesit 4-1	İnci Ergun Evi
Kesit 5-1	Mehmet Haluk Ündeğer Evi
Kesit 6-1	Feyza Işıklı Evi
Kesit 7-1	Vasfiye Mehmetkızı Evi
Kesit 8-1	Halil İbrahim Celep Evi
Kesit 9-1	Tevfik Halkioğlu Evi
Kesit 10-1	Beate Slipher, Sedat Tunç Evleri
Kesit 11-1	Hanife Üten Evi
Kesit 12-1	Hayriye Saf Evi
Kesit 13-1	Güngör Şefik Koraltan Evi
Kesit 14-1	Kahvehane
Kesit 15-1	Mine Erduran Evi
Kesit 16-1	Hasan Boğaç Evi
Kesit 18-1	Mert Oğuz Evi
Kesit 19-1	Şerife Akan Evi
Kesit 20-1	İyon Pansiyon
Kesit 21-1	Hasibe Nuray Adalı Evi
Kesit 22-1	Ayşe Ünsal Evi
Kesit 23-1	Edmund Karl Greiner Evi
Kesit 23-2	Müberra Kalyoncu Evi
Kesit 23-3	Serap Akseki Evi
Kesit 24-1	Hüsniye Manav Evi
Kesit 25-1	Zekiye Ergüder Evi
Kesit 25-2	Yaşar Nuran Üge Evi
Kesit 26-1	Nihat Dirim Evi
Kesit 27-1	Ali Bayık Evi
Kesit 28-1	Rukiye İlter Evi

Kesit 29-1	Asiye Gülümser Kaygısız Evi
Kesit 30-1	Muharrem İrik Evi
Kesit 31-1	Evin Pansiyon
Kesit 31-2	Birsen Tümay Evi Kesiti
Kesit 31-3	M. Sami Hoşağası Evi Kesiti
Kesit 32-1	Fatma Müşerref Culum Evi
Kesit 33-1	Hasan şafak Evi
Kesit 34-1	şener ParlakEvi
Kesit 34-2	Aynur zak Evi
Kesit 35-1	Betül Bretschneider Evi
Kesit 36-1	Raşit Barut Evi
Kesit 37-1	Mal Md. Lojmanı-Vaziyet Kesiti
Kesit 38-1	İsmail Yapıcı Evi
Kesit 39-1	Raşit Zeki Prklc Evi
Kesit 40-1	Melek nal Danışmen Kapalı arşısı
Kesit 41-1	Müzeyyen Engin Evi
Kesit 42-1	Serkan Becerik Evi
Kesit 43-1	Tülin İlknur Evi
Kesit 44-1	İsmail Haņer Evi
Kesit 45-1	Kerim Alpsoy Evi

Cephe Listesi

Cephe 1-1	Güzin Şengün Evi
Cephe 2-1	Yaşar Turun Evi
Cephe 3-1	Tülay Aslan Evi
Cephe 4-1	İnci Ergun Evi
Cephe 5-1	Mehmet Haluk Ündeğer Evi
Cephe 6-1	Feyza Işıklı Evi
Cephe 7-1	Vasfiye Mehmetkızı Evi
Cephe 8-1	Halil İbrahim Celep Evi
Cephe 9-1	Tevfik Halkioğlu Evi
Cephe 10-1	Beate Slipher, Sedat Tunç Evleri
Cephe 11-1	Hanife Üten Evi
Cephe 12-1	Hayriye Saf Evi
Cephe 13-1	Güngör Şefik Koraltan Evi
Cephe 14-1	Kahvehane
Cephe 15-1	Mine Erduran Evi
Cephe 16-1	Hasan Boğaç Evi
Cephe 18-1	Mert Oğuz Evi
Cephe 19-1	Şerife Akan Evi
Cephe 20-1	İyon Pansiyon
Cephe 21-1	Hasibe Nuray Adalı Evi
Cephe 22-1	Ayşe Ünsal Evi
Cephe 23-1	Edmund Karl Greiner, Müberra Kalyoncu, Müberra Kalyoncu Evleri
Cephe 24-1	Hüsniye Manav Evi
Cephe 25-1	Zekiye Ergüder, Yaşar Nuran Üge Evleri
Cephe 26-1	Nihat Dirim Evi
Cephe 27-1	Ali Bayık Evi
Cephe 28-1	Rukiye İlter Evi
Cephe 29-1	Asiye Gülümser Kaygısız Evi
Cephe 30-1	Muharrem İrik Evi

Cephe 31-1	Evin Pansiyon
Cephe 31-2	Birsen Tümay Evi Cephei
Cephe 31-3	M. Sami Hoşagaşı Evi Cephei
Cephe 32-1	Fatma Müşerref Culum Evi
Cephe 33-1	Hasan Şafak Evi
Cephe 34-1	Şener ParlakEvi
Cephe 34-2	Aynur Özüak Evi
Cephe 35-1	Betül Bretschneider Evi
Cephe 36-1	Raşit Barut Evi
Cephe 37-1	Mal Md. Lojmanı-Vaziyet Cephei
Cephe 38-1	İsmail Yapıcı Evi
Cephe 39-1	Raşit Zeki Pürkölçü Evi
Cephe 40-1	Melek Ünal Danişmen Kapalı Çarşısı
Cephe 41-1	Müzeyyen Engin Evi
Cephe 42-1	Serkan Becerik Evi
Cephe 43-1	Tülin İlknur Evi
Cephe 44-1	İsmail Hançer Evi
Cephe 45-1	Kerim Alpsoy Evi

Harita Listesi

- Harita 1 Antik Kent Kalıntıları (kaynak Prof. Dr. Ömer Özyiğit)
- Harita 2 1913 Felix Sartiaux Haritası
- Harita 3 1934 Foça Haritası (çizim Şahap)
- Harita 4 1997 Foça Haritası (belediye imar paftası)

Fotoğraf Listesi

Fotoğraf 01	Tarihi Herodot Duvarı
Fotoğraf 02	Megaron
Fotoğraf 03	Athena Tapınağı Kalıntıları
Fotoğraf 04	Mozaik
Fotoğraf 05	Mozaik
Fotoğraf 06	Kybele Kutsal Limanı
Fotoğraf 07	Pers Anıt Mezarı
Fotoğraf 08	Pers Anıt Mezarı
Fotoğraf 09	Phokaia Antik Tiyatrosu
Fotoğraf 10	Zeytin Ağacı
Fotoğraf 2.1.2.1	Foça'nın Eski Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.2	Foça'nın Yeni Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.3	Foça'nın Eski Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.4	Foça'nın Yeni Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.5	Foça'nın Eski Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.6	Foça'nın Yeni Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.7	Foça'nın Eski Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.8	Foça'nın Yeni Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.9	Foça'nın Eski Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.10	Foça'nın Yeni Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.11	Foça'nın Eski Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.12	Foça'nın Yeni Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.13	Foça'nın Eski Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.14	Foça'nın Yeni Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.15	Foça'nın Eski Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.16	Foça'nın Yeni Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.17	Foça'nın Eski Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.18	Foça'nın Yeni Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.19	Foça'nın Eski Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.20	Foça'nın Yeni Fotoğrafi

Fotoğraf 2.1.2.21	Foça'nın Eski Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.22	Foça'nın Yeni Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.23	Foça'nın Eski Fotoğrafi
Fotoğraf 2.1.2.24	Foça'nın Yeni Fotoğrafi
Fotoğraf 11	1964 Foça Hava Fotoğrafi
Fotoğraf 12	1964 Foça Küçük Liman
Fotoğraf 13	1964 Foça Kaleiçi Bölgesi
Fotoğraf 14	Horozlu Meydan
Fotoğraf 15	Kayalar Camii
Fotoğraf 16	Kayalar Camii
Fotoğraf 17	Hafız Süleyman Mescidi
Fotoğraf 18	Hamam
Fotoğraf 19	Hamam
Fotoğraf 20	Eski Rum Okulu
Fotoğraf 21	Öğretmenevi
Fotoğraf 22	Midilli adası Kule Ev
Fotoğraf 23	Hafız Süleyman Mescidi
Fotoğraf 24	Hamam
Fotoğraf 1-1	Güzin Şengün evi
Fotoğraf 2-1	Yaşar Turun Evi
Fotoğraf 3-1	Tülay Aslan Evi
Fotoğraf 4-1	İnci Ergun Evi
Fotoğraf 4-2	İnci Ergun Evi
Fotoğraf 5-1	Mehmet Haluk Ündeğer Evi
Fotoğraf 5-2	Mehmet Haluk Ündeğer Evi
Fotoğraf 5-3	Mehmet Haluk Ündeğer Evi- pencere
Fotoğraf 6-1	Feyza Işıklı Evi
Fotoğraf 7-1	Vasfiye Mehmetkızı Evi
Fotoğraf 8-1	Halil İbrahim Celep Evi
Fotoğraf 9-1	Tevfik Halkioğlu Evi
Fotoğraf 10-1	Beate Slipher Evi
Fotoğraf 10-2	Sedat Tunç Evi

Fotoğraf 10-3	205 Sokak
Fotoğraf 11-1	Hanife Üten Evi
Fotoğraf 12-1	Hayriye Saf Evi
Fotoğraf 13-1	Güngör Şefik Koraltan Evi
Fotoğraf 14-1	Kahvehane
Fotoğraf 14-2	Kahvehane
Fotoğraf 15-1	Mine Erduran Evi
Fotoğraf 15-2	Mine Erduran Evi
Fotoğraf 16-1	Hasan Boğaç Evi
Fotoğraf 16-2	Hasan Boğaç Evi
Fotoğraf 18-1	Mert Oğuz Evi
Fotoğraf 19-1	Şerife Akan Evi
Fotoğraf 19-2	Şerife Akan Evi
Fotoğraf 20-1	İyon Pansiyon
Fotoğraf 20-2	İyon Pansiyon
Fotoğraf 21-1	Hasibe Nuray Adalı Evi
Fotoğraf 22-1	Ayşe Ünsal Evi
Fotoğraf 23-1	Edmund Karl Greiner Evi
Fotoğraf 23-2	Müberra Kalyoncu Evi
Fotoğraf 23-3	Serap Akseki Evi
Fotoğraf 23-4	Edmund Karl Greiner Evi detayı
Fotoğraf 23-5	Edmund Karl Greiner Evi detayı
Fotoğraf 24-1	Hüsniye Manav Evi
Fotoğraf 25-1	Zekiye Ergüder Evi
Fotoğraf 25-2	Yaşar Nuran Üge Evi
Fotoğraf 25-3	163 Sokak Genel Görünümü
Fotoğraf 25-4	Zekiye Ergüder Evi detayı
Fotoğraf 25-5	Zekiye Ergüder Evi detayı
Fotoğraf 26-1	Nihat Dirim Evi
Fotoğraf 26-2	Nihat Dirim Evi
Fotoğraf 27-1	Ali Bayık Evi
Fotoğraf 27-2	Ali Bayık Evi detayı

Fotoğraf 27-3	Ali Bayık Evi detayı
Fotoğraf 28-1	Sahibi bilinmeyen konut
Fotoğraf 28-2	Rukiye İlder Evi
Fotoğraf 29-1	Asiye Gülümser Kaygısız Evi
Fotoğraf 30-1	Muharrem İrik Evi
Fotoğraf 31-1	Evin Pansiyon
Fotoğraf 31-2	Serap Akseki Evi
Fotoğraf 31-3	Birsen Tümay-M. Sami Hoşagaşı Evleri
Fotoğraf 32-1	Fatma Müşerref Culum Evi
Fotoğraf 32-2	Fatma Müşerref Culum Evi
Fotoğraf 33-1	Hasan Şafak Evi
Fotoğraf 33-2	222 sokak genel görünümü
Fotoğraf 33-3	222 sokak genel görünümü
Fotoğraf 34-1	Şener ParlakEvi
Fotoğraf 34-2	Aynur Özüak Evi
Fotoğraf 35-1	Betül Bretschneider Evi
Fotoğraf 36-1	Raşit Barut Evi
Fotoğraf 37-1	Mal Md. Lojmanı
Fotoğraf 38-1	İsmail Yapıcı Evi
Fotoğraf 39-1	Raşit Zeki Pürkölçü Evi
Fotoğraf 39-2	Raşit Zeki Pürkölçü Evi
Fotoğraf 40-1	Melek Ünal Danışmen Kapalı Çarşısı
Fotoğraf 41-1	Müzeyyen Engin Evi
Fotoğraf 41-2	Müzeyyen Engin Evi
Fotoğraf 42-1	Serkan Becerik Evi
Fotoğraf 43-1	Tülin İlknur Evi
Fotoğraf 44-1	İsmail Hançer Evi
Fotoğraf 44-2	İsmail Hançer Evi
Fotoğraf 45-1	Kerim Alpsoy Evi
Fotoğraf 46-1	Zeki Çetinok Ticarethanesi
Fotoğraf 46-2	Zeki Çetinok Ticarethanesi

Fotoğraf 25	Yan cephe
Fotoğraf 26	Duvar örgüsü
Fotoğraf 27	Duvar örgüsü
Fotoğraf 28	Duvar örgüsü
Fotoğraf 29	Işıklık detayı
Fotoğraf 30	Işıklık detayı
Fotoğraf 31	Işıklık detayı
Fotoğraf 32	Mavzer Penceresi
Fotoğraf 33	Mavzer Penceresi
Fotoğraf 34	Mavzer Penceresi
Fotoğraf 35	Pencere
Fotoğraf 36	Kapalı Çıkma Örneği

GİRİŞ

Foça, eski adıyla Phokaia 12 İyon kentinden biri olarak tarihte önemli yere sahiptir. Denizcilik, seramik üretimi, zeytincilik, şarapçılık, tuz ticareti hep lider oldukları konular olmuştur.

Phokaia'lılar, daha sonra Pers saldırılarında büyük savaşlar yaşamış, kentlerinden uzaklaşmak zorunda kalmışlardır. Aradan geçen yıllar onları kentlerinden koparamamış tekrar kendi kentlerine geri dönmüşlerdir.

Roma İmparatorluğu döneminde yine özgürlüklerine olan düşkünlükleri yüzünden yakılıp yıkılma tehlikeleri atlatmışlardır. Cenevizliler döneminde şap ticaretinde ilerlemişler ve zengin olmuşlardır. Osmanlı döneminde şap ticaretinin yanı sıra, tarımla gelişmişlerdir.

Her dönemin kente bir etkisi olmuştur. Liman kenti olmaktan asla vazgeçmemişlerdir. Kale içi antik dönemde tapınaklar, Roma döneminde kiliseler, Osmanlı döneminde ise camilerle donatılarak dinsel merkez olmuştur. Pers saldırılarına karşı 5 km uzunluğunda sur duvarları inşa etmişlerdir. Şap madeni ticareti için kentin karakteristik yapılarından olan dev depoları inşa etmişlerdir.. Şarap ve tuzu saklamak için kale içinde 3 m toprak altına mahzenler açmışlardır.

Osmanlı döneminde saldırılara karşı iç ve dış kaleyi inşa etmişlerdir.

19. yüzyılın sonlarında göçlerle gelen Rumlar kendi yaşama kültürlerini yansıtan mimarilerini taşımışlardır. Daha sonra gelen birkaç İtalyan aile ise kendi mimarilerini yansıtmışlardır. Tarım alanlarının kent dışında olması sebebiyle çalışanlar için kule evler yapılmıştır

Kısacası, her dönemde, her değişimin, her gelişimin hatta her savaşın kent mimarisine etkisi olmuştur.

Çalışmada antik kentten, bugünkü kente elimizde kalanların biraraya getirilmesi amaçlanmıştır. Tarihin Foça'yı nasıl şekillendirdiğı ortaya koyulmuştur.

Foça kent tarihinin mimari dokudaki etkilerini incelemeye, yerleşme tarihi anlatılarak başlanmıştır. Haritalar üzerinde iz bırakan antik mimari öğeler ortaya koyulmuştur. Bugün kentte ayakta kalan Rum evleri üzerine genel bir tesbit ve analitik çalışma yapılmıştır.

BÖLÜM I FOÇA'NIN FİZİKSEL VE TARİHSEL DEĞERLENDİRMESİ

1.1 Foça'nın Coğrafi Konumu

Foça (Phokaia), ülkemizin Batı Anadolu kıyısında, Ege Bölgesi'nin en önemli kenti olan İzmir'e 70 km. uzaklıkta bir ilçedir. İlçeyi doğuda Menemen, kuzeyde Çandarlı Körfezi, batıda Ege Denizi, güneyde de İzmir Körfezi çevreler. Gediz Irmağı'nın küçük bir bölümü de ilçenin güney sınırını çizer. Irmak geniş menderesler çizerek Foça'nın güneydoğusunda, ilçe sınırları dışında denize dökülür.

Çandarlı Körfezi ile İzmir Körfezi arasında bir yarımada üzerine kurulan Foça'nın yüzölçümü 275 km.² dir.

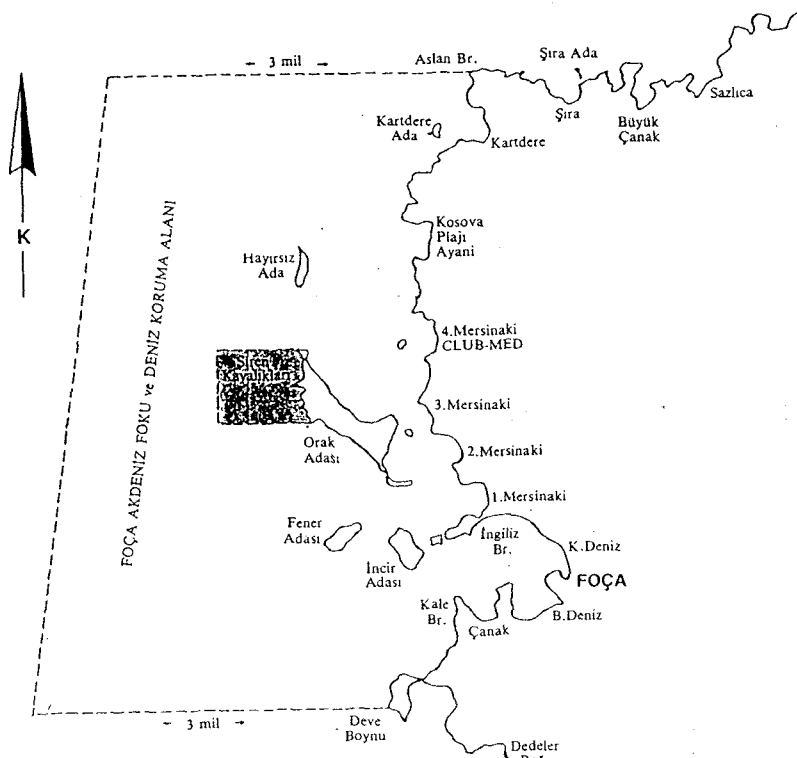
Yeni Foça bucağı, Bağarası ve Gerenköy beldeleri, Yeni Bağarası, Ilıpınar, Yeniköy ve Kozbeyli köyleri vardır.

Koyda bulunan, Orak Adası, İncir Adası, Fener Adası, Hayırsız Ada ve Metalik Ada Foça'yı tamamlar. Mitolojik Siren kayalıkları Orak Adası' nın içinde yer alır.

1.1.1 Foça'nın İzmir İli İçindeki Yeri

1.1.2 Foça Kent Sınırları

1.2 Foça'nın Tarihsel Gelişimi

1.2.1 Foça'nın Tarihi

Phokaia, 12 İon kentinden biri olup¹, Aiolis bölgesinde yer alır. Phokaia'nın kuruluşu üzerine çok çeşitli görüşler vardır. Antik yazarlardan Herodot, Strabon ve Şamlı Nikolaos'a göre, Orta Yunanistan'da Peloponnes Yarımadası'nda yaşayan Phokisliler, Atinalı komutanlar Philogenes ve Damos yönetiminde Anadolu'ya gelmişler ve bölgeye egemen olan Kyme (Aliğa yakınında) kentinin verdiği izin ile kentlerini kurmuşlar, adını da Phokaia koymuşlardır. Kentin ilk sakinlerinin Aioller olduğu, İ.Ö. 11. yüzyılda Aiollerce kurulduğu; İonların bu bölgeye İ.Ö. 9. yüzyılın sonlarında geldikleri yapılan kazı çalışmaları sonucunda anlaşılmıştır.²

Phokaia kentini Phokisliler'in kurduğunu ileri süren bu görüşten farklı olarak, Avusturyalı arkeolog Josef Keil, bu düşüncenin İon kolonizasyonunu Attika'ya bağlamak çabasıyla doğduğunu belirtmektedir.³

Antik yazar Pausanias'a göre ise Phokaia kenti İzmir'in batısındaki Teos (Sığacık) ve Erythrai (Ildır)'dan gelenlerce kurulmuştur.

Phokaia adı üzerine bir başka görüşte Luwi dilindeki Pauwaka sözcüğünün Phokaa biçimine dönüştüğü, zaman içinde Phokaia ve Foça adını aldığı şeklindedir.⁴

¹ 12 İon kenti; Khios, Erythrai, Ephesos, Kolophon, Lebedos, Teos, Klasomenia, Phokaia, Miletos, Myus, Priene, Samos'tur.

² Felix Sartiaux, Eski Foça, sf 7

³ Josef Keil; antik kent Phokaia adının, liman önündeki adaların, deniz yüzeyine çıkmış foklara benzemesi nedeniyle verilmiş olabileceğinden söz eder.

⁴ Tarih ve Toplum, no:70, Ekim 1989, Prof. Bilge Umar

Bu görüşe göre yörenin adının Luwiler çağında Pa-uwa-ka, akarsuyu-bol-yer, diğer bir çeviriyle sulak-yer olduğu ve Hellenlerin Pauwaka adını ya Aiolos boyunun yaptığı gibi hemen hemen aynen, Phokaa söyleyişle yahut da Dor ve İon boylarının yaptığı gibi sonuna kendi dillerinde "yurdu" anlamına gelen -ia'yı ekleyerek Phokaia biçiminde ve Pauwaka/Phoka Yurdu anlamında kullandıkları görülmektedir.

“Phokaia” adına, yazılı kaynaklar içinde ilk kez Sappho’nun şiirinde rastlanmaktadır.

“Timas’ın Fokea’dan gönderdiği
Kızıl mendil ile örtersin yüzünü;
Değerlidir armağan ”⁵

Foça’da son yıllarda yapılan kazılarda İ.Ö. 2000 yılına ait seramiklerin ele geçmesi, Phokaia’nın kuruluşunu, daha gerilere götürmüştür.⁶

İ.Ö. 7. yüzyıldan başlayarak hızlı bir yükselme dönemine giren Phokaia kenti, “Tarihin Babası” Herodot’a göre denizcilikte büyük gelişme göstermiştir. 50 kürekli ve 500 yolcu taşıma gücünde hızlı tekneler kullanan Phokaialılar, uzun deniz yolculuğuna çıkan ilk Hellenlerdir.⁷

Phokaialı denizciler, İon deniz ticaretinin yayılmasında önemli bir rol oynamışlardır. Özellikle Mısır’daki Naukratis kenti ile güçlerini birleştirerek, Çanakkale Boğazı’nda Lampsakos (Lapseki), Karadeniz kıyısında Amisos (Samsun) kentlerini kurmuşlardır. Maceracı ruhları Phokaialıları Akdeniz’e yöneltmiştir. İ.Ö. 620’lerde İspanya’da Andalusia’daki Tartessos’a kadar gitmişler, İ.Ö. 650-600 yıllarında Güney Fransa’da Massalia (Marsilya), İspanya’da Emporion (Ampuria), Korsika’da Alalia, Güney İtalya’da Elea (Velia), Midilli’de Methymna koloni kentlerini kurmuşlardır.⁸

Marsilya Phokaia’nın kurduğu kolonilerden en tanınmış ve zengin olanıdır. Marsilya’nın kuruluşu üzerine, Aristote “Marsilya Cumhuriyeti” adlı eserinde şöyle bir öykü anlatmaktadır:

Marsilya, İon kökenli Phokaialı tacirlerce kurulmuştur. Phokaia’lı Euxénos, kral Nanos’un kızının nikah törenine davetli olarak katılmıştı. Evlenme töreni, genç kızın salona girip hazır bulunan taliplerden istediği birine suyla karışmış şarap kupasını uzatarak o kişiyi kocası olarak seçmesi ile başlamaktaydı. O gece Kral Nanos’un kızı

⁵ Sappho, Şiirler, sf.39

Sappho İ.Ö. 680-557 yıllarında yaşamış, kendi yaşamına son vermiş ilk lirik ozandır.

⁶ Suzan Özyiğit, Foça- Phokaia, sf 1

⁷ Herodot Tarihi, sf.68, Herodotos

⁸ Felix Sartiaux, Eski Foça, sf 8

Petta salona girdi ve kupayı Euxénos'a verdi. Kral, geleneklere uygun olarak yapılan bu seçimi onaylayarak kızının Euxénos ile evlenmesine izin verdi. Euxénos, karısı Petta'nın adını Aristoxéné olarak değiştirdi. Çiftin Protis adında bir çocukları oldu. Günümüzde hala Marsilya'da Protis adından gelen Prodiates isimli bir aile olduğu bilinmektedir. Aristote' un hangi temel kaynaklara başvurduğu bilinmese de Marsilya' da kentin kurucusundan geldiği ileri sürülen bir ailenin varlığı kesindir.

*La rencontre de Gyptis
et de Protis,*
lithographie de
Coulange-Lautrec,
calendrier 1900,
coll. particulière (cl. Ceter)

Şekil 03

Protis Gravürü

İ.S. 2. yüzyıl yazarlarından Justin, İ.S. 1. yüzyılda yaşayan Pompeius Trogus'un önemli eseri "Evrensel Tarih" in basit bir özeti olan tarihi bir kitap yazmıştır. Kitabında aynı olay bazı farklılıklarla anlatılmaktadır. Kral Tarquin zamanında Tibre'nin girişinde karaya çıkan Foçalı bir grup genç Romalılarla dost olarak gemileriyle Gaule'ün daha uzak kıyılarına gitmek için ayrılmışlardır. Gittikleri yerde ilkel kavimlerin ortasında Massalia'yı kurmuşlardır. Böylece okyanus kıyısında en uç noktaya kadar ilerlemeye cesaret ederek Rhone Irmağı'nın ağzındaki Gaule Körfezi'ne kadar ulaşmışlardır. Ülkelerine dönüp çok sayıda kişiyle kendi kentlerini kurmak için bu bölgeye geri gelmişlerdir. Donanma şefleri Simos ve Protis, bölgenin kralı Nanus ile buluştuktan sonra diğer hikayede bahsedilen eş seçme törenine katılmışlardır. Böylece Protis basit bir konukken kralın damadına dönüşmüş ve kraldan bir şehir kurmak için toprak almıştır.

İki yazarın anlatısı da ne yazık ki kesin bilgilere dayanmamaktadır. Ancak Marsilya'yı Foçalı tüccarların kurduğu, tarihçilerin ortak olduğu tek noktadır.⁹

P. Vidal de la Blanche "Fransa'nın Coğrafi Tablosu" adlı eserinde Phokaia ile Massalia arasındaki benzerlikten şöyle bahsetmektedir: "*Adacıklar, akropol ve kopuk tepeler, küçük ırmak, derin ve dar liman, Marsilya'da klasik Yunan kentlerinin tipini oluşturan genel öğelerden eksik olan yoktur*"

⁹ Michel Clerc, Massalia, sf 115-125

Tüm bu anlatılar biraz destansı nitelikler taşısa da Marsilya'nın kuruluşu resmi bir eylem olmuştur. Ancak tam tarihi konusunda tarihçiler arasında çelişkili ifadeler vardır. Justin olayın eski Tarquin kralı döneminde (İ.Ö. 616- 578) gerçekleştiğini söylerken bir başka tarihçi Timeé, Salamine Savaşı'ndan yüzyirmi yıl öncesinde yani İ.Ö. 600 yılında gerçekleştiğini belirtir. Ancak yapılan son çalışmalar bize en kesin sonucu vermiştir. Marsilya, 45. olimpiyatlarda yani İ.Ö. 600- 597 arasında kurulmuştur. Eusebé'nin güncel yazılmış tarihi olaylar defteri bu tarihi 598 olarak vermektedir.¹⁰

Foçalı denizcilerin kurdukları Marsilya'nın en işlek liman girişinde şöyle bir yazı vardır: *“Oturduğunuz bu şehir, İ.Ö. 600 yılında Foça'dan gelen denizciler tarafından kurulmuştur ve buradan uygarlıkları yayılmıştır.”*

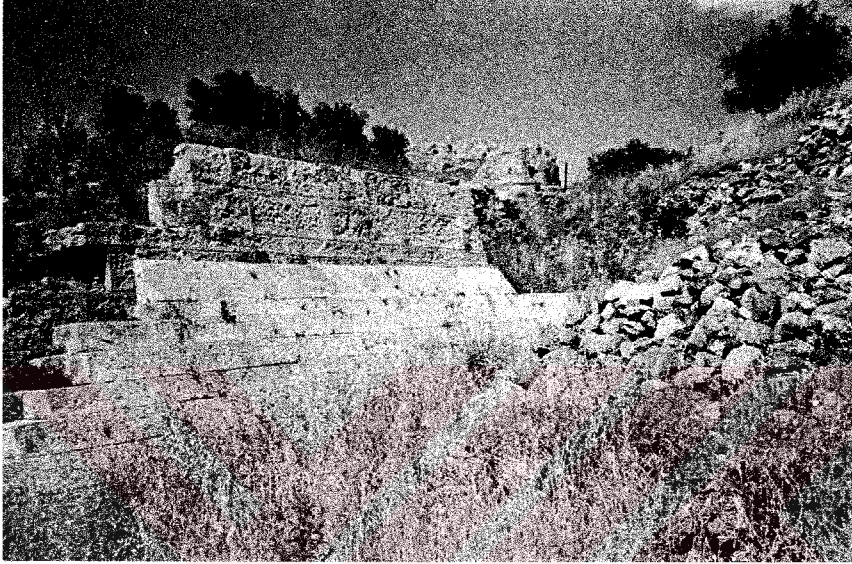
Güney Fransa'da Nicaea-Nissa (Nice) ve Antipolis (Antibes) Phokaia'nın kolonisi Massalia'lılarca kurulmuştur. Güney İtalya'da Phokaialılar'ın kurduğu Elea (Velia) kenti, Parmenides ve Zenon gibi düşünürlerle yeni bir felsefe akımı yaratmış ve bu iki düşünürün ders verdiği bir düşünce merkezi olmuştur. Böylece Phokaia'nın, pek çok Avrupa kenti için anakent olduğu anlaşılmaktadır.¹¹

Phokaialı tüccarlar Cebelitarık Boğazı'nı geçip, İspanya'da Betis (Guadalquiver) Irmağı ağzında bulunan gümüş madeni kaynaklarıyla ünlü Tartessos'a gittikleri zaman, ülkenin kralı Arganthonis ile dost olmuşlardır. Herodot bu konuda şöyle der : *“Tartessos'ta bu ülkenin kralı çok sevdi bunları, Arganthonis adındaki bu kral, yüz yirmi yıllık ömrünün seksen yılını Tartessos'ta saltanat sürerek geçirmiştir. Phokaialılar'a çok iyilikleri dokunmuştur. Önce bırakın İyonya'yı gelin buraya yerleşin, demiş, razı olmamışlar, onun üzerine Medler'in gittikçe güçlendiklerini öğrendiği için, kentlerini surlarla çevirsinler diye para vermiştir. Ve hesapsız para vermiştir, zira duvar çepeçevre hayli stad tutar ve baştan başa işlenmiş büyük*

¹⁰ Michel Clerc, Massalia, sf 115-140

¹¹ Suzan Özyiğit, Foça-Phokaia, sf.10

taşlarla yapılmıştır."¹² Herodot'un anlattığı bu duvarlar 1992 kazılarında büyük ölçüde sağlam olarak bulunmuştur. 6m. Yüksekliğinde, 5km. Uzunluğunda olan sur duvarları, İ.Ö. 590-580 yılları arasında yapılmıştır. Surlar Herodot tarihinde uzun uzun anlatıldığı için "Herodot Duvarı" adıyla anılmaktadır.¹³

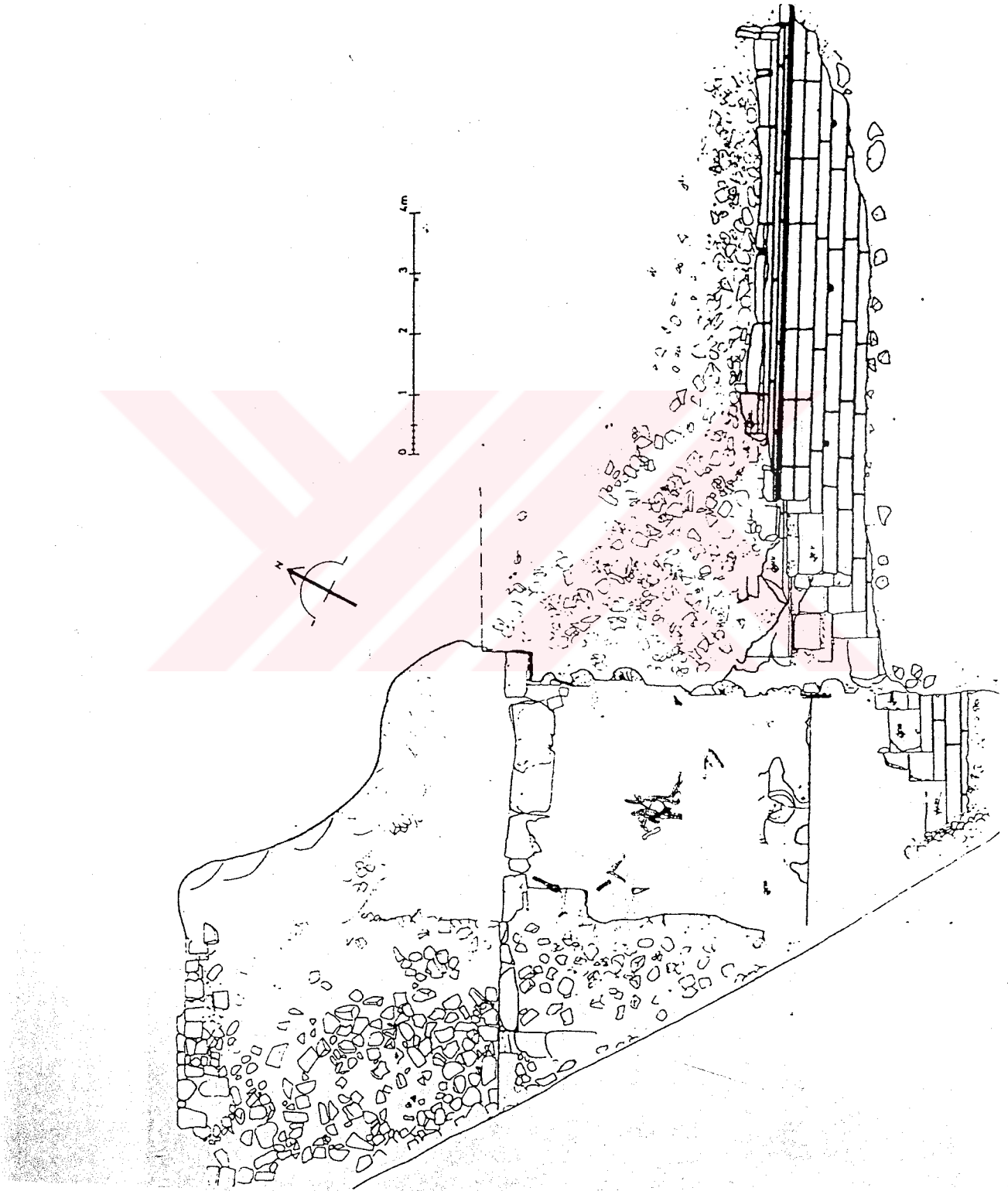
İhi Herodot Duvarı

İ.Ö. 7. yüzyılda İran'da Susa'dan başlayan "Kral Yolu" Sardes'e kadar gelmiş ve burada Phokaia ve Aliğa yakınındaki Kyme'den gelen bir yolla birleşmiştir. Ünlü gezgin Ramsey, ayrıca Sardes-Smyrna (İzmir) ve Sardes-Ephesos (Efes) yollarının olduğunu kitabında yazmıştır. Böylece Phokaia, Ephesos ve Smyrna, Kral Yolu'na bağlanabilmiştir. Ephesos'tan geçen bir başka yol da Smyrna'dan geçerek, Phokaia'ya ulaşmıştır. Ephesos, Smyrna, Phokaia ve Sardes arasında Hermos (Gediz) Vadisi yer almaktaydı ve bu vadinin ticari egemenliği Smyrna'ya aitti. İ.Ö. 7. yüzyılda altın çağını yaşayan Smyrna'nın zenginliğine bu yolun katkısı büyüktür. İ.Ö. 600'lerde Smyrna'nın Lydya kralı Alyattes tarafından yıkılmasından sonra, Hermos (Gediz) Vadisi'nin ticari egemenliği Phokaia'nın eline geçmiştir. Bu egemenlik Phokaia sikkelerinin zenginleşmesiyle de belirgindir.¹⁴

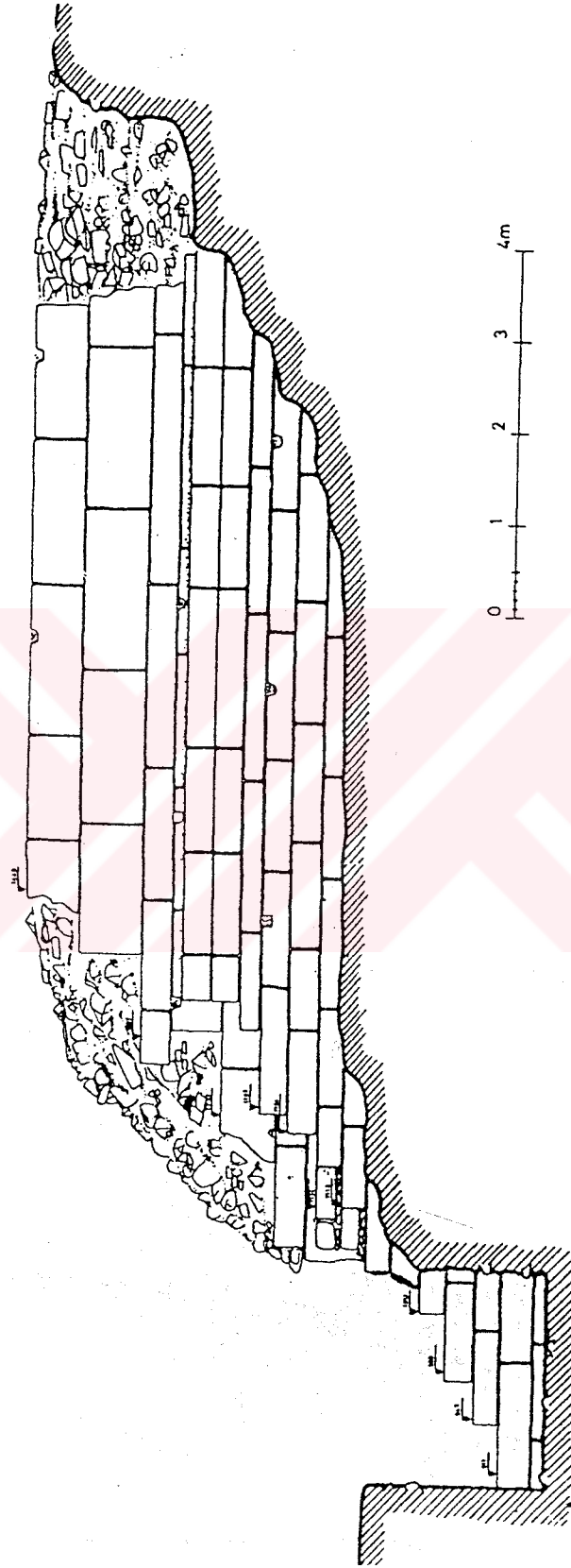
¹² Herodotos, Herodot Tarihi, sf.68

¹³ XV. Kazı Sonuçları Toplantısı, Prof. Dr. Ömer Özyiğit, sf.11

¹⁴ Suzan Özyiğit, Foça-Phokaia, sf.11

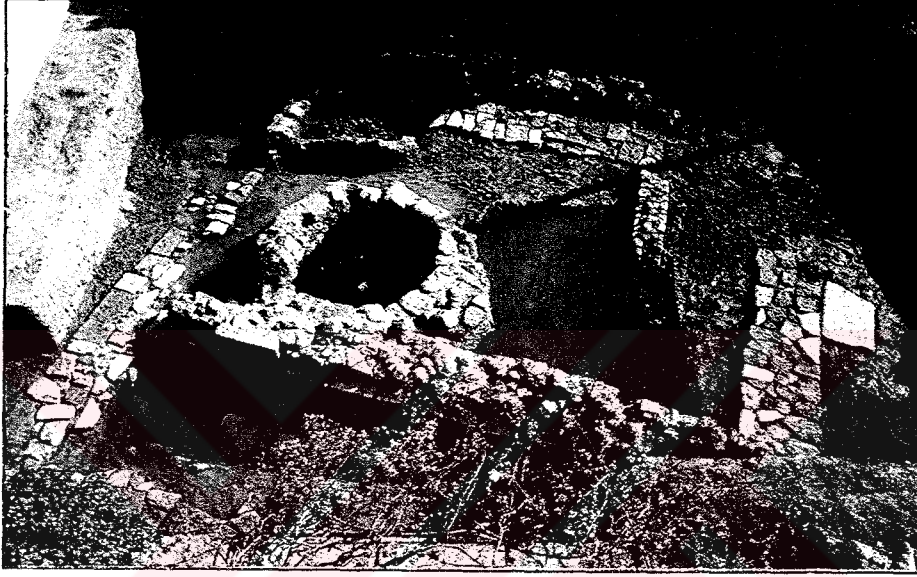
Şekil 04 Phokaia Arkaik dönem kent duvarı ve kapısının planı. Maltepe tümülüsü. M.Ö. 590-580 yılları

Şekil 05

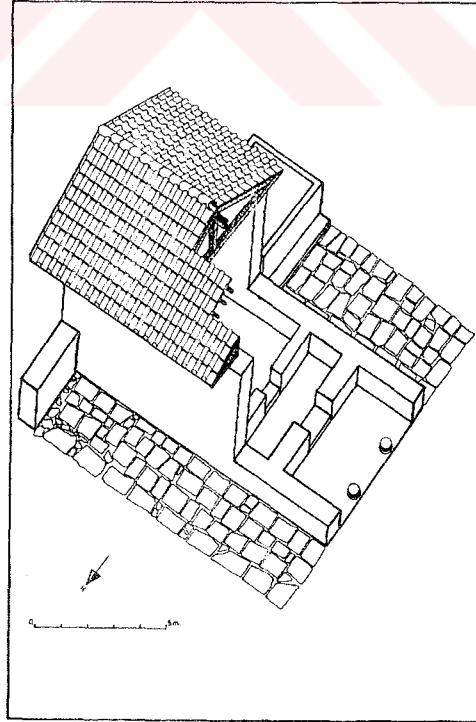
Phokaia Antik Kent Duvarı Cephesi

1995-1996 yıllarında Prof. Dr. Ömer Özyiğit başkanlığında yapılan III. dönem kazılarında keramik çöplüğünün kuzeyinde 260m büyüklüğünde bir arsa üzerinde İ.Ö. 7.yüzyıla ait bir megaron ortaya çıkarılmıştır. Bu yapı Foça'da ele geçmiş tam plan veren en eski yapıdır. Yapının 100 yıl kadar kullanıldığı anlaşılmıştır.¹⁵

Fotoğraf 02

Megaron

Şekil 06

Megaronun Restitüsyonu

¹⁵ Suzan Özyiğit, Foça-Phokaia, sf.61-62

Yine 3. dönem kazıları sırasında, bugünkü kent merkezinde Erken Arkaik Dönem (İ.Ö. 7. yy), Klasik Dönem, Hellenistik Dönem ve Roma dönemlerine ait duvar, su künkleri, seramikler ve iki adet mozaik bulunmuştur. Roma dönemine tarihlenen mozaiklerden biri İzmir Arkeoloji Müzesi'ne kaldırılmış, diğeri ise restore edilerek özgün yerinde koruma altına alınmıştır.¹⁶

Phokaia İ.Ö. 6.yüzyılın ilk yarısında altın çağını yaşamıştır. Bu altın çağ, Persler'in İ.Ö. 546 yılında Phokaia'yı ele geçirmeleriyle son bulmuş, Phokaialılar'ın çoğu Akdeniz'deki kolonilere göç etmişler, ancak daha sonra bir kısmı geri dönmüştür.¹⁷

Prof. Ekrem Akurgal tarafından yapılan II. Dönem Kazıları (1952-1957) sırasında, İ.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen, Athena Tapınağı; Cemil Midilli Lisesi'nin bir bölümü ile eski ortaokulun bulunduğu alanda ortaya çıkarılmıştır. Tapınak, körfeze ve kente hakim, kayalık düzlüğün en üst noktasındadır. Tapınakla ilgili kazı çalışmaları günümüzde de sürmektedir.¹⁸

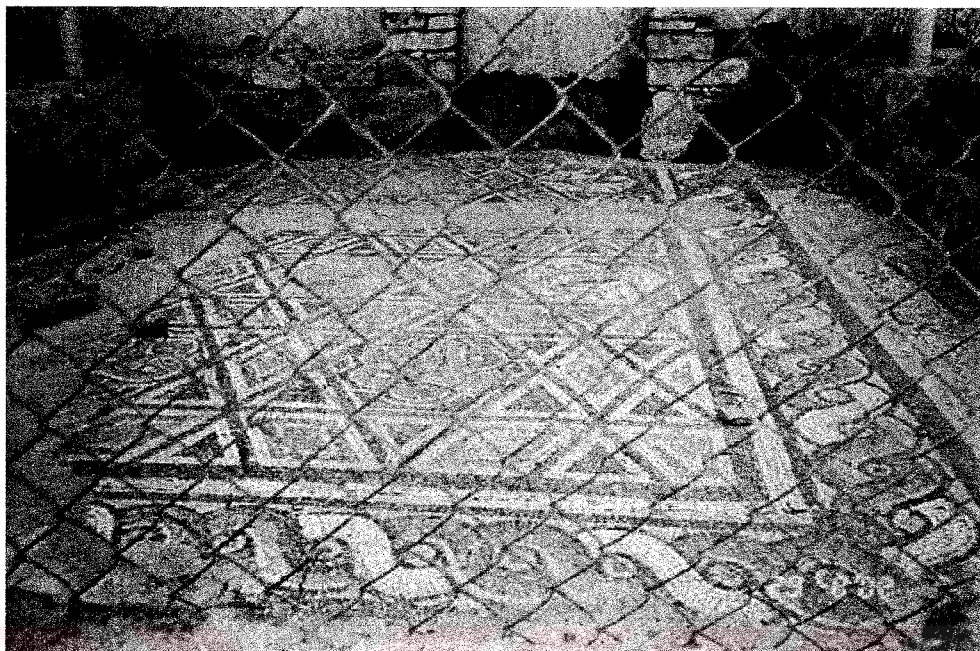
Fotoğraf 03

Athena Tapınağı Kalıntıları

¹⁶ XVI. Kazı Sonuçları Toplantısı, Prof. Dr. Ömer Özyiğit, sf.432-436

¹⁷ Herodotos, Herodot Tarihi, sf.68

¹⁸ Ekrem Akurgal, Anadolu Tarihi, sf

Fotoğraf 04

Mozaik

Fotoğraf 05

Mozaik

1993 yılı kazı çalışmalarında athena Tapınağı'nın altında deniz kıyısında Kybele Kutsal Alanı ortaya çıkarılmış ve çevresiyle düzenlenmiştir. Kybele Kutsal Alanı'nın İ.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısına ait olduğu anlaşılmıştır.¹⁹

Fotoğraf 06

Kybele Kutsal Limanı

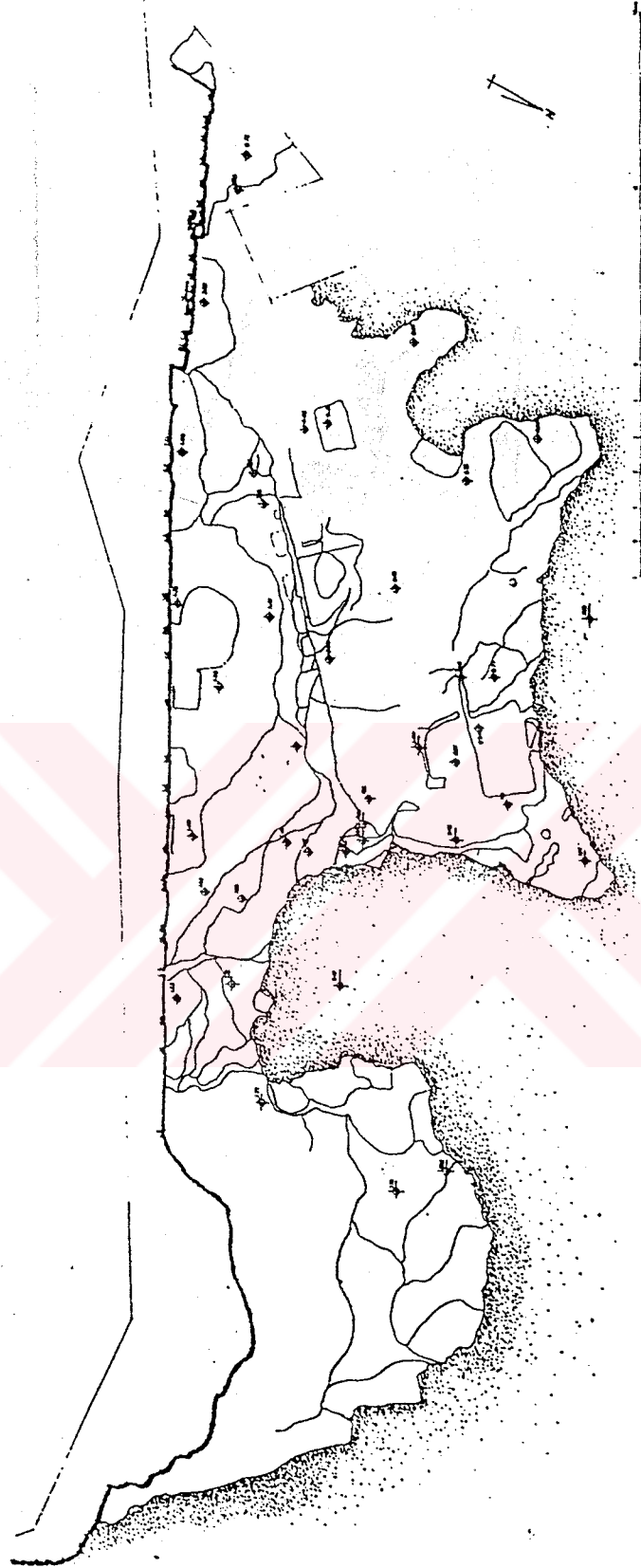
III. Dönem kazıları sırasında Heredot'un sözünü ettiği İ.Ö. 590-580 yılları arasında yapıldığı belirlenen Foça kent duvarları ortaya çıkarılmış ve bir kısmı restore edilmiştir. Kent duvarının güney tarafında yaklaşık 4 metre genişliğinde "kent kapısı" diye adlandırılan bir boşluk bulunmuştur. Kapı, İ.Ö. 546 Pers saldırıları sırasında yanmıştır. Kapının etrafında küçük bir olpe (yuvarlak ağızlı, şişkin karınlı, tek kulplu testi.), mancınık güllesi ve ok uçları bulunmuştur.²⁰

Phokaia, İonya'da ilk eletron sikke bastıran kentlerden biridir.²¹ Bu paralar deniz ticareti yoluyla Akdeniz ve Mısır'a kadar ulaşmıştır. Ephesos, Teos (Seferihisar), Klazomenia (Urla), Erythrai (Çeşme-Ildırı), Khios (Sakız Adası), Samos (Sisam Adası), Sardes, Kyme, Adramytteion (Edremit), Dardanos (Çanakkale) ve Lampsakos (Lapseki) kentleri Phokaia parasının geçerli olduğu ekonomik bölgeyi

¹⁹ XVI. Kazı Sonuçları Toplantısı, Prof. Dr. Ömer Özyiğit, sf.426

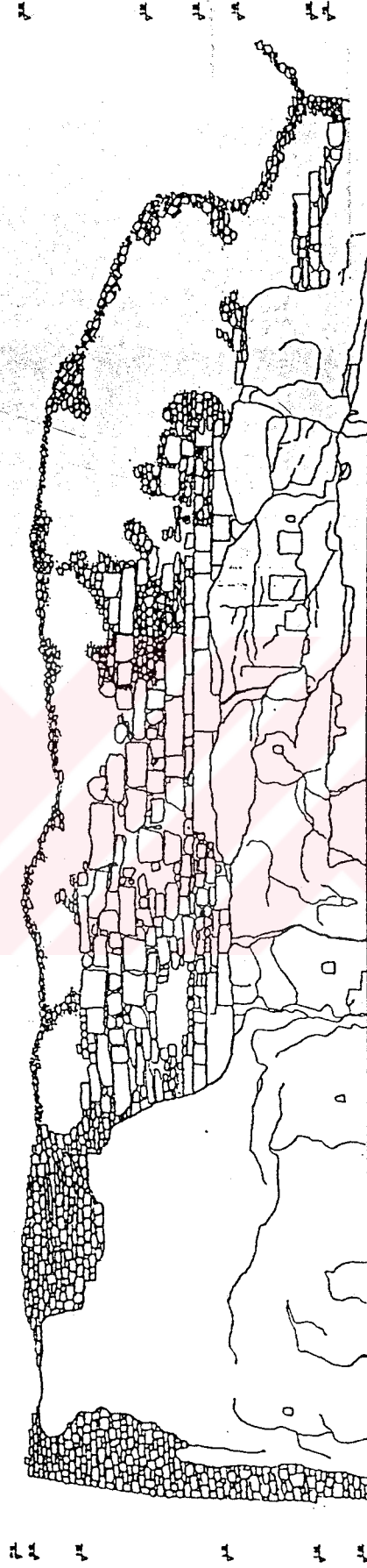
²⁰ Suzan Özyiğit, Foça-Phokaia, sf.44

Bulunan ok uçları, Sardes ve Bayraklı'da bulunan Pers ok uçlarıyla aynı tiptedir.

Şekil 07

Liman Kutsal Alanı Planı

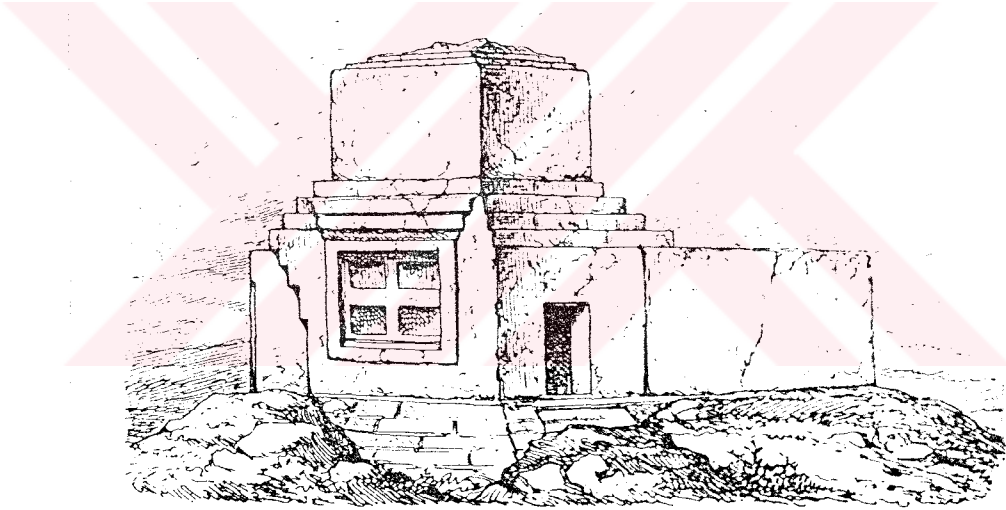
Şekil 08

Liman Kutsal Alanı Cephesi

oluşturmuştur. Elektron sikkeleri bastıran kentler İ.Ö. 6. yüzyılın sonuna doğru pahalı bir alışım olması nedeniyle, bundan vazgeçip, altın ve gümüş sikke basımına geçmişlerdir. İ.Ö. 4. yüzyılın sonuna kadar elektron sikke bastıran kentler ise yalnızca Phokaia ve Mytilene'dir.²²

Phokaia İ.Ö. 5. yüzyılda Delos Birliği'nin bir üyesi olarak bilinmekteydi.²³

Kentin 7 km doğusunda, İ.Ö. 5. yüzyıla ait olduğu bilinen Pers Anıt Mezarı bulunmaktadır. Foça'ya özgü, işlenmesi kolay tufa taşından tek parça oyularak yapılmış olan mezar, Taş Kule ya da Taş Ev diye de adlandırılır.²⁴

Şekil 09

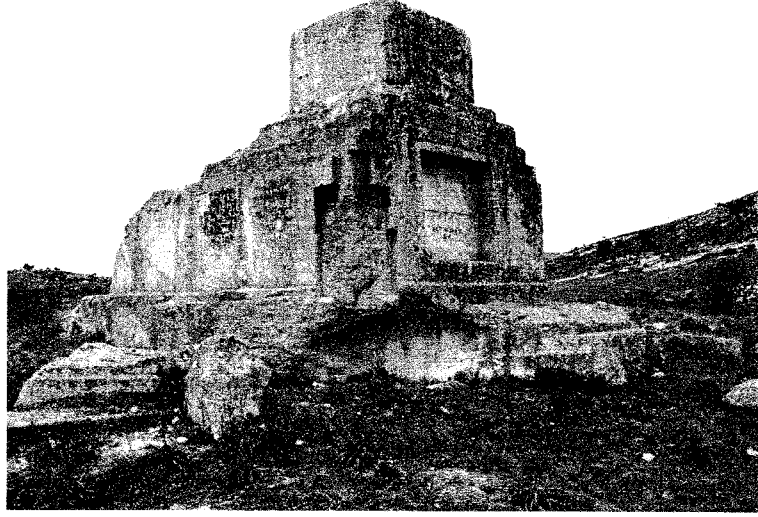
Pers Anıt Mezarı

²¹ Elektron, %40 altın ve %60 gümüşün karışımı doğal bir madendir. İ.Ö. 7. yüzyılda ilk sikkelerin bu madenden yapıldığı bilinmektedir. Bu sikkeler üzerindeki figürler Zeus, Hermes, Herakles ile Hera başları, aslan, aslan başlı hayali yaratık, fok, boğa ve koç başıdır.

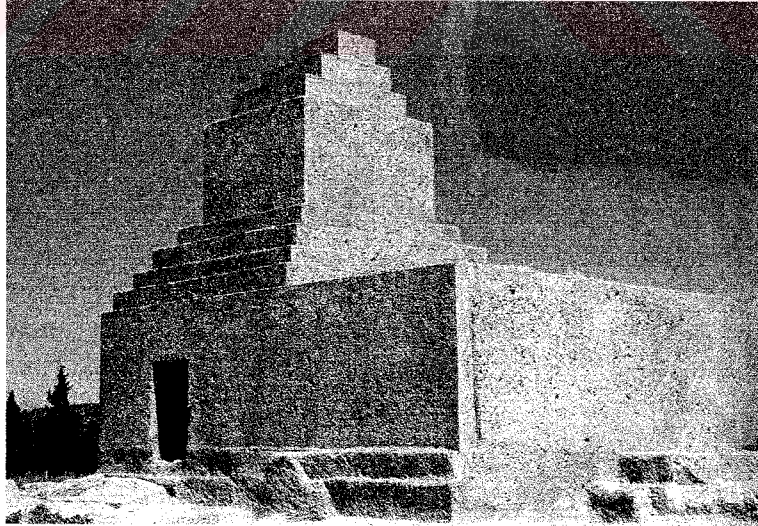
²² Suzan Özyiğit, Foça-Phokaia, sf.12

²³ Delos Birliği Atina'nın İ.Ö. 470'lerin başında kurduğu Delos'ta üslenen kentler birliğidir. Delos Birliği'nden herhangi bir kent ayrılırsa, Persler'den yana geçmiş gibi, o kente sert bir yaptırım uygulanmaktaydı.

²⁴ Pers Mezar Anıtı Restorasyon ve Çevre Düzenlemesi Tanıtım Kitabında mezarın tarihi ve restorasyonu ile ilgili ayrıntılı bilgiye ulaşılabilir.

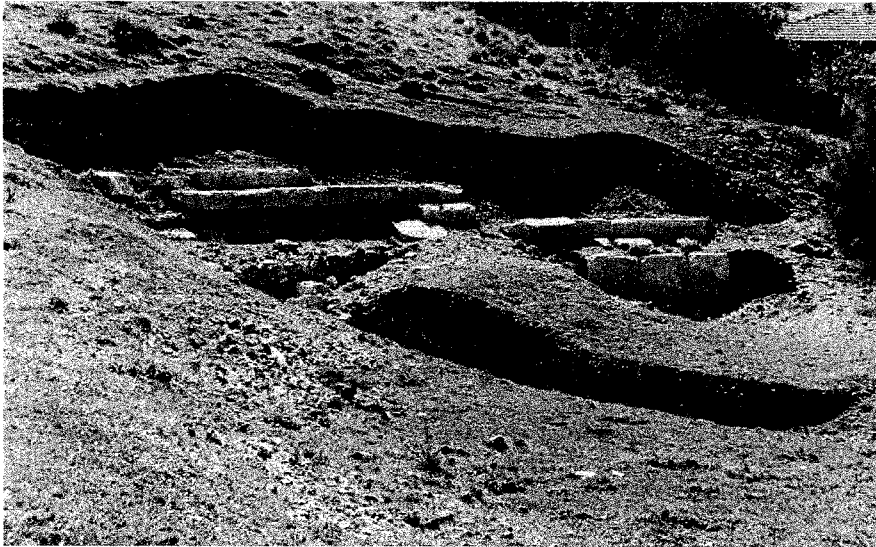
Restorasyon öncesi Pers Anıt mezarı – Fotoğraf 07

Restorasyon sonrası Pers Anıt mezarı – Fotoğraf 08

1991 yılı kazı çalışmaları Değirmenli Tepe’de yapılmıştır. Yamacın duruşunu ve geçmiş kazılardaki bulguları çok iyi değerlendiren Prof. Dr. Ömer Özyiğit Anadolu’nun en eski tiyatrosu olan Phokaia Tiyatrosu’nu bulmuştur.²⁵ Bu tiyatronun Büyük İskender zamanında İ.Ö. 340-330 yıllarında yapılmış olduğu belirlenmiştir.

Tiyatronun oturma alanı (cavea) olduğu sanılan yamaçta yapılan açma ile oturma sıralarının bulunması amaçlanmış ve oturma sıralarının üzerine yerleştirildiği basamak biçiminde yontulmuş kayalara yaklaşık 1.5 metre derinlikte rastlanmıştır. Kazılan on açma birbiriyle birleştirilerek aralarında bir bütünlük sağlanmıştır. Bu alanda dört sıra oturma basamağı ile bunların arasında arslan ayakları ile sınırlanmış bir merdiven yeri ortaya çıkarılmıştır. Bu çalışmalar sırasında oturma alanının bir yamaca yaslandığı ve tonozlar üzerine kurulmadığı anlaşılmıştır. Oturma sıralarının bir kısmı eksik, bir kısmı da tahribata uğramıştır. Dayanıklı bir taş türü olmayan ve yörede “Foça Taşı” olarak bilinen tufadan yapılmış oturma basamaklarının sağlam profil veren örnekleri ele geçirilmiştir. Anadolu’nun eski tiyatrolarından olan Erythrai Tiyatrosu oturma basamağı profilleri ile Phokaia Tiyatrosu oturma basamağı profilleri büyük benzerlikler göstermektedir. Phokaia Tiyatrosu Anadolu’daki Klasik Dönem sonuna ait tek tiyatrodur.²⁶

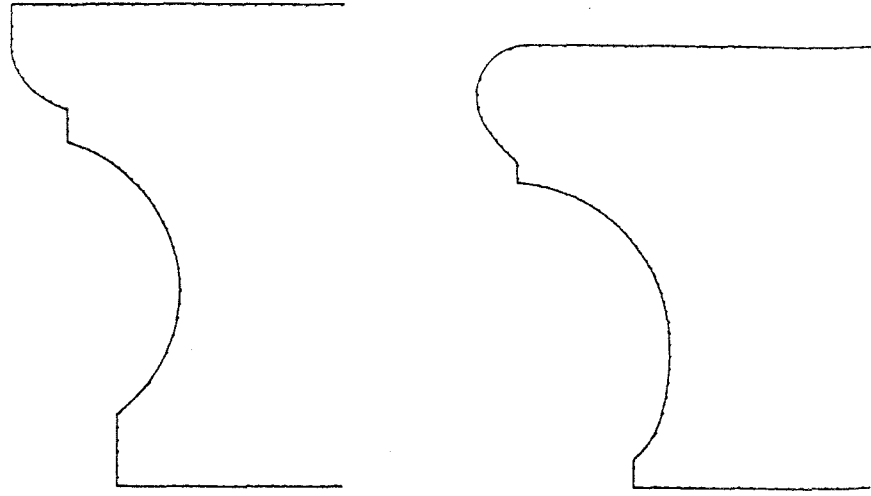

Fotoğraf 09

Phokaia Antik Tiyatrosu

²⁵ XIV. Kazı Sonuçları Toplantısı, Prof. Dr. Ömer Özyiğit, sf. 2

²⁶ XIV. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Ömer Özyiğit, sf. 2-3

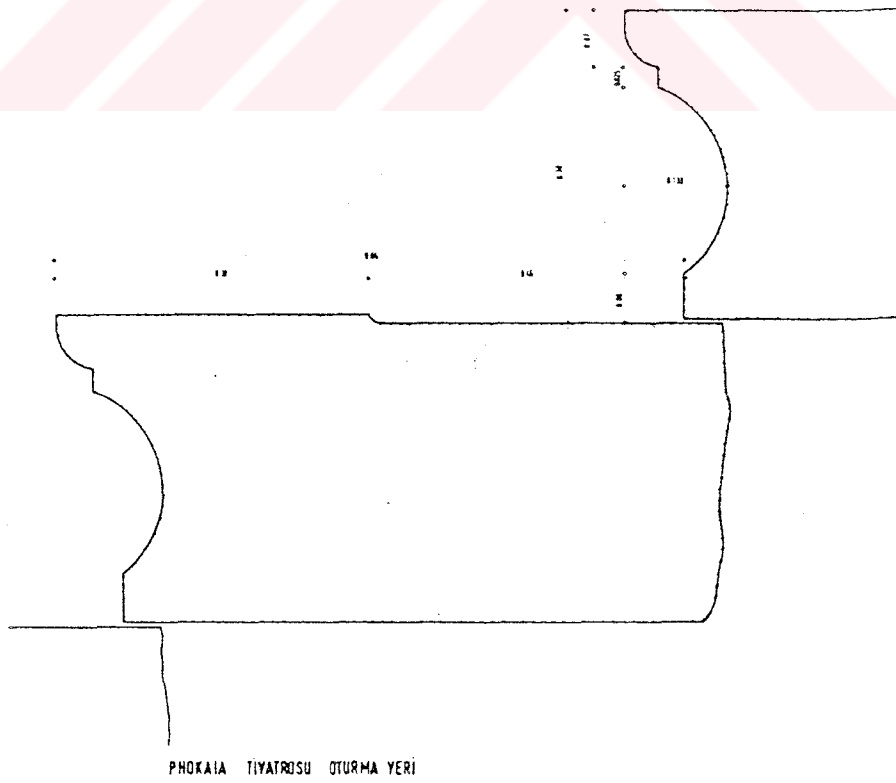

PHOKAIA TİYATROSU
OTURMA YERİ PROFİLİ

ERYTHRAI TİYATROSU
OTURMA YERİ PROFİLİ

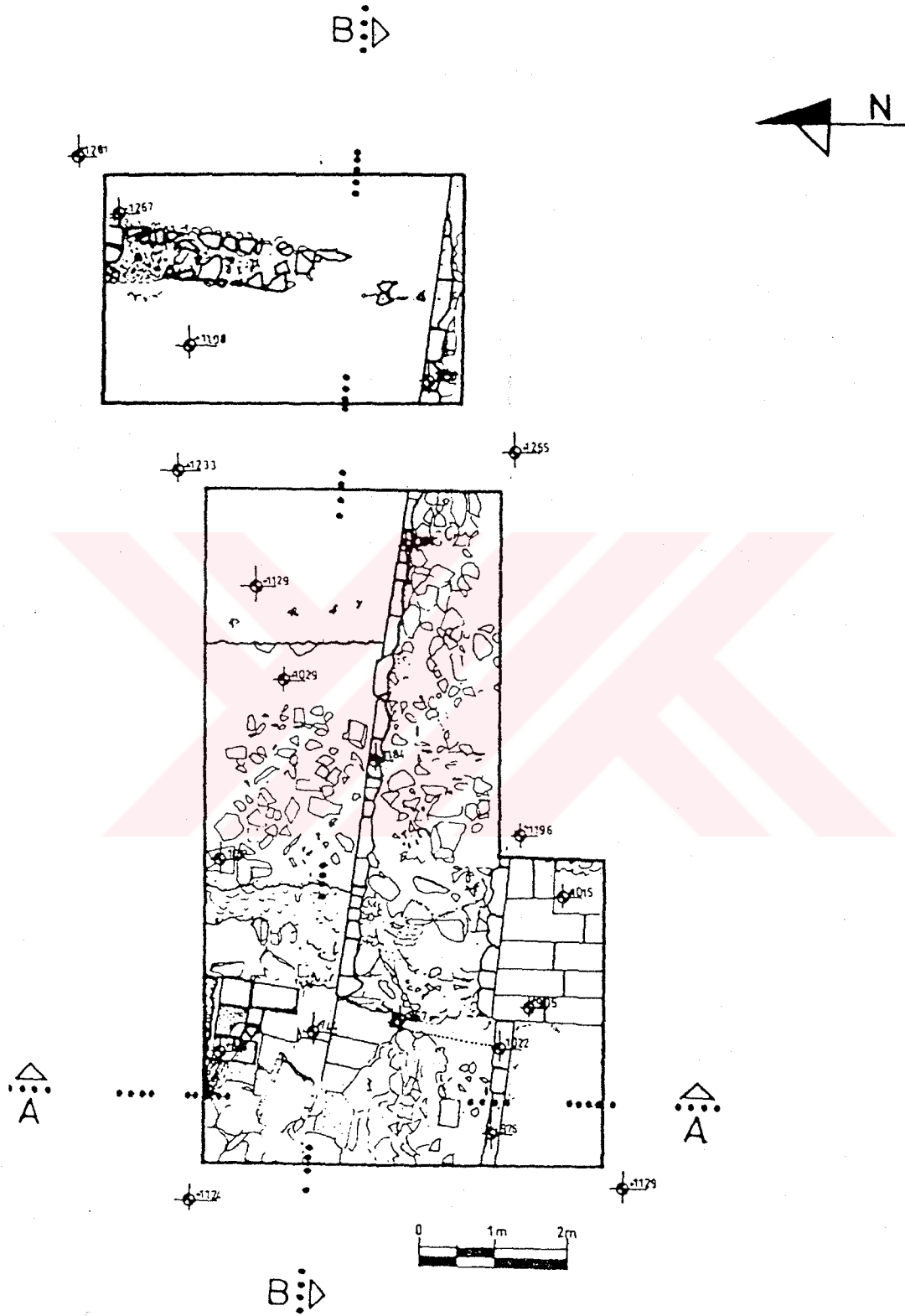
0 5 10 20 30 cm

Şekil 10 - Phokaia ve Erythrai tiyatrolarının oturma yeri profilleri

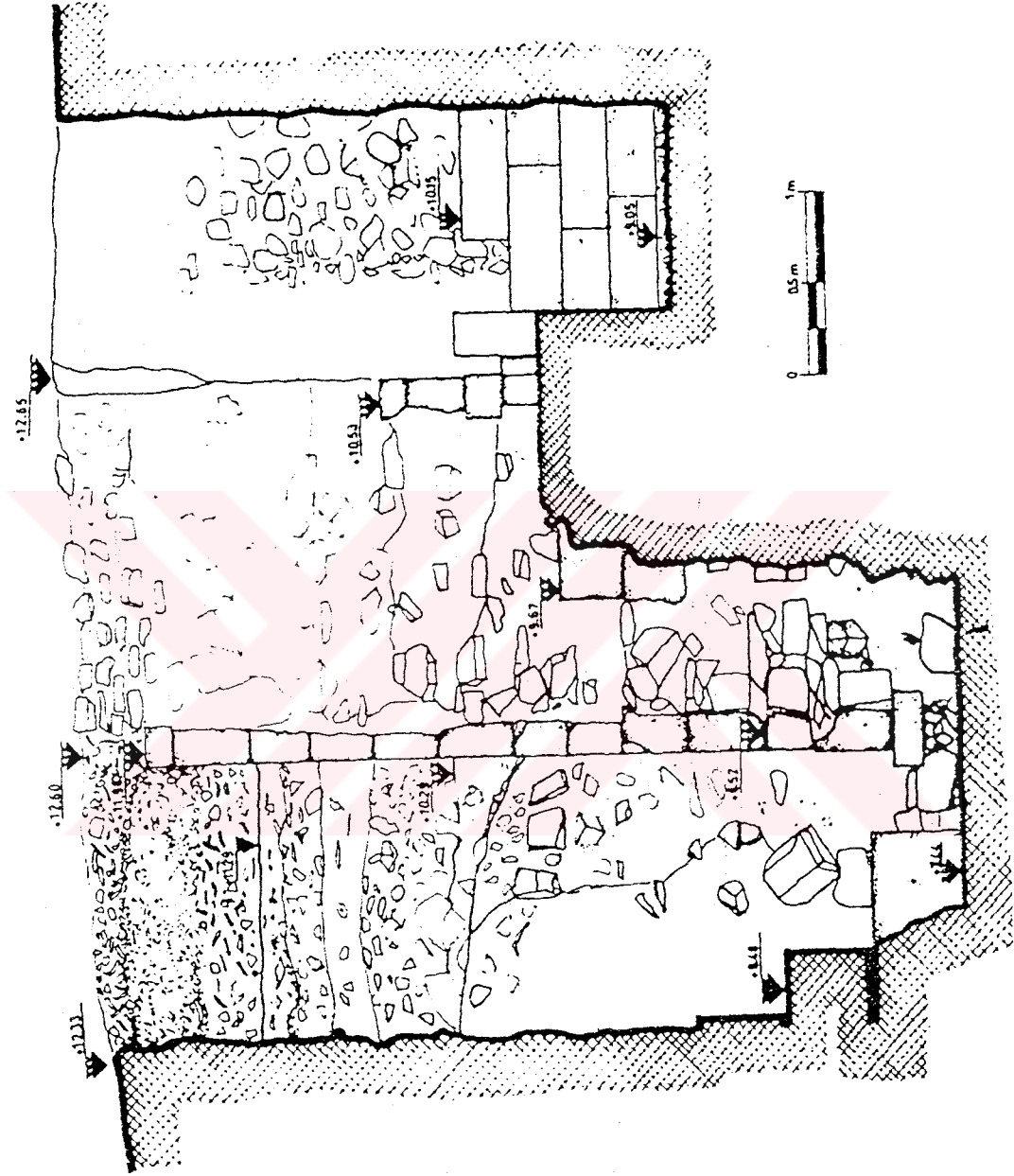
PHOKAIA TİYATROSU OTURMA YERİ

Şekil 11 - Phokaia tiyatrosu caveasına ait oturma yeri kesiti

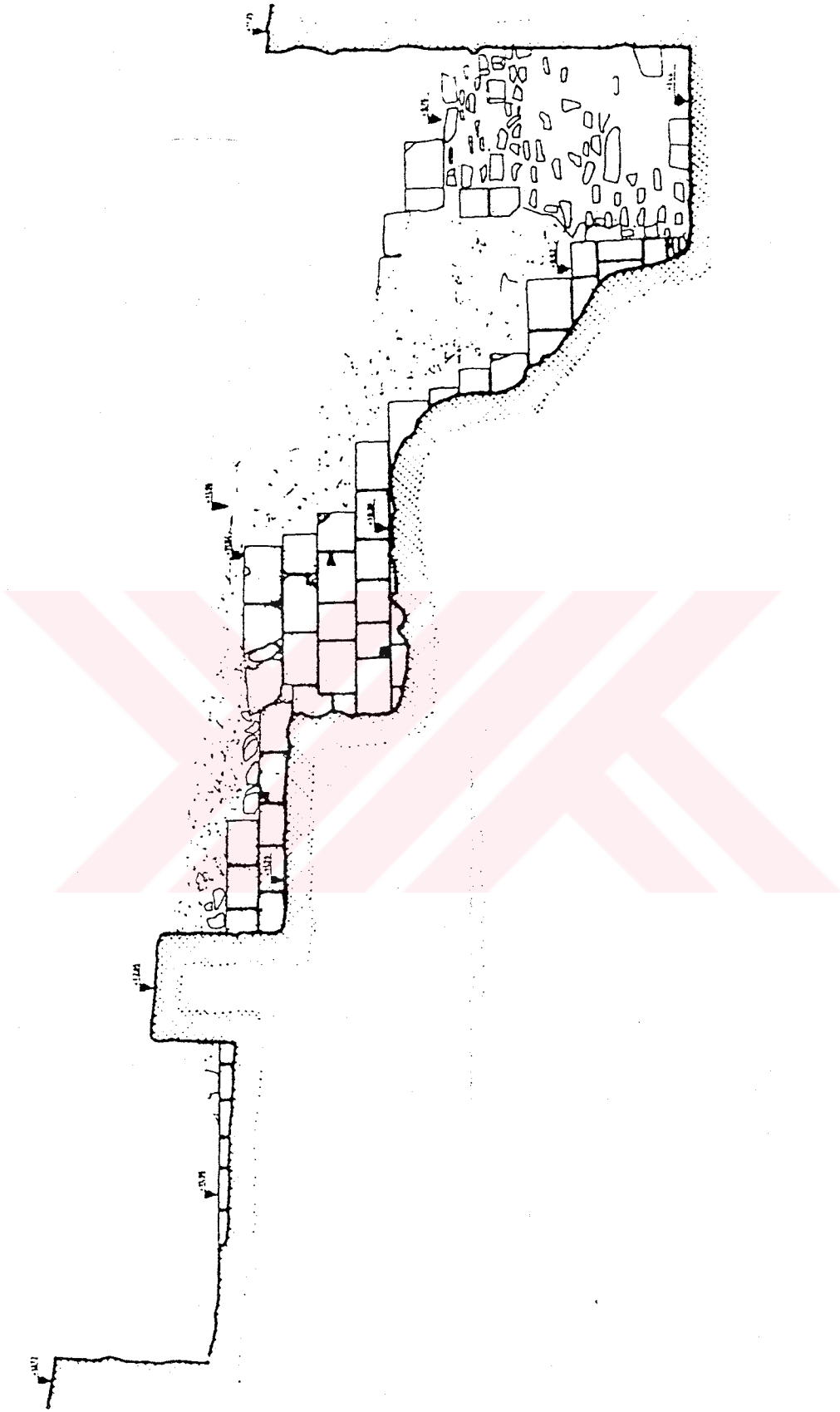

Şekil 12

Antik Tiyatro Açması

Şekil 13 Phokaia tiyatrosu analemma duvarı açmalarının kuzey-güney yönündeki A-A kesiti

Şekil 14

Antik Tiyatro Açması Kesiti

İ.Ö. 4. yüzyılın sonunda inşa edildiği bilinen Şeytan Hamamı, aslında bir hamam olmayıp antik döneme ait bir kaya mezarıdır. Mezar uzun bir yol ve iki mezar odasından oluşmuştur. İki odanın içinde de tabana oyularak yapılmış ikişer mezar bulunmaktadır.²⁷

1989 yılında Roma Dönemi keramik çöplüğünün altında kentin nekropolisi ortaya çıkmıştır. Bu nekropolis İ.Ö. 3.- 2. yüzyıllara tarihlenmektedir. Nekropoliste bulunan mezarların hemen hemen tümünde bozulmamış iskeletlere rastlanmıştır. Ayrıca mezarların içinde bronz sikke, bronz bıçak, gözyaşı şişesi, kase gibi o dönemde kullanılan günlük eşyalara rastlanmıştır.

Nekropoliste bulunan mezarlardan 5 nolu mezarın özellikleri şöyledir:

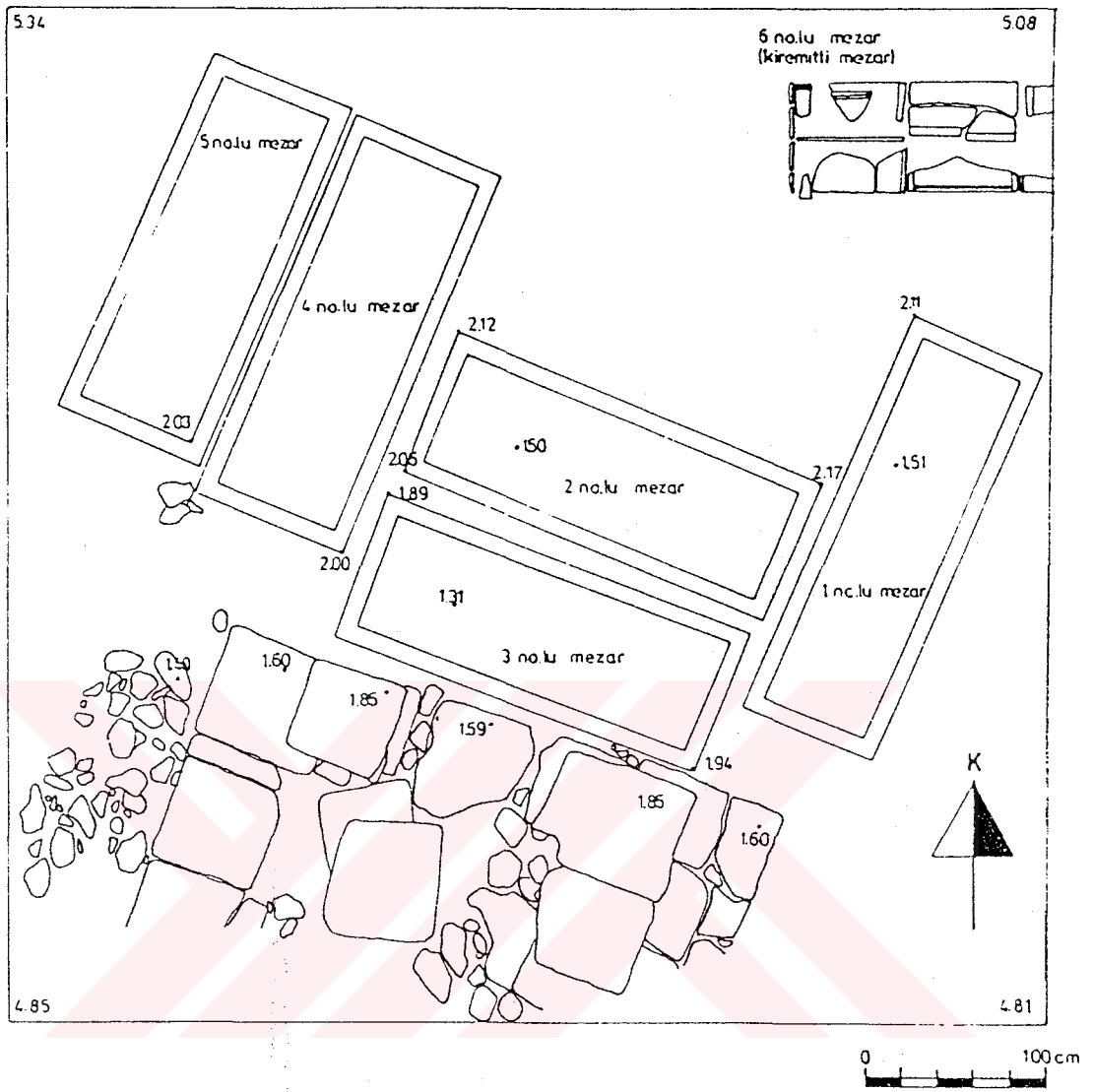
Tür	Beşik çatı biçiminde kapaklı lahit mezar.
Uzunluk	2.20 m
Genişlik	0.82 m
Derinlik	0.65 m
Kalınlık	0.10 m
Kapağın alınlık yüksekliği	0.14 m
Cins	Foça taşı, tufa
Yön	Doğu-batı (içindeki iki iskeletin başı kuzey yönünde, üçüncü iskeletin başı güneyde)
Gömü biçimi	Lahitin içine yakmadan gömü

Buluntular:

1 adet bronz sikke, ön yüzde sağa doğru defne çelenkli Tiberius başı, arka yüzde sağa doğru griffonun ön bölümü, 1 adet cam kase, 1 adet cam bardak.²⁸

²⁷ Suzan Özyiğit, Foça-Phokaia, sf. 65

²⁸ XII. Kazı Sonuçları Toplantısı I, Ömer Özyiğit, sf. 129-134

Şekil 15

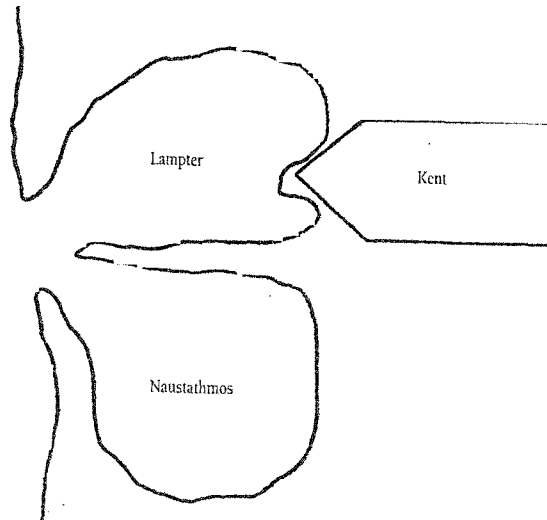
Mezar Açmaları Planı

İ.Ö. 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesiyle, Phokaia Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde kalmıştır.

Hellenistik dönemde Büyük İskender'in Küçük Asya seferiyle, pek çok Batı Anadolu kentinde olduğu gibi, Phokaia'da da Pers istilası sona ermiştir (İ.Ö. 334). Kent daha sonra Büyük İskender'in komutanlarından Seleukoslar, Attaloslar ve Pergamon Krallığı tarafından yönetilmiştir.²⁹

Livius'un İ.Ö. 190 yılı Phokaia betimlemesi şu şekildedir:

“Kent dikdörtgen biçimindedir ve bir körfezin başında yer alır. Surlar alanı yaklaşık 2500 adım boyunca çevreledikten sonra, iki yandan ilerleyerek bir üçgen oluştururlar. Yerli halk buraya Lampter adını vermektedir. Bu kısımda genişlik 1200 adımdır. Sonra, yaklaşık 1000 adım uzunluğunda bir dil gelir ve körfez<i> aşağı yukarı ortadan ikiye böler; ana karaya bitiştiği noktanın her iki tarafında da çok güvenli birer liman oluşturur. Güneydeki Naustathmos adıyla anılır çünkü çok sayıda gemiyi barındırabilir; öbürü Lampter'in yakınındadır.” Bu betimleme Eski Foça'yı neredeyse bire bir anlatmaktadır.³⁰

Şekil 16 -Livius'un anlatımına göre Phokaia'nın konumu

²⁹ George Bean, Eski Çağda Ege Bölgesi, sf. 101

³⁰ George Bean, Eski Çağda Ege Bölgesi, sf. 102

İ.Ö. 132 yılında Phokaia, Roma İmparatoru'na karşı Pergamon Kralı Aristonikos'un yanında yer almıştır. Roma senatosu Phokaia'nın yerle bir edilmesine karar vermiş, bu noktada Marsilyalılar (Massaliyalılar) devreye girip kurucuları olan Phokaia'nın yardımına koşup bağışlanmasını sağlamıştır.³¹

Roma döneminde nekropolis alanının üzeri keramik atölyeleri çöplüğü olarak kullanılmıştır. 1989 yılı çalışmaları sırasında değişik boyutlarda kazılan açmalar tüm tepenin Roma döneminde günlük kap üretimi yapan atölyelerin çöplüğü olduğunun ortaya çıkarmıştır. Çöplük tabakaları üzerinde yapılan araştırma ve incelemelerde İ.Ö. 30–40 yıllarından itibaren bu amaçla kullanılmaya başlandığı saptanmıştır. Bu tabakalardan alanın İ.Ö. 3. yüzyıla kadar keramik çöplüğü olarak kullanıldığı anlaşılmıştır.³²

Phokaia, Erken Hristiyanlık döneminde Bizans İmparatorluğu'nda bir psikoposluk merkezi haline gelmiştir. Kent, 11. yüzyıla kadar önemli olmayan bir Bizans yerleşmesi olarak kalmıştır.

11.yüzyılın başında Phokaia'nın doğusundaki topraklar yavaş yavaş Selçuklu Devleti'ne geçmeye başlamıştır. Phokaia 1082 yılında bir Venedik ticaret kolonisi olmuştur. Aynı dönemde Batı Anadolu'da Çandarlı, İzmir, Kuşadası ve Marmaris'te Venedik koloni kaleleri kurulmuştur.³³

Bizans İmparatoru ile anlaşamayan Selçuklu donanma komutanı Çaka Bey, 1086'da Smyrna'yı, daha sonra Khios, Klazomenia, Erythrai ve Phokaia'yı almıştır.³⁴

Ancak Haçlı seferleri sırasında Phokaia tekrar Bizans İmparatorluğu'nun eline geçmiştir.

³¹ George Bean, Eski Çağda Ege Bölgesi, sf. 101

³² 1989 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları, Ömer Özyiğit, sf. 137-139

³³ Suzan Özyiğit, Foça, sayfa 13

³⁴ Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Cilt I, sf 1

13.yüzyılda Bizans İmparatorluğu Venediklilere karşı Cenevizlileri desteklemiştir. Ortak egemenlik süren Bizans İmparatorları Mikhael VIII ve Andronikus II (1272-1282), 1275 yılında Manuele Zaccaria adında bir Cenevizli'ye Foça kentini düğün çeyizi olarak vermiştir. Foça'daki şap madeninin ticareti Manuele Zaccaria'ya büyük paralar kazandırmıştır. Çünkü Phokaia'daki şap madeniyle ancak Karadeniz'de bulunan bir cins şap rekabet edebilmiştir. Şap madeni ilaç, deri ve tekstil endüstrisinde kullanılmıştır. O dönemde Cenevizliler, şap ticareti ve kentin güvenliği nedeniyle bir kale görevi görmesi için Yeni Foça'yı kurmuşlardır. Phokaia kent surları da aynı dönemde onarım görmüştür.³⁵

Daha sonraki yıllarda da Foça'daki şap madenlerini Cenevizliler işletmişlerdir. Buranın Ceneviz beyi bir zaman Saruhanoğulları'na her sene bir miktar para vererek buradaki kalede oturmuş ve ihraç ettikleri şapları Avrupa piyasalarına sevk etmiştir. Buraları Osmanlılara geçtikten sonra aynı vergiyi Osmanlı hükümeti almaya başlamıştır. Bu Ceneviz kolonisi, doğudaki Ceneviz kolonileri (Sakız, Galata, Amasra, Samsun, Kefe) gibi belirli bir süre için tayin edilen podesta (vali) veya konsoloslar aracılığı ile idare edilmiştir. Çelebi Mehmet'in sağlığında Foça'da Jan Adorno adında bir podesta bulunmaktaydı; buranın podesta yani valiliği on sene için kendisine verilmişti. Adorno Foça'ya geldikten sonra Çelebi Mehmet'le görüşerek senede 20000 altın vermek kaydıyla on seneliğine Foça'nın şap madeni haklarını satın almıştır. Altı yıl sonra Çelebi Mehmet'in vefat etmesiyle şap madeni işletmesi de durmuştur.³⁶

1300'lü yılların devamında hemen hemen tüm Anadolu Türkler'in eline geçtiğinde, İznik, İzmit, Bursa, Sart, Manisa, Karadeniz Ereğlisi, İzmir ve Foça gibi kentler de Türkler için önem kazanmaya başlamıştır.

Osmanlı Sultanı I. Bayezit döneminde (1389-1402) Saruhan, Menteşe, Aydın Beylikleri Osmanlı İmparatorluğu'na katılmışsa da 1402 Ankara Savaşı'nda I.

³⁵ Suzan Özyiğit, Foça, sayfa 13,14

³⁶ Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Cilt I, sf 381

Bayezit’ı yenen Timur, İzmir’i işgal ederek, Saruhan Beyliğine bağlı olan Foça’yı ve Khios’u haraca bağlamıştır. 15. yüzyılda güçlenen Osmanlı İmparatorluğu’na, Fatih Sultan Mehmet zamanında, Kaptan-ı Derya Yunus Paşa yönetimindeki Osmanlı Donanması ile 1455 yılında Foça’yı ve Yeni Foça’yı Osmanlı topraklarına katmıştır. Kent surlarını tamir ettirmiş, kendi adına halen “Fatih Camii”³⁷ adıyla anılan camiyi yaptırmış, göç eden halkın yerine Türk halkını yerleştirerek, Saruhan Eyaleti’ne bağlamıştır.³⁸

Kanuni Sultan Süleyman zamanında Foça, askeri bir üs olarak kullanılmış ve daha sonra 1678 yılında zamanın en büyük boğazkesenlerinden (dışkale) biri yapılmıştır.

17. yüzyılda Foça Osmanlı İmparatorluğu’nun doğu-batı bağlantısını sağlayan önemli liman kentlerinden biri olmuştur. İran İpeği, Doğu ve Orta Anadolu üzerinden Foça’ya getirilmiş ve buradan gemilere yüklenerek İngiltere, İspanya, Fransa ve diğer Avrupa ülkelerine gönderilmiştir. Avrupa devletleri bu yol bağlantısı için Osmanlılar’a vergi ödemişlerdir. Ancak 17. yüzyılın ortalarında Hint Okyanusu yolunun kullanılmasına başlanmasıyla Foça bu özelliğini yitirmiştir.³⁹

17. yüzyılda Ege Bölgesi’nde eşkiyalık çok yaygınlaşmış, hatta gezgin Fermanel’e göre, 1630’lu yıllarda Foça’da Kuzey Afrikalı korsanlar egemen olmuştur. Foça’nın ticari gücünü kaybetmesinde korsan egemenliğinin etkisi büyük olmuştur.

Yine 17. yüzyıl ortalarından itibaren Foça, Anadolu kıyılarında, İzmir ve Edremit ile birlikte İstanbul ile en çok ilişkisi olan üç limandan biri olmuştur.

³⁷ Bölüm 2.2.4’de camilerle ilgili ayrıntılı bilgi bulunmaktadır.

³⁸ Suzan Özyiğit, Foça-Phokaia, sayfa 14

³⁹ Suzan Özyiğit, Foça-Phokaia, sayfa 14

18. yüzyılın başından 1840 yılına kadar olan dönemde kent tarihi ile ilgili önemli bir kayıt bulunamamıştır.

1840 yılında Foça'ya Aksekili İbrahim Ağa kaymakam tayin edilmiştir. 1867 yılında her iki Foça birleştirilerek Foça merkez olarak kabul edilmiştir. Bu yıla kadar Foça, Saruhan Sacağı'na bağlı kazalardan biri olarak varlığını sürdürmüştür. 1868 senesinde İzmir Sancağı'nın sekiz kazasından biri haline getirilmiştir.⁴⁰

Foça-i Atik Belediyesi bir kaynağa göre 1874 yılında kurulmuştur. Buna göre 126.162 kuruş sermayesi buluna Foça-i Atik Belediyesi'nin reisliğine Mehmet Hilmi Efendi atanmıştır.⁴¹

15 Mayıs 1919'da Foça Yunanlılar'ın eline geçmiş, 11 Eylül 1922'de Türkler geri almıştır.

⁴⁰ Aydın Vilayeti Salnamesi (1296-1876), sf.98

⁴¹ Aydın Vilayeti Salnamesi (1296-1876), sf.98

Şekil 17 Phokaia'nın topoğrafik planı:

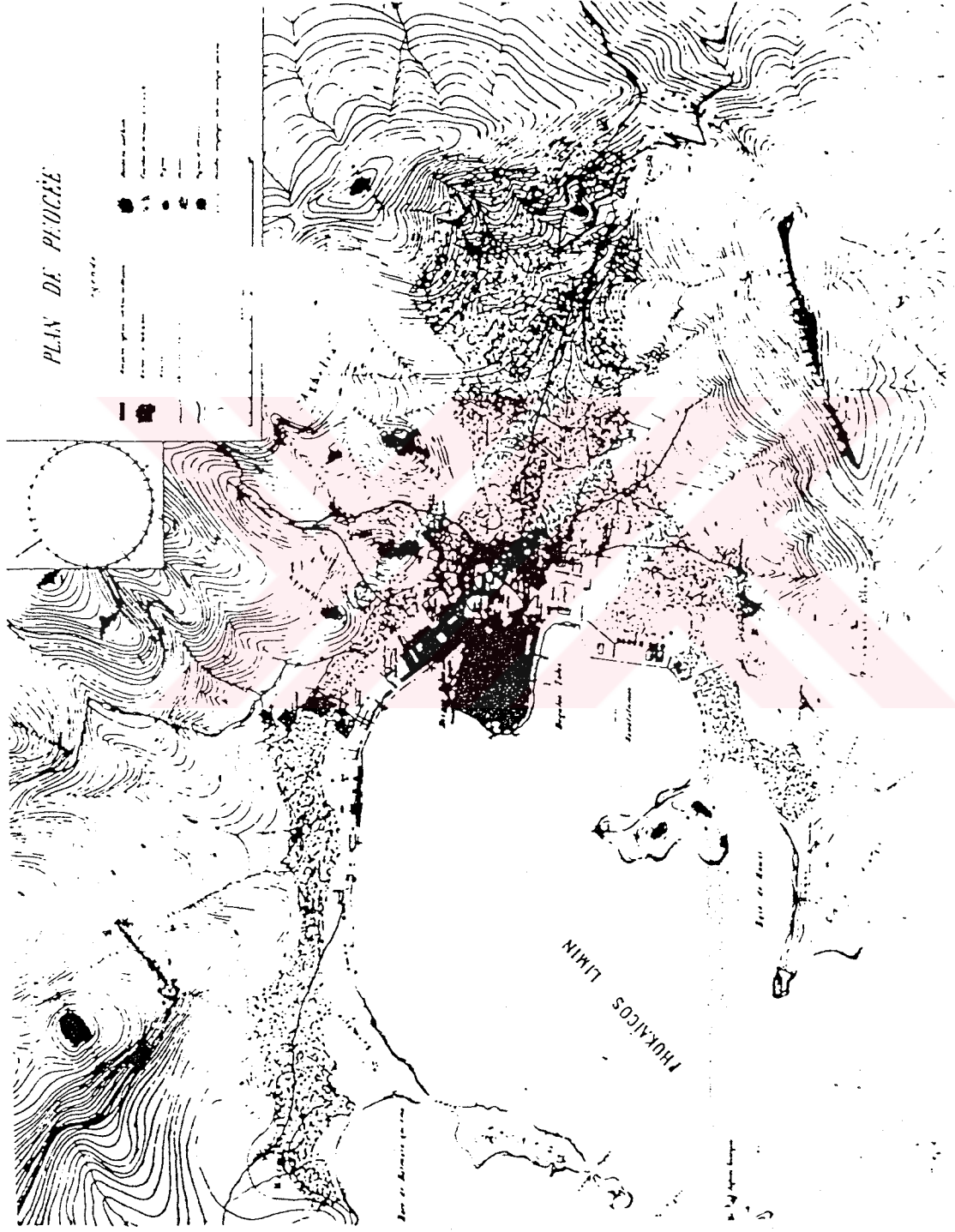
1. Athena Tapınağı (Arkaik Dönem) 2. Liman Kutsal Alanı (M.Ö.580 yılları) 3. Hükümet Konağı eski inşaat alanı 4. Maltepe Tümülüsü. Tümülüs Hellenistik Dönemden olup, içindeki Arkaik Dönem surları M.Ö. 590-580 yıllarına aittir 5. Altın Mağarası Tepesi (Hilmi Dağı) 6. Değirmenli Tepe (Tiyatro Tepesi) 7. Kybele Kutsal Alanı 8. Tiyatro (M.Ö.340-330) 9. Çifte Kayalar (Katurcı Kayaları) Tepesi 10. Roma Dönemi keramik çöplüğü 11. Arkaik Dönem'den Bizans Dönemi'ne kadar kent yerleşimi 12. Antik liman

A. Arkaik Dönem sur kalıntıları (M.Ö. 590-580)

B. Arkaik Dönem surlarının kayalara oyulmuş yatak izleri (M.Ö.590-580)

C. Arkaik Dönem surunun olası geçtiği yerler

D. Arkaik Dönem suruna ait kuleler

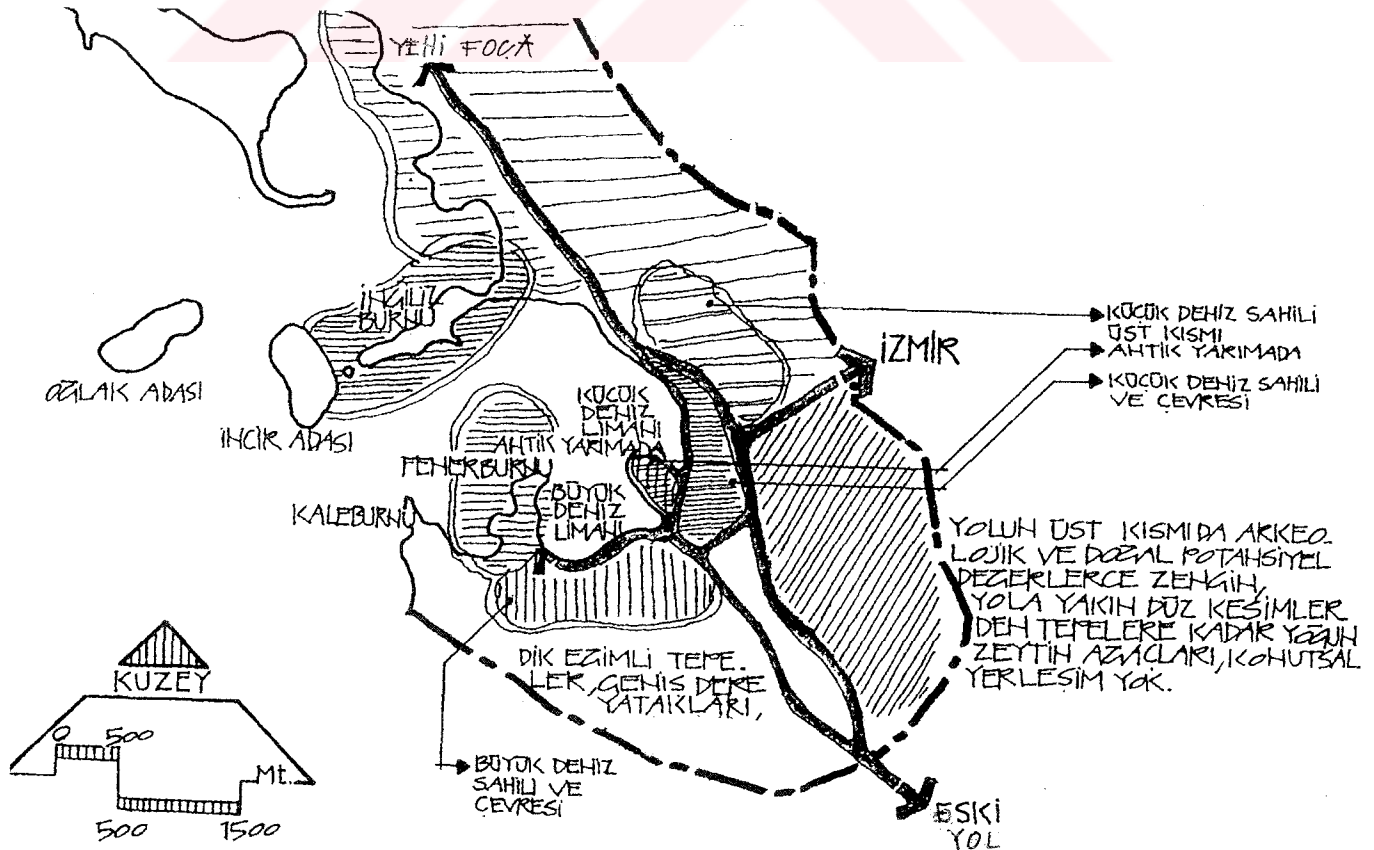
Şekil 18 - Foça'nın 1913 yılında Sartiaux tarafından yapılan topografik plânı (1/5000 ölçekten küçültülmüştür)

1.2.2 Foça'ya Ulaşım

Karayolu ile Foça-İzmir arası birbuçuk saat uzaklıktadır. Yıl boyunca yarım saatte bir karşıklıklı otobüs seferleri düzenlenmektedir. Denizyolu ile İstanbul'dan İzmir'e feribot ve denizotobüsü ile ulaşılsa da Foça'ya ulaşım karayolu bağlantılıdır. Havayolu ile İzmir, Çiğli ve Menderes havalimanlarına yine karayoluyla bağlantı vardır. Foça'nın demiryolu bağlantısı 39 km ile Menemen ve 70 km ile İzmir'e ulaştıktan sonra başlar.

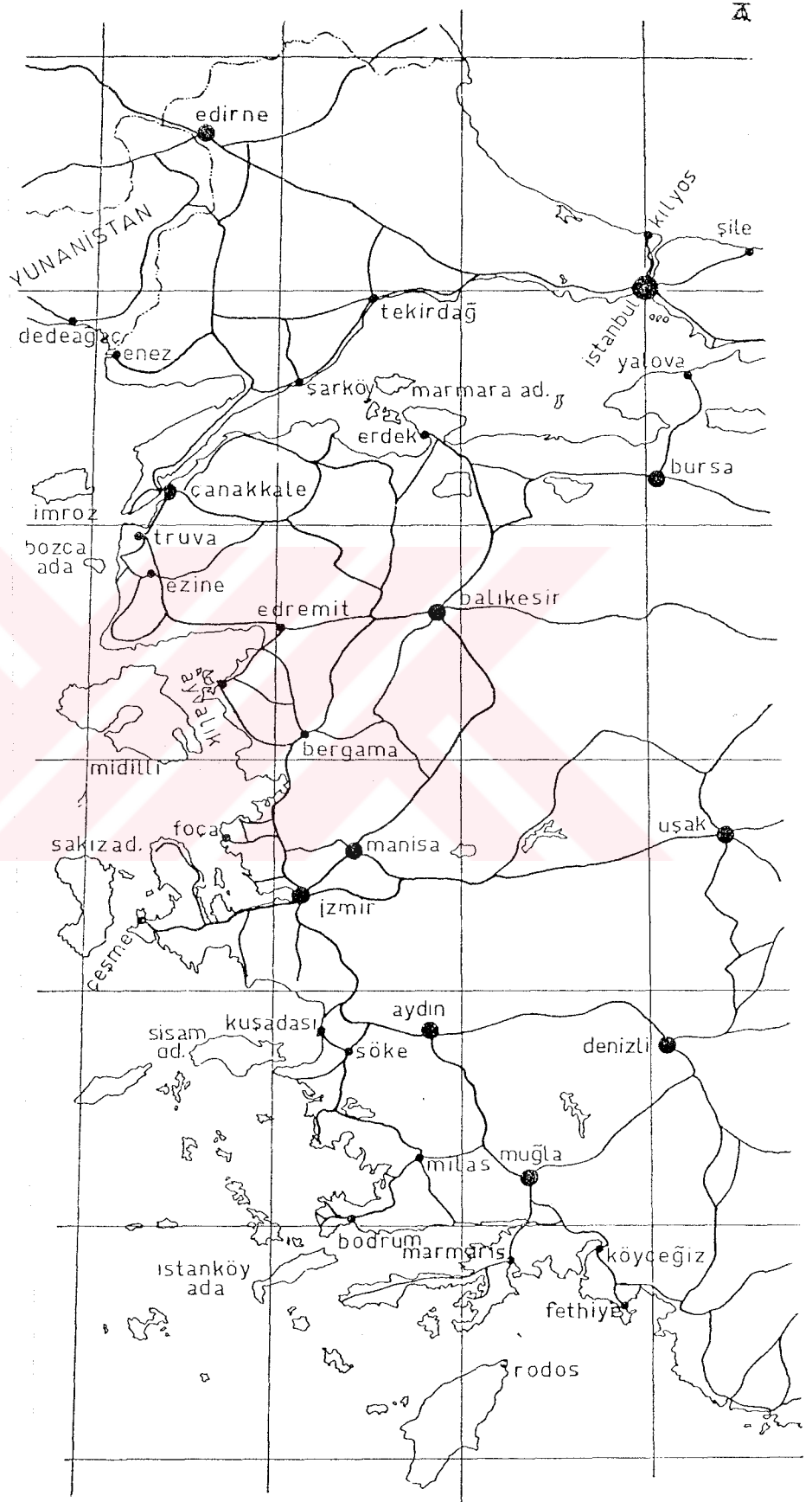
Foça ile adaları arasındaki bağlantı özel ve kiralık teknelerle sağlanmaktadır.

1980 yılına kadar kente giriş, antik dönemden bu yana kullanılan yoldan olmuştur. Ancak 1980 yılında yeni yol açılmış, eski yol yalnızca askeri amaçla kullanılmaya başlanmıştır. Leventler Yolu ya da Değirmenyolu olarak bilinen eski yol dağın eğiminin en uygun biçimde kullanıldığı yerdedir. Bunun yanı sıra kente en hakim görünümün sağlanması da yolun antik dönemden bugüne kullanılmasında büyük etken olmuştur.

Şekil 19

Foça'ya gelen yollar

Şekil 20

Foça'ya giden yollar

1.2.3 Foça'da Nüfus Hareketleri

Foça'nın İ.Ö. 11. yüzyıllara uzanan kuruluşundan önce de burada insanların yaşadığı (Luwiler) son bulgularla ortaya çıkmıştır. Eski dönem yerleşim alanının genişliği, kenti çevreleyen 5 km.'yi bulan Herodot Sur duvarları, 1500-2000 kişinin oturabileceği büyüklükte yapılmış Phokaia Antik Tiyatrosu, bilimadamlarını Phokaia'nın nüfusunun, İ.Ö. 6. yüzyıllarda 4000 civarında olduğu tahminine götürmüştür.

Gerek Osmanlı İmparatorluğu zamanında, gerekse daha önceki zamanlarda Foça ile ilgili resmi nüfus bilgilerine rastlanmamıştır. Bunda imparatorluğun düzenli nüfus sayımı yapmamasının payı büyüktür.

Foça nüfusu değişik zamanlarda nicel ve nitel yönden büyük farklılıklar göstermektedir. Foça nüfusu ile ilgili ilk yazılı bilgiye 1835 yılında Foça kasabasını ziyaret eden İngiliz seyyah William J. Hamilton'ın kitabında rastlanmaktadır. Hamilton, 1000 hane olarak tahmin ettiği nüfusun 400 hane kadarının Rum olduğunu yazmıştır.⁴¹

1884 yılından itibaren yapılmaya başlanan nüfus sayımı sonuçları aşağıda verildiği gibidir:

1884 (hicri 1302) Aydın Vilayeti Salnamesi'nde;

Müslüman nüfus	: 3642 kişi
Rum nüfus	: 7876 kişi
Musevi nüfus	: 212 kişi
Toplam nüfus	: 11730 kişi

⁴¹ Prof. Dr. Fikret Adanır, "19.yüzyıl Ortalarında Foça Kasabasında Kazanç ve Vergi", Geçmişten Günümüze Foça, 7

1902-1903 (hicri 1320) Aydın Vilayeti Salnamesi'nde;

Müslüman nüfus : 2240
Rum nüfus : 7584
Musevi nüfus : 62 kişi
Toplam nüfus : 9886 kişi

1914 yılında (hicri 1332) Aydın Vilayeti Salnamesi'nde;

Müslüman nüfus : 7427 kişi
Rum nüfus : 15670 kişi
Musevi nüfus : 83 kişi
Toplam nüfus : 23180 kişi olarak belirlenmiştir.

Devletin resmen I. Dünya Savaşı'na girmesiyle (30 Ekim 1914) Rum nüfusun 9250'si adalara göçmüştür.

1917 yılında İttihat ve Terakki Yönetimi'nin yaptırdığı sayımda Rum nüfusu görülmezken Musevi nüfusun 69, Türk nüfusunun ise 8147 gibi yüksek bir sayıya ulaştığı görülmüştür.

1919 yılında Foça kazasının toplam nüfusu 15410 olarak verilmektedir.

1920 yılında Anadolu'ya gelen Rum göçmenlerinin toplamı 126000'i bulmuş, bunların 11000'i Foça'ya yerleştirilmiştir.

1921 yılında Foça nüfusu,
Müslüman nüfus : 3675 kişi
Rum nüfus : 13550
Toplam nüfus : 17315 kişi olarak belirlenmiştir.

Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Yunanlılar'ın Anadolu'yu terk etmesi sonucunda Foça tamamen Türkler'in yaşadığı bir yer haline gelmiştir. Yapılan son sayımda Foça'nın nüfusu 9860 olarak belirlenmiştir.⁴²

⁴² Yrd. Doç Engin Berber “Mütareke ve Yunan İşgali Döneminde Foça Kazası”, Geçmişten Günümüze Foça, 35

1.2.4 Foça'nın Ekonomik Yapısı

Foça, tarihin değişik dönemlerinde zenginliği de, yoksulluğu da yaşamış kentlerimizden biridir. İ.Ö. 6.yüzyıl Phokaia'nın en zengin dönemidir. İlçe, deprem bölgesinde yer alması nedeniyle tarih boyunca yedi kez yerle bir olmuş, ancak hep eski taşlar üzerine, hep aynı yerde kurulmuştur. Koylarının yapısı, bereketli toprakları ve denizcilik ruhu insanları buradan koparamamıştır. Foça'nın ekonomik yapısı, eski çağlarda (Phokaia) ve yeni dönemde (Foça) olmak üzere iki başlık altında incelenebilir.

1.2.4.1 Phokaia'nın Ekonomik Yapısı

Eski çağlarda Phokaialılar'ın büyük ölçüde denizci oldukları görülmüştür. Eldeki bilgilere göre Phokaialılar'ın gemilerle dünyanın dört bir yanına gitmeleri, koloniler kurmaları, her türlü malı Avrupa'nın en küçük ticaret limanlarına kadar götürmeleri bunu göstermiştir. Phokaialılar'ın tüm dünyaya sattıkları en temel ürünlerden başta geleni şap madenidir. Şap madeni bütün dönemlerde Phokaia'nın önemini arttırmıştır.

Hiç kuşkusuz zeytincilik ve şarapçılık da o yüzyılların zenginlik kaynağı olmuştur. Phokaialılar, 6.yüzyılda Marsilya'yı ilk kurduklarında zeytin ağacını da beraberlerinde götürmüşlerdir. Marsilya'daki yabani zeytin ağaçlarına Anadolu'dan getirdikleri zeytin çeşitlerini aşlamışlardır. Aynı dönemde İspanya'ya da zeytini götüren Phokaialılar olmuştur.⁴³

Zeytin ve zeytinyağı önemli bir gıda maddesi olmasının yanı sıra zeytinyağı aydınlatma amacıyla da kullanılmıştır. Zeytinyağı, o çağlarda cilt ve saç bakımında da kullanılmıştır. Yeniden dirilişin ve ölümsüzlüğün de simgesi olan zeytin ağacının ilk kez aşılılarak ehlileştirilmesi, Anadolu'da İ.Ö. 4000 yıllarına dayanır.

⁴³ Prof.Dr. A. Ünsal, Ölmez Ağacın Peşinde, YKY, 16

Odysseus'ta zeytin ağacı ve zeytinyağından sıkça söz edilir. Homeros'un kahramanı gerdek odasını zeytin ağacının kökleri üzerine kurmuştur.⁴⁴

Zeytinin yanı sıra üzüm bağlarını özellikle *Foça Karası* olarak bilinen asma çubuklarını da Marsilya'ya taşıyan Phokaiialılar olmuştur. Foça Karası'ndan yapılan şarabı da Marsilya'ya götürerek Fransa'da şarapçılığın öncülüğünü yapmışlardır.⁴⁵

Phokaiialıların bir diğer yaygın ticari malı günlük seramik ürünler olmuştur. Öyle ki bu ürünler deniz yoluyla ulaşılabilen en küçük limanlara kadar götürülüp, pazarlanmıştır. Foça II. Dönem kazılarında ortaya çıkartılan Keramik Çöplüğü'nün büyüklüğü bunu kanıtlar niteliktedir.

⁴⁴ Homeros, Odysseus, 23. kitap, çevirenler: A. Kadir, Azra Erhat,sf, 367

⁴⁵ Larousse Encyclopedia of Wine, "Provence and Corsika", 265

1.2.4.2 Foça'nın Ekonomik Yapısı

İlçenin başlıca ekonomik uğraşları turizm, balıkçılık ve tarımdır. İlçe İzmir'in önde gelen turistik yörelerindedir. Antik çağın on iki İyon kentinden biri olması Foça'yı hep ilgi odağı haline getirmiştir. Foça, büyük kent merkezlerine yakın olması (İzmir, Manisa), doğal, yalın yapısıyla ve temiz deniziyle iç turizme açıktır. Diğer yandan da kökleri, tarihi geçmişi ve taşıdığı izlerle dünya turizmine açık bir konumdadır.

İlçenin diğer bir geçim kaynağı da balıkçılıktır. Yaz aylarında geziler için hizmet veren balıkçı tekneleri eylül ayından başlayarak denize balık için açılırlar.

Son on yıldır Foça-Yeni Foça koylarındaki balık çiftlikleri üretim yapmaktadır. Ancak bu çiftlikler yoğun bir biçimde denizi kirletmektedir.

Akdeniz ülkelerinin başlıca besin kaynaklarından olan zeytin eski çağlardan beri Foça'nın temel ürünlerinden biri olmuştur. Antik dönemde günlük yaşamın her aşamasında kullanılan zeytin ve zeytinyağı günümüzde de aynı önemi taşımaktadır.

Zeytin bir yandan değişik biçimlerde hazırlanarak sofralarda kullanılırken bir yandan da zeytinyağı üretiminde kullanılmaktadır. Zeytinyağı üretimi sırasında çıkan küspeler önemli bir hayvan yemidir. Yerli halkın bir kısmı kendi sabununu zeytinyağından kendi üretmektedir.

200 yıllık zeytin ağacı - Fotoğraf 10

Foça'daki eski zeytin ağaçları koruma altındadır. 200-300 yıllık bu ağaçların görünümü son derece ilgi çekicidir. Foça'nın kıraç topraklarında özellikle köylerinde zeytin ağacı dikimi yoğun olarak sürdürülmektedir.

Foça tarım ürünleri bakımından da oldukça renkli bir tablo çizmektedir. Tütün, pamuk, hububat, üzüm, kavun, karpuz üretimi yapılmaktadır. Eski çağlarda şarap yapımında kullanılan Foça Karası'nın da yeniden üretimine başlanmıştır.

Foça nüfusunun yarısını oluşturan asker nüfusu da ilçede askere hizmet veren işyerlerinin açılmasına neden olmuştur.

BÖLÜM II FOÇA'NIN FİZİKSEL YAPISI

2.1 Yerleşme Dokusunun Fiziksel Gelişimi

Foça kentinin fiziksel gelişmesi antik çağlarda ve 20. yüzyılda olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

2.1.1 Antik Çağlarda Phokaia'nın Kent Yerleşimi

1 nolu harita üzerinde antik kent Phokaia'dan günümüze gelen kalıntılar görülmektedir. Harita üzerinde işlenmiş olan kalıntıların bir kısmı restore edilmiş ancak bir kısmı üzerinde henüz hiçbir çalışma yapılamamıştır.

Kent girişinin antik çağlardan,1980'li yıllara kadar hep aynı yerden olduğu bilinmektedir. Kentin güneydoğusunda bulunan kent kapısı ve çevresindeki kent duvarı kalıntıları bunu göstermektedir. Kent kapısının, kent surlarından sonra yapıldığı çalışmalar sonrası anlaşılmıştır. Kent kapısının Pers saldırıları sırasında yıkıldığı bilinmektedir. Yıkım tarihinin İ.Ö. 546 yılı olduğu ortaya konmuştur.⁴⁵ Kapının etrafında Perslere ait olduğu bilinen ok uçları ve mancınık güllesi bulunmuştur.

Kent kapısından girdikten sonra kuzeydeki düz alanın kentin agorası olduğu sanılmaktadır. Ancak bu konuda elde edilmiş kesin bir bilgi ya da kazı sonucu bulunmamaktadır. Günümüzde futbol sahası olan bu alan kent içindeki en büyük düz alandır. Kazı çalışmalarında bölgede yalnızca seramik çanak, çömlek ve amphora kalıntıları bulunmuştur.

Agora olarak tahmin edilen yerin daha kuzeyinde, dağın yamacında, eğimin kullanılarak yapıldığı antik tiyatro bulunmaktadır. 1991 yılına kadar varlığından haberdar olunmayan bu tiyatro, Anadolu'nun bilinen en eski tiyatrosudur. Tiyatronun

⁴⁵ Foça, sayfa 44., Suzan Özyiğit

basamaklarından birinde İ.Ö. 4.yüzyılın ortalarına tarihlenen bronz bir sikke bulunmuştur. Bu da en eski olarak bilinen Erythrai Tiyatrosu'nun (İ.Ö. 4.yüzyılın 3.çeyreği) yapımından daha öncedir.⁴⁶

Kale içi dini ve resmi amaçlı binaların yer aldığı bir yarımada'dır. İ.Ö. 6.yüzyılın ilk yarısına ait olan Athena tapınağı kalıntıları bize tapınağın yerinin şimdiki lisenin altı olduğunu göstermektedir.

Athena tapınağının hemen altında Kybele kutsal alanı günışığına çıkartılmıştır. En altta bulunan taşların İ.Ö. 590-580 yıllarına tarihlenen Herodot duvarının devamı olduğu anlaşılmıştır. Bu taşların üzerinde İ.S. 13.yüzyılın son çeyreğinde yapılmış olan Roma dönemi onarımı görülmektedir. Roma dönemi onarımında kireç harcı kullanılmıştır. Onun üstünde Ceneviz onarımı, en üstte de Osmanlı dönemi onarımı duvar yer almaktadır. Ceneviz ve Osmanlı onarımlarında ise horasan harcı (Vitrius harcı) kullanılmıştır.⁴⁷

Ayrıca Kayalar Camii'nin olduğu yerde de Roma dönemi agorası olduğu bilinmektedir.

Bunların dışında 18.yüzyılın sonu ve 19.yüzyılın ortalarına tarihlenen ve çoğunun sadece temelleri kalan 11 adet yel değirmeni vardır. Değirmenlerin dördü Fener Burnu'nda, üçü günümüz kent girişinin hemen solunda bulunan Değirmentepe'de, ikisi bu tepenin arka tarafında, diğer ikisi de Leventler Yolu ya da Değirmenyolu dediğimiz eski kent giriş yolu üzerindedir.

⁴⁶ Foça, sayfa 34-35, Suzan Özyiğit

⁴⁷ Foça, sayfa 46, Suzan Özyiğit

2.1.2 20.Yüzyılda Foça Kenti'nin Yerleşimi ve Gelişimi

Foça kenti, antik çağdan bu yana yerleşim yerini hiç değiştirmemiştir. Zaman zaman büyümüş, zaman zaman küçülmüş ama aynı yerde dağın eteklerinde düzlüğün başladığı, denizle sınırladığı alan içine kurulmuştur.

Foça'ya ait bilinen en eski harita 1913 yılında Felix Sartiaux tarafından, kazı çalışmaları sırasında çizilmiş olanıdır. Haritada, kent yoğunluğunun kale içi ve küçük deniz sahili boyunca olduğu görülmektedir. (bakınız 2 nolu harita)

1913 yılı haritasında kale içi bölgesinde dört cami, bir de kilise görünmektedir. 1934 tarihli haritada (bakınız 3 nolu harita) ise yeni yapılar işlenmemiştir. Ancak o günleri yaşamış Foçalılar, kilise sayısını üç olduğu söylemektedirler.

Foça'da her iki limanın etrafına inşa edilmiş olan tuz depoları kentin özgün mimarisinde önemli bir yere sahiptir. Ancak 1980 yılından itibaren teker teker yıkılarak yerine kent dokusunu bozan yeni yapılar yapılmıştır.

Kent mezarlıkları kenti çevreleyecek biçimde dağılmıştır. Günümüzde Foça'da herhangi bir Hristiyan cemaat kalmadığı için kullanılan bir mezarlık yoktur.

1997 imar planına bakıldığında aradan geçen 65 yılın kente nasıl bir yoğunluk getirdiği ve neleri alıp götürdüğü görülmektedir. Doku yoğunluğu her iki liman boyunca arttığı gibi kentin eski bağ ve tarım alanları da tatil sitelerinin inşaat alanları olarak kullanılmıştır.

Kent girişi değişmiş, eski kent girişi yalnızca askeri amaçla kullanılan yol olmuştur.

Kiliseler yıkılmıştır. Yıkılan kiliselerin temelleri bile görülmemektedir. Son imar planında cami sayısında bir azalma da görülmektedir. Kale içinde yalnız iki cami kalmış ve yenilere de yapılmamıştır. Kale içine bir ilköğretim okulu ve bir lise inşa

edilmiştir. Ancak kazı çalışmaları sonucu lise ve ortaokulun altında Athena tapınağına ait bulgular çıktığı için yakın zamanda okulların yerleri değiştirilecektir.

1960'lerden sonra hızlı ve plansız gelişme Foça'nın karakteristik yapısını çok zedelemiştir. Onarılması güç yanlışlar yapılmış, kentin özgün dokusu yok edilmiştir. (bakınız 4 nolu harita)

2.1.2.1 Fotoğraflarla 20. Yüzyılda Foça'nın Değişimi

20.yüzyılda Foça kentinin değişimi 1930'lu yıllara ait olduğu bilinen fotoğraflar ve aynı fotoğrafların günümüzde aynı noktalardan çekilmiş olanlarıyla karşılaştırıldığında daha iyi gözlenebilmektedir. Fotoğraflar kentin özgün mimari dokusunun nasıl bozulduğunu, bu kısa süre içinde nasıl bir yıkıma uğradığının en somut kanıtıdır.

(fotoğraf 2.1.2.1-1)

Üstteki fotoğrafta Foça'nın en özgün yapılarından olan tuz depoları görülmektedir. Toplam dört adet olan depolardan ikisi 1982 yılı öncesinde yıkılmış, diğer ikisi ise sırasıyla 1982 ve 1984 yıllarında yıkılmışlar. Alt fotoğrafta yıkılan depolardan birinin yerine yapılmış olan iş merkezi görülmektedir. Üst fotoğrafta boş olan karşı tepeler yazlık sitelerle doldurulmuştur. Üzerinden çekim yapılan tepenin yamacı da konutlarla doldurulmuştur.

(fotoğraf 2.1.2.1-2)

(fotoğraf 2.1.2.1.-3)

Büyükdeniz Limanı'ndan Küçükdeniz'e çıkan yolun açılış gününden kalma bir fotoğraf...Yıl 1935. Fotoğrafi görenler eski Foçalılar işçilerden en solda olan açık renk saçlı olanının Filpa Rıza olduğunu söylemişlerdir. O zamanlar özellikle gayri müslümler takma adla anılırlarmış. Açılan yolun iki yanındaki binalarda değişiklikler görülmektedir.

(fotoğraf 2.1.2.1-4)

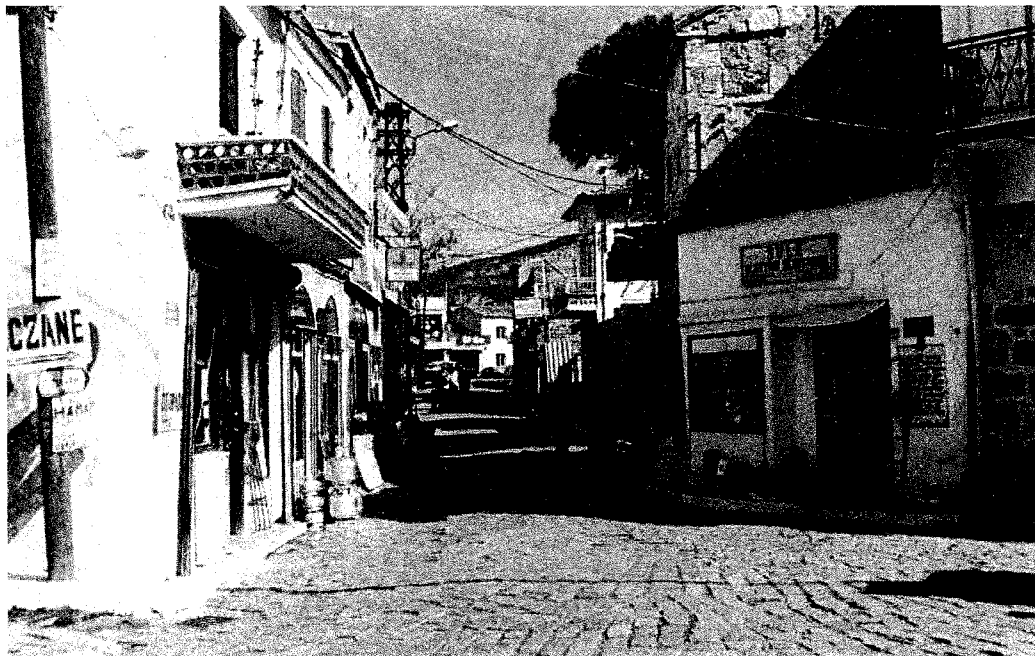

(fotoğraf 2.1.2.1-5)

Büyükdeniz Limanı'ndan çarşıya çıkan yolda bir takım değişiklikler görülmektedir. Binaların bir kısmı tamamen yıkılmamış olsalar da cephelerinde büyük değişiklikler görülmektedir. Yolun devamında görülen cumbalı evler tamamen yıkılmıştır. Yolun özgün görünümü bozulmuştur.

(fotoğraf 2.1.2.1-6)

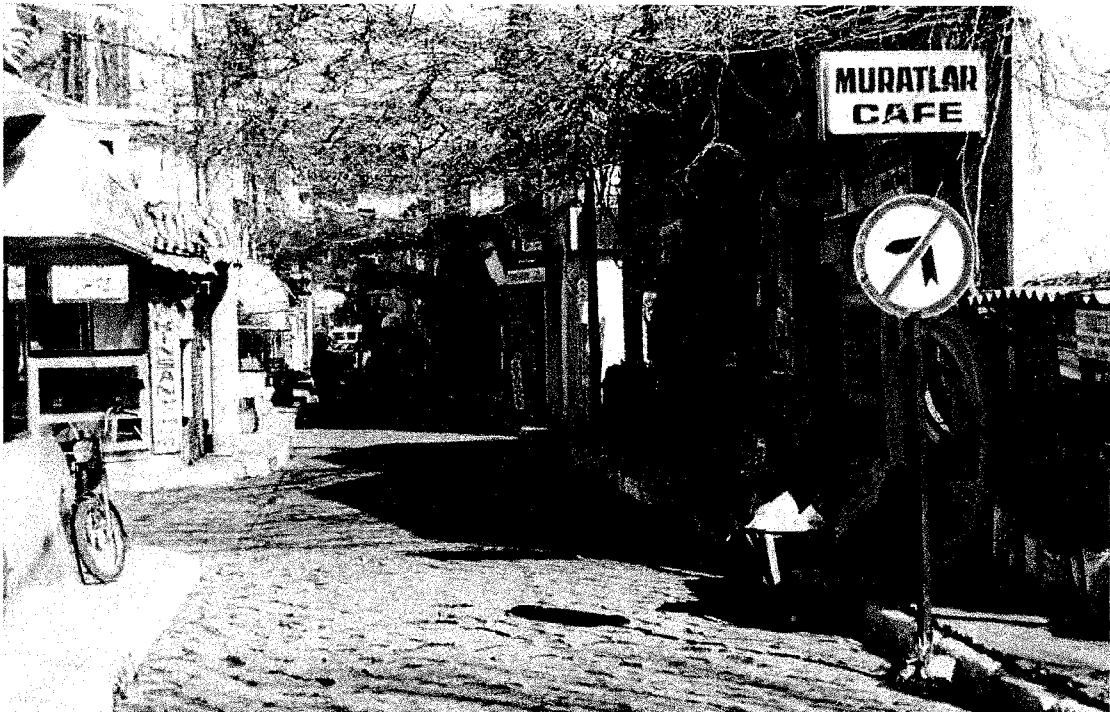

(fotoğraf 2.1.2.1-7)

Küçükdeniz çarşısından genel bir görünüm. En sağdaki bina hala yerinde durmaktadır. Ancak onu da tabelalar yüzünden görmek mümkün değildir. Yer döşemesinin, kaldırımların değiştiği görülmektedir.

(fotoğraf 2.1.2.1-8)

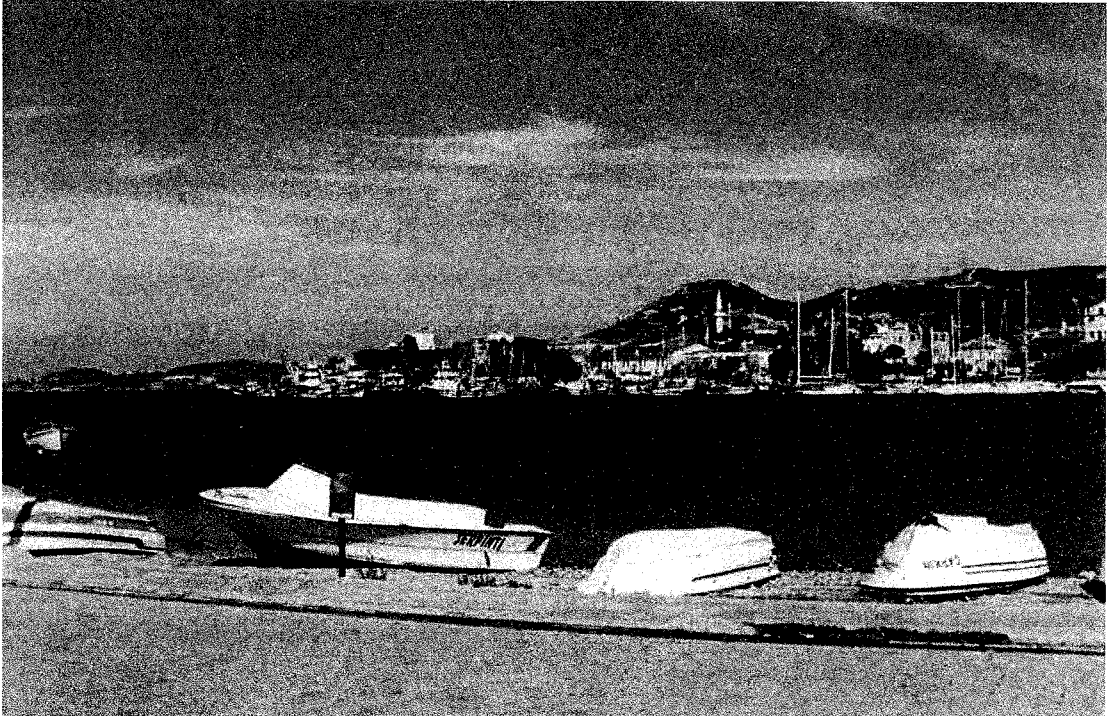

(fotoğraf 2.1.2.1-9)

Büyükdeniz Limanı'ndan kaleiçini gösteren bir resim... Eski hükümet binası 1952 depremi sonrası çok zarar görmüş ve yıkılmıştır.

(fotoğraf 2.1.2.1-10)

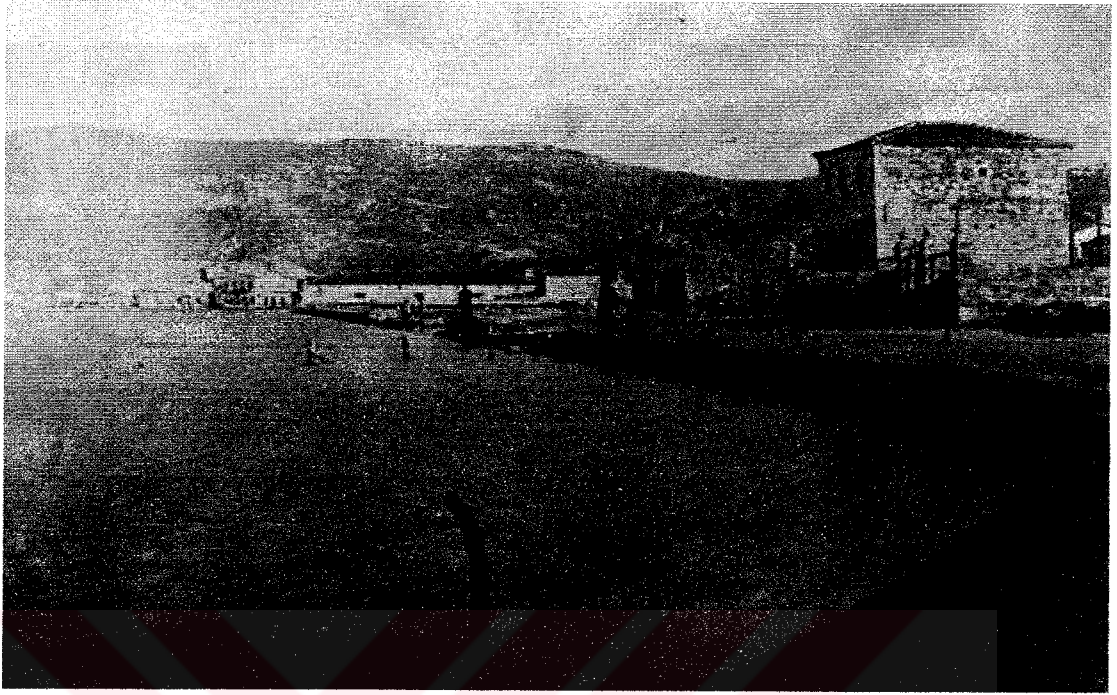

(fotoğraf 2.1.2.1-11)

Eski hamam günümüzde bisiklet tamircisi olarak kullanılmaktadır. Yanındaki bina yıkılmış ve yerine dokuyla ilgisi olmayan bir yapı yapılmıştır. Üst fotoğrafta iki bina arasında gözükken dağ yeni yapılmış binalarla kapanmıştır.

(fotoğraf 2.1.2.1.-12)

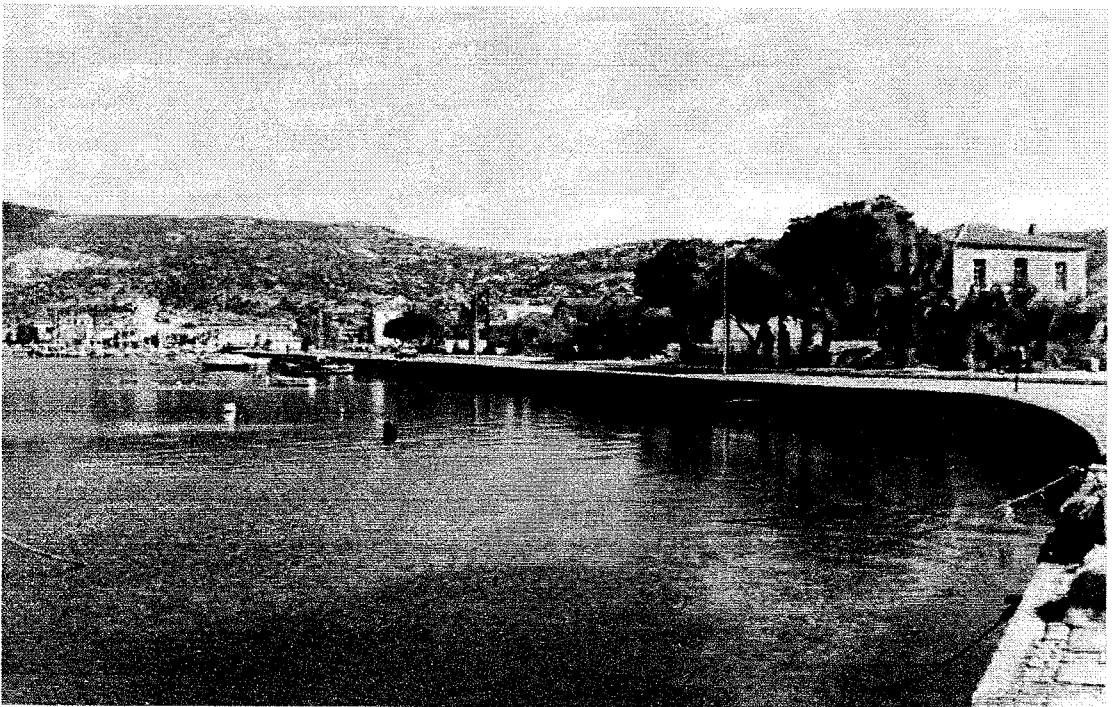

(fotoğraf 2.1.2.1.-13)

Büyükdeniz Limanı'nın genel bir görünümü... Taş ev günümüzde de kullanılmaktadır. Üst fotoğrafta görülebilen tuz depoları yıkılmışlardır. Tuz depolarının yanında görülen büyük yapının otel olduğu söylenmektedir.

(fotoğraf 2.1.2.1-14)

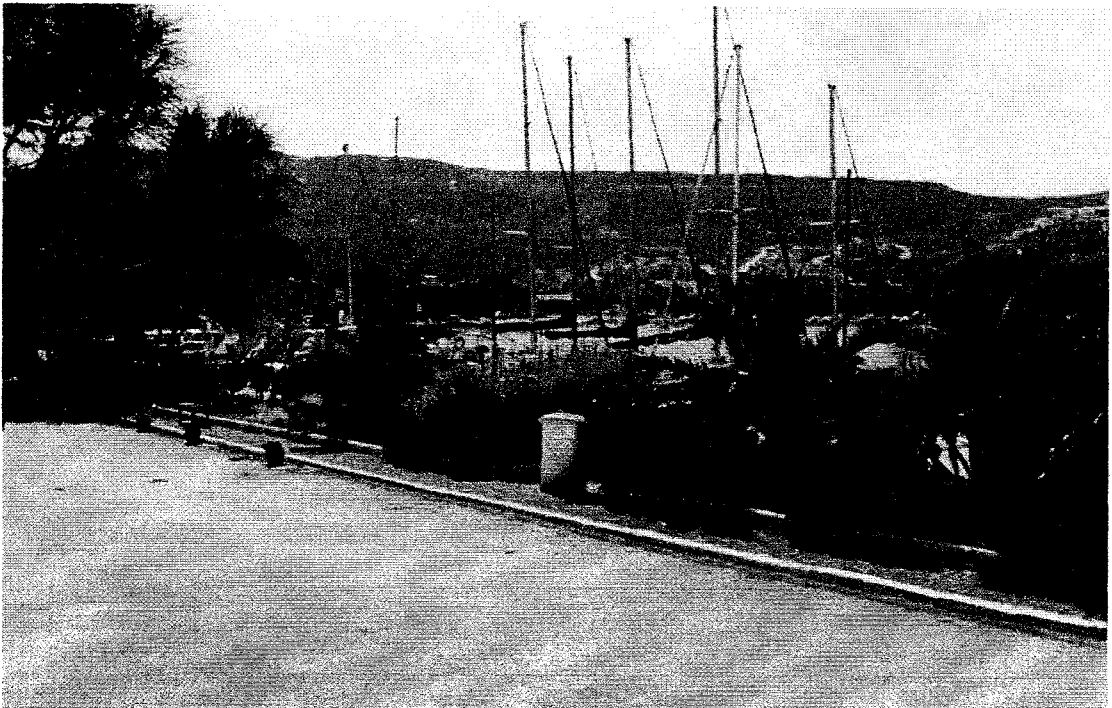

(fotoğraf 2.1.2.1-15)

Büyükdeniz sahili günümüzde liman haline getirilmiştir. Deniz doldurulmuş ve sahil yolu genişletilmiştir Üst fotoğrafta arkada görülen ağaçların arkasında günümüzde restoran ve barlar yer almaktadır.

(fotoğraf 2.1.2.1-16)

(fotoğraf 2.1.2.1-17)

Küçükdeniz sahil boyunca genel silüeti oldukça değişmiş gözükmektedir. Taş evler aralarda çok az sayıda kalmıştır. Sahil yolu değiştirilmiş ve genişletilmiştir.

(fotoğraf 2.1.2.1-18)

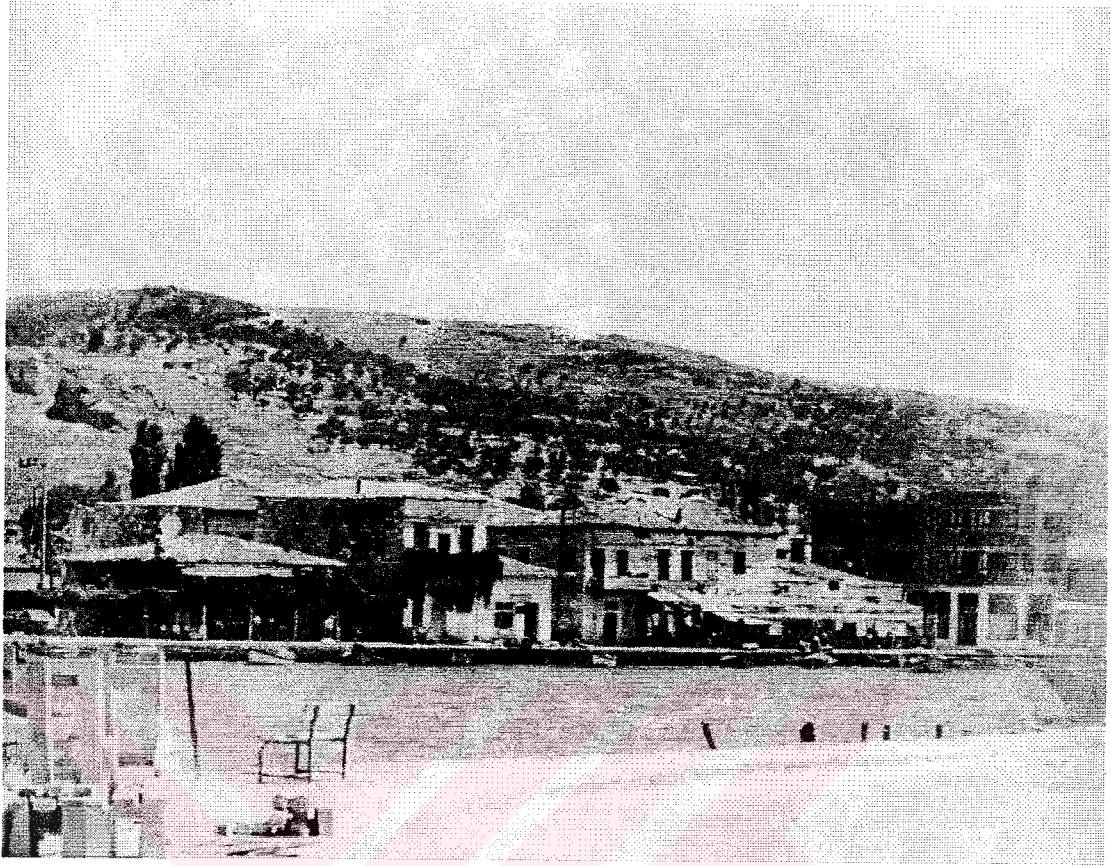

(fotoğraf 2.1.2.1-19)

Küçükliman'da soldan sırasıyla, askeri fırın, askeri yatakhane, tuz deposu görülmektedir. Günümüzde ise sahil lokantaları, meydan ve Ziraat Bankası vardır. Arka planda gözükten yüksek binanın ilk belediye binası olduğu bilinmektedir. Günümüzde burada İş Bankası'nın binası yer almaktadır.

(fotoğraf 2.1.2.1-20)

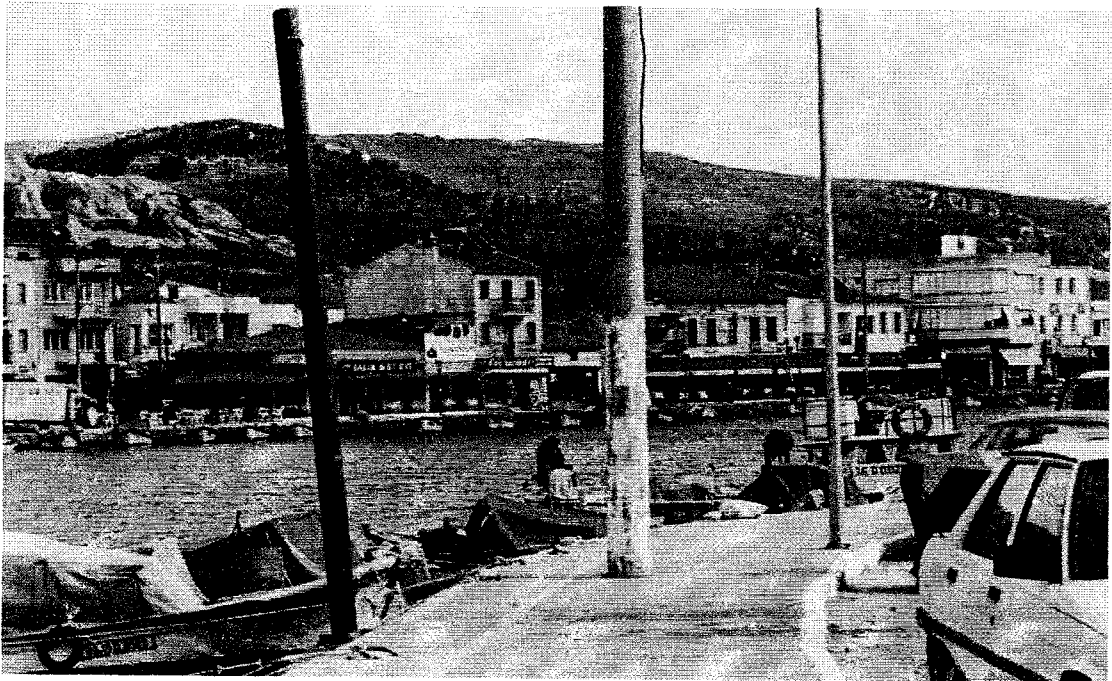

(fotoğraf 2.1.2.1-21)

Diğer yönden Küçükliman... Sahil şeridindeki binaların çoğu ayakta kalmayı başarmıştır. Ancak çevrelerindeki değişim büyüktür. Üst resimde askeri fırın yıkılmış ve yerine belki de Foça'nın ilk üç katlı binası yapılmaktadır. Altta ise binanın bitmiş hali görülmektedir.

(fotoğraf 2.1.2.1-22)

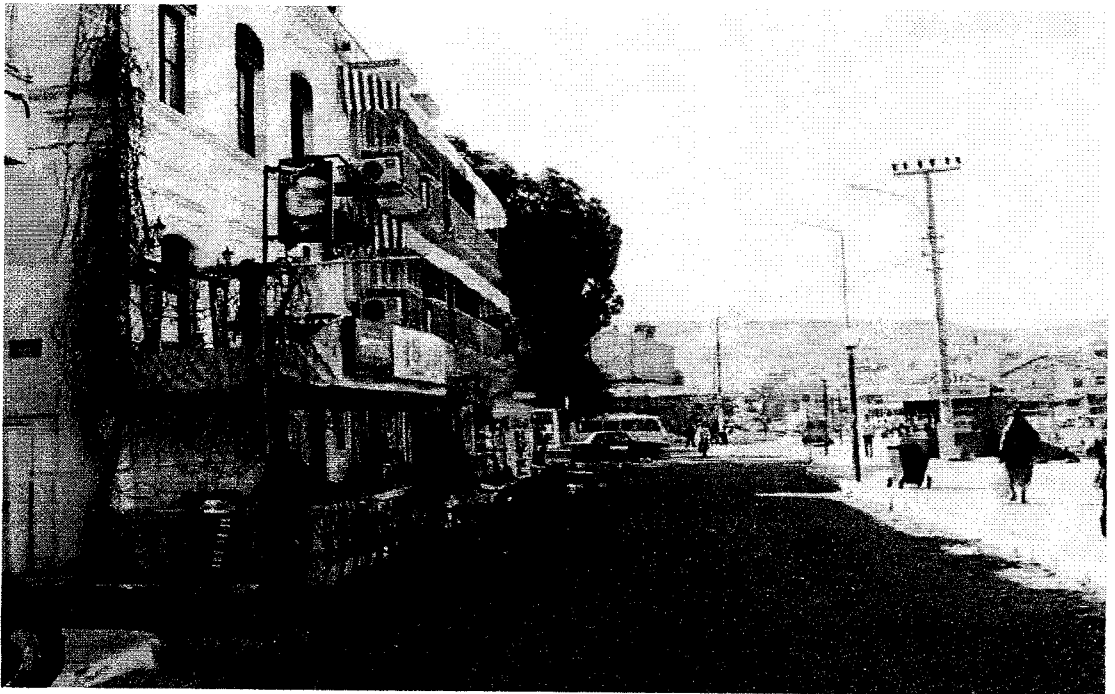

(fotoğraf 2.1.2.1-23)

Küçükdeniz sahilinden limana bakış...Türk Ocağı, bugün üstüne kat eklenerek otel olarak kullanılmaktadır. Karşıda gözüken askeri mahfel ise yerini meydana bırakmıştır.

(fotoğraf 2.1.2.1-24)

1964 Foça hava fotoğrafı Fotoğraf 11

1964 Foça Küçük Liman Fotoğraf 12

1964 Foça Kaleiçi Bölgesi Fotoğraf 13

2.2 Antik Çağlardan Günümüze Fiziksel Dokuyu Oluşturan Mimari ve İşlevsel Ögeler

2.2.1 Yol Dokusu ve Mahalleler

Mütareke döneminde dokuz mahalleden oluşan Eski Foça'da, Türkler mahkemelerin bulunduğu "Kserada"da otururlardı. Mahkemelerin bulunduğu yer ile kastedilen kaleiçi bölgesidir. Şehir içindeki yollar; dar, eski ve eskiydi. Yeni evlerin bulunduğu doğu yakasında, toprak zeminli ve kenarında çoğu dut olan az miktarda ağacıyla geniş yollar mevcuttu. Çarşının da üzerinde bulunduğu yol, limanı tutarak kaymakamın oturduğu Küçükdeniz'e kadar ulaşıyordu. Kalenin soluna düşen Büyükdeniz, arkasındaki Agios Nikolaos Mahallesi ile Aigos Triados (Boya Mahallesi) Mahallesi'nde Rumlar oturuyordu.⁴⁹

Günümüzde Foça üç mahalleden oluşmaktadır. Doğuda batıya: Atatürk Mahallesi, Fevzi Paşa Mahallesi ve İsmet Paşa Mahallesi'dir

2.2.1.1 Atatürk Mahallesi

İlk bölge Büyükdeniz Sahil bandını içine alan Atatürk Mahallesi'dir. Bölge kaleiçini de kapsamaktadır. Kaleiçi daha çok dini ve resmi binaların bulunduğu bir yarımadadır. Ayrıca bölgede, Cumhuriyet dönemi sonrası binalarına rastlanmaktadır. Bunların yanı sıra tescilli olmasına karşın yıkılmış çok sayıda bina vardır.

Çalışmada, yörenin sivil mimari örneklerinin incelenmesi amaçlandığı için İsmet Paşa ve Fevzi Paşa Mahalleleri'nden örnekler üzerinde çalışılmıştır.

⁴⁹ Yrd. Doç. Dr. Engin Berber, Geçmişten Günümüze Foça, Uluslararası Sempozyum Kitabı, sf.37

2.2.1.2 Fevzi Paşa Mahallesi

İkinci bölge, daha çok ticari binaların bulunduğu Fevzi Paşa Mahallesi'dir. Bölge Küçükdeniz Limanı'nın arka ve kentin iç kısımlarını içine alır. Ticari binaların genellikle üst katında, ya da hemen bitişiğinde, konutlar da bulunmaktadır. Bölge günümüzde de çarşı bölgesi olarak bilinmektedir. Ortaya çıkarılan bulgular doğrultusunda antik çağda da, pazar yerinin bu bölgede olduğu sanılmaktadır. Ancak binaların durumu İsmet Paşa Mahallesi'ne göre bakımsız ve harapdır. Bina boyutları ve nitelikleri göz önüne alındığında bölge halkının ekonomik yapısının daha düşük düzeyde olduğunu anlaşılmaktadır. Ayrıca ticari binalar günümüzde de bu amaçla kullanıldığından, özellikle planlarında oldukça büyük değişiklikler görülmektedir.

2.2.1.3 İsmet Paşa Mahallesi

İlk bölge Küçükdeniz Sahil bandını içine alan, İsmet Paşa Mahallesi'dir. Bölge tamamen sivil mimari örnekleriyle doludur. Niteliksel anlamda en özel boyutlu yapılar bu bölgede bulunmaktadır. 1800'lü yılların sonunda ve 1900'lü yılların başında daha varlıklı ailelerin evlerinin bu bölgede olduğu bilinmektedir. Konut tipleri, boyutları, süslemeleri bunu göstermektedir. Ayrıca Rum nüfusunun büyük çoğunluğunun da bu bölgede yaşamış olduğu bilinmektedir.

2.2.2 Meydanlar

En az yirmibeş denizcinin gücüyle çalışan Phokaiyalı denizcilerin gemilerinin baş tarafında tahtadan bir horoz amblemi ya da heykelciği bulunurdu. Bu horoz bir neslin devamını simgelerdi. Phokaiyalılar, canlılık, dirilik, erken uyanış sembolü olan bu horozun topraktan heykelciklerini halk meclislerinde, tapınaklarında ve agoralarında bir bayrak gibi bulundurup korurlardı.

1899 yılında Foçalılar bu Zafer Horozu'nun taş üzerine kabartılmış kopyasını Marsilya'nın 25. kuruluş törenlerine hediye olarak göndermişlerdir. Marsilya Müzesi'nde kopyası bulunan bu heykelin aslı 1922 İzmir yangınında kaybolmuştur.

Bugün Fransız ulusunun simgesi olan Gal Horozu'nun aslının Foça'dan gitme olduğu bilinmektedir. Bu horoz heykelinin pişmiş toprak kopyası 1965 yılında lise ile Kayalar Camii arasında bulunmuştur.

Şekil 21

Foça Horozu Kabartması

Foça'da doğup, büyümüş olan Sebahattin Karaca şu bilgileri vermektedir:

*“Şu anda Cumhuriyet Meydanı olarak bilinen meydan aslında **Horozlu Meydan** olarak adlandırılırdı. Hatta meydanın açılışına dair birkaç eski resim var elimizde...”*

Horozlu Meydan Fotoğraf 14

Diğer söylenti ise, çok daha eskilere dayanmaktadır. Aslında **Horozlu Meydan** denen yerin Foça'da kaleiçindeki kilisenin önündeki alan olduğu söylenmektedir. Kilise ile Türk mezarlığı arasında kalan alan, sözü edilen meydandır. Daha sonra bu meydanın kapanmasıyla, 1930'larda açılan diğer meydana da aynı isim verilmiştir.

Aynı meydan günümüzde Cumhuriyet Meydanı adıyla kullanılmaya devam etmektedir. Meydan, resmi törenler için kullanılmaktadır. Bir diğer meydan ise Küçükdeniz Limanı'nda belediye binasının önünde bulunan meydandır. Burası daha küçük olmasına karşın halk için bir toplanma alanıdır. Çarşı merkezinde olması nedeniyle genç-yaşlı herkesin oturup dinlendiği, buluştuğu yerdir. Yöresel bir alışkanlık olan, lokma dökme ve dağıtma için de bu meydan sıkça kullanılır.

Bu iki meydan dışında ara sokaklarda meydancılara rastlanabilir. Yeni yapılaşma sonrası sayıları çok azalan bu meydanlar genelde üç yolun birleştiği yerlerdedir.

2.2.3 Çarşı ve Alışveriş

Mübadele döneminde Eski Foça çarşısı sağında ve solunda manav, bakkal, eczane(iki adet), fırın, sütçü, tuhafiyeye, demirci dükkanlarıyla, diğer mağazaların sıralandığı, limana çıkan uzun bir yol üzerindeydi. Yahudiler kumaş, yorgan ve ipeklilerin satıldığı tuhafiyeye, Ermeniler ise demirci dükkanlarıyla, kahve dökülüp, leblebi yapılan bir işyerinin sahibiydiler .Türklerin sadece bir bakkal dükkanıyla, birkaç kahvehanesi (sadece çay ve kahve içilebilirdi.) bulunan çarşıdaki taşınmaz emlakın çoğu, ticaretle uğraşan Rumların mülkiyetindeydi.

Eski Foçalı tüccarlar çarşıdaki dükkanlarına koydukları malların- kumaş, un, baharat vb. büyük bir kısmını İzmir'den, tereyağ ve peyniri ise Menemen'den satın alırlardı. Pazar günleri, merkez kazaya bağlı köylerin sakinlerinin alışveriş için geldiği Eski Foça Çarşısı, daha kalabalık olurdu. Köylülerin küçük bir kısmı, pazartesi günleri pazarın kurulduğu Menemen'e giderek, tulum peyniri ve tereyağ satın alırlardı. Yeni Foçalı tüccarlar İzmir'den alışveriş ederler, Eski Foça'ya sadece tuz almaya gelirlerdi. Eski Foçalılar genellikle kendi çarşılarından ihtiyaçlarını giderirlerdi ama

bazı çiftçilerin hasat (üzüm, tahıl) bittikten sonra giyim, kuşam satın almak için İzmir'e gittikleri de olurdu. Sabahın erken saatlerinde açılan dükkanlarında yerli, yabancı birçok dilin konuşulduğu eski Foça Çarşısı'nın boşaldığı akşam üzeri, liman çevresinde yoğunlaşmış Rum kahvehaneleri dolmaya başladılar.⁵⁰

Günümüzde çarşı yine aynı yerdedir. Ancak biraz daha genişlemiştir. Önceleri cumartesi kurulan pazar, çarşı esnafının talebi doğrultusunda salı günleri kurulmaya başlanmıştır. Eskiden süt, peynir satan dükkanların yerini artık marketler almıştır. Çarşı içindeki kahvehaneler hem kadınların, hem de erkeklerin günün her saati gidip oturabilecekleri şekildedir.

2.2.4 Dini Yapılar

Felix Sartiaux, 20. yüzyılın başlarında yaptığı çalışmalarda Foça'da 5 kilise, 1 sinagog olduğunu belirtmiştir. Bu kiliseler, H. Eirene Kilisesi, bunun Küçük Limana bakan kuzeybatısında Hagia Anastasia kilisesi, yarımadanın kuzeybatı sahilinde (veya tepede) ismi belirtilmeyen bir sinagog; şehrin iç bölgesinde Hagia Triada Kilisesi, yerleşimin doğusundaki Maltepe'nin kuzey yamacında Hagia Paraskevi Kilisesi ve son olarak Foça'nın kuzeyinde P. Galateria kiliseleridir.⁵¹

Ancak günümüzde bu kiliselerden ayakta kalanı yoktur. Kiliselerin mübadele sonrasında yıkıldığı bilinmektedir.

Ayakta kalan dini yapılar ise yalnızca Osmanlı Dönemi'nden kalan Türk İslam eserleridir.

Fatih Sultan Mehmet'in 1455 yılında Foça'yı aldıktan sonra inşa ettirdiği Fatih Camii, 16. veya 17. yüzyılda yapıldığı sanılan Kayalar Camii ve 1548 yılında inşa edildiği bilinen Hafız Süleyman Ağa Mescidi Foça'da bulunan dini yapılardır.

⁵⁰ Yrd. Doç. Dr. Engin Berber, Geçmişten Günümüze Foça, Uluslararası Sempozyum Kitabı, sf.39

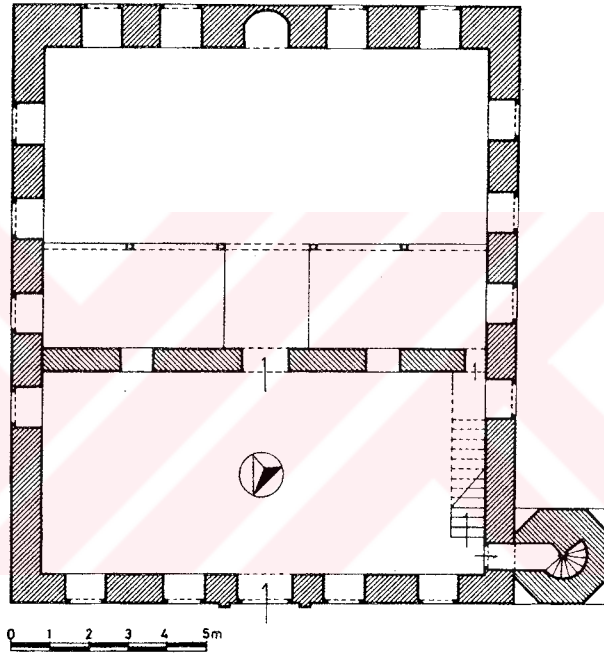
Fatih Sultan Mehmet adıyla anılan Fatih Camii, kale içinde Beşkapılar surlarının 200 metre güneybatısındadır. Duvarlarla çevrili geniş bir avlu içerisinde yer alan yapı, enine dikdörtgen planlı bir harim⁵², harimin kuzeyindeki son cemaat yeri ve kuzeydoğu köşesindeki minareden oluşmaktadır. Avluya biri kuzeyde, diğeri güneybatıda olmak üzere iki açıklıktan gözükmektedir. Kuzeydeki dikdörtgen şekilli basit bir açıklıktır. Güneybatıdaki açıklık yuvarlak bir kemerle örtülüdür. Kemerin üst kesiminde, kapının inşasına ilişkin bir kitabe vardır. Kemer köşeliklerinde birer ay yıldız motifine yer verilmiştir. Tepelik kısmında oldukça iri iki rumi motif bulunmaktadır.

⁵¹ Felix Sartioux,

⁵² Harim, camilerde toplu namaz kılınan ana mekanın adıdır.

Fatih Camii'nin 200 metre kadar doğusunda Kayalar Camii bulunmaktadır. Caminin uzunlamasına dikdörtgen bir harimi ve kuzeybatı köşesinde bir minaresi vardır. Kuzey cephesi düzgün kesme taşla, diğer cepheler kaba yonu taşal kaplanmıştır. Yapının üzeri kiremitle kaplı dört yana eğimli bir kırma çatıyla örtülüdür. Doğu, batı ve güney cephelerinde altta ve üstte dörder pencere açıklığı vardır. Yapının kuzey cephesinde sivri kemerli alınlığı bulunan dört dikdörtgen pencere vardır. Yapıya sonradan eklenen minarenin malzemesi kesme taştır.

·Foça, Kayalar Camii. Plan.
(V.G.M. arşivinden düzeltilerek)

Şekil 22

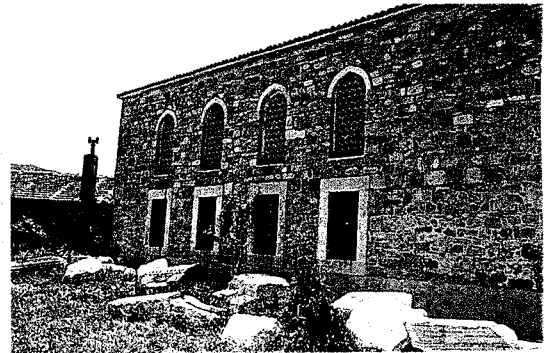
Kayalar Camii Planı

Foça, Kayalar Camii. Kuzey cephesi.

Fotoğraf 15

Kayalar Camii

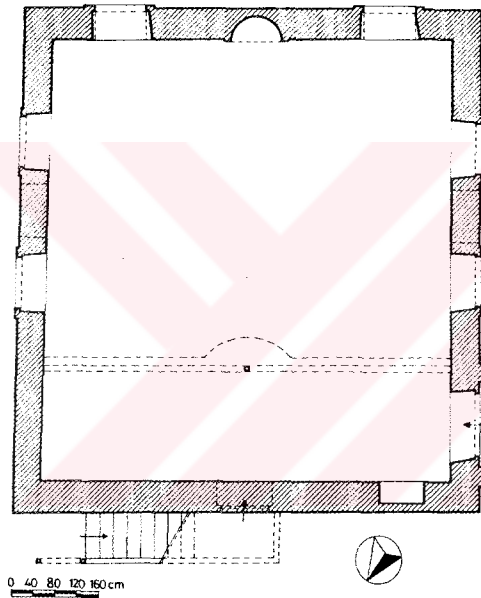

Foça, Kayalar Camii. Doğu cephesi.

Fotoğraf 16

Kayalar Camii

Hafız Süleyman Mescidi ise Atatürk Mahallesi'nde 127, 186 ve 188. sokakların kesiştiği yerdedir. 1990 yılında restore edilen yapı kare planlı ve düz tavanla örtülüdür. İnşa malzemesi kaba yonu taştır. Güney ve doğu cephelerinde altta ve üstte ikişer pencere açıklığı vardır. Alttaki pencereler yuvarlak kemerli, üsttekiler ise daire şeklindedir.

*Foça, Hafız Süleyman Mescidi,
Plan, (V.G.M. arşivinden işlenerek)*

*Foça, Hafız Süleyman Mescidi,
Güneybatıdan genel görünüşü*

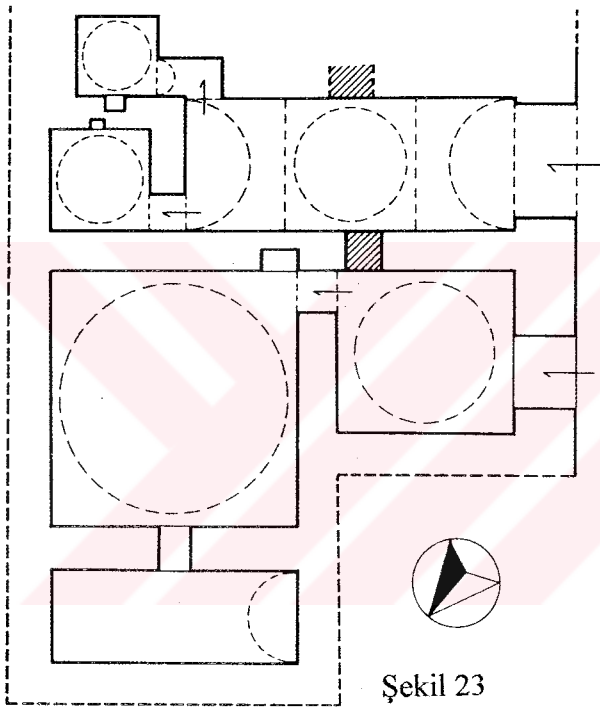

Foça, Hafız Süleyman Mescidi, Harım

Fotoğraf 17 Hafız Süleyman Mescidi

2.2.5 Hamamlar

Foça'da iki adet hamam bulunmaktadır. Hamamlardan bir tanesi Atatürk Mahallesi'nde, Fatih Camii'nin 100 metre kadar güneybatısındadır. Ortası kubbe yanları yuvarlak kemerli tonozlarla örtülü enine dikdörtgen planlı bir ılıklik, kare planlı ve birer kubbeyle örtülü iki halvet hücresi, su deposu ve külhanda oluşmaktadır. İnşa malzemesi moloz taştır.⁵³

Şekil 23

Fotoğraf 18

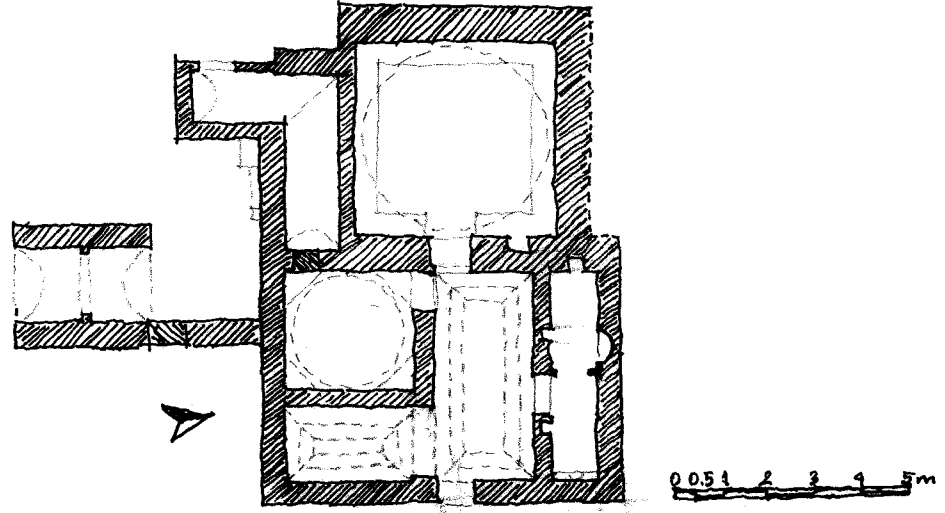
Hamam

I. Nolu hamam planı

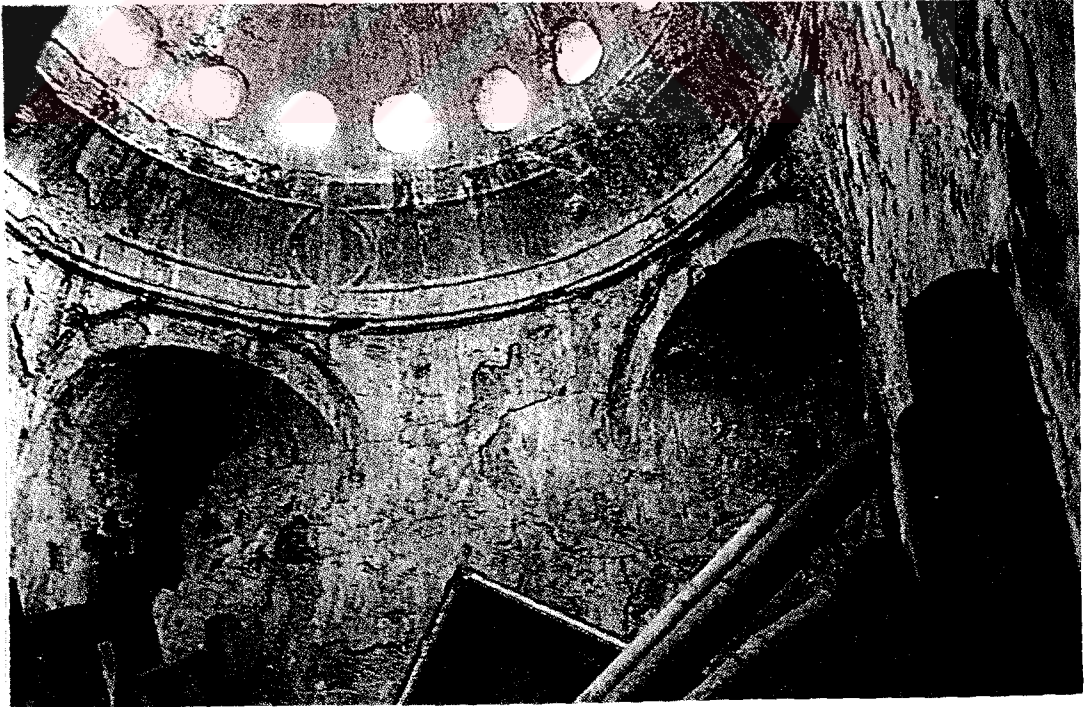
Diğer hamam ise yine Atatürk Mahallesi'nde, 188 sokakta yer almaktadır. Doğu-batı yönünde uzunlamasına dikdörtgen planlı bir ılıklik, ılıkliğin kuzeyinde aynı doğrultuda uzanan tuvalet ve traşlık mekanı, biri ılıkliğin güneybatısında diğeri batısında yer alan iki halvet hücresinden oluşmaktadır. Ayrıca, batıdaki halvet hücresinin güney duvarına bitişik "L" şekilli bir sıcak su deposu ile yapının 3 metre kadar güneyinde yer alan bir soğuk su deposu vardır. Hamamın soyunmalık kısmı günümüze ulaşamamıştır. Yapının inşaat kitabesi yoktur. Geleneksel plan şemalarından farklı bir plan şemasına sahip olan yapının 18. ya da 19. yüzyılda inşa edilmiş olduğu söylenebilir.⁵⁴

⁵³ Araş. Gör. Şakir Çakmak, Geçmişten Günümüze Foça, Uluslararası Sempozyum Kitabı, sf. 55-56

⁵⁴ Araş. Gör. Şakir Çakmak, Geçmişten Günümüze Foça, Uluslararası Sempozyum Kitabı, sf. 57-59

Şekil 24 II. Nolu hamam planı

Fotoğraf 19

Hamam

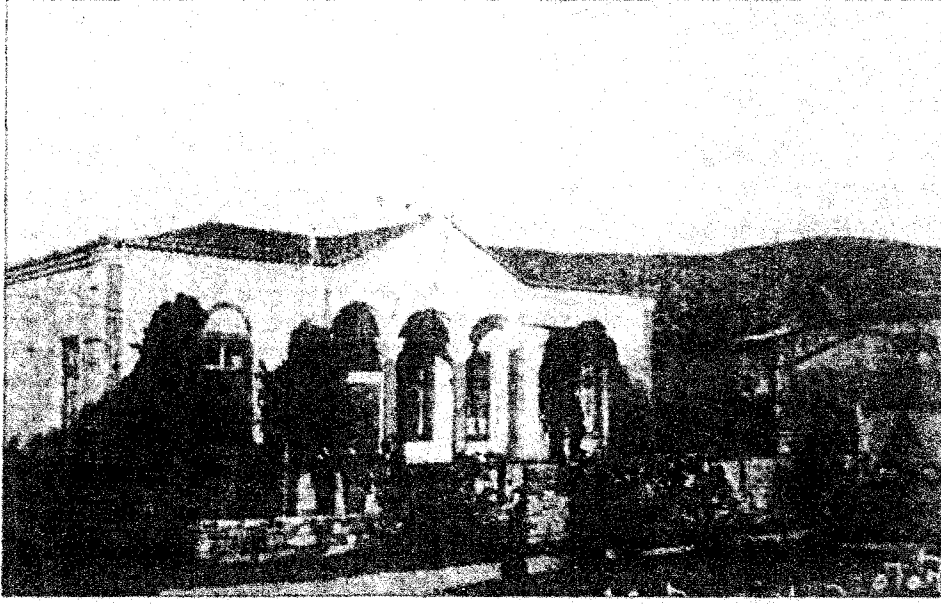
2.2.6 Eğitim Yapıları

Aydın Vilayeti İstatistik Müdürlüğü'nün 1919 Ağustosunda yayınlamış olduğu bir çalışmaya göre: 1918 yılı sonu itibariyle, Foçateyn Kazası'nda yedisi erkek, ikisi kız olmak üzere, dokuz İslam İlkokulu, ikisi erkek, ikisi kız olmak üzere, dört Hristiyan (Rum) okulu vardı. Eski Foça'da hem ilkokul, hem de rüştiye olarak kullanılan iki katlı okul "aşar konu" adını taşımaktaydı. Alt katında biri sağda, biri solda olmak üzere iki odası bulunan okulun ikinci katında, sağ taraf ilkokul sol taraf rüştiye olarak kullanılırdı. Erkek ve kız olmak üzere iki okul ve bir anaokulundan oluşan Rum okulları kilise gibi, ihtiyar heyeti tarafından yönetilmekteydi.

Yunan İdaresi İlköğretim Müfettişi K.K. Mihailidis'in 12 Ağustos 1922 tarihli bir raporuna göre; aynı eğitim döneminde 243'ü erkek, 243'ü kız olmak üzere toplam 486 öğrencinin devam ettiği Rum Okulları, orta sınıfları da bulunan temel eğitim (şimdiki ilköğretim) okullarıydı. Eğitim parasızdı, yoksul öğrenciler dışındakilerden sadece kitap parası alınır. Tüm dersler Rumca yapılırdı. Türkçe öğrenmek isteyenler Türk okullarına giderlerdi.⁵⁵

Günümüzde Foça'da, Bedia Midilli, Reha- Necla Midilli, Atatürk İlköğretim Okulları, Cemil Midilli Lisesi, Halim Foçalı Turizm Yüksek Okulu olmak üzere beş okul vardır.

⁵⁵ Yrd. Doç. Dr. Engin Berber, Geçmişten Günümüze Foça, Uluslararası Sempozyum Kitabı, sf. 37-38

Rum okulu 1930'lu yıllarda
(Bugünkü Öğretmen evi)

Fotoğraf 20

Eski Rum Okulu

Fotoğraf 21

Öğretmenevi

BÖLÜM III FOÇA'DA YÖRESEL MİMARLIK

Foça'nın mimari dokusu, farklı kültür mirasları doğrultusunda gelişmiştir. Farklı çevreler, dinler ve yaşamlar kentin fiziksel anlamda biçimlenmesine katkıda bulunmuşlardır. Bunların sonucunda Foça'ya etkin bir Akdeniz mimarisi hakim olmuştur. Bire bir olmasa da pek çok Ege kıyısında ve adalarında benzer tip yapılara rastlanmaktadır.

Yapılarda genelde yığma taş duvarlı ve dış sıvasız bir düzen egemendir. Döşemeler ve çatılar ahşaptır. Dış sıvasız yığma taş yapı düzeni hem Rum hem de Türk mahallelerinde görülmektedir.

Yörenin özgün mimari mirası kabul edilebilecek taş yapılarda üç tip gözlenmektedir.

1. Kare planlı taş yapılar (kule evler).
2. Bitişik düzende basit sıra evler.
3. Tek evler.

3.1 Kare Planlı Taş Yapılar

Kare planlı taş yapılar, en ve boylarına göre yükseklikleri daha fazla olduğundan kule ev diye de adlandırılırlar. Kule evlerin yapılış amacı, kent dışındaki tarım alanlarında kontrol ve güvenliği sağlamaktır. Bu nedenle kule evler, bağ evleri olarak da bilinirler.

1,5 ya da 2,5 katlı olan kule evlerin, eğimli çatısı olanlarında içine girilebilen bir basık çatı katı bulunmaktadır.

Ön cephede yer alan sağlam bir demir kapıyla en alttaki depolama ya da ahır olarak kullanılan yarım kata girilir. 1,20-1,50 yüksekliğinde olan bu katın tavanı ahşaptır. Bu kattan ahşap bir merdivenle ana yaşam katına çıkılır. İçinde bir ocağın yer aldığı bu kat mutfak olarak kullanılmasının yanı sıra günlük yaşama mekanı olarak da

kullanılır. Katta tek ya da iki adet demir kepenkli pencere bulunur. Bu kattan yatay bir kapakla kapatılan ahşap bir merdiven ile yatma katına çıkılır. Bu katta basit bir gömme dolap bulunur. Zemin kata göre daha büyük ve ahşap kepenkli olan kat pencereleri her üç yönde de açılabilir. Ayrıca yaşama ve yatak katlarında bir ya da daha fazla niş bulunabilir. Çatı arası bulunanlarda, bu kata çıkış dayama bir merdivenle sağlanır. Bu tip kule evlerin çatıları dört yöne eğimlidir. Çatı katında biri tam ön kapı üzerinde, diğeri arka cephenin bir köşesinde iki küçük çıkma bulunmaktadır. Bunların, yabancılara karşı evi koruma amacıyla yapıldığı söylenmektedir.

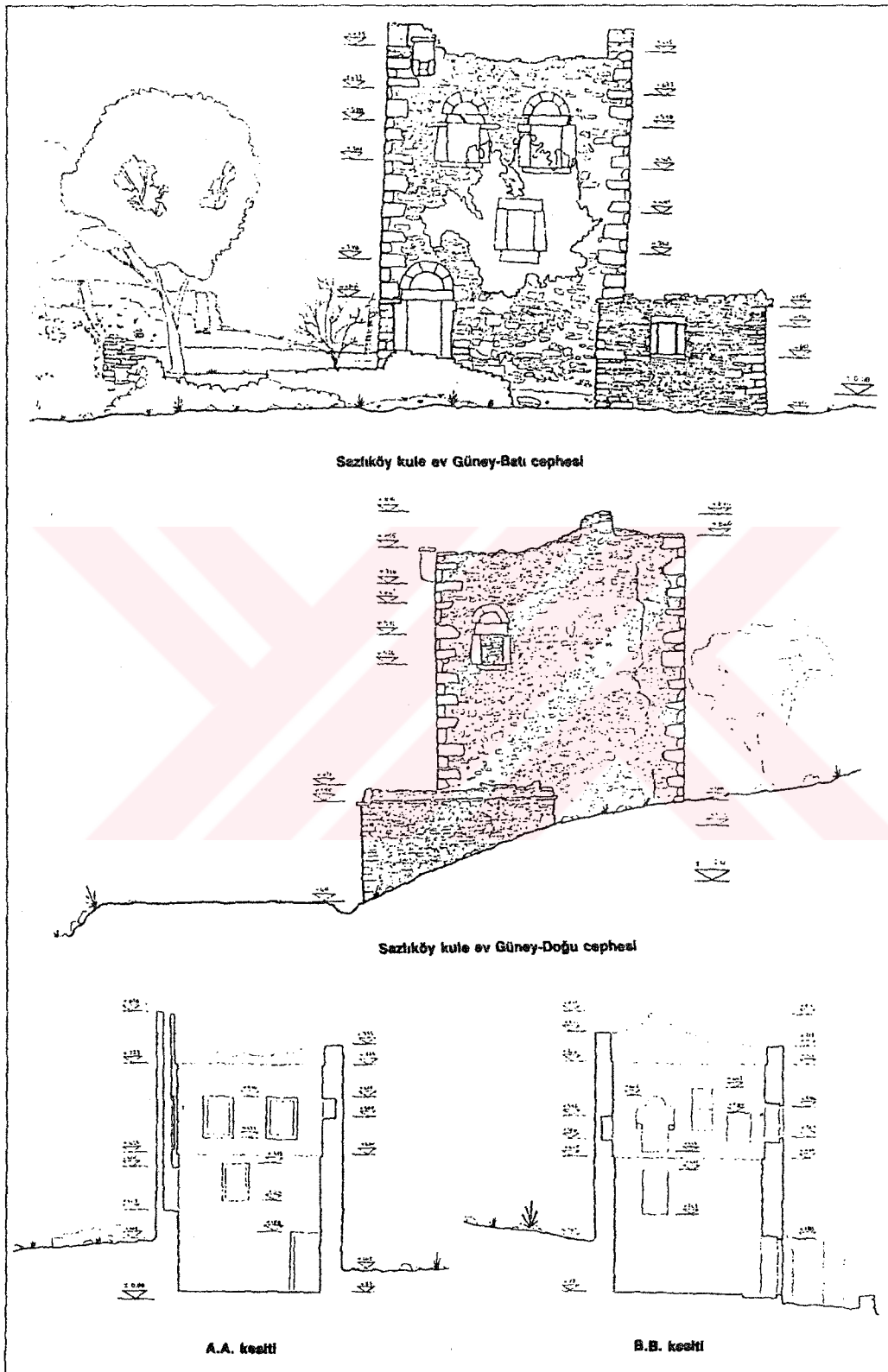
1,5 katlı olan kule evlerde ayrı bir yatma katı bulunmaz. Ancak düzen aynıdır.

Yapılarda tuvalet ya da banyo bulunmazken dışarıda, bahçe içinde, mutlaka bir kuyu vardır.

W. Müller Wiener, “Bey Evleri” diye adlandırdığı bu ev tipinin Ceneviz kökenli olduğunu anlatır. Cenevizliler Sakız Adası’nda, uzun süre ticari ve siyasal egemenlik kurmuşlardır.

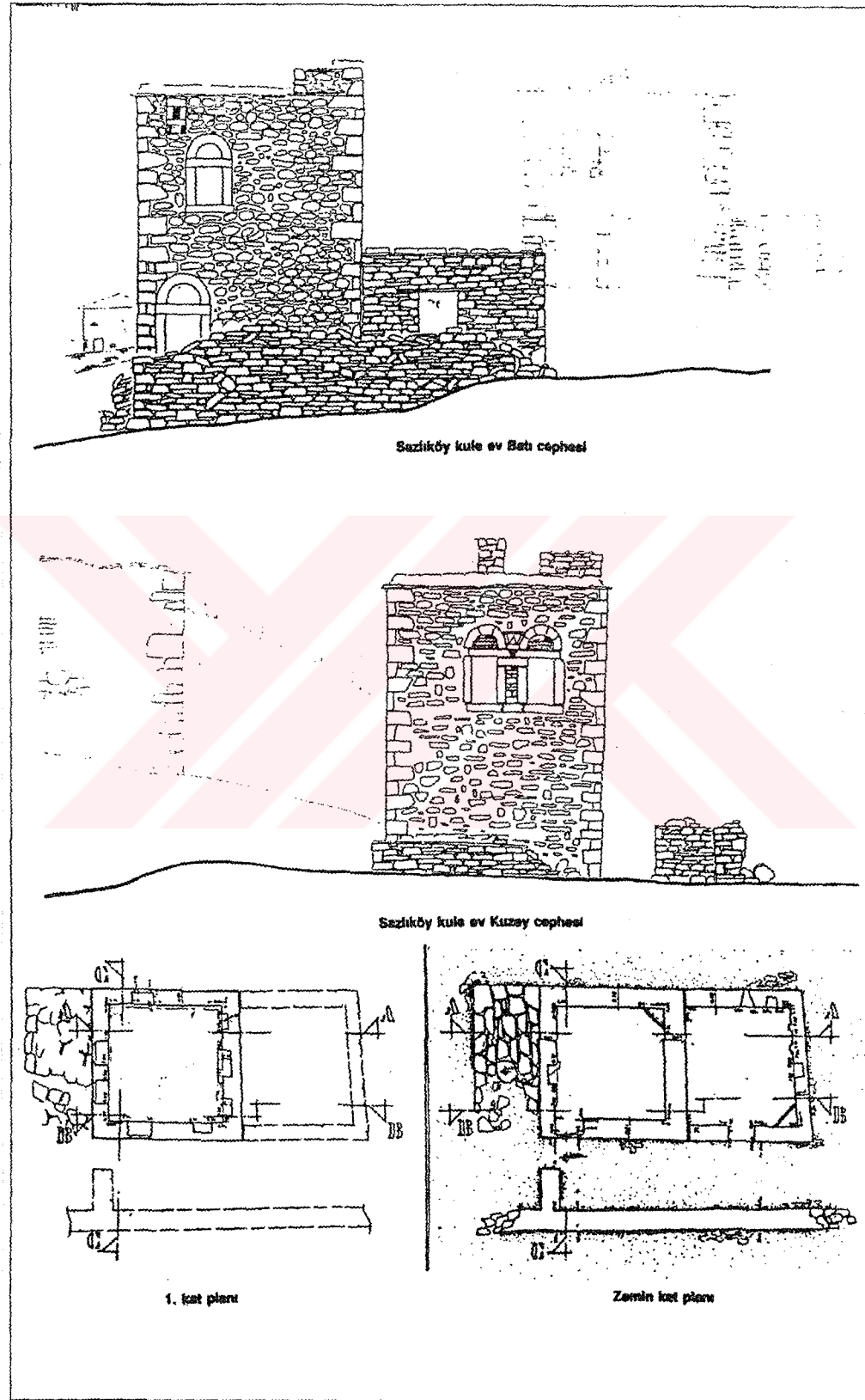
Kule evlerin Sakız mimarisindeki önemi bilinmektedir. Sakız’da bağ ve bahçe içindeki sayfiye evleri kule tipindedir. Bunlara önceleri “pyrgos”, Türkler zamanında da “kulla” denilmekteydi.⁵⁶

⁵⁶ Foça-Phokaia, Suzan Özyiğit, sf-77

Şekil 25

KuleEv

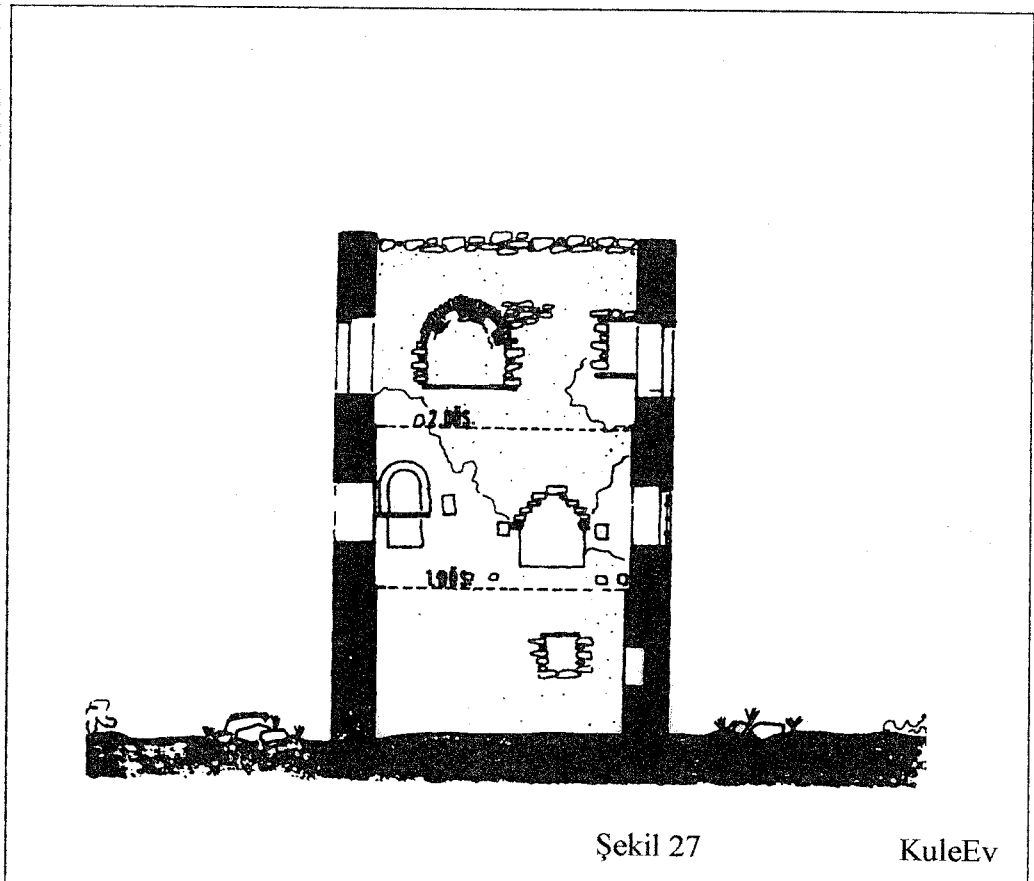
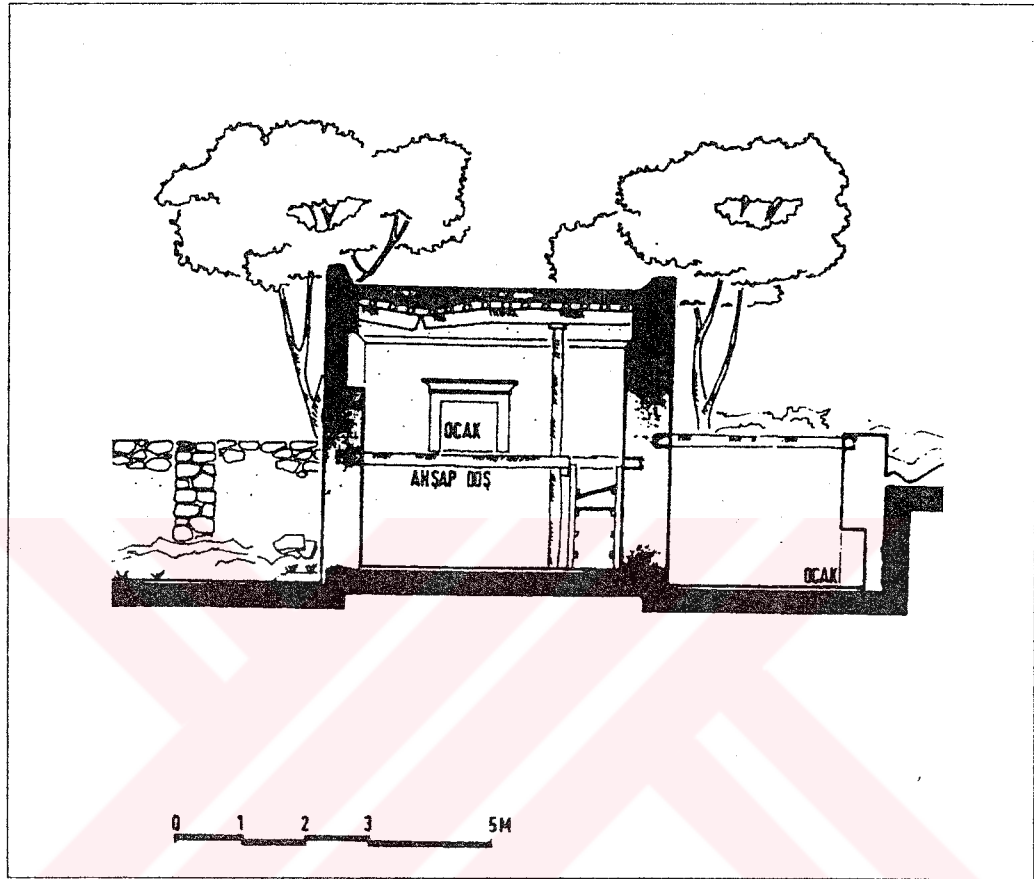

Şekil 26

KuleEv

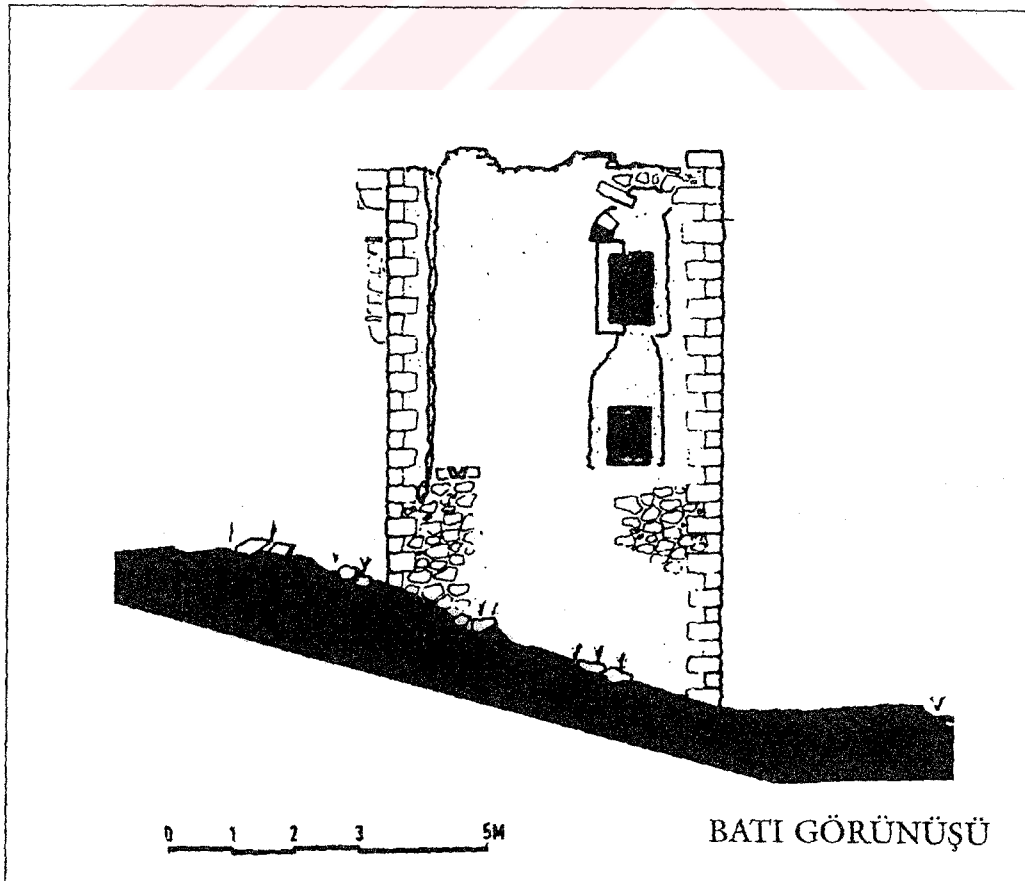
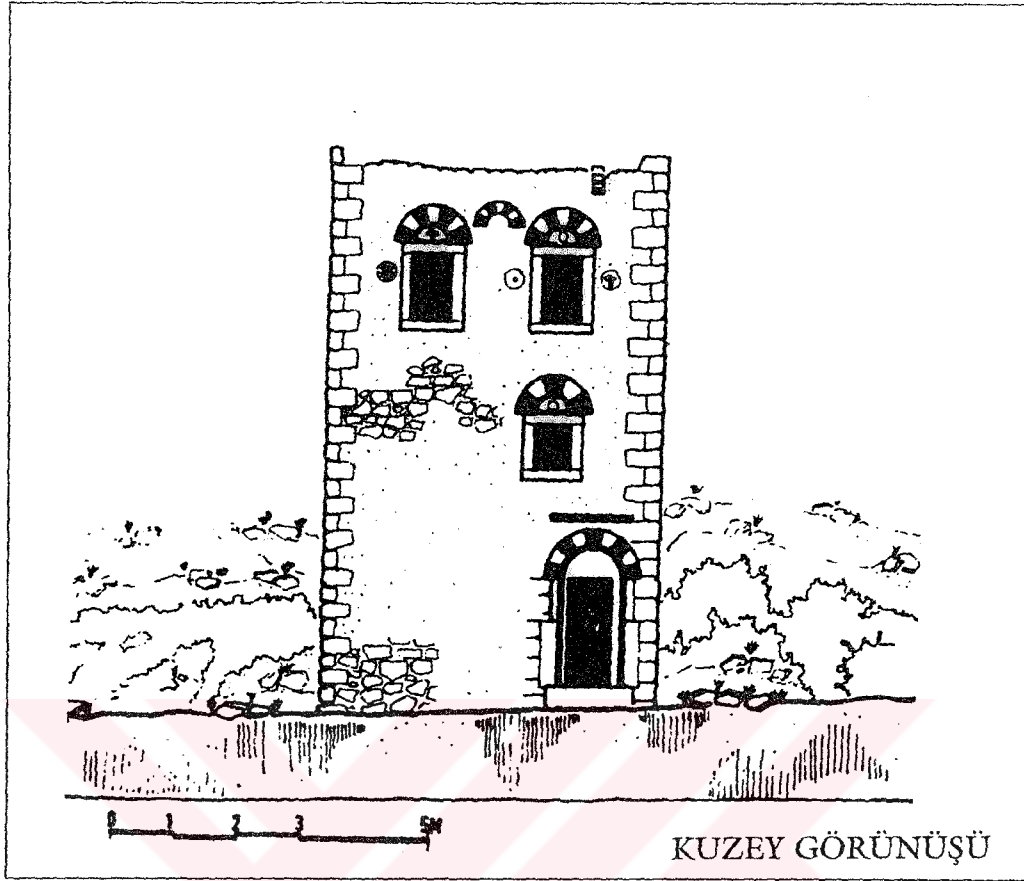
TR. ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE KLİMA BAKANLIĞI
MİMARLIK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ESKİ FOÇA / İMBAT OVASI
KULE EV - 1988

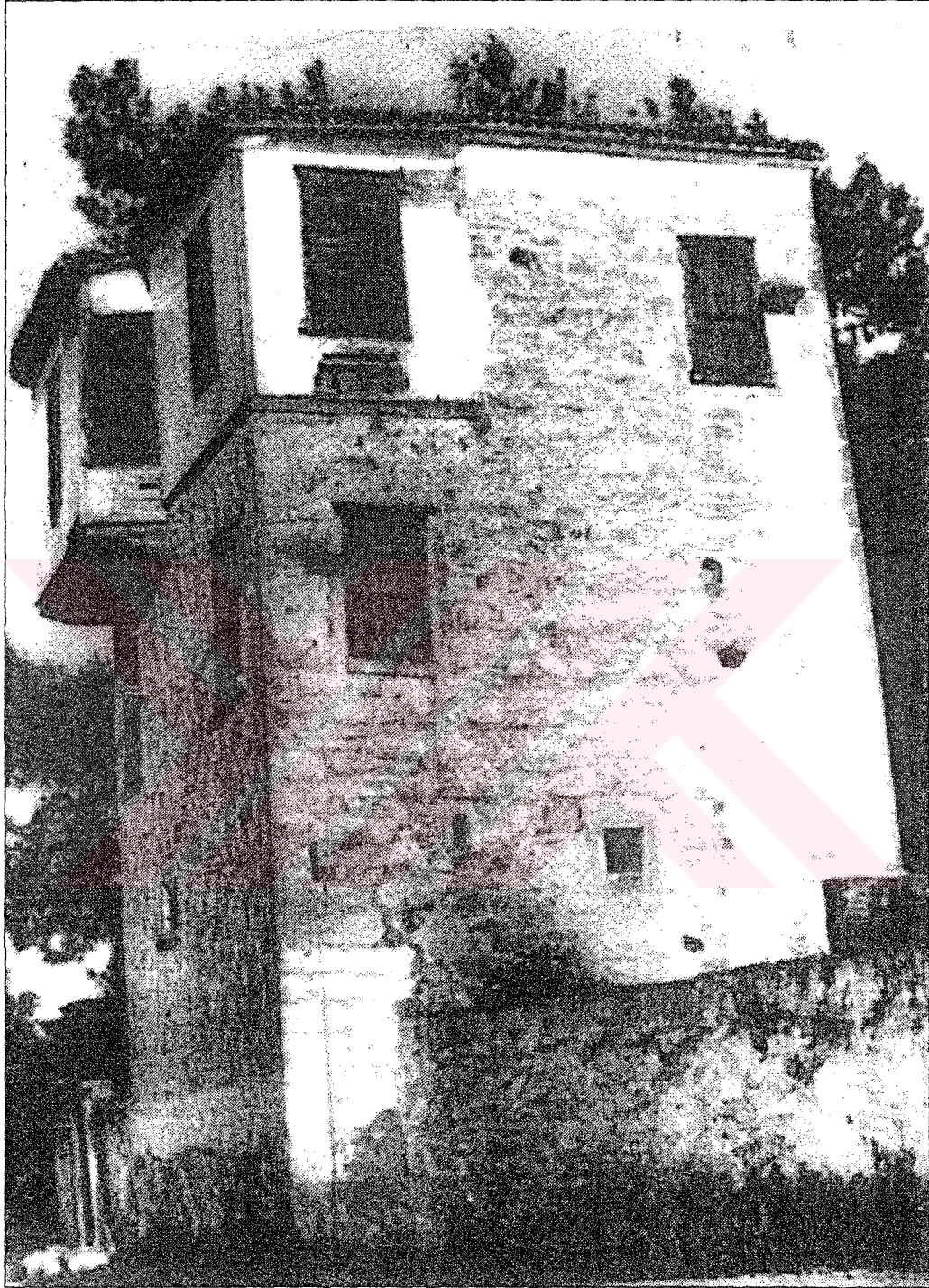

Şekil 27

KuleEv

Şekil 28

Resim: 7 - Midilli (Lesbos) Adası: Kule-ev

Fotoğraf 22

Midilli adası Kule Ev

3.2 Basit Sıra Evler

Özellikle Rum mahallelerinde görülen bu evler bir sokak içerisinde bitişik düzende yapılmış evlerdir. Ön bahçeleri olmayan bu yapılar doğrudan sokağa açılırlar.

Taş kaplı bir zemin kat avlusuyla konuta girilir. Giriş kapısının tam karşısında üst kat merdiveni bulunmaktadır. Yine hol üzerinde bulunan zemin kat odası konutun yaşama odasıdır. Evin derinliğinin yaklaşık 2/3' ü kadar uzayan bu odanın yanında, mutfak olarak kullanılan, içinde ocağı bulunan bir diğer oda yer alır. Bazı konutlarda bu iki mekanın arasında açıklık görülebilmektedir. Üst katta ise iki oda görülür. Odaların biri arka cepheye bakan küçük bir oda iken, diğeri tüm cepheyi kaplayan üç pencereye büyük odadır.

Konutun arka kısmında 3 - 3,5 m. genişliğinde bir bahçe ve bu bahçe içinde tuvalet bulunmaktadır. Bu yapılarda sokağa paralel iki yöne eğimli kırma çatı görülmektedir. Yön hiç önemsenmemiş, konutlar sokağın konumuna göre yerleştirilmiştir. Konut cepheleri sokağın sınırlarını oluşturmuştur.

3.3 Tek Evler

Tek ev tipleri ayrıık düzende sıvasız yığma taş konstrüksiyonlu yapılardır. Bu yapılar, basit sıra evlere göre daha görkemli ve zengin çözülmüş olanlarıdır. Genelde iki tam katlı olurlar. Ancak basık zemin katıyla birlikte 1,5 katlı olanlarına da rastlanır. Tek ev tipi olmalarına karşın dizi içinde kullanılabilir bir plan şemaları vardır.

Ön cepheden girişli olanları orta sofalı konutlara benzerler. Sakız tipi diye adlandırılan bu konutların her katında sağlı sollu odalar bulunmaktadır. Yan sofalı olan konutlarda giriş mekanı yanda olup cephe düzenleri asimetriktir. Çoğunda zemindeki holün bir tarafında iki oda ve üst katta da üç oda bulunmaktadır.

Konutların alt kat pencereleri demir ve sac, üst kat pencereleri ise ahşap kepenklidir.

Konut bahçeleri hem arkada hem de yanda olabilir. Az sayıda konutta arkada ve yanda olmak üzere köşe bahçelere rastlanmaktadır.

Foça'da balkonlu konut örneklerine de rastlanmaktadır.

BÖLÜM IV FOÇA'DA SİVİL MİMARİ ÖRNEKLERİN İNCELENMESİ

Foça'da mimarinin biçimlenmesinde üç ana faktörden bahsedilebilir:

- 1 İklimsel koşullar
- 2 Yapı malzemesi ve teknolojisi
- 3 Toplum kültürü

Tüm bu çevresel faktörler uzun zaman içinde yoğrularak ortaya yöreye özgü bir üslup çıkmasına neden olmuştur. Dönem ustaları sayesinde belli bir sentezden geçmiş olan bu üslubun sonraki kuşaklara da aktarımı sağlanmıştır. Öyle ki mekansal bir takım değişiklikler olmasına karşın iklimsel özellikler ve toplumun ortak noktaları mimarinin Ege Bölgesi kıyı ve adalarında birbirlerine paralel biçimde gelişmesini sağlamıştır.

Ege Bölgesi'ndeki bütünlük yalnızca coğrafi bağlamda değil, kültür ve ekonomi açısından da gözle görülür düzeydedir. Adalarda yaşayan halkın Anadolu kıyılarında da toprakları vardı. Burada ziraat yapmakta ve yılın bir bölümünü geçirmekteydiler. Dolayısıyla yaşamsal bütünlük ve ticari etkileşim, mimaride kendini göstermiş oldu.

Ayrıca adaların 1923 Lozan Barış Antlaşması'na kadar Osmanlı Egemenliği'nde olduğu, dolayısıyla yönetsel bir bütünlüğün de olduğu belirtilebilir.⁵⁷

Bu bağlamda Foça'daki Rum Evleri örnekleri incelenirken, Yunan Adaları'ndaki ve Ege Kıyılarındaki bazı örneklerde mekan öğeleri, cephe elemanları, malzeme açısından karşılaştırmalı bir çalışma yapılmıştır.

⁵⁷ Eti Akyüz Levi, Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örneklere Karşılaştırmalı Değerlendirmesi, Osmanlı Mimarlığının 7. Yüzyılı "Uluslarüstü Bir Miras", sf.277

4.1 Tasarım Ögeleri

4.1.1 Foça Konutlarında Tasarım Ögeleri

Foça konutlarının tasarım ögeleri hol, odalar, servis mekanları ve merdivenler olmak üzere dört başlık altında incelenecektir.

4.1.1.1 Hol

Foça konutlarında bulunan geniş holler, giriş mekanı olmasının yanı sıra farklı amaçlar içinde kullanılmaktadır. Hol, konut sahiplerinin yaşama alanı olarak kullanılmaktadır. Geniş olması nedeniyle oturma, yemek gibi aktiviteler yapılabilmektedir.

İki yönden hava sirkülasyonuna izin vermesi dolayısıyla sıcak Akdeniz ikliminde tüm konutun havalandırma ihtiyacına karşılık verebilmektedir.

Holler genellikle tüm gün hatta geceleri belirli bir saate kadar iki kapısı da açık olacak şekilde kullanılmaktadır. Bu durum fiziksel getirilerinin yanı sıra kullanıcıların sosyal yaşamının da bir uzantısı biçimindedir.

Foça evlerinde holler, yanda ve ortada olacak biçimde iki şekildedir.

4.1.1.2 Odalar

Foça konutlarında odalar genellikle birbirlerine yakın boyutlardadır. Giriş cephesinde olanlar oturma ya da misafir ağırlama amaçlı kullanılırken iç kısımda kalan odalar yatak odalarıdır.

İki katlı olanlarda yatak odaları üst kattadır. Üst kattaki odaların bir kısmında gömme dolap görülebilmektedir. Konutların az bir kısmında iki oda arasında doğrudan bağlantı vardır.

4.1.1.3 Servis Mekanları

Konutlarda servis mekanları genellikle dışarıda çözülmüştür. Arka bahçe içinde yer alan bir tuvalet ve açıkta bir ocak şeklindedir.

Ancak bir kimi konutlarda kullanım kolaylığı açısından arka bahçeye en yakın olan son oda, mutfak amaçlı kullanılmaktadır. Odada bir ocak bulunabilmektedir.

Daha sonradan eklenen tuvaletler ise merdiven altlarında ya da kullanılmayan bodrum kat merdiveni üzerinde görülmektedir.

4.1.1.4 Merdivenler

Konutlarda merdiven üç biçimde görülmektedir. İki oda arasındaki merdivenler iki kolludur. Bir kısmında seki varken bir kısmında bulunmamaktadır.

Hol üzerinde bulunan merdivenler ise tek kolludur. Az sayıda görülen örneklerde merdiven ortasından itibaren, sağa ya da sola dönerek L biçimini almaktadır.

Yandan girişli konutların birkaçında ise merdiven yeri iki odadan sonra, bahçe çıkışının hemen yanındadır.

4.2 Foça'nın Sivil Mimari Örneklerinin İncelenmesi

Foça'da sivil mimari örnekleri Küçükdeniz sahil bandı, kent merkezi ve çevresinde daha yoğun olarak görülmektedir. Mübadele öncesi Müslüman nüfusun daha yoğun bulunduğu Kaleiçi bölgesi günümüzde diğer bölgelere göre daha fazla zarar görmüştür. Yapılan çalışmada sivil mimari örneklerinin yoğun bulunduğu İsmet Paşa ve Fevzi Paşa Mahalleleri örnekleri incelenmiştir.

Konutlar, plan şemalarına göre incelenmiştir. Her konut için vaziyet planı, kat planları, kesiti ve cephesi çizilmiştir. Böylece Foça konutlarının genel bir tipolojisi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca diğer Ege kıyıları ve Yunan Adaları'ndaki örneklerle karşılaştırmaları yapılarak ortak ve ayrı yönleri ortaya konmuştur.

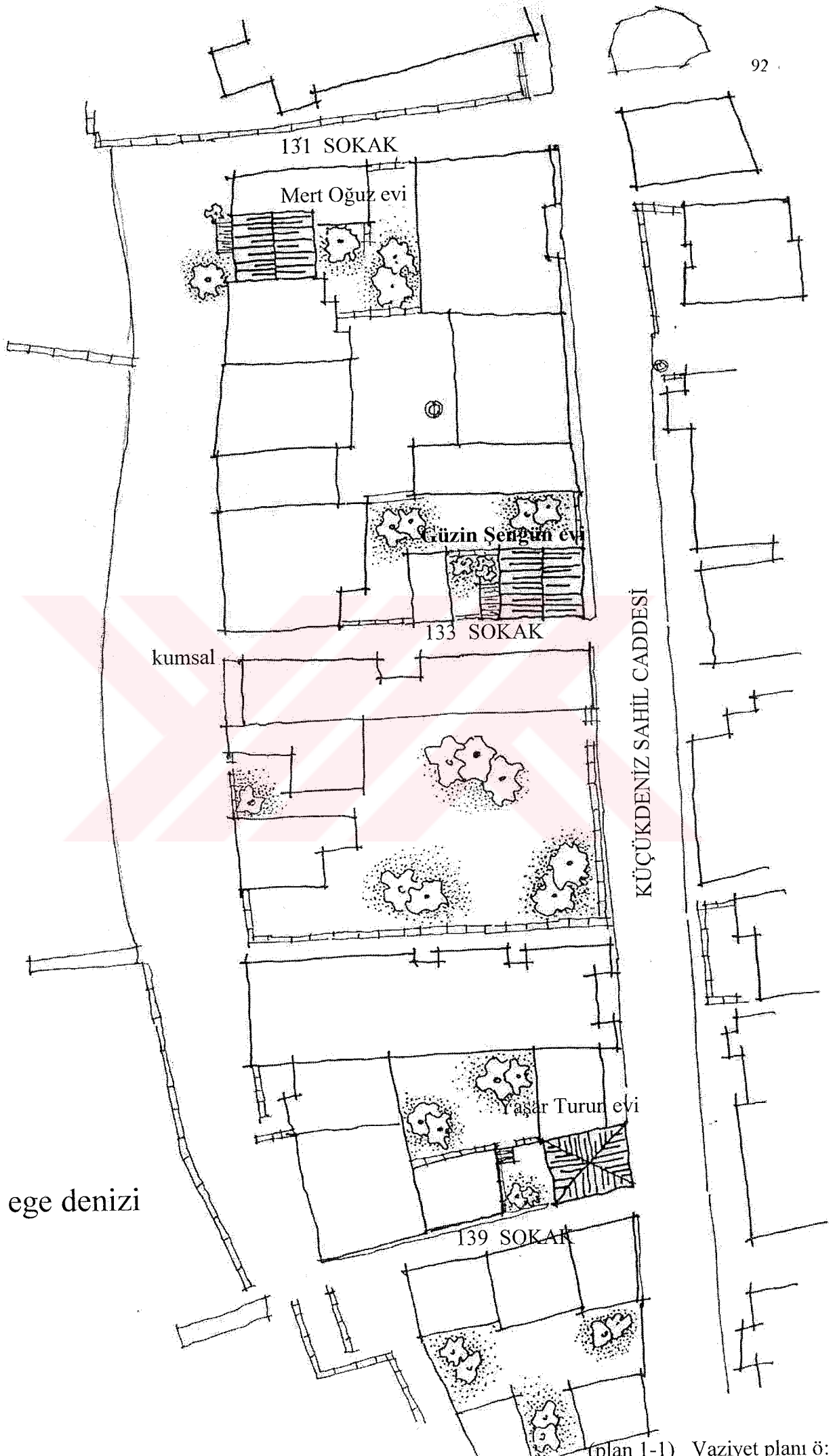
Foça konutlarını, tek ve iki katlı konutlarda orta hollü ve yan hollü olanlar biçiminde dörde ayırmak doğru olur. Ancak cephede iki girişi bulunanlar da göz önüne alındığında konut tiplerini beş grup altında incelemek gerekmektedir.

4.2.1 Tek Katlı Yan Hollü Konutlar

Konutlarda holün sağıında ya da solunda iki ya da üç oda bulunmaktadır. Arkadaki oda genellikle mutfak olarak da kullanılmıştır. Konutlar yola açılmakta; arka, bazen de yan bahçeleri bulunmaktadır. Hol doğrudan arka bahçeye açılmaktadır. Tuvalet konut dışında yer almaktadır.

Konutların cepheleri de planın yansıması biçimindedir. Ana giriş kapısının yanında iki pencere bulunmaktadır. Pencereler genelde olduğu gibi demir ve saç kepenkle örtülüdür. Ancak bazı kepenksiz örnekler de vardır. Ancak söve üzerinde bulunan izler kepenklerin sonradan çıkarıldıklarını göstermektedir.

Tek katlı olmalarına karşın bazı konutların bodrum katları tam kat yüksekliğine yakındır. 1,5 katlı diyebileceğimiz bu konutlar diğerlerine göre daha gösterişli ve büyük olanlarıdır. Konutlara genellikle birkaç basamakla girilmektedir. Bu konutların bodrum girişleri ön cephede görülebilmektedir. Bodrum girişleri ana kapılardan farklı olarak saçtan olup daha küçük ve gösterişsizdir.

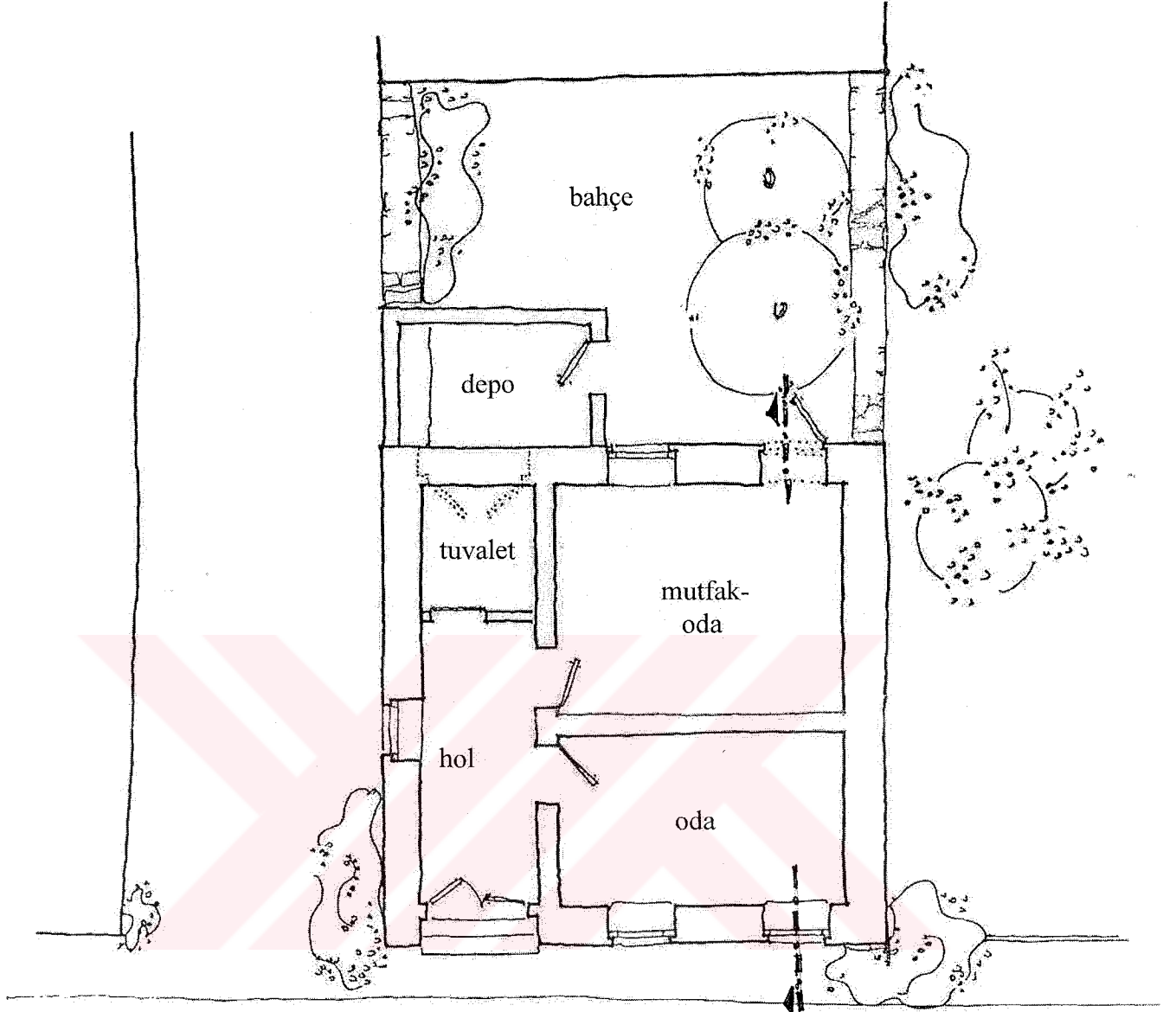
Güzin Şengün Evi

(fotoğraf 1-1)

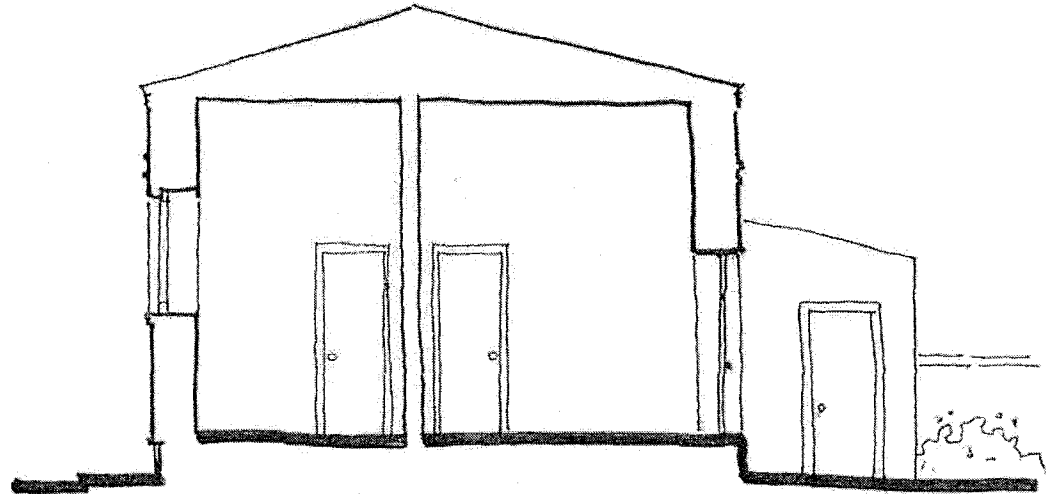
Mahallesi :İsmet Paşa Mahallesi
Sokağı :Küçükdeniz Sahil Caddesi
Tapu kaydı :23 pafta
144 ada
6 parsel
Kapı no :4
Kat adedi :1
Yapılış yılı : -

Konut, 1999 yılından bu yana Güzin Şengün'e aittir.

(plan 1-2) alt kat planı ö:1/100

KÜÇÜKDENİZ SAHİL CADDESİ

(kesit 1-1) Güzin Şengün Evi Kesiti – ö:1/100

(cephe 1-1) Güzin Şengün Evi Cephesi – ö:1/100

Yaşar Turun Evi

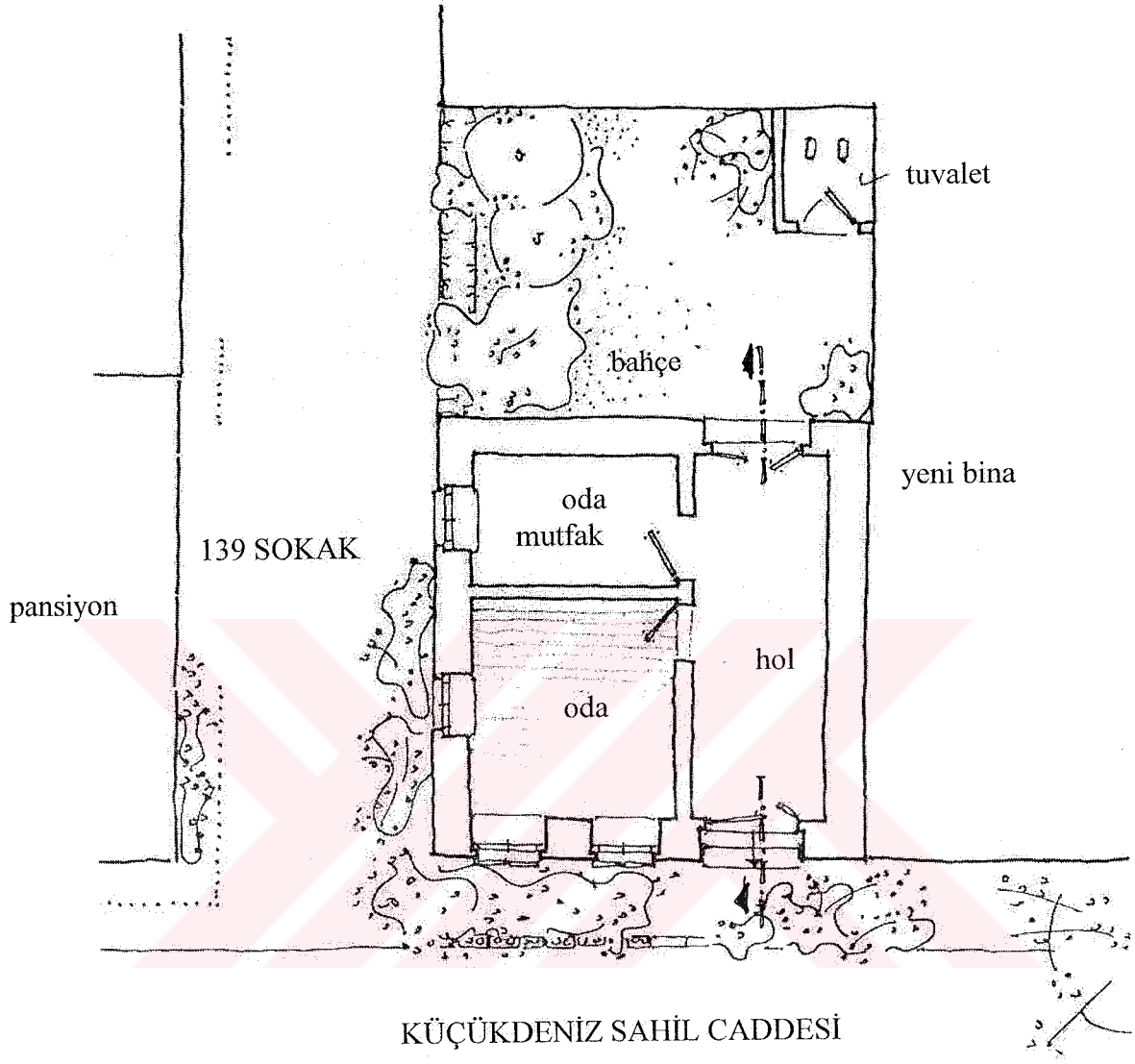

(fotoğraf 2-1)

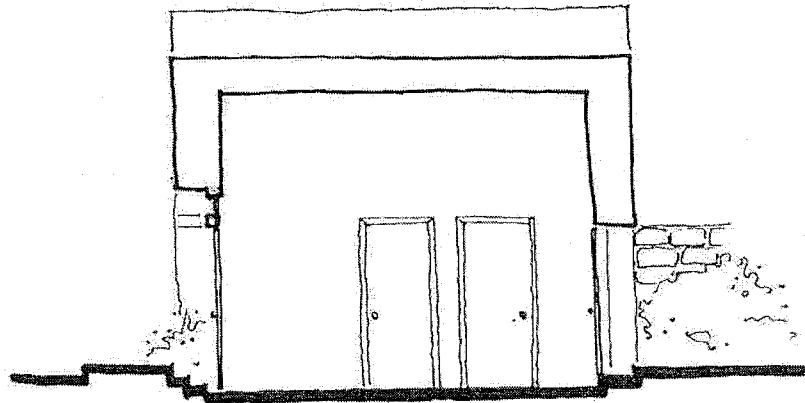
Mahallesi :İsmet Paşa Mahallesi
Sokağı :Küçükdeniz Sahil Caddesi
Tapu kaydı :23 pafta
144 ada
11 parsel
Kapı no :3
Kat adedi :1
Yapılış yılı :-

Konut, 1973 yılından bu yana Yaşar Turun'a aittir.

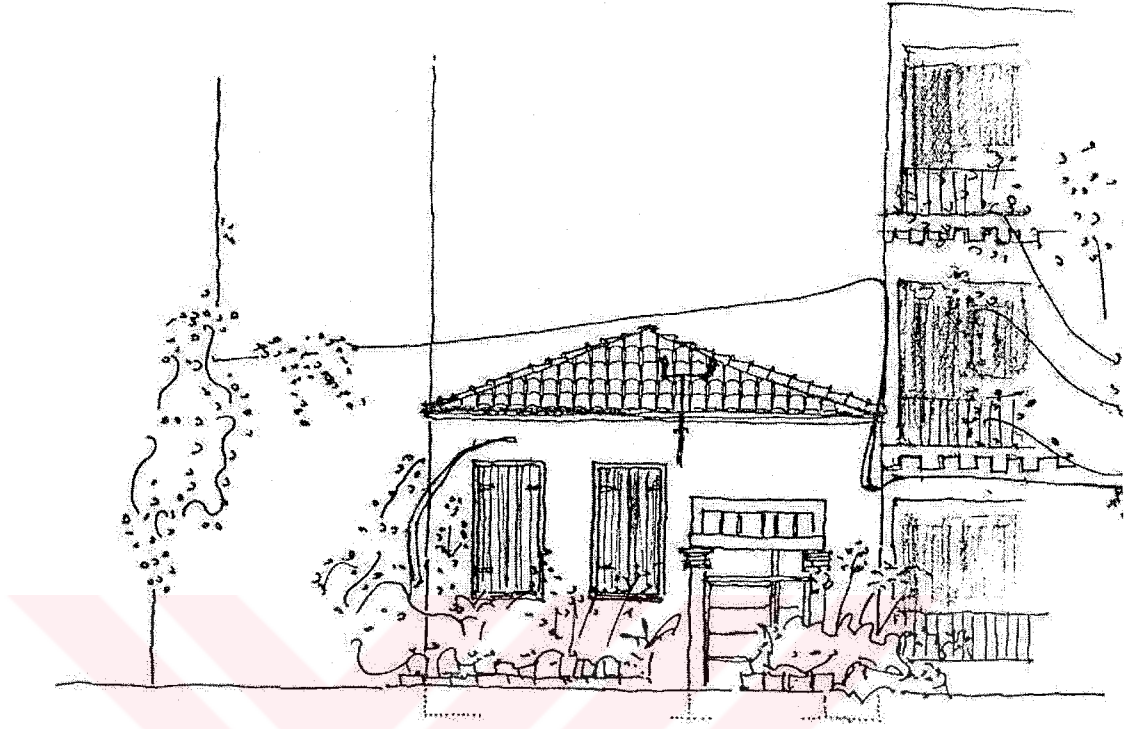
Arkada küçük bir bahçesi olan konutun tuvaleti hala bahçe içindedir.

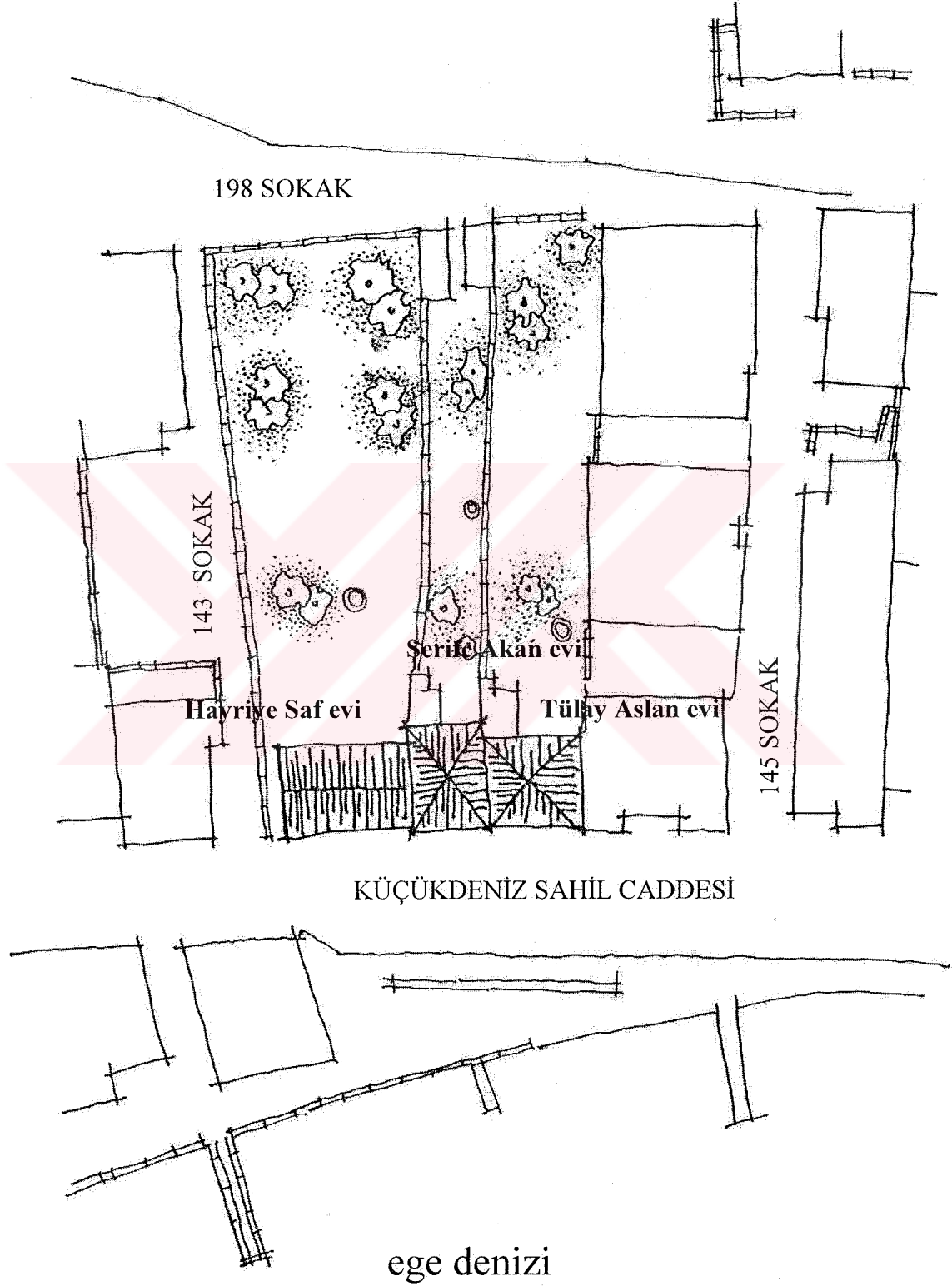
(plan 2-1) giriş kat planı ö:1/100

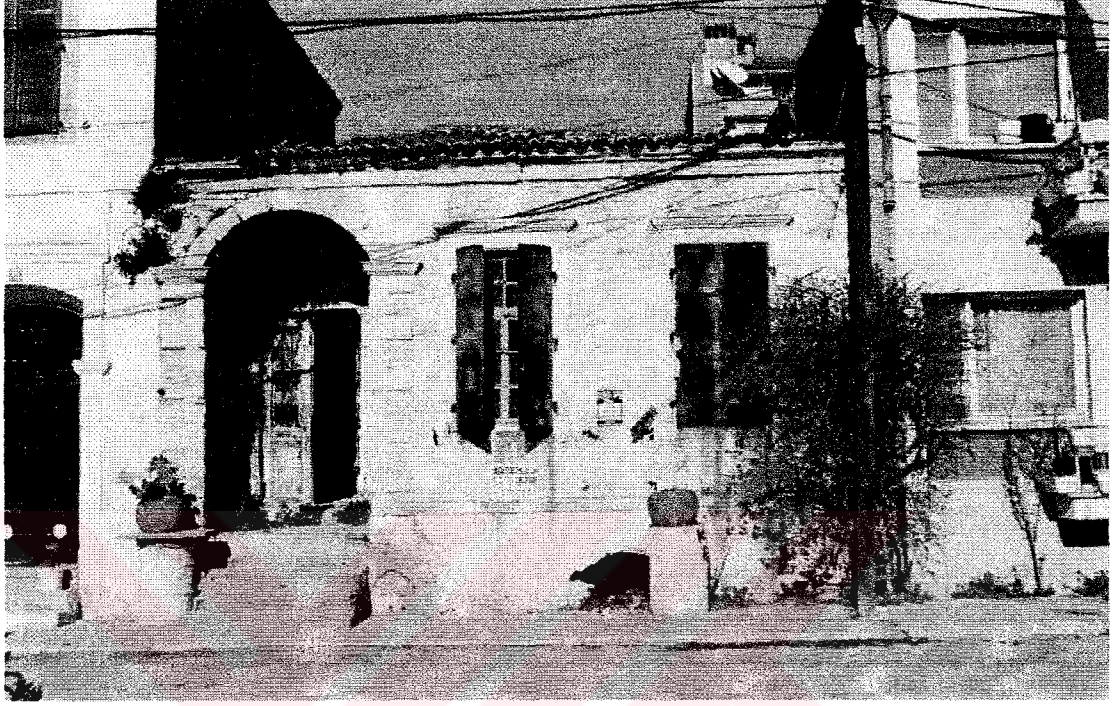
(kesit 2-1) Yaşar Turun Evi Kesiti ö:1/100

(cephe 2-1) Yaşar Turun Evi Cephesi ö:1/100

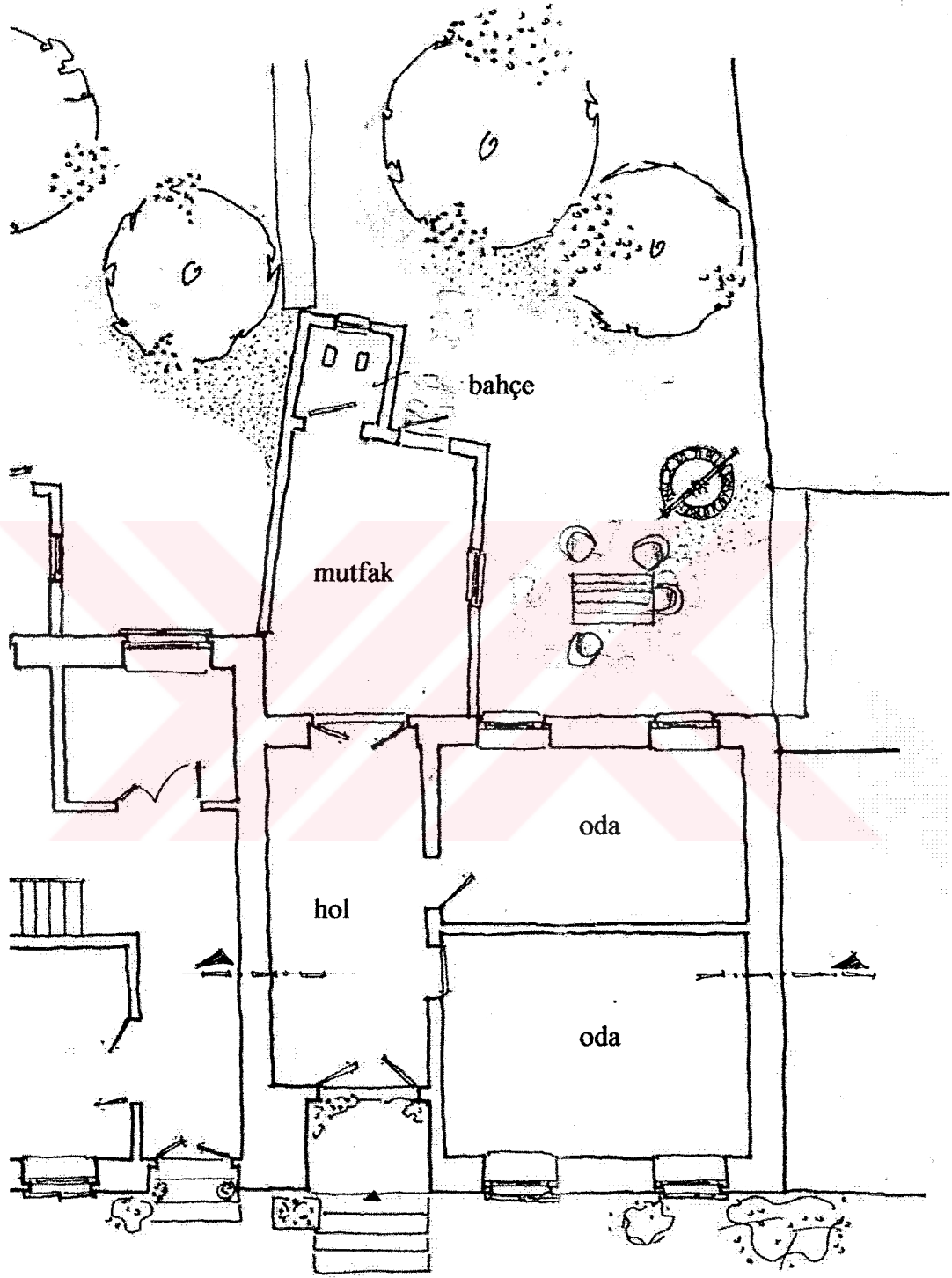
Tülay Aslan Evi

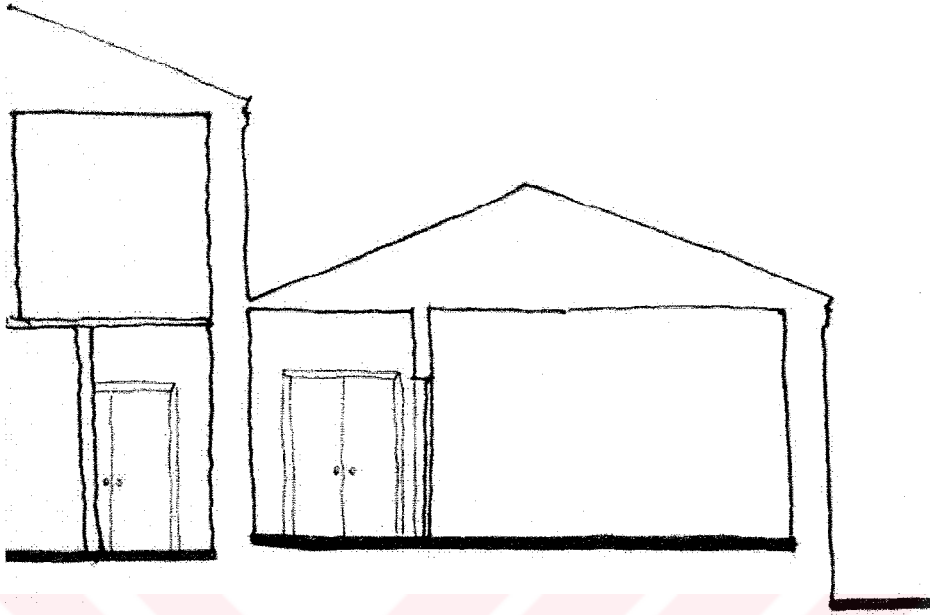
(fotoğraf 3-1)

Mahallesi	: İsmet Paşa Mahallesi
Sokağı	: Küçükdeniz Sahil Caddesi
Tapu kaydı	: 23 pafta
	139 ada
	5 parsel
Kapı no	: 162
Kat adedi	: 1
Yapılış yılı	: 1880

Konut, 1995 yılından bu yana Tülay Aslan'a aittir.

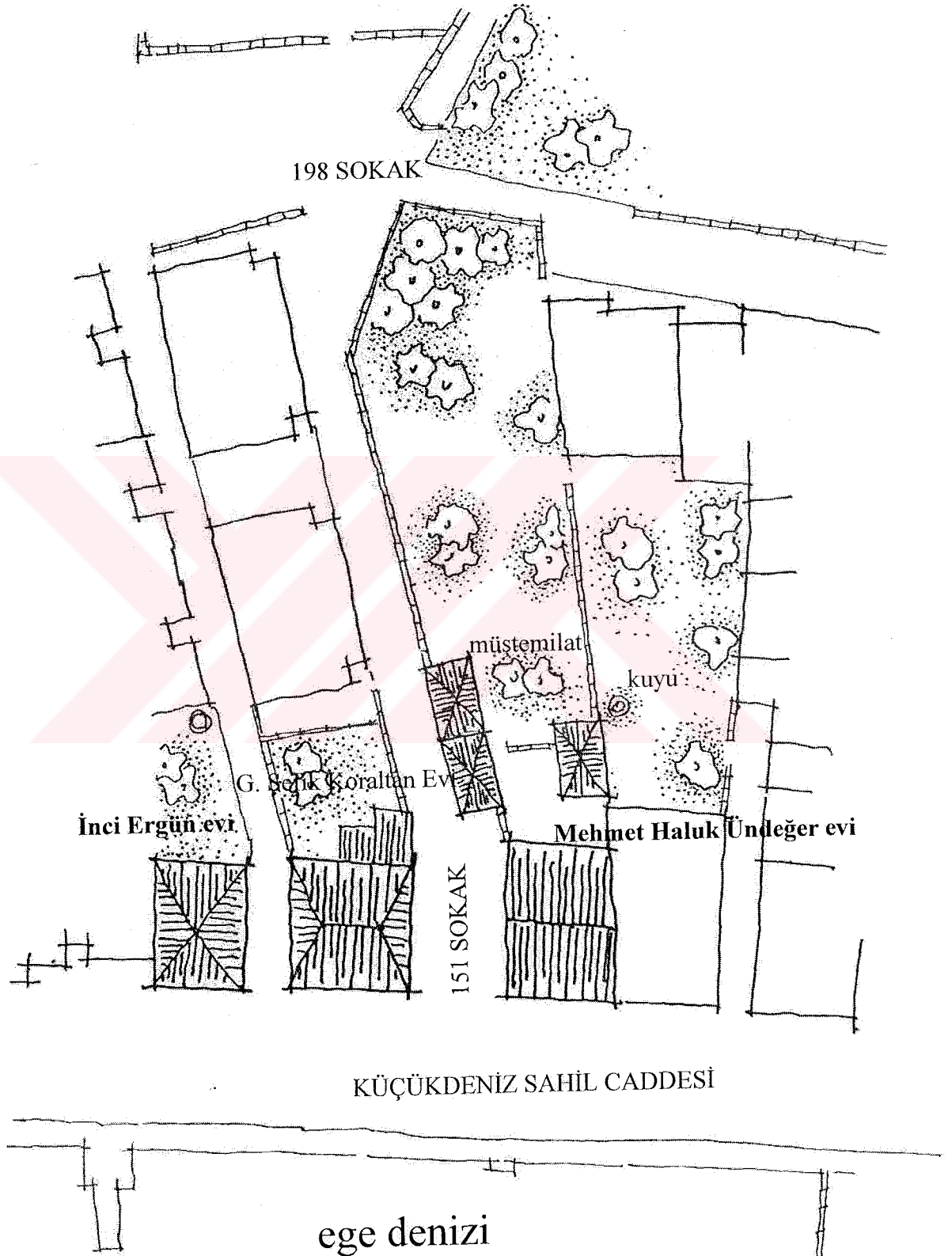
(plan 3-1) Tülay Aslan Evi Kat Planı -ö: 1/100

(kesit 3-1) Tülay Aslan Evi Kesiti –: 1/100

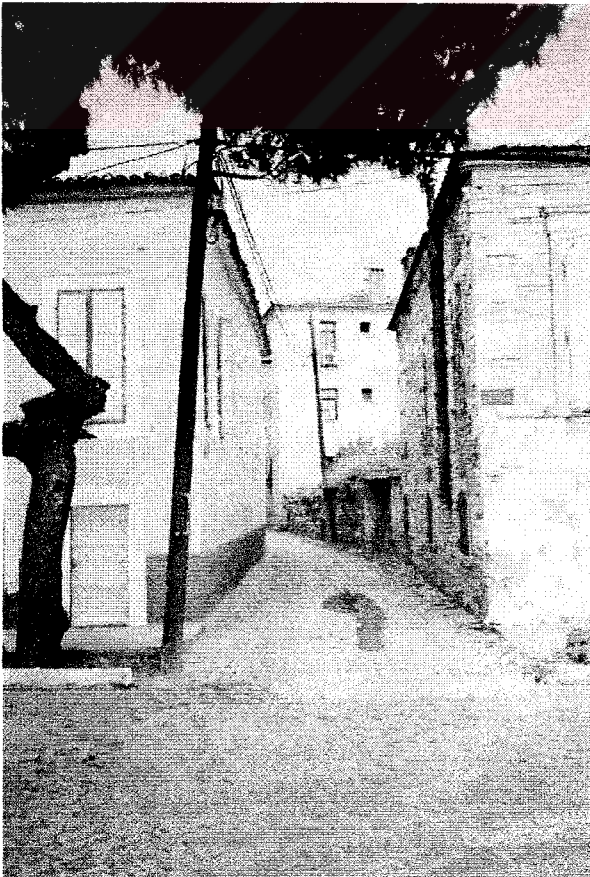
(cephe 3-1) Tülay Aslan Evi Cephesi –: 1/100

İnci Ergun Evi

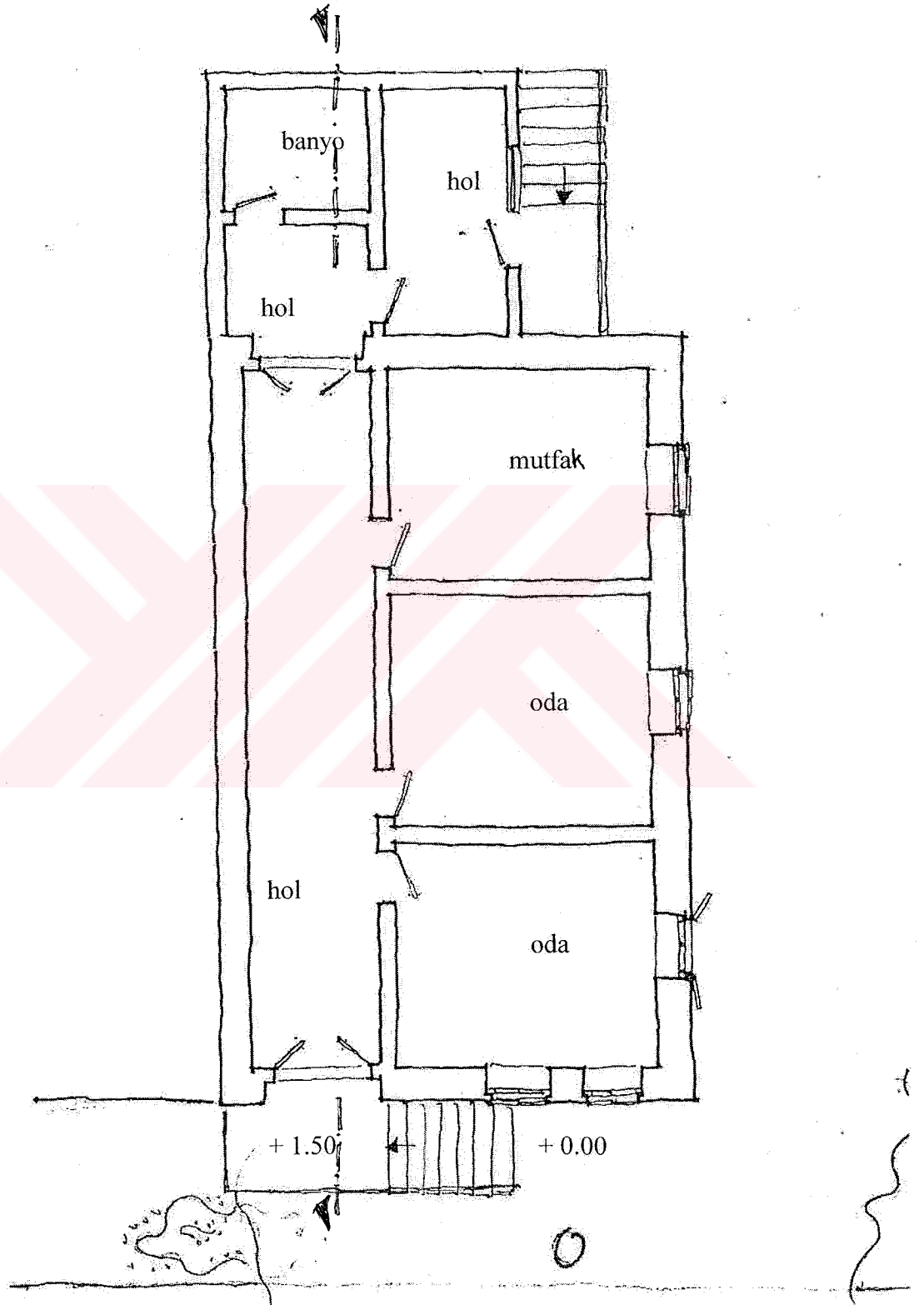
(fotoğraf 4-1)

Mahallesi	:İsmetpaşa Mahallesi
Sokağı	:Küçükdeniz Sahil Caddesi
Tapu kaydı	:23 pafta
	138 ada
	42 parsel
Kapı no	:144
Kat adedi	:1,5
Yapılış yılı	:1936

Konut, 1991 yılından bu yana İnci Ergun'a aittir. Konut, Cumhuriyet Dönemi yapılarına bir örnektir. Bu tip binalara Foça'da pek rastlanmamaktadır.

(fotoğraf 4-2)

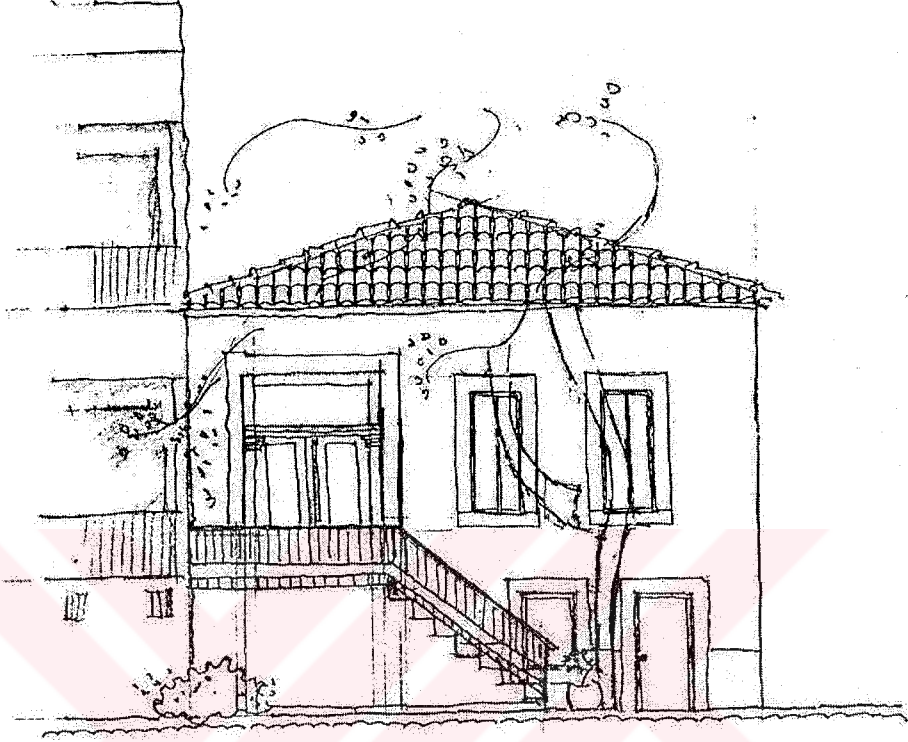

(plan 4-2) giriş kat planı – ö:1/100

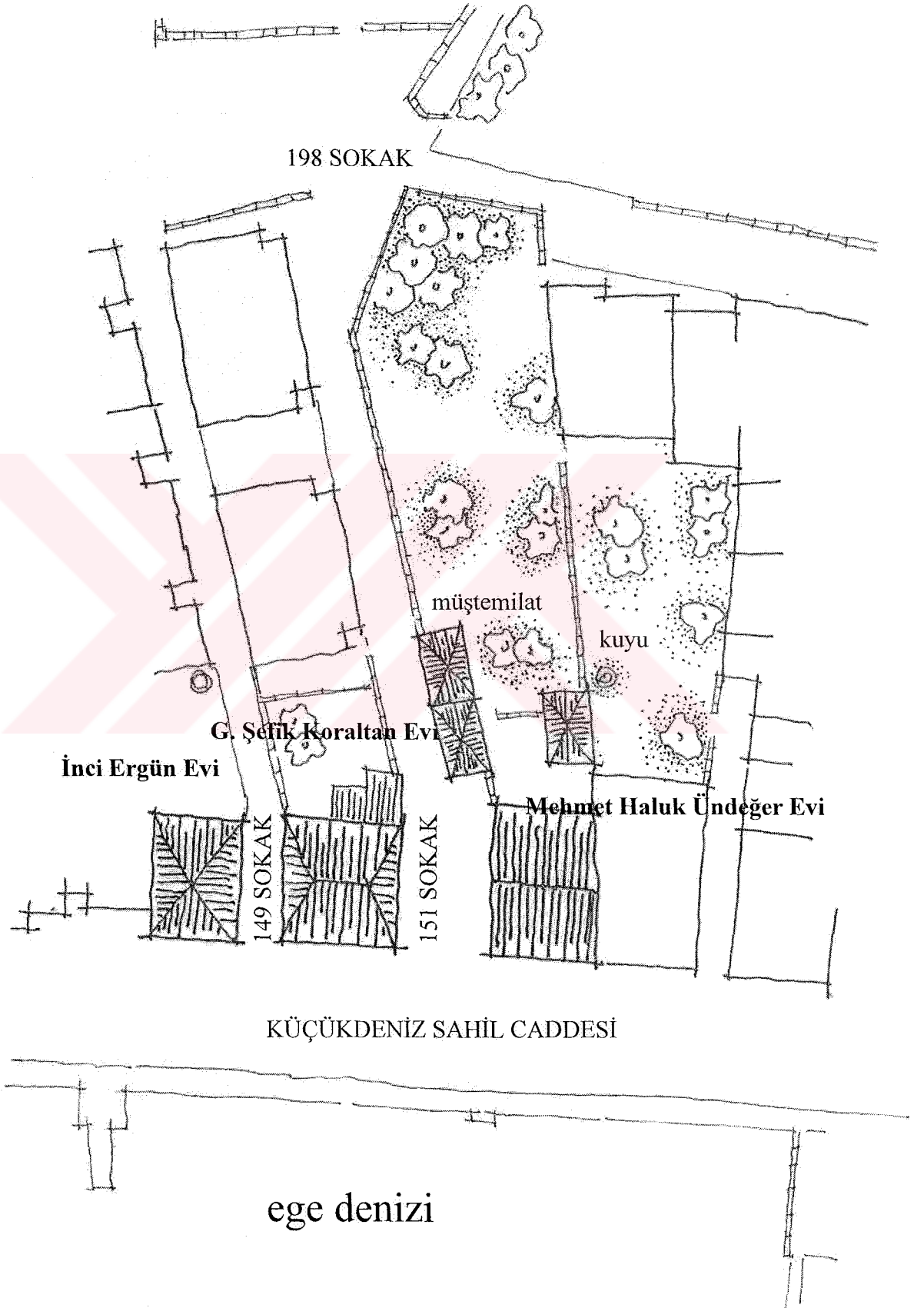
KÜÇÜKDENİZ SAHİL CADDESİ

(kesit 4-1) İnci Ergun Evi Kesiti - ö: 1/100

(cephes 4-1) İnci Ergun Evi Cephesi – ö: 1/100

Mehmet Haluk Ündeğer Evi

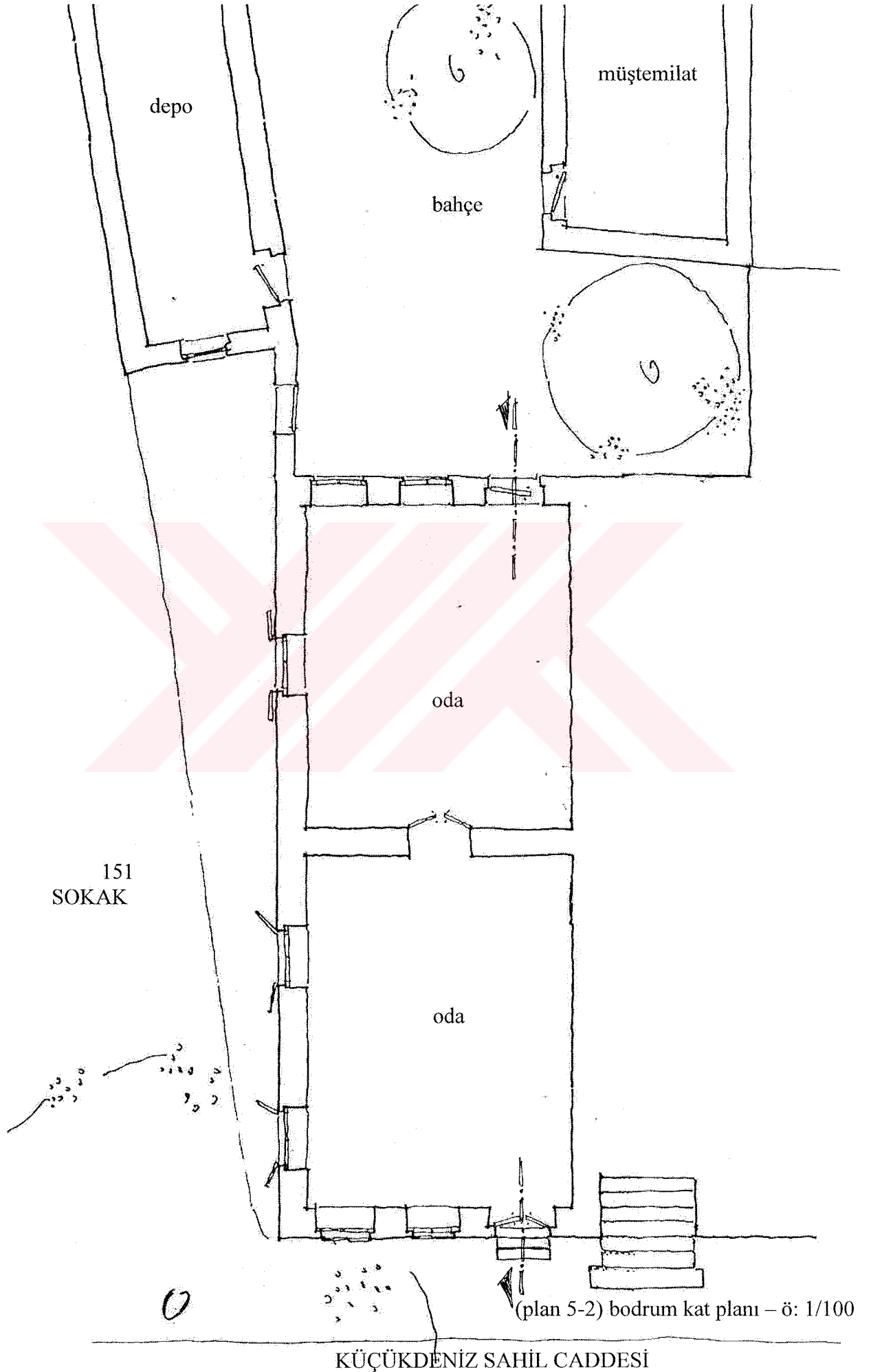
(fotoğraf 5-1)

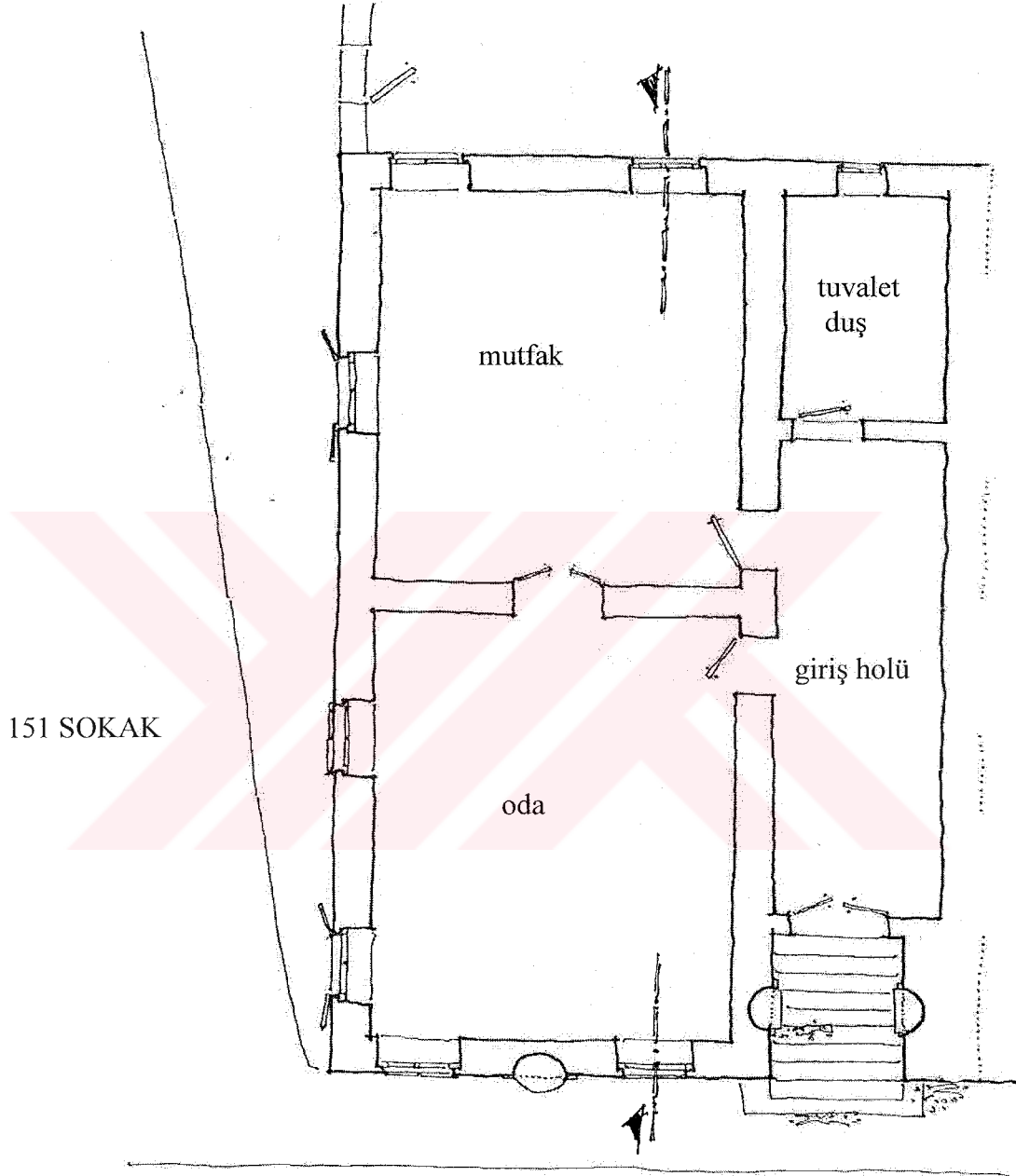

Mahallesi	:İsmet Paşa Mahallesi
Sokağı	:Küçükdeniz Sahil Caddesi
Tapu kaydı	:23 pafta
	136 ada
	1 parsel
Kapı no	:140
Kat adedi	:2
Yapılış yılı	:1891

Konut, 1995 yılından bu yana Mehmet Haluk Ündeğer'e aittir.

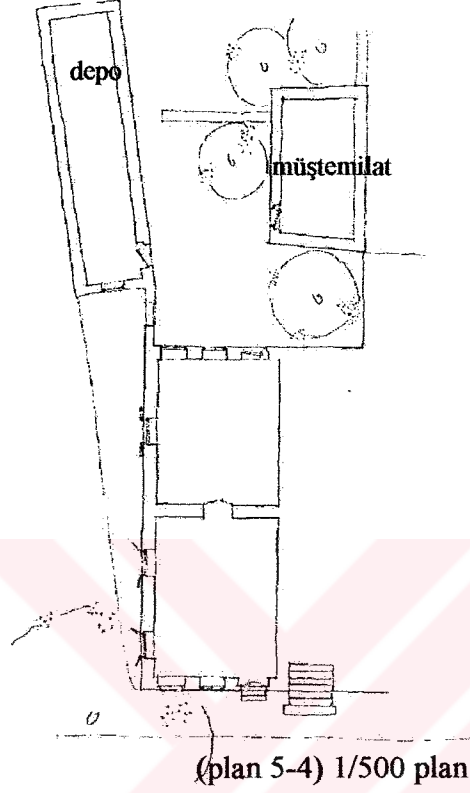
(fotoğraf 5-2)
ana giriş kapısı

KÜÇÜKDENİZ SAHİL CADDESİ

(plan 5-3) giriş kat planı – ö: 1/100

Giriş süslerinin yoğunluğu, konutun dönemin varlıklı ailelerinden birine ait olduğunun göstergesidir.

Cephede görülen derin çatlaklar, özellikle 1952 ve 1982 depremlerinde oluşmuştur.

Çatı örtüsü, onarım sonrası marsilya tipi kiremit ile değiştirilmiştir.

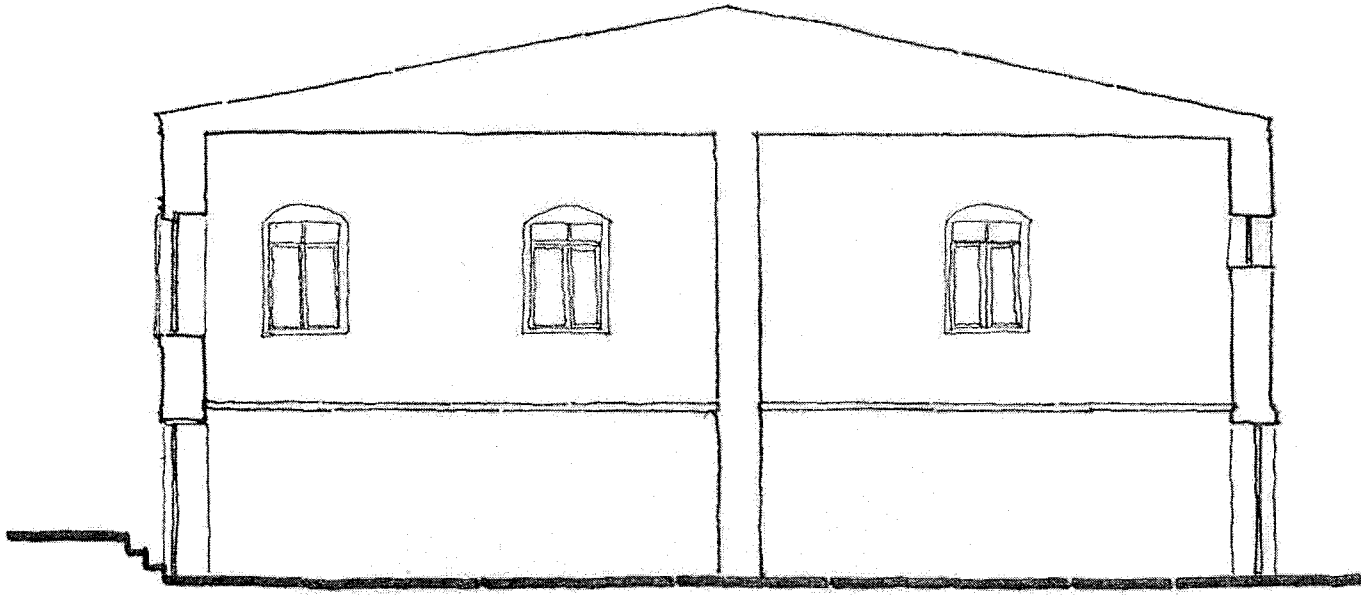
Güvenlik sebebiyle alt kat kepenkleri sac iken üst katlar da ahşap kepenk kullanılmıştır.

Konutun yaklaşık 900 m² olan bir arka bahçesi vardır. Bahçede depoların yanı sıra hizmetlilerin kalması için müştemilat da yapılmıştır.

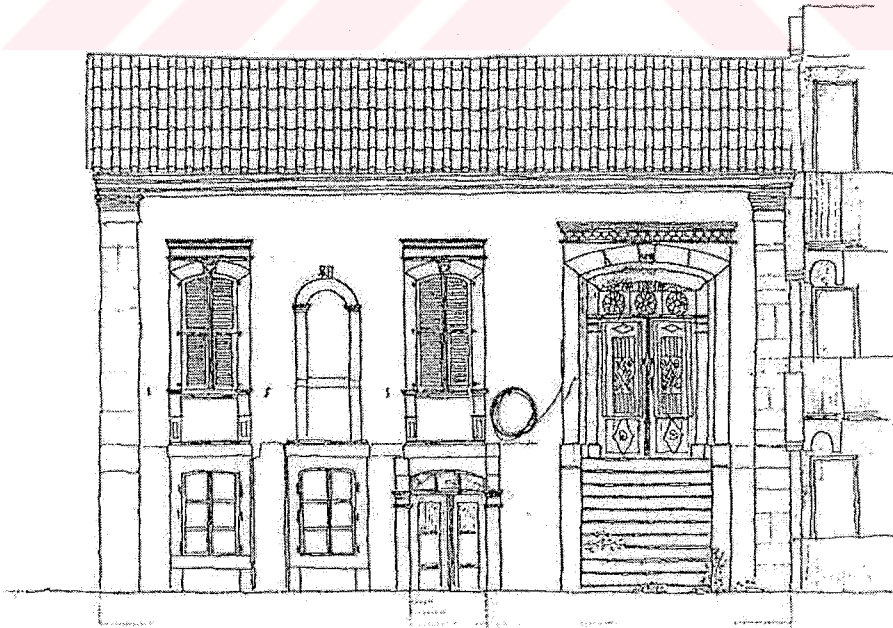
Bahçenin özellikle arka kesimi çok sayıda meyve ağacı ile doludur.

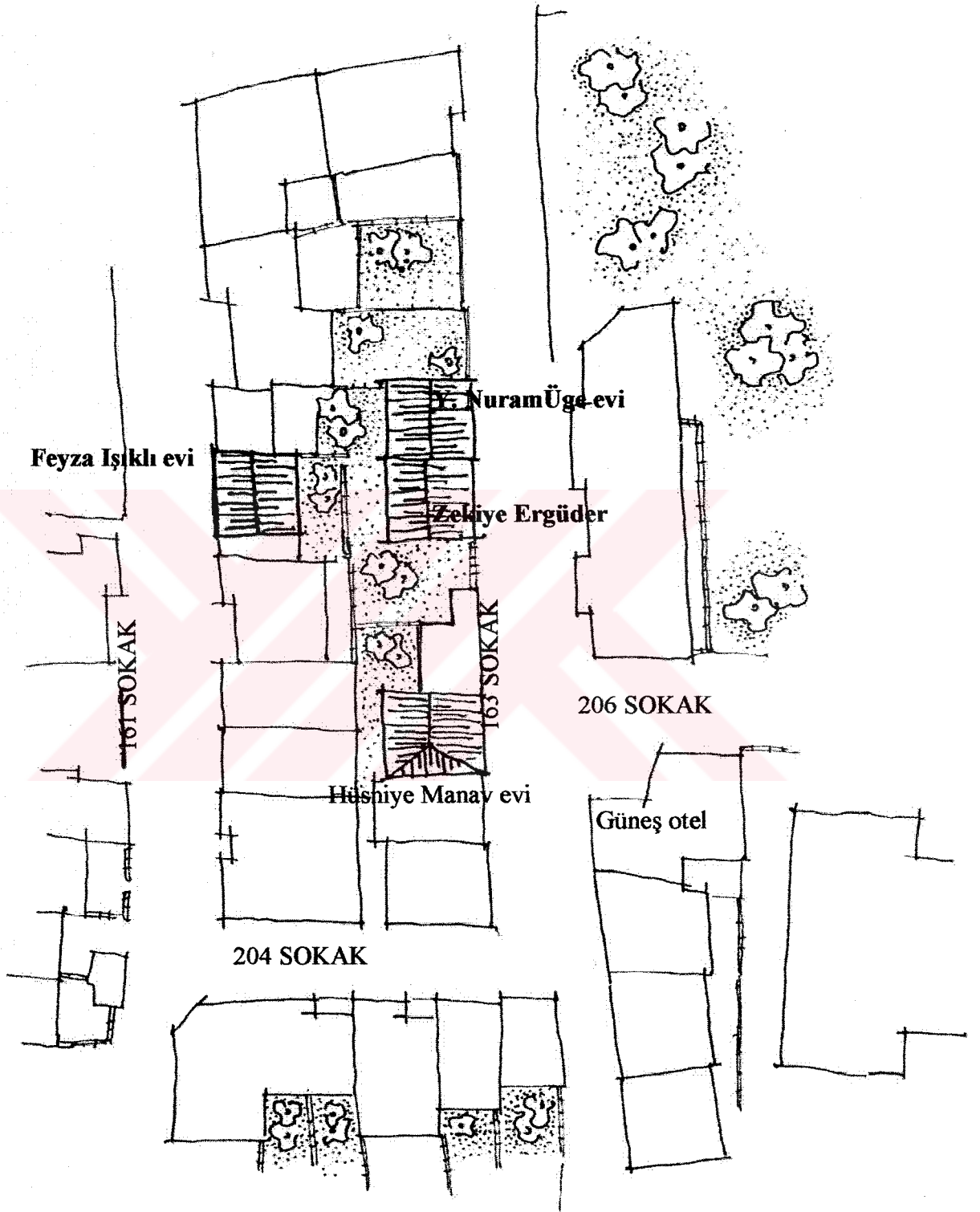
(fotoğraf 5-3)
Üst pencere

(kesit 5-1) Mehmet Haluk Ündeğer Evi Kesiti – ö: 1/100

(cephe5-1) Mehmet Haluk Ündeğer Evi Cephesi – ö: 1/100

(plan 6.1) vaziyet planı – ö: 1/500

Feyza Işıklı Evi

Mahallesi : İsmet Paşa Mahallesi

Sokağı : 161 Sokak

Tapu kaydı : 22 pafta

150 ada

17 parsel

Kapı no : 10

Kat adedi : 2

Yapılış yılı : 1905

Konut, 1999 yılından bu yana Feyza Işıklı'ya aittir.

(fotoğraf 6-1)

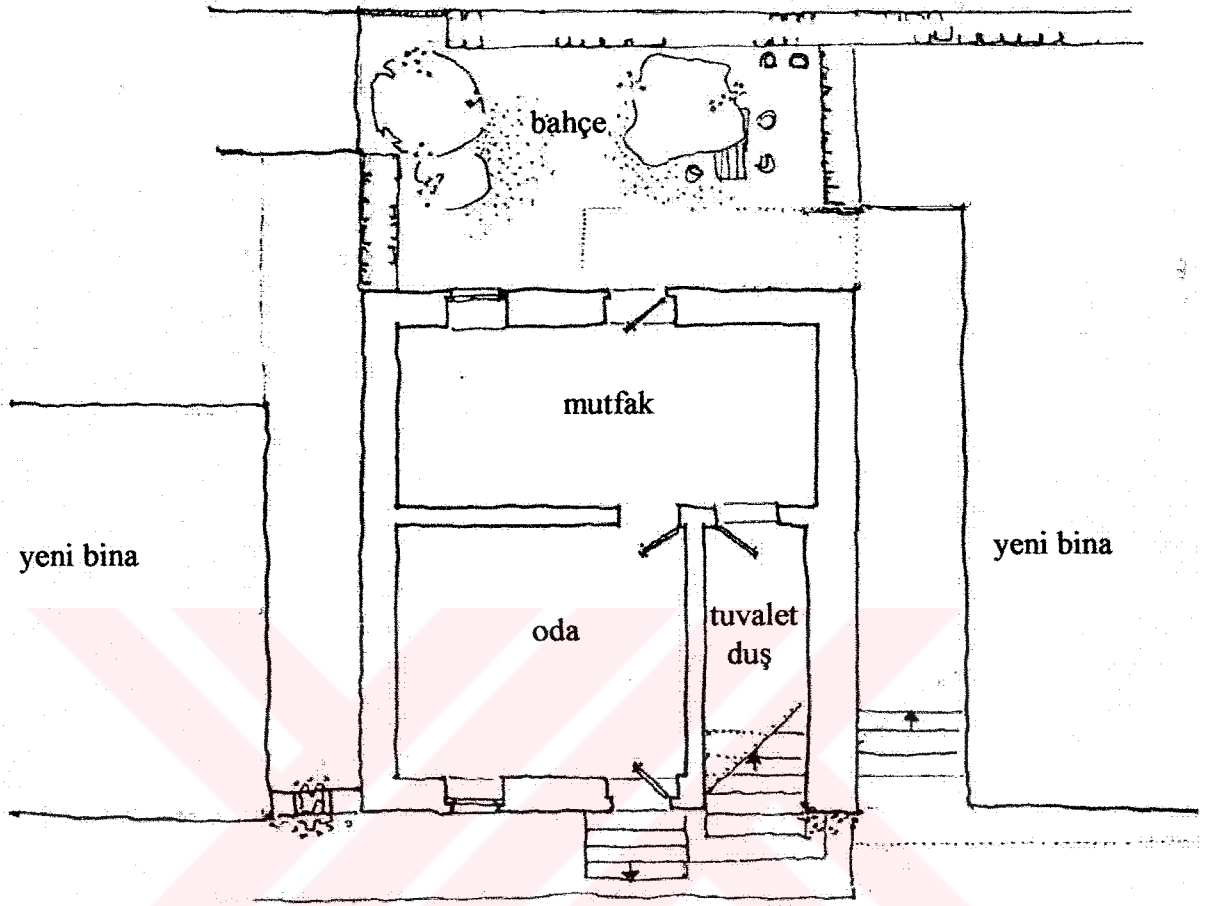
Cephede görülen ilk özellik hem üst kat, hem alt girişinin ön cephede olmasıdır. Ayrıca açıklıkların alt alta getirilmiş olması Foça evlerinde her zaman görülen bir özellik değildir.

Pencere, kapı oran ve şekilleri tamamen olduğu gibi korunmuştur. Pencere genelinde Foça evlerinde görüldüğü gibi $\frac{1}{2}$ oranındadır. Pencere düz lentolu iken kapı kemerlidir. Kapı üzerinde ışıklık bulunmaktadır. Kapı yüksekliği, kat yüksekliğine yakındır.

Taş cephe, boyanmamış, taş görünüm aynen korunarak onarım görmüştür. Cephede alınlık görülmektedir.

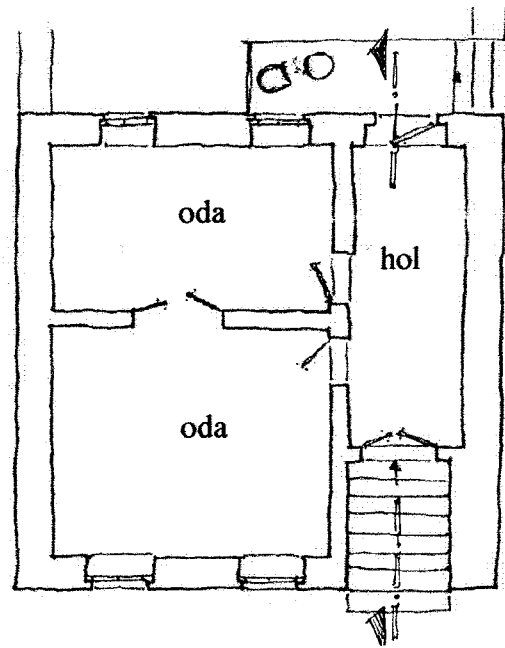
Çatı, yine alaturka kiremit kullanılarak onarılmıştır.

Konutun yan ve arka bahçeleri vardır.

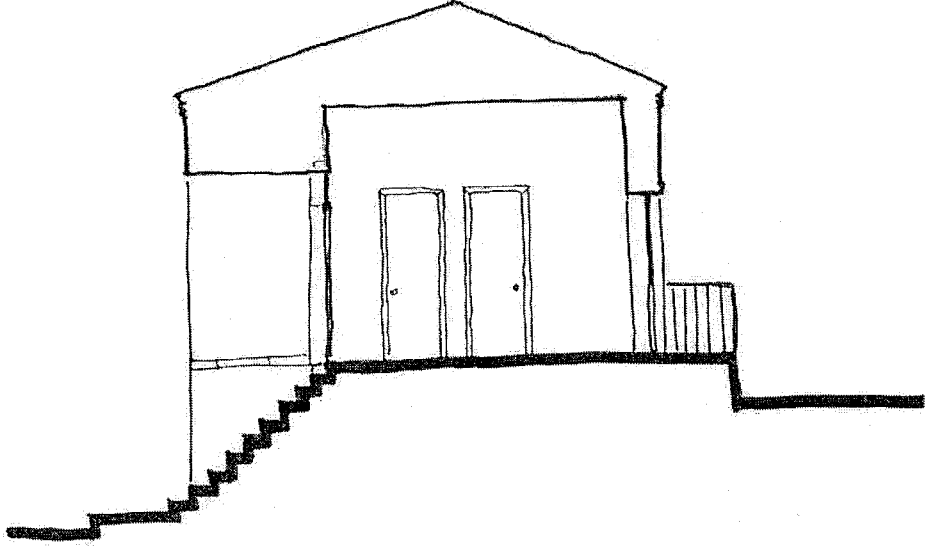
161 SOKAK

(plan 6-2) alt kat planı - ö: 1/100

161 SOKAK

(plan 6-3) üst kat planı - ö: 1/100

(kesit 6-1) Feyza Işıklı Evi Kesiti – ö: 1/100

(cephe 6-1) Feyza Işıklı Evi Cephesi

– ö: 1/100

Vasfiye Mehmetkızı Evi

(fotoğraf 7-1)

Mahallesi :Fevzipaşa Mahallesi

Sokağı :218

Tapu kaydı :14 pafta

79 ada

1 parsel

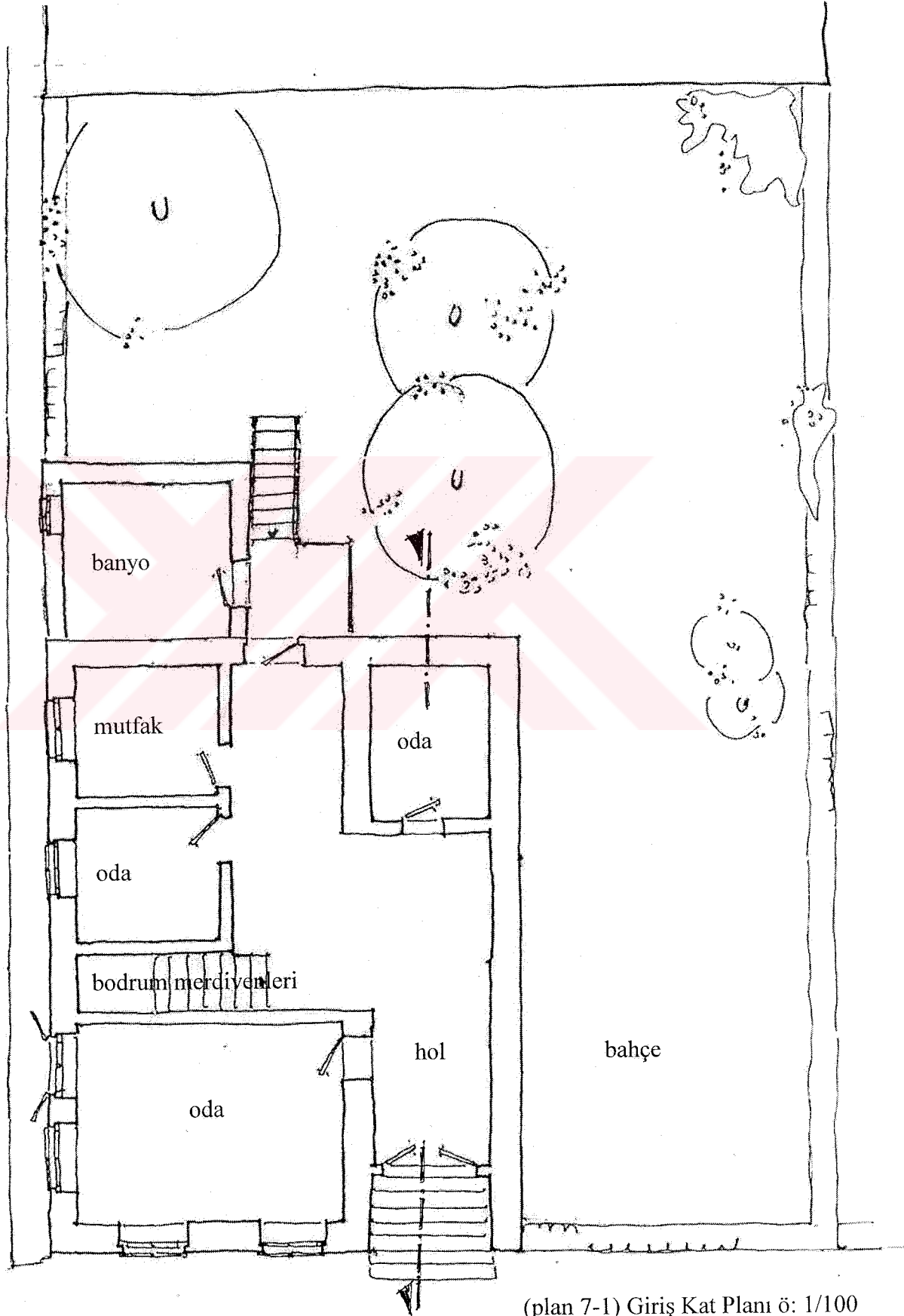
Kapı no :6

Kat adedi :1,5

Yapılış yılı :1903

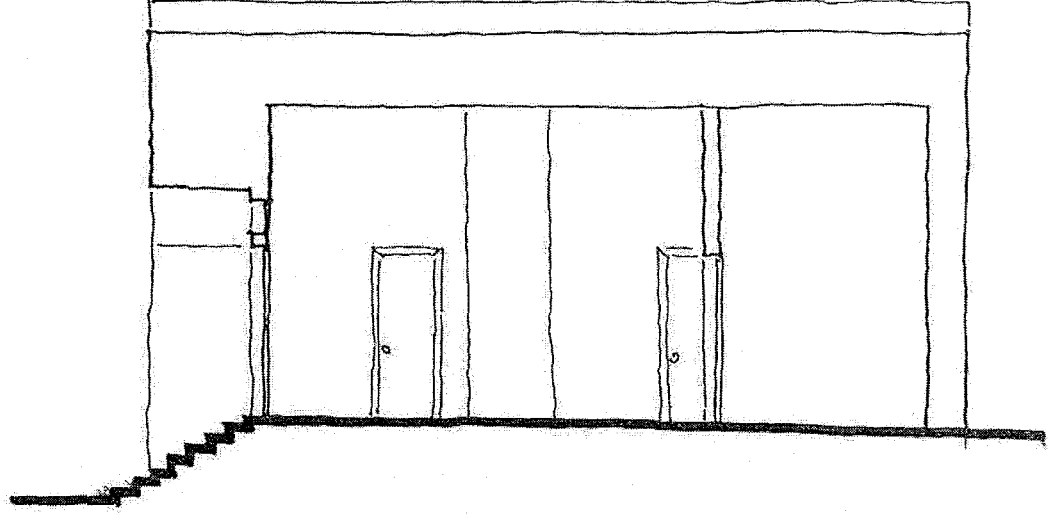
Konut, 1968 yılından bu yana Vasfiye Mehmetkızı'na aittir.

(fotoğraf 7-2)

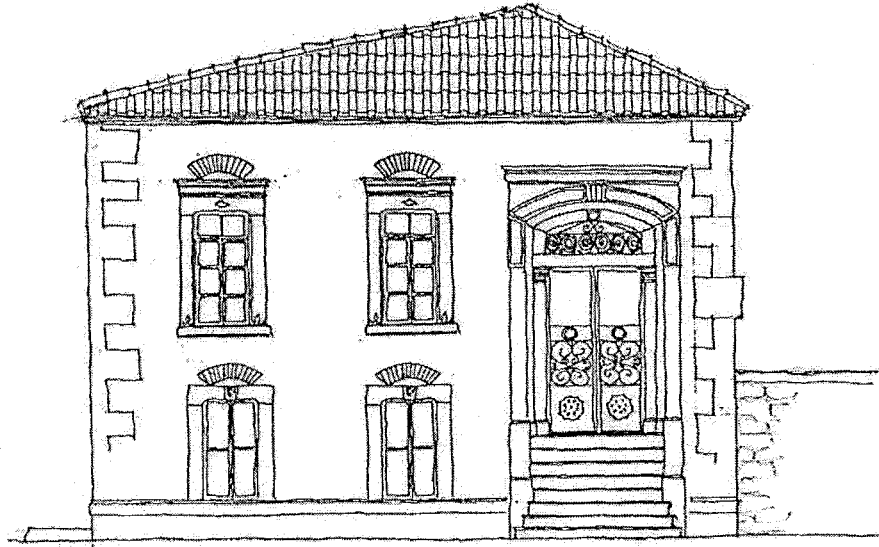

218 SOKAK

(plan 7-1) Giriş Kat Planı ö: 1/100

(kesit 7-1) Vasfiye Mehmetkızı Evi Kesiti – ö:1/100

(cephe 7-1) Vasfiye Mehmetkızı Evi Cephesi – ö:1/100

Halil İbrahim Celep Evi

Mahallesi :Fevzi Paşa Mahallesi
 Sokağı :214 sokak
 Tapu kaydı :14 pafta
 77 ada
 2 parsel
 Kapı no :12
 Kat adedi :1
 Yapılış yılı :1900

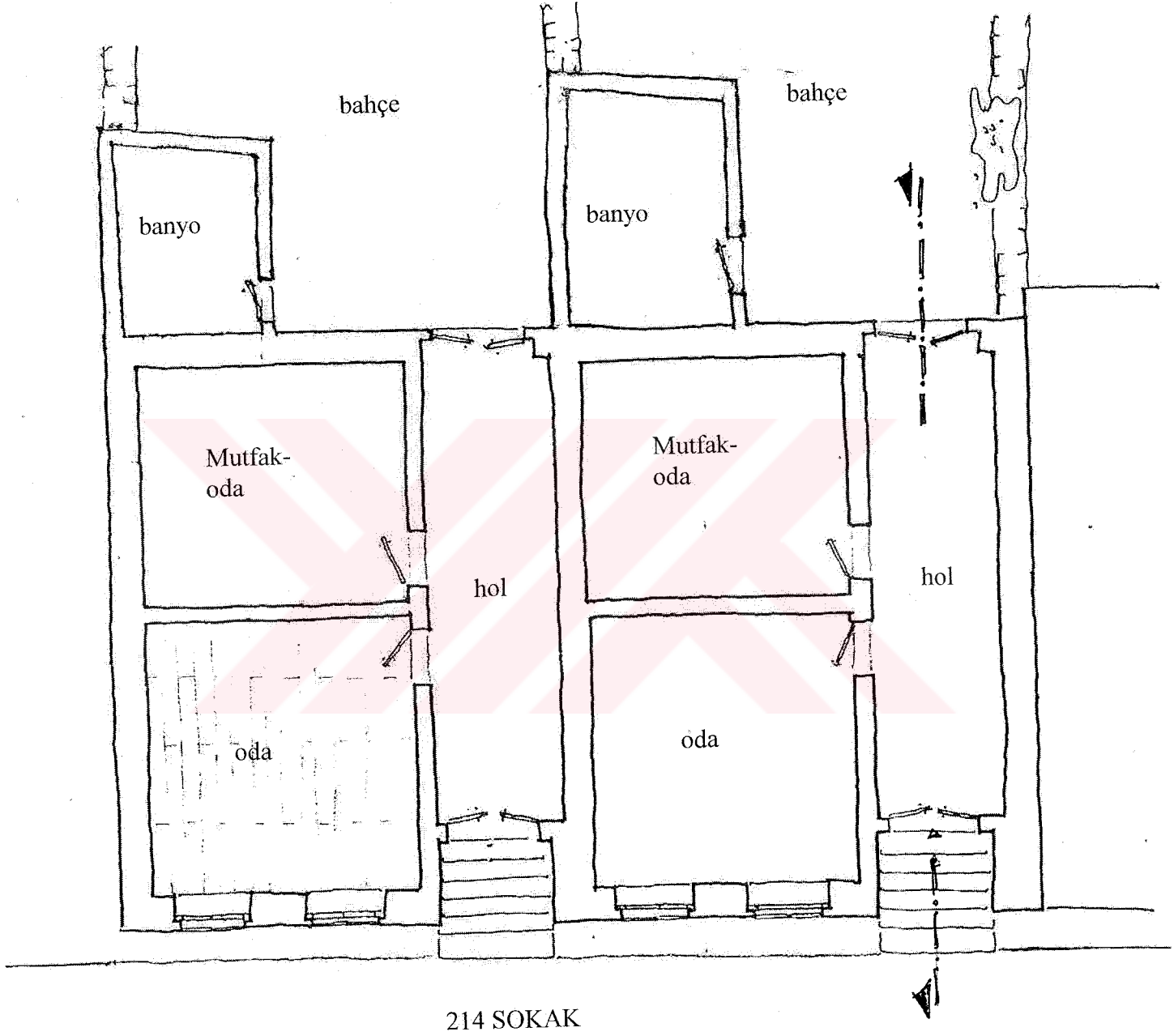
Konut, 1973 yılından bu yana Halil İbrahim Celep'e aittir.

(fotoğraf 8-1)

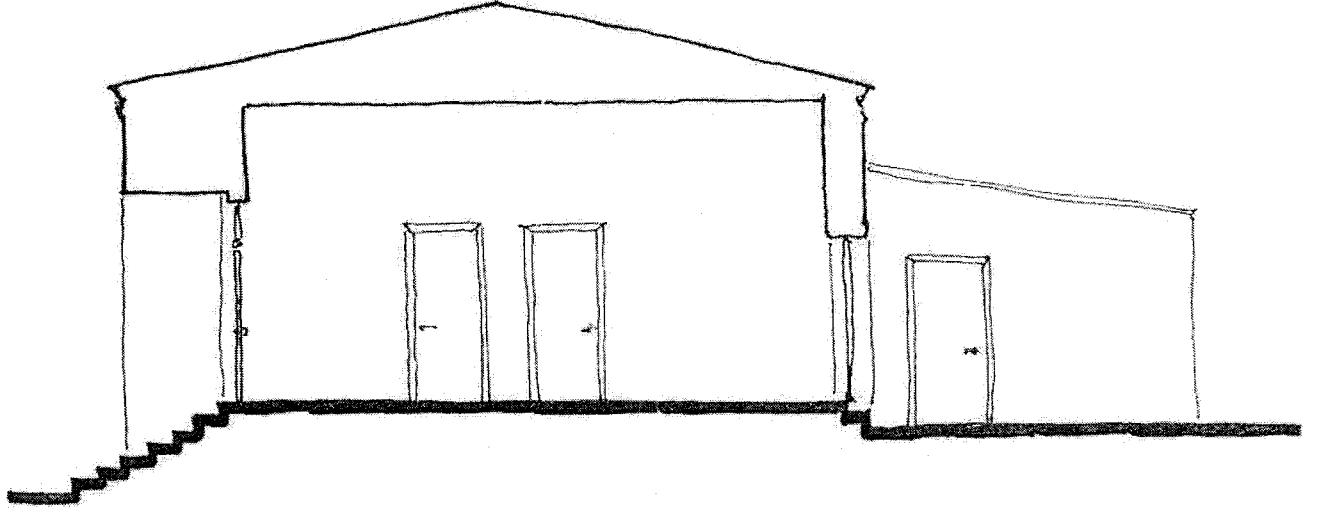
Ebru Baydar Evi

Mahallesi :Fevzi Paşa Mahallesi
 Sokağı :214 sokak
 Tapu kaydı :14 pafta
 77 ada
 3 parsel
 Kapı no :12A
 Kat adedi :1
 Yapılış yılı :1900

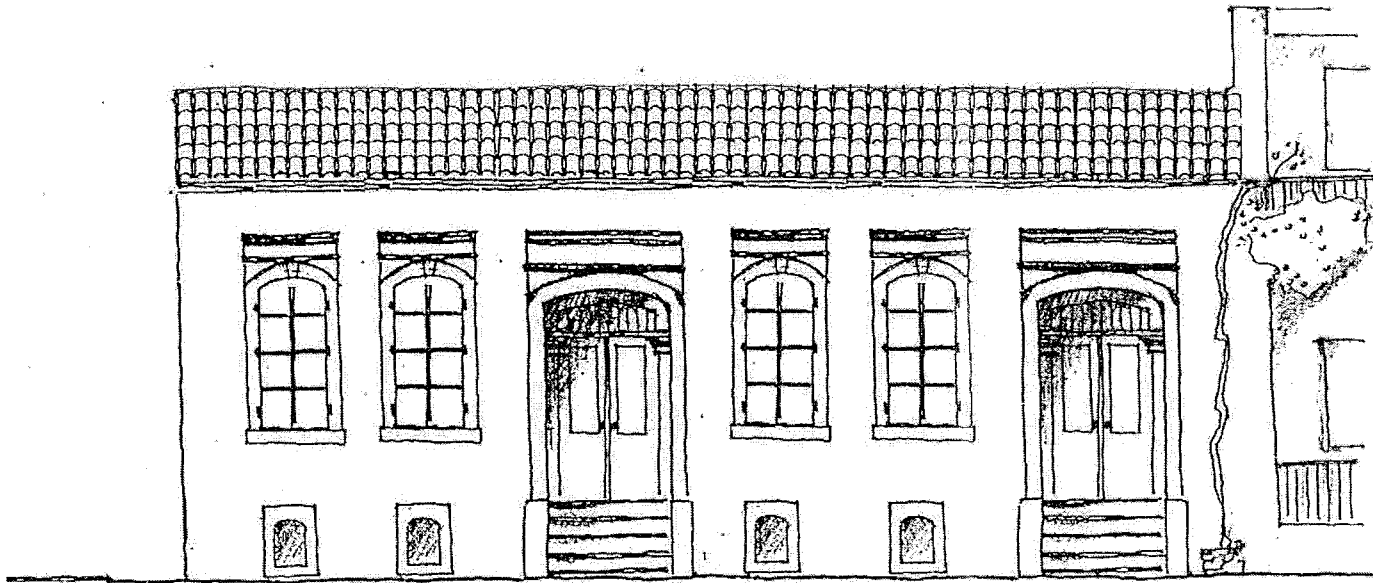
Konut, 1995 yılından bu yana Ebru Baydar'a aittir.

(plan 8-2) giriş kat planları - öl:1/100

(kesit 8-1) H. İbrahim Celep, Ebru Baydar Evleri Kesitleri – ö: 1/100

(cephe 8-1) H. İbrahim Celep, Ebru Baydar Evleri Cepheleeri – ö: 1/100

Tevfik Halkioğlu Evi

Mahallesi :Fevzi Paşa Mahallesi

Sokağı :214 sokak

Tapu kaydı :14 pafta

77 ada

10 parsel

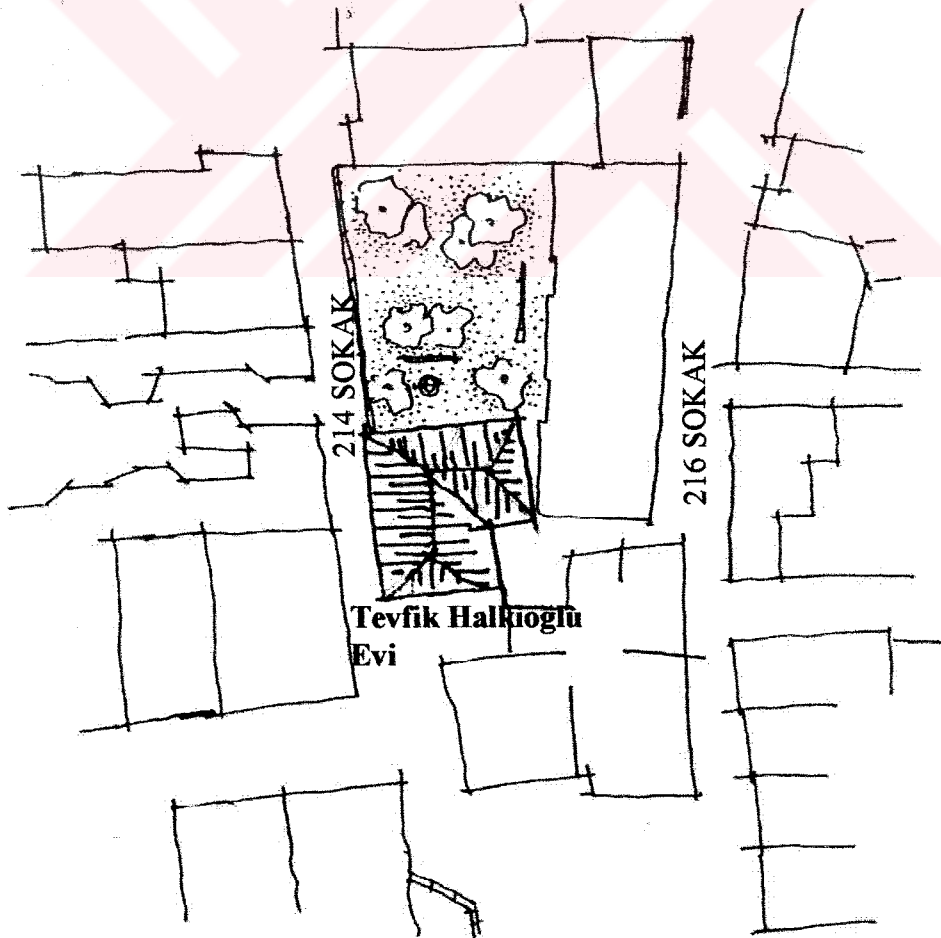
Kapı no :4

Kat adedi :1,5

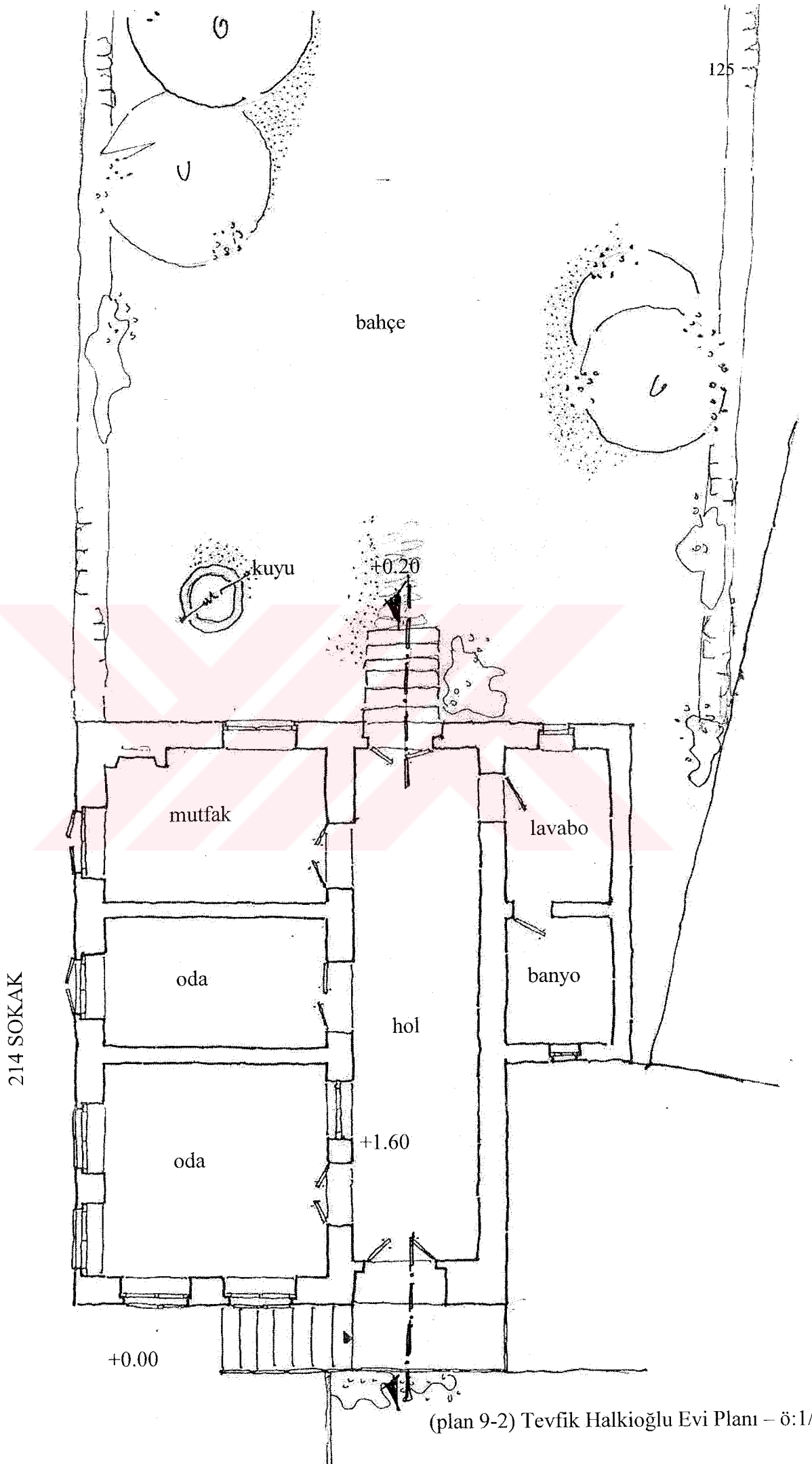
Yapılış yılı :1888

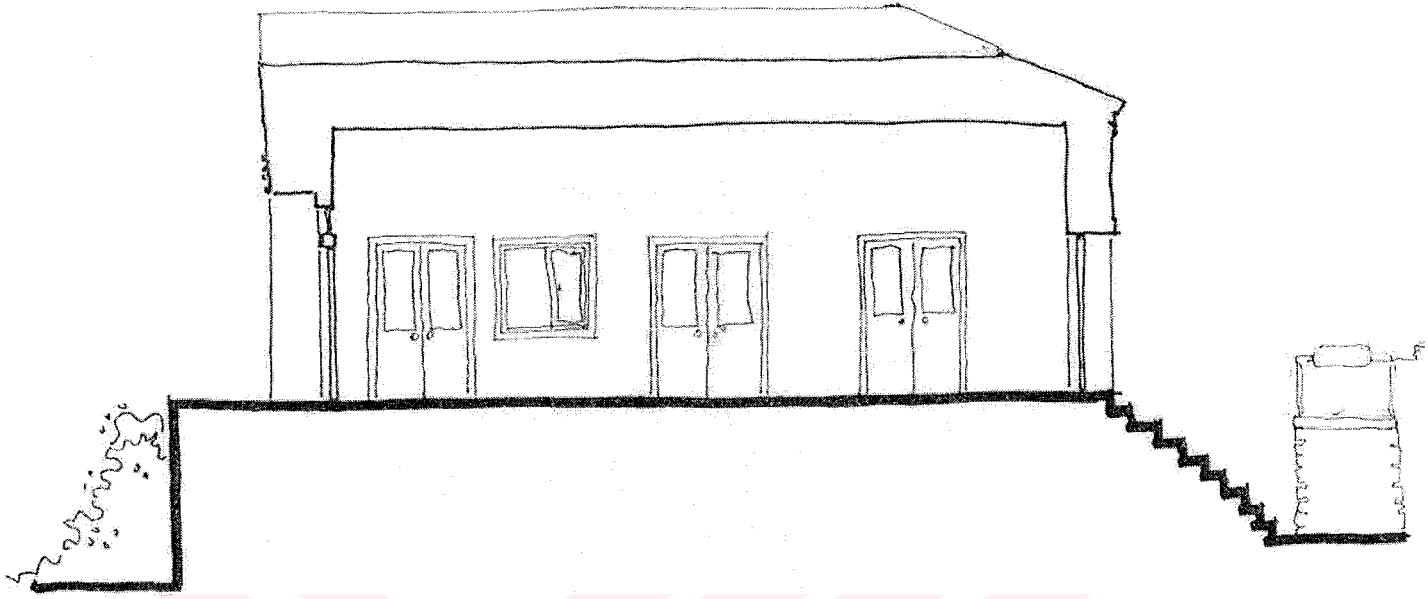
Konut, 1968 yılından bu yana Tevfik Halkioğlu'na aittir.

(fotoğraf 9-1)

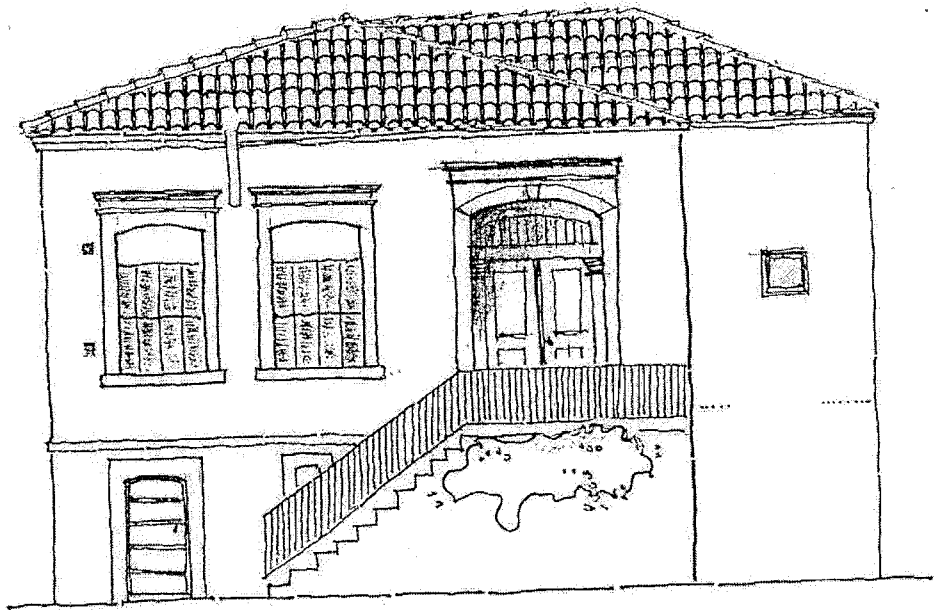

(plan 9-1) Vaziyet Planı – ö: 1/500

(kesit 9-1) Tevfik Halkioğlu Evi Kesiti – : 1/100

(cephe 9-1) Tevfik Halkioğlu Evi Cephesi – : 1/100

Beate Slipher Evi

(fotoğraf 10-1)

Mahallesi	:Fevzi Paşa Mahallesi
Sokağı	:205 sokak
Tapu kaydı	:14 pafta 81 ada 16 parsel
Kapı no	:13
Kat adedi	:1
Yapılış yılı	:1895

Konut, 2001 yılından bu yana Beate Slipher'e aittir.

Üç konut, eş zamanlı ve eş nitelikli olarak yapılmıştır. O dönemde özellikle kardeşlerin birarada ev yaptırdıkları görülmektedir. Konutlar bu nitelikteki örneklerdendir.

Sedat Tunç Evi

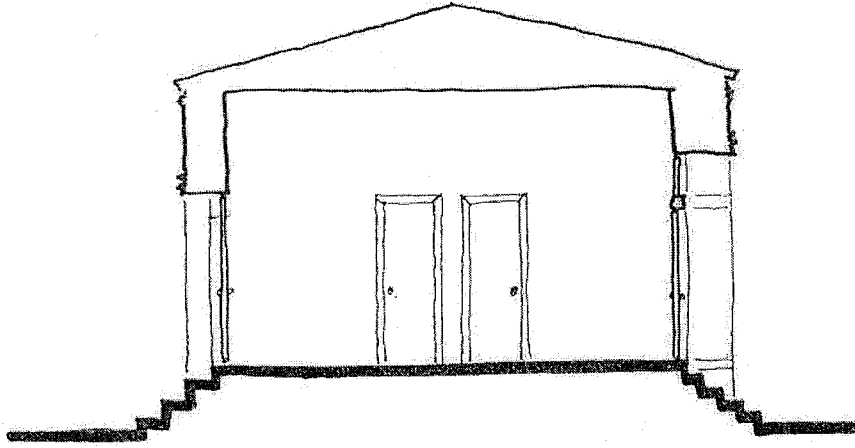
(fotoğraf 10-2)

Mahallesi :Fevzi Paşa Mahallesi
Sokağı :205 sokak
Tapu kaydı :14 pafta
81 ada
15 parsel
Kapı no :15
Kat adedi :1
Yapılış yılı :1895

Konut, 1989 yılından bu yana Sedat Tunç'a aittir.

Diğer konutlar kullanılmaz konumda olmasına rağmen Sedat Tu evi sürekli konut olarak kullanılmaktadır.

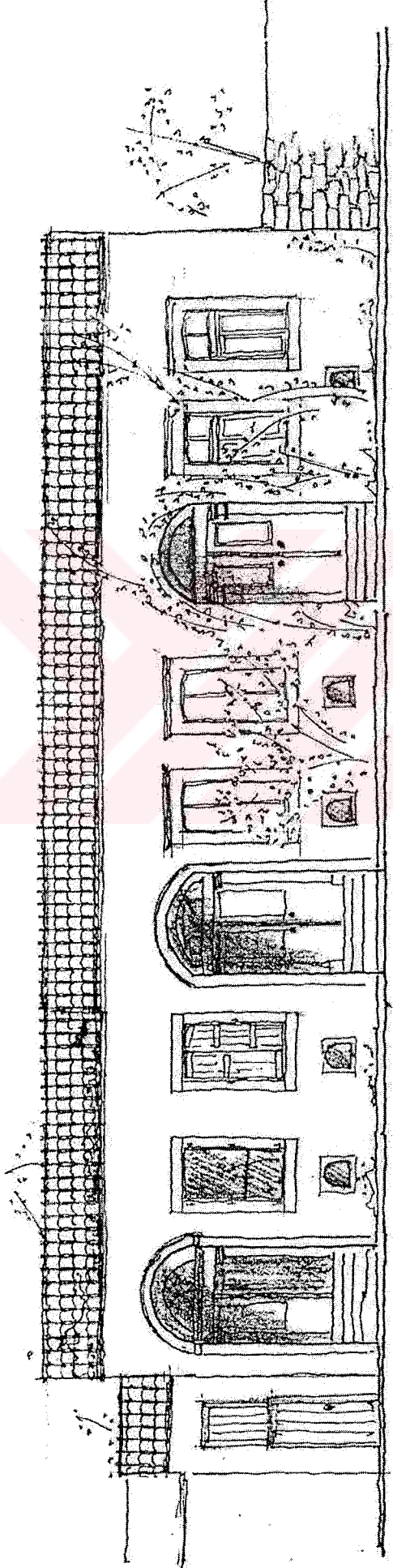

(kesit 10-1) Beate Slipher Evi Kesiti – ö: 1/100

(fotoğraf 10-2) 205 sokak genel görünümü

(cephe 10-1) Beate Slipher ve Sedat Tunç Evleri Cephelemi - ö: 1/100

Hanife Üten Evi

(fotoğraf 11-1)

Mahallesi :Fevzi Paşa Mahallesi

Sokağı :222 sokak

Tapu kaydı :15 pafta

83 ada

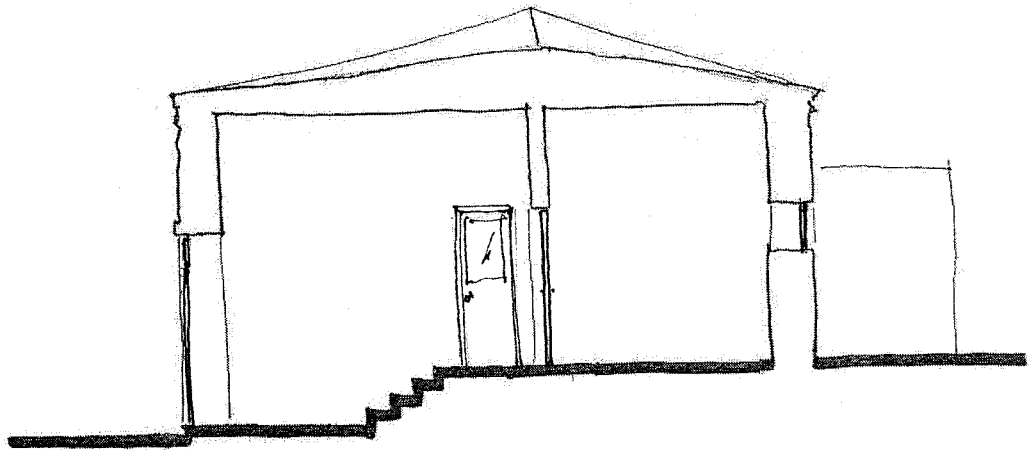
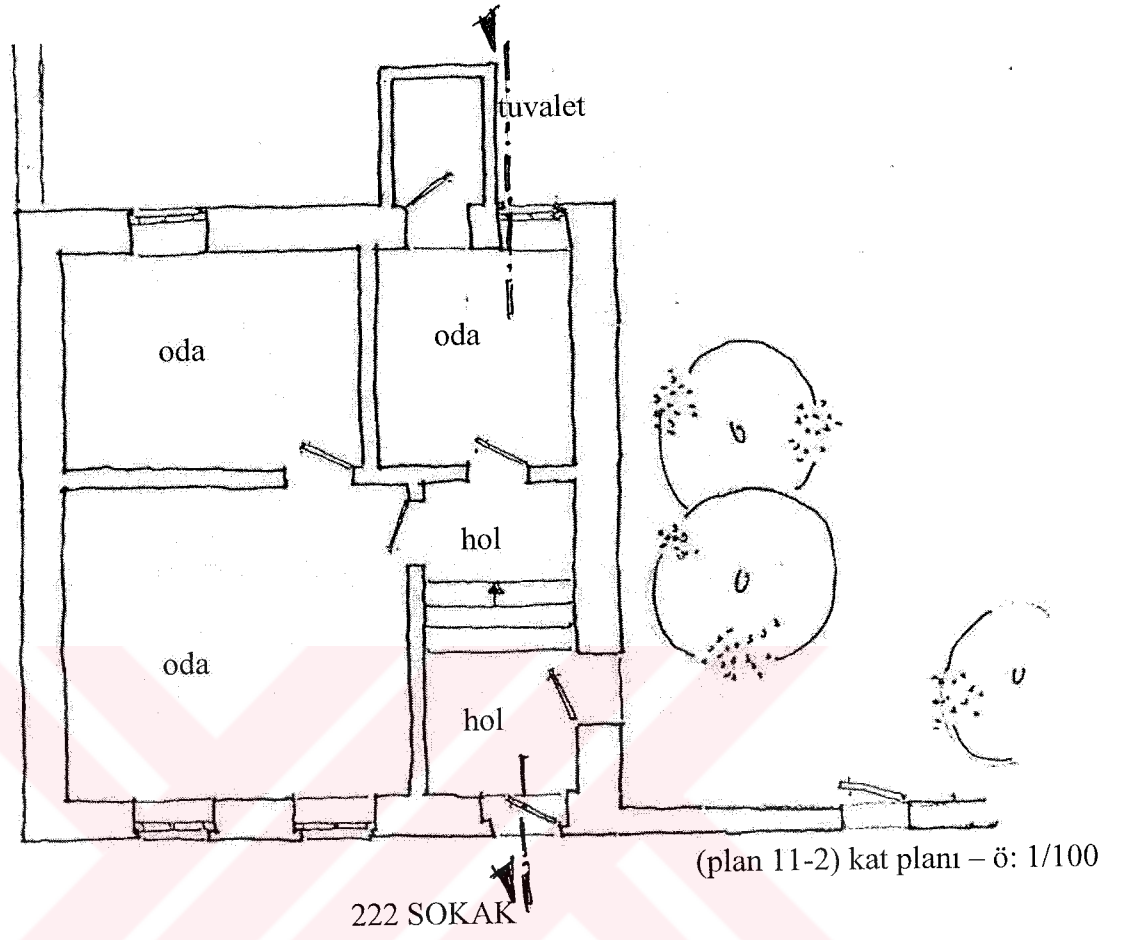
3 parsel

Kapı no :25

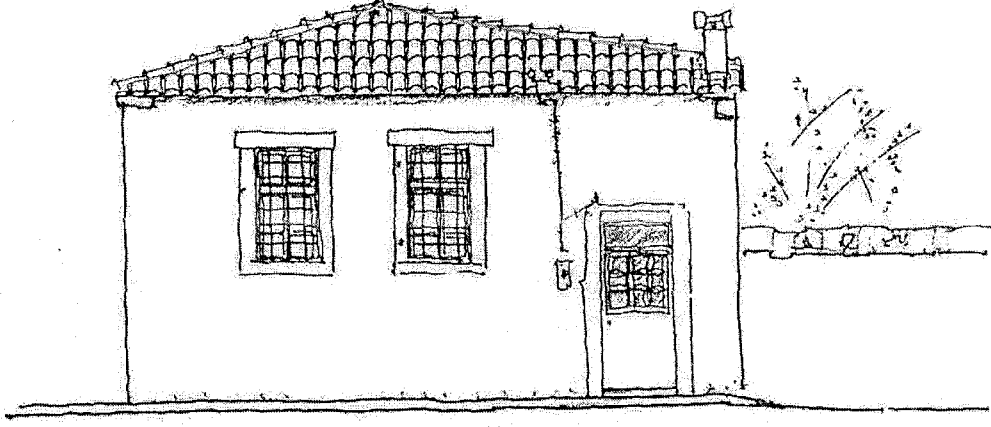
Kat adedi :1

Yapılış yılı :-

Konut, 2000 yılından bu yana Hanife Üten'e aittir.

(kesit 11-1) Hanife Üten Evi Kesiti – ö: 1/100

(cephe 11-1) Hanife Üten Evi Cephesi – ö: 1/100

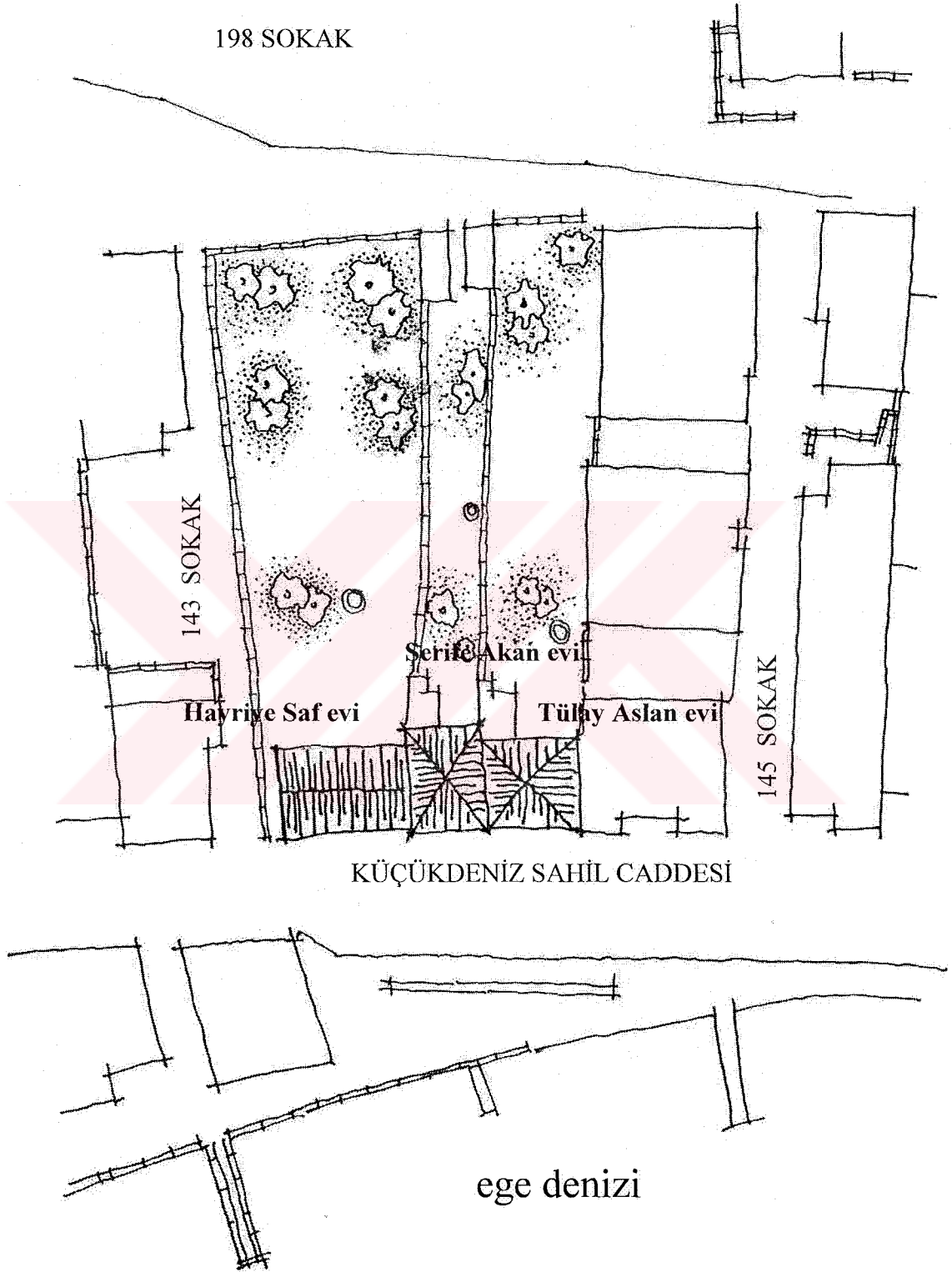

4.2.2 Tek Katlı Orta Hollü Konutlar

Bu konutlar yan hollü olanlara göre daha büyük olanlardır. Hollün her iki yanında ikişer oda bulunmaktadır. Bazı örneklerde bu sayı üçe çıkabilmektedir. Konutlarda giriş kapısına yine basamaklarla ulaşılmaktadır.

Cephede ise simetri görülse de bu bir zorunluluk değildir. Bazı örneklerde kapının bir yanında tek, diğer yanında iki pencere görülebilmektedir.

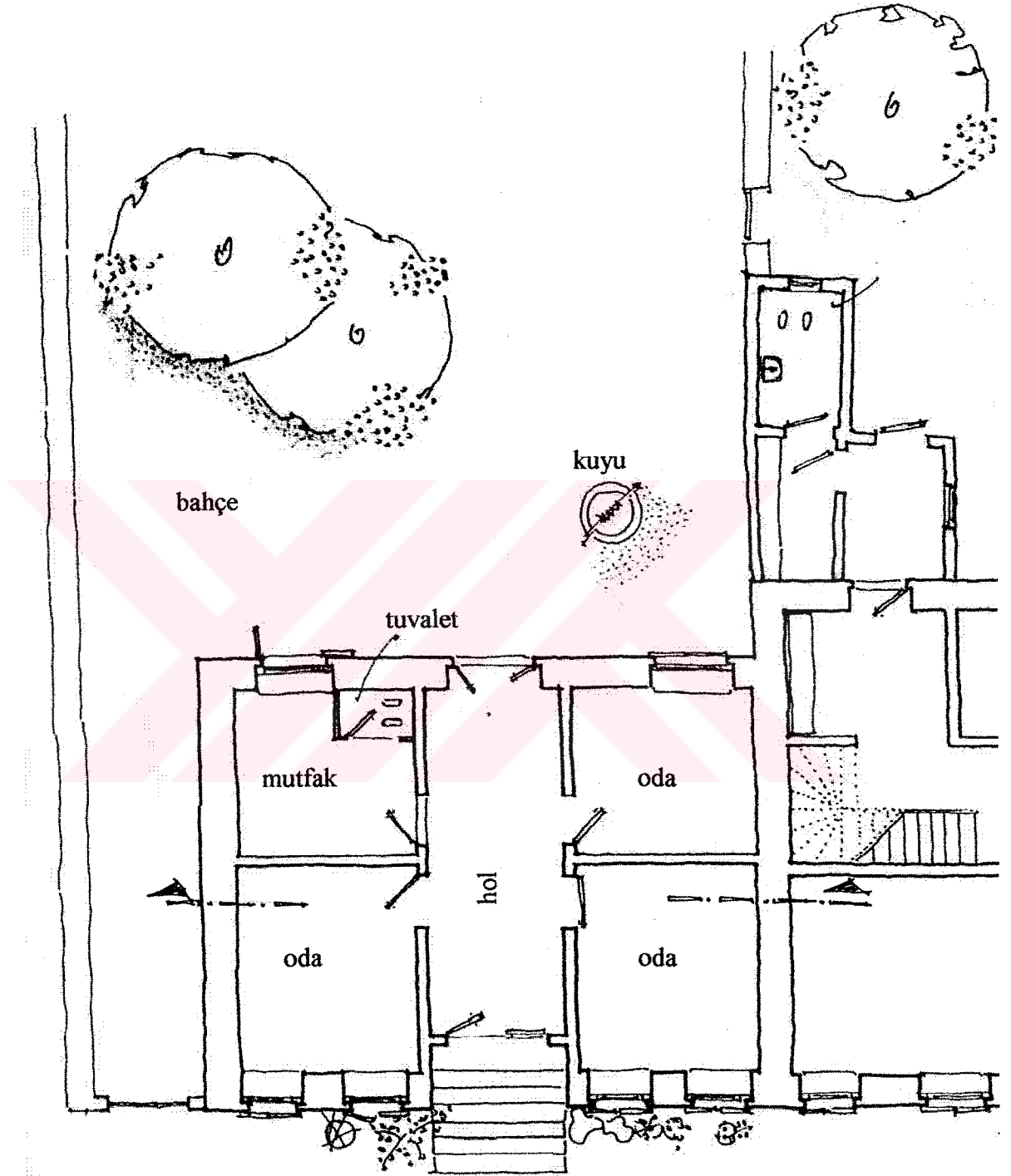
Hayriye Saf Evi

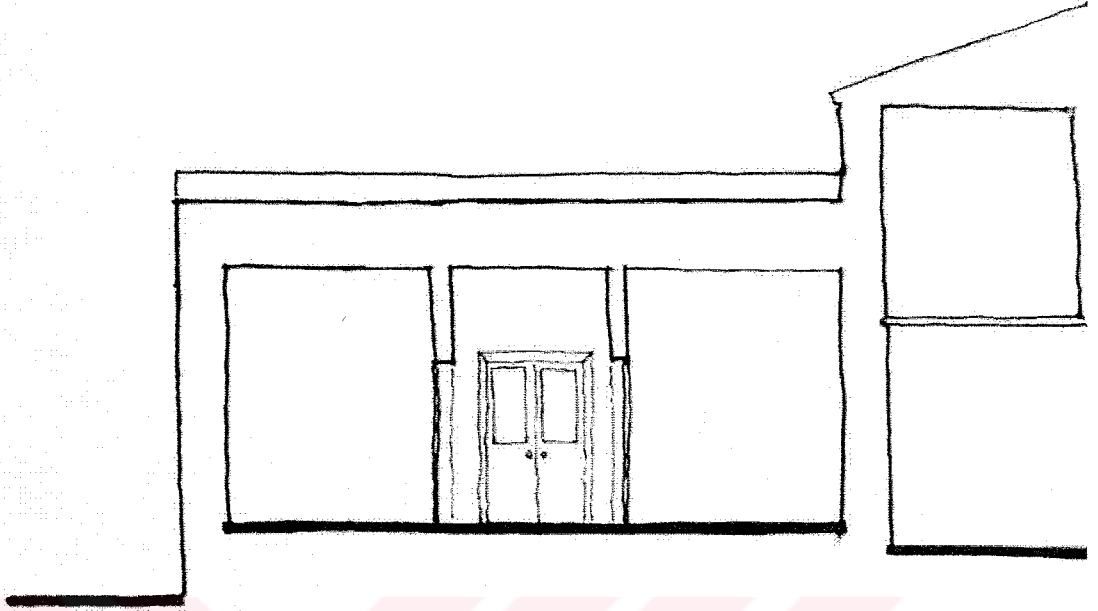
Mahallesi :İsmet Paşa Mahallesi
Sokağı :Küçükdeniz Sahil Caddesi
Tapu kaydı :23 pafta
139 ada
3 parsel
Kapı no :166
Kat adedi :1
Yapılış yılı :-

(fotoğraf 12-1)

Konut, 1968 yılından bu yana Hayriye Saf'a aittir.

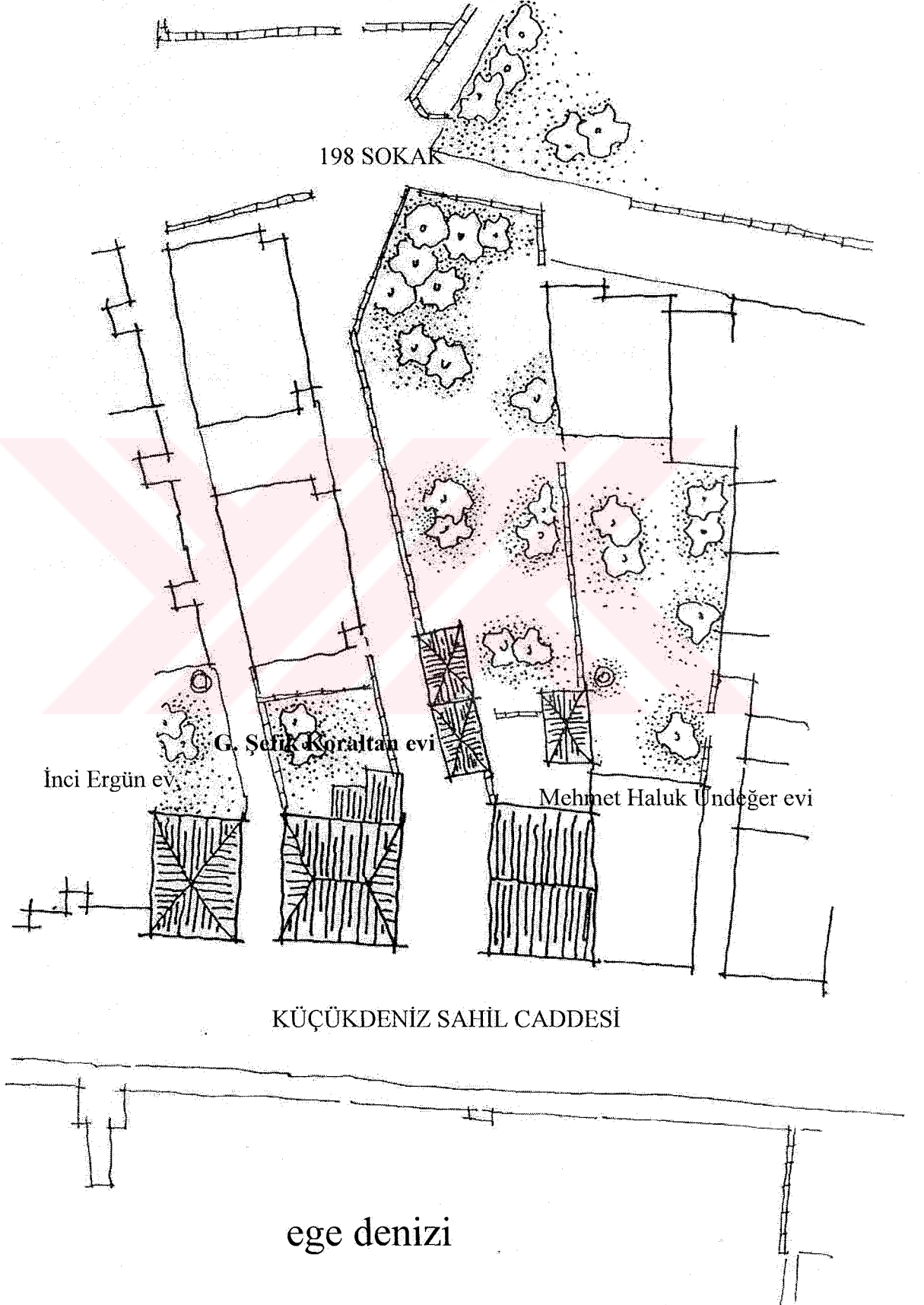
(plan 12-1) Hayriye Saf Evi Kat Planı –ö: 1/100

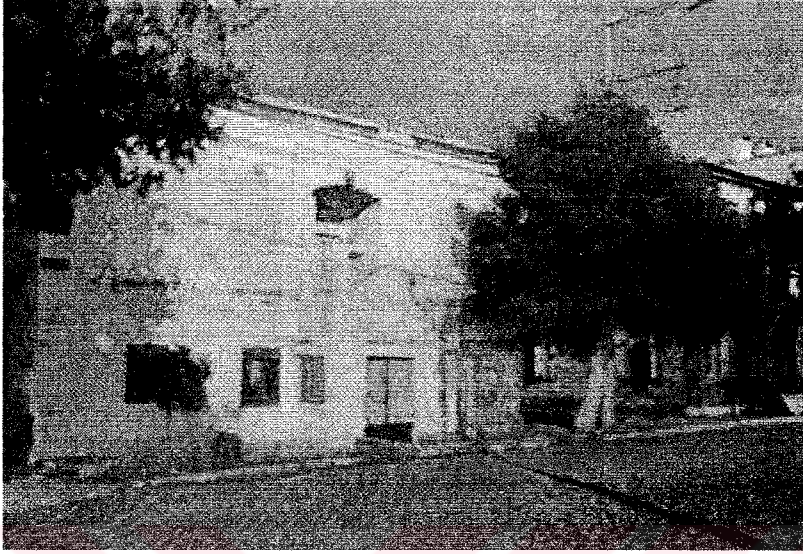
(kesit 12-1) Hayriye Saf Evi Kesiti -ö: 1/100

(cephe12-1) Hayriye Saf Evi Cephesi -ö: 1/100

Güngör Şefik Koraltan Evi

(fotoğraf 13-1)

Mahallesi	:İsmet Paşa Mahallesi
Sokağı	:Küçükdeniz Sahil Caddesi
Tapu kaydı	:23 pafta 137 ada 2 parsel
Kapı no	:142
Kat adedi	:1+bodrum
Yapılış yılı	:1912

Konut, 1990 yılından bu yana Güngör Şefik Koraltan'a aittir.

Konut, giriş holünün etrafında bulunan odalarıyla "sakız" tipi konut örneğidir. Ancak arka kısmında bir tadilat görmüş ve değişime uğramıştır. Giriş holü hiç kesintiye uğramadan arka bahçeye açılırken, şimdi ıslak mekanlara açılan bir başka hole açılmaktadır. Mutfak eskiden açık mutfak iken kapatılmıştır.

Arka bahçe, eski halinde yol sonuna kadar giderken oldukça küçük bir kısmı kalmıştır.

Konutun üst katı kullanılmamaktadır. Yalnız bodrum katı, yaz aylarında ikincil konut olarak kullanılmaktadır.

yeni bina

142

arka bahçe

bahçe girişi

149 SOKAK

151 SOKAK

banyo

tuvalet

hol

mutfak

oda

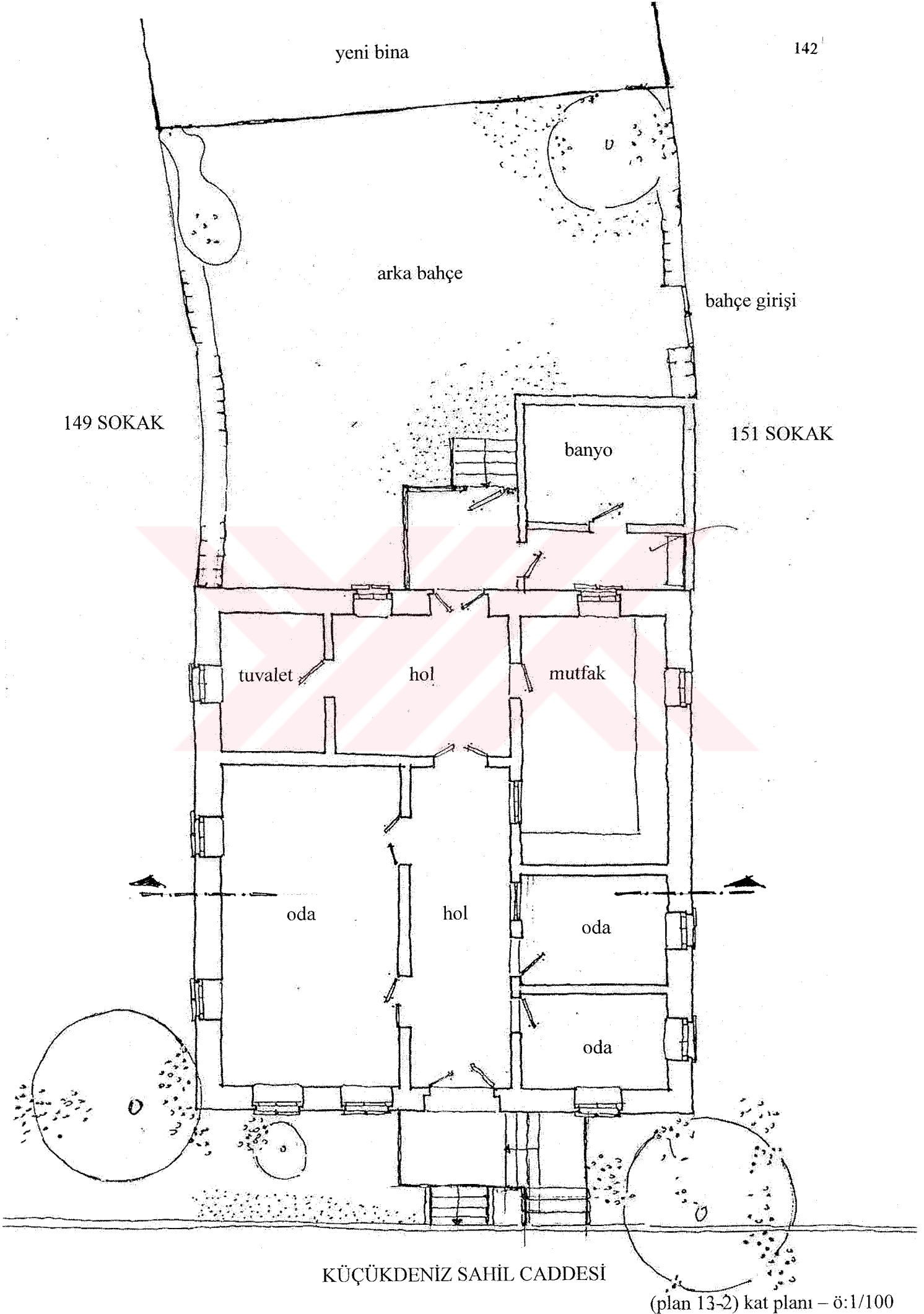
hol

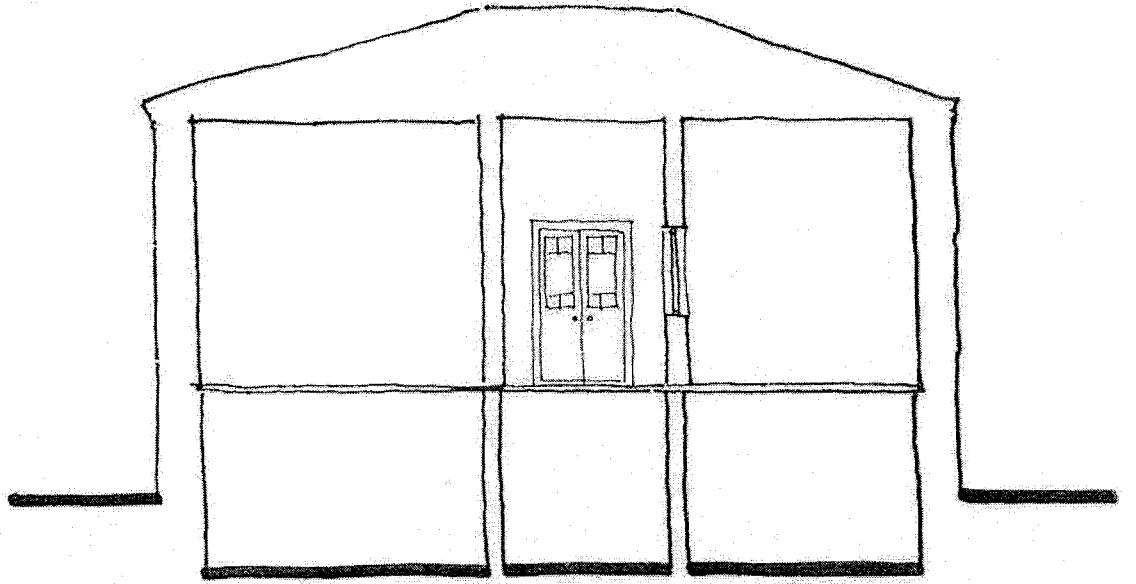
oda

oda

KÜÇÜKDENİZ SAHİL CADDESİ

(plan 13-2) kat planı - ö:1/100

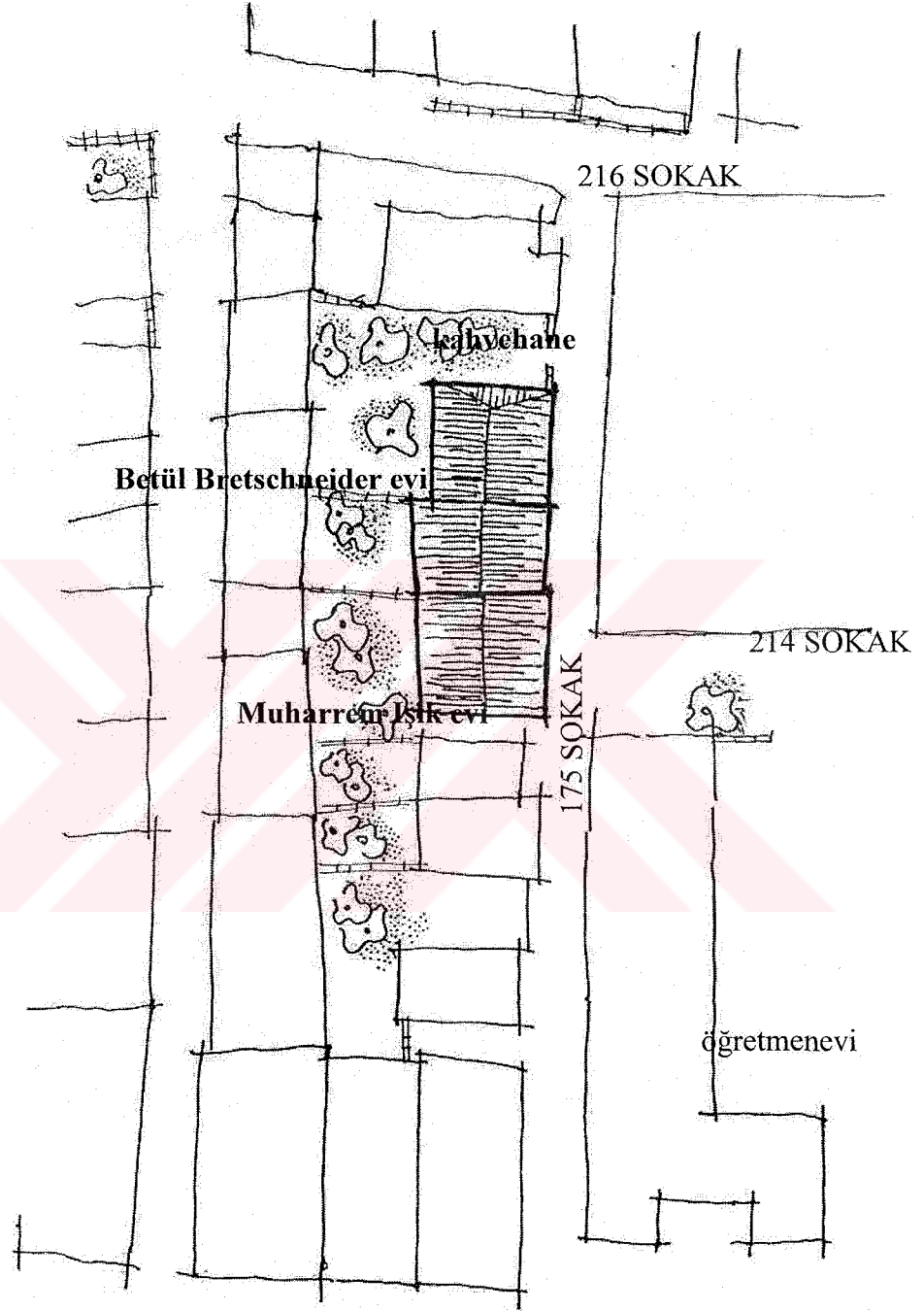

(kesit 13-1) G. Şefik Koraltan Evi Kesiti – ö: 1/100

(cephe 13-1) G. Şefik Koraltan Evi Cephesi – ö: 1/100

Kahvehane

(fotoğraf 14-1)

Kahvehane

Mahallesi : İsmet Paşa

Mahallesi

Sokağı : 175 sokak

Tapu kaydı : 22 pafta

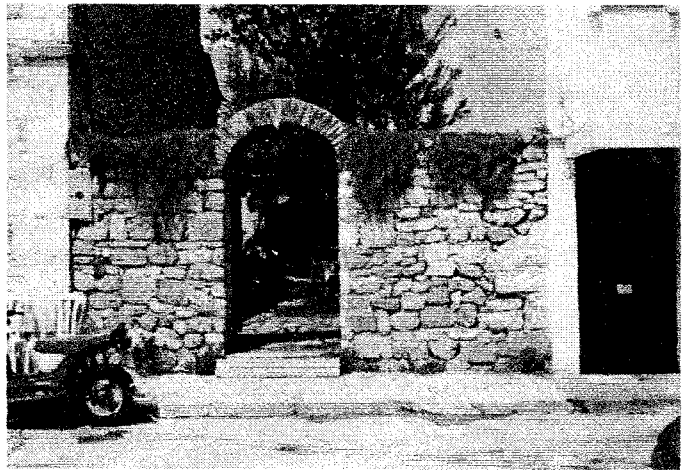
75 ada

8 parsel

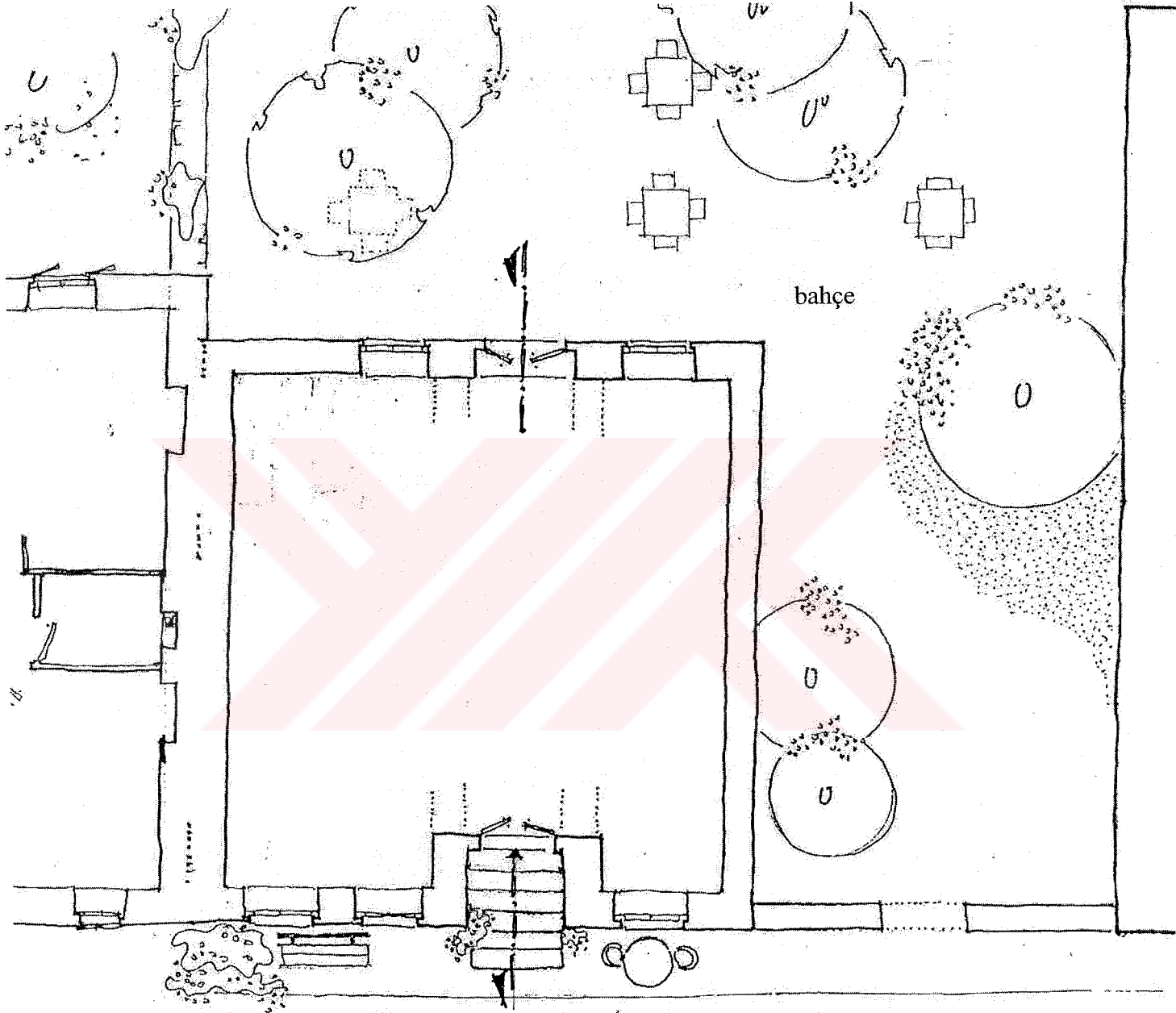
Kapı no : 13

Kat adedi : 1

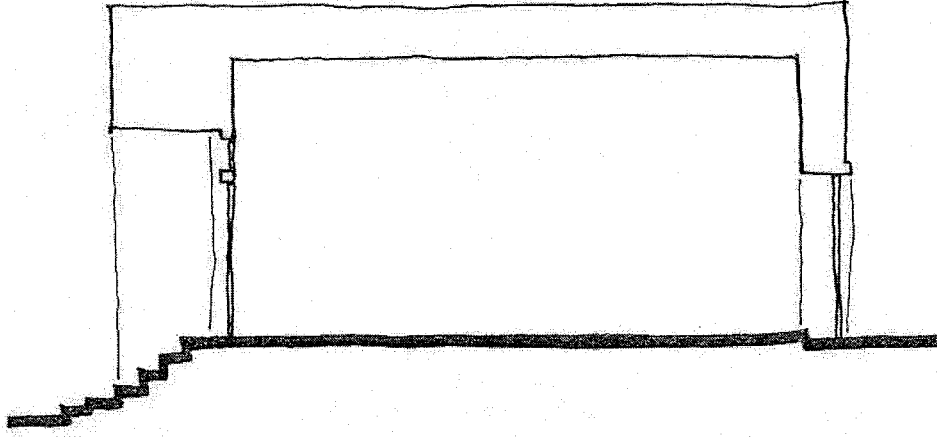
Yapılış yılı: -

(fotoğraf 14-2)

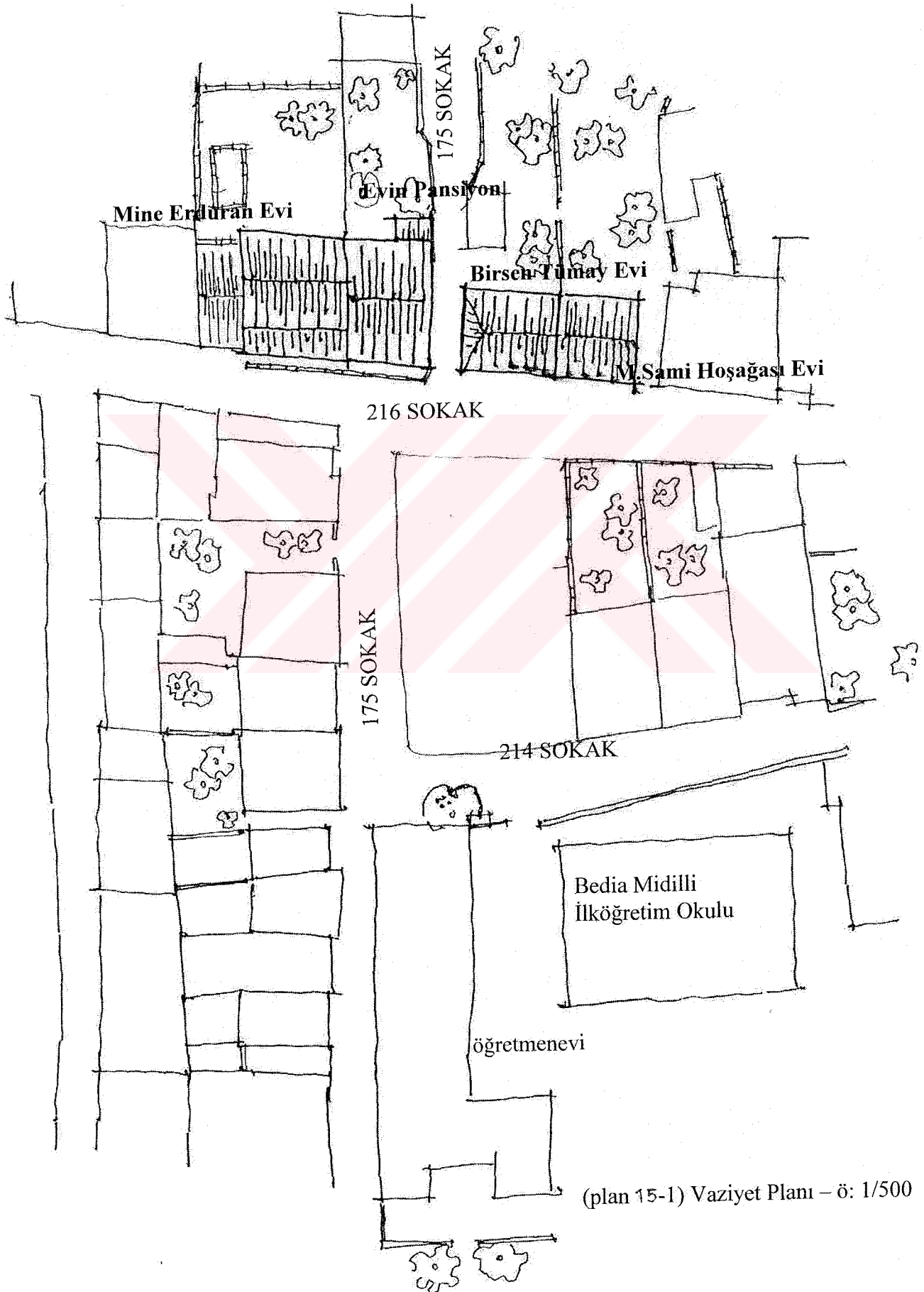
(plan 14-2) Kahvehane Planı – öl: 1/100

(kesit 14-1) Kahvehane Kesiti – ö: 1/100

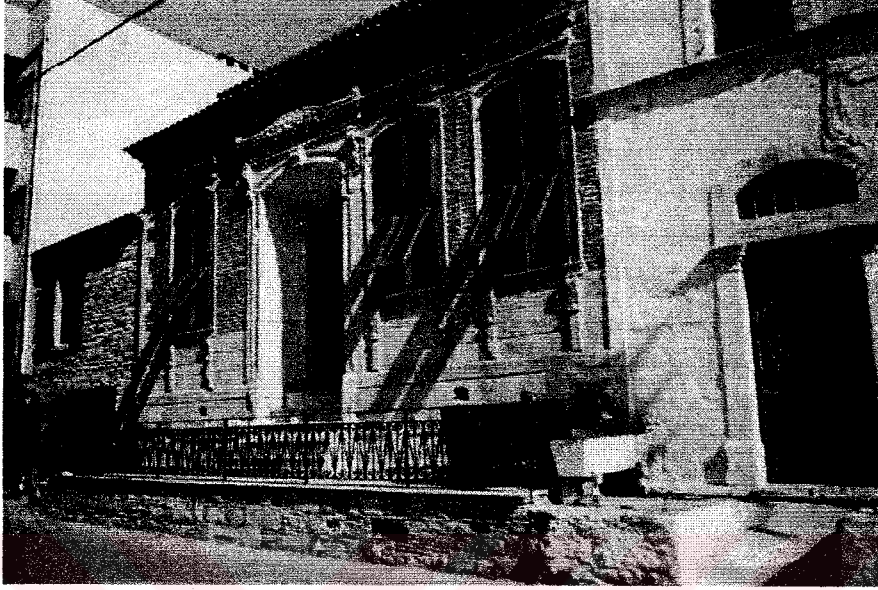

(cephe 14-1) Kahvehane Cephesi – ö:1/100

(plan 15-1) Vaziyet Planı – ö: 1/500

Mine Erduran Evi

(fotoğraf 15-1)

(fotoğraf 15-2)

Mahallesi : İsmet Paşa Mahallesi

Sokağı : 216 sokak

Tapu kaydı : 22 pafta

147 ada

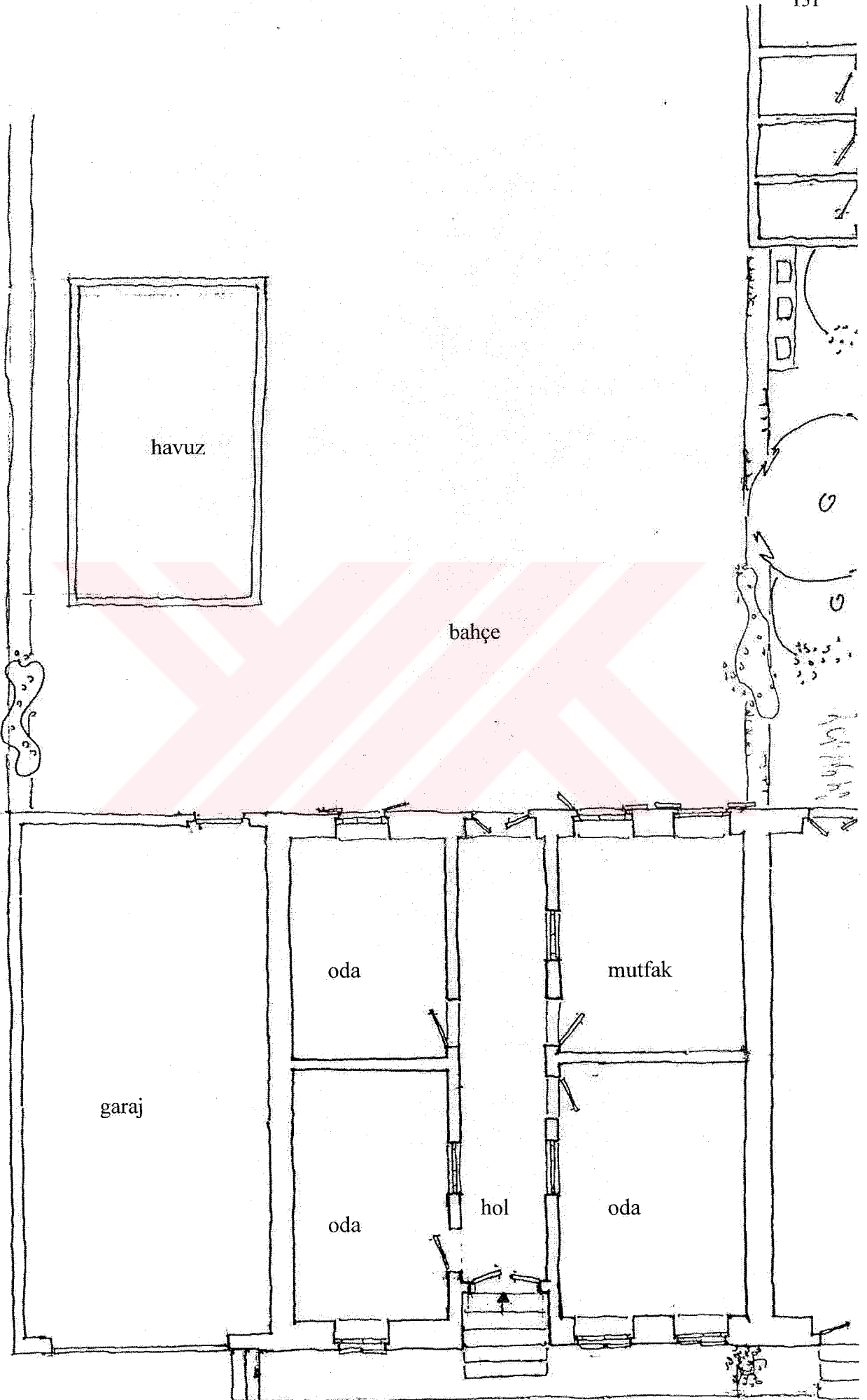
15 parsel

Kapı no : 42

Kat adedi : 1

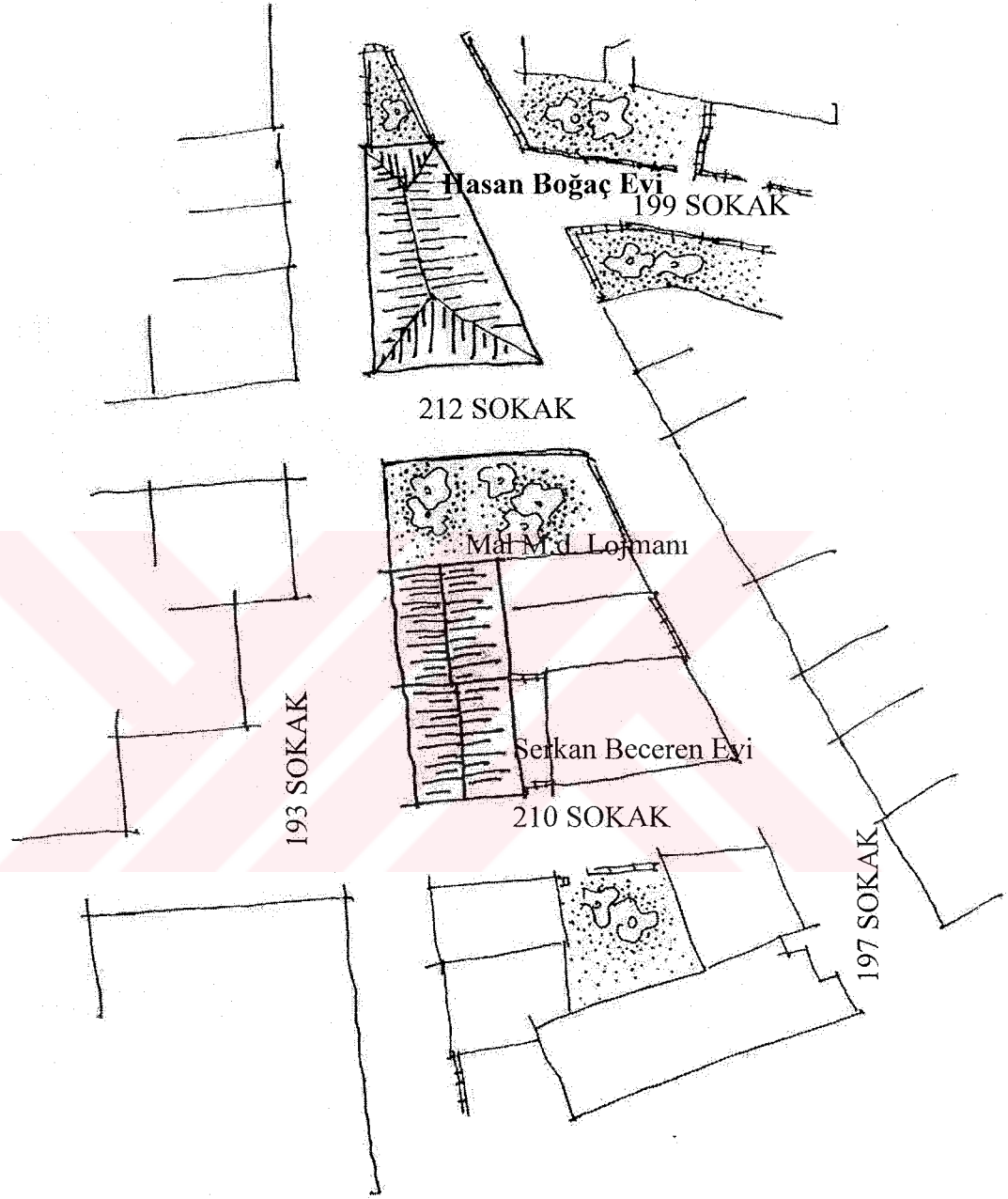
Yapılış yılı : 1886

Konut, 1993 yılından bu yana Mine Erduran'a aittir.

(cephes 15-1) Mine Erduran Evi Cephesi - ö: 1/100

(plan 16-1) Vaziyet Planı – ö: 1/500

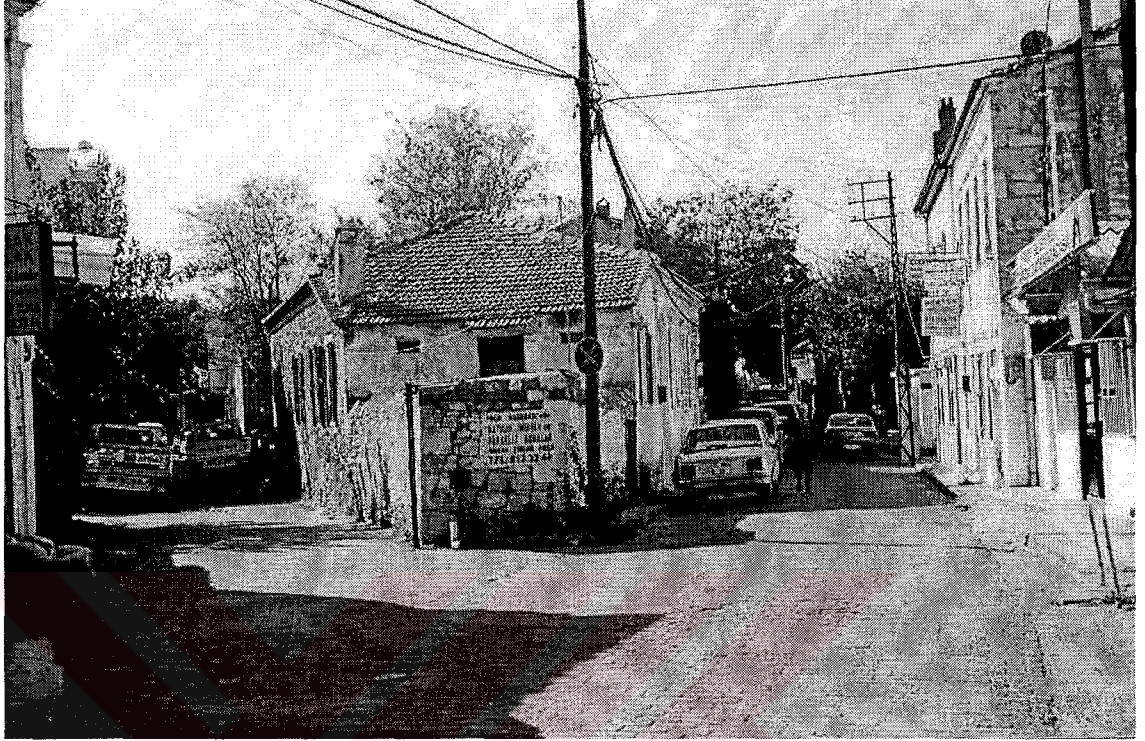
Hasan Boğaç Evi

(fotoğraf 16 -1)

Mahallesi :Fevzi Paşa Mahallesi
Sokağı :193 sokak
Tapu kaydı :14 pafta
88 ada
1 parsel
Kapı no :8
Kat adedi :1
Yapılış yılı :-

Konut, 1968 yılından bu yana Hasan Boğaç'a aittir.

(fotoğraf 16-2)

Konut, iki kısımdan oluşmaktadır. Şu an ticari amaçla kullanılan kısım, yapılış döneminde konut ile doğrudan bağlantılı olarak inşa edilmiştir. Ancak zaman içinde el değiştirmeler nedeniyle bu bağlantı kapatılmış ve iki farklı yapı oluşmuştur. Ticari kısım yeni bir restorasyon çalışması görmüştür.

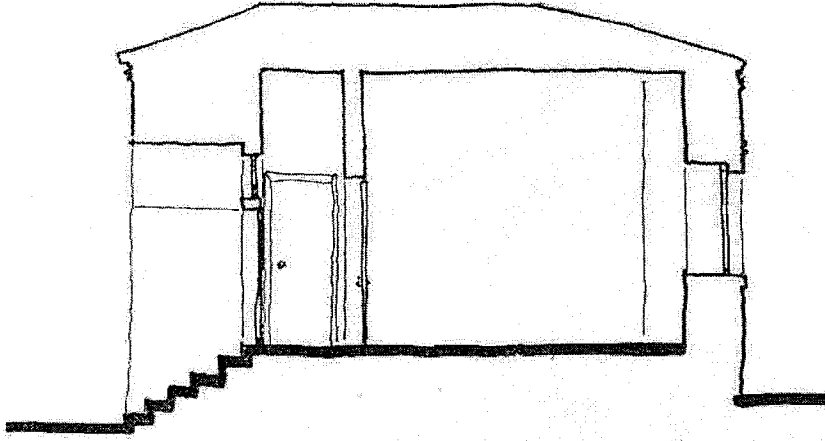
Konut olarak kullanılan kısım ise oldukça harap durumdadır. Yalnızca çatısı bir onarım görmüştür.

Konutun gerek boyutları gerekse biçimiyle genelde rastlanılan Foça konutlarından değildir.

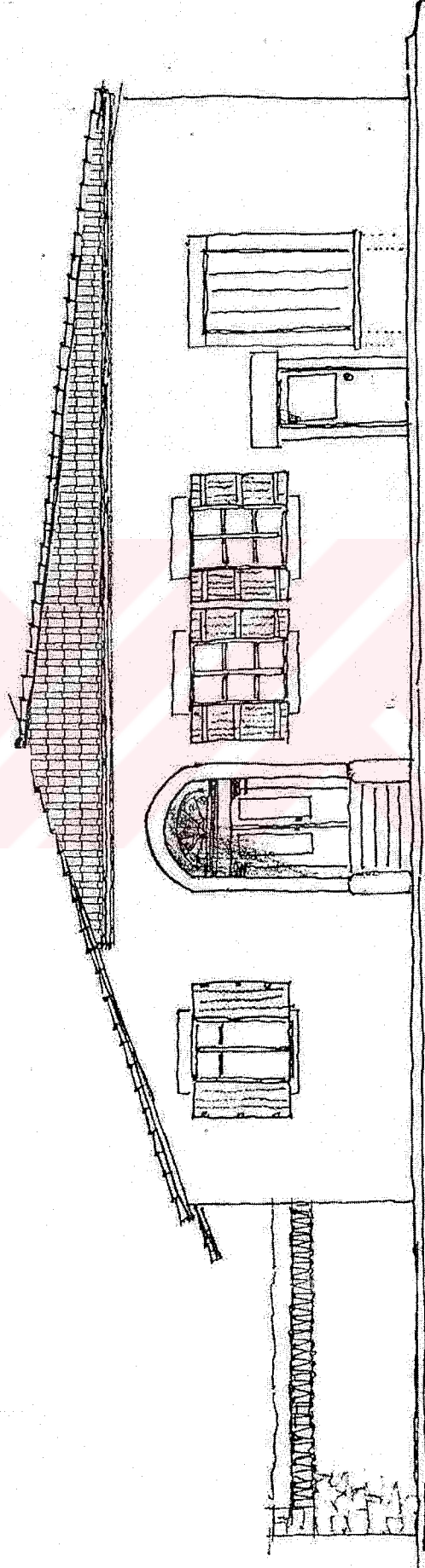
(plan 16-2) Giriş kat planı – ö: 1/100

193 SOKAK

(kesit 16-1) Hasan Boğaç Evi Kesiti - ö: 1/100

(cephe 16-1) Hasan Boğaç Evi - ö: 1/100

4.2.3 İki Katlı Yan Hollü Konutlar

Foça'da en çok görülen konut tipi iki katlı yan hollü konutlardır. Konutlarda holün yanında iki ya da üç oda bulunabilmektedir.

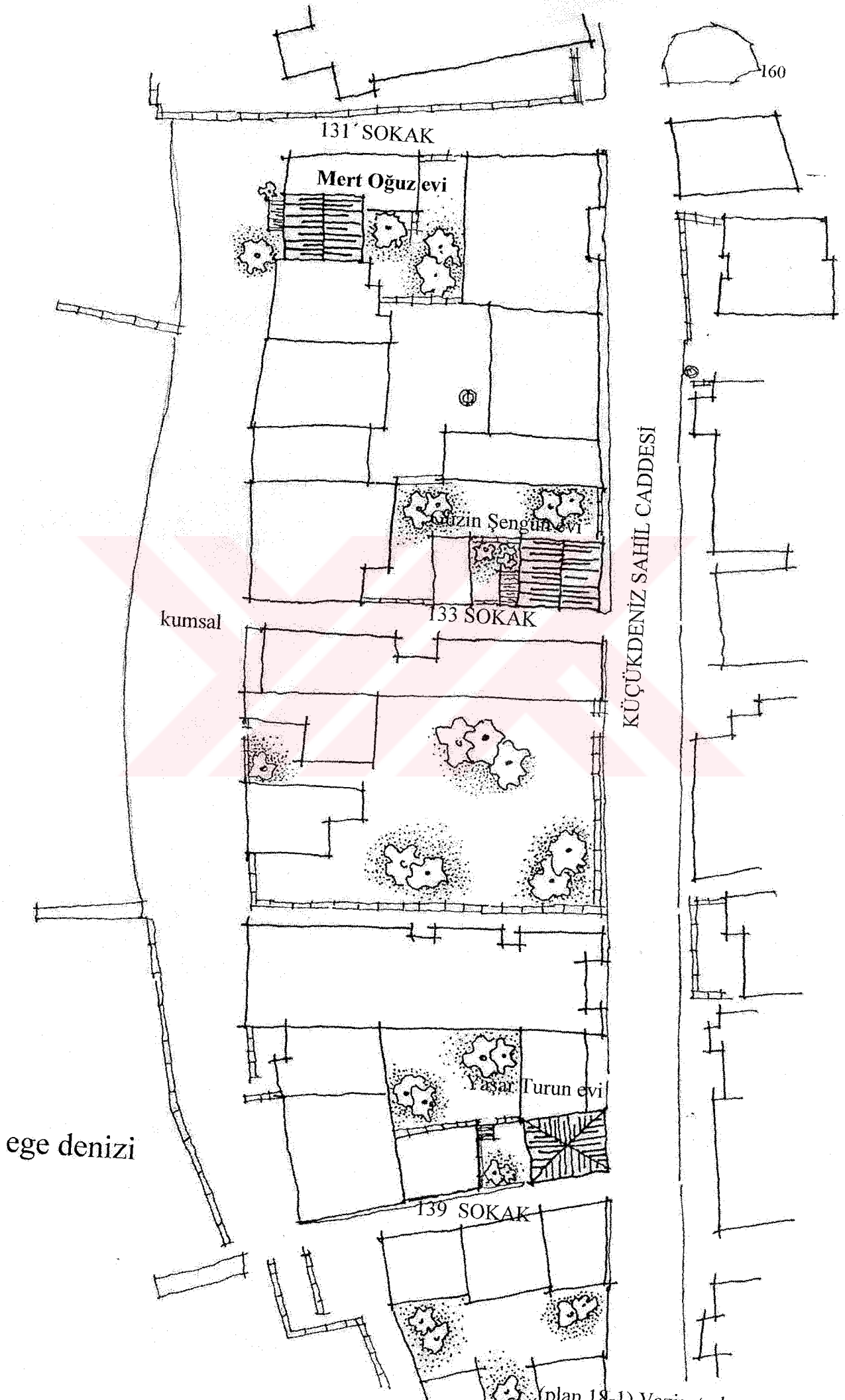
Konut içinde merdivenin üç farklı biçimde olduğu görülmektedir. Merdiven:

- Giriş kapısının hemen karşısında hol üzerinde,
- İki oda arasında,
- İki odadan sonra, odalarla arka cephe duvarı arasında görülebilmektedir.

Bu tip konutlar bir dizi halinde de görülebilmektedir. Dizide yan yan gelen konutlarda, farklı boyutlara da rastlanabilir.

Konut cephelerinde, pencerelerin aynı aks üzerinde olması gibi bir zorunluluk yoktur. Özellikle kapı üzerine gelen pencerenin kapı aksında olmadığı görülür.

Biri kapalı olmak üzere üç adet çıkmalı örneğe rastlanmaktadır.

ege denizi

kumsal

131 SOKAK

Mert Oğuz evi

133 SOKAK

Özün Sengün evi

Yaşar Turun evi

139 SOKAK

160

KÜÇÜKDENİZ SAHİL CADDESİ

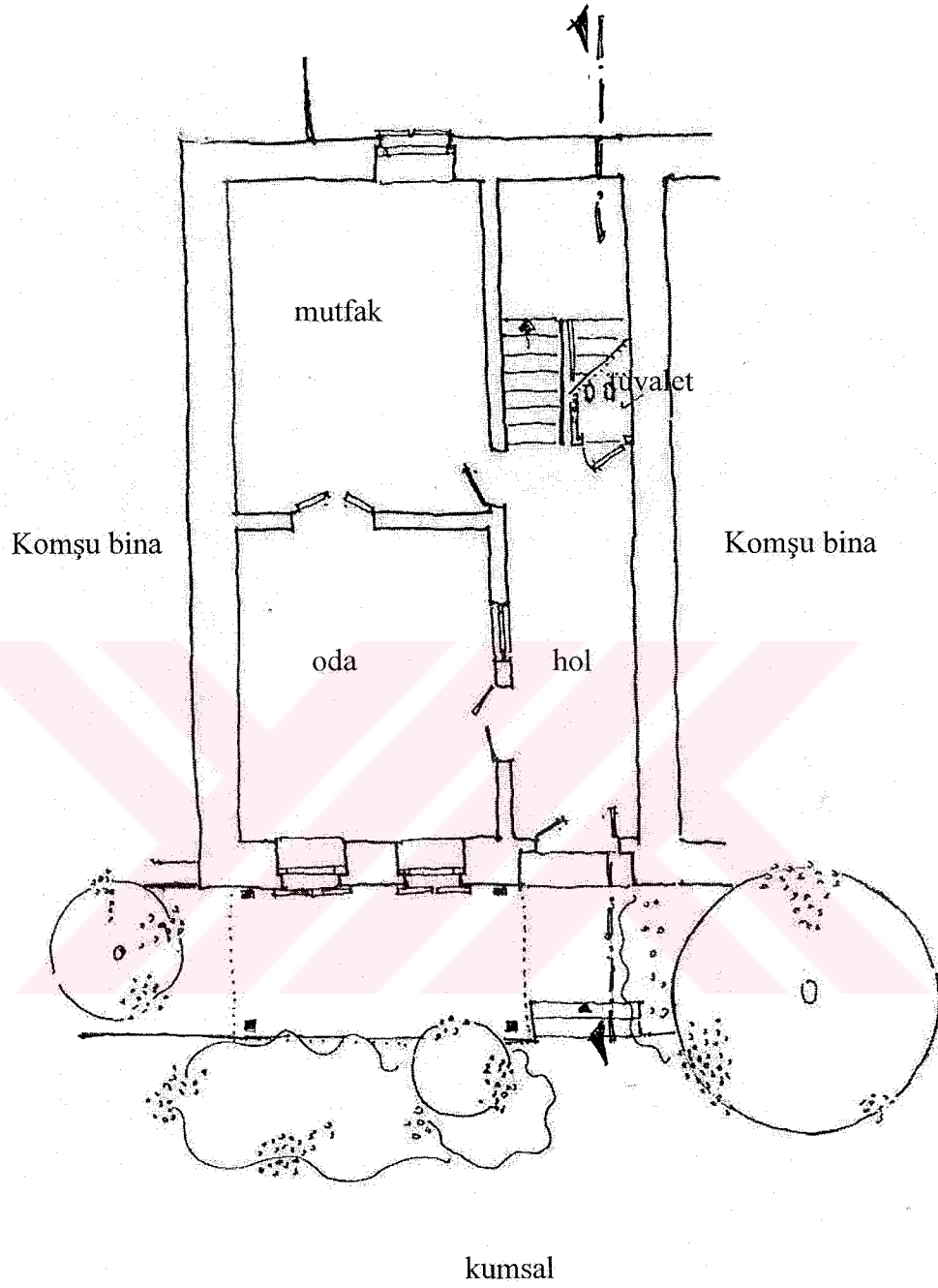
Mert Oğuz Evi

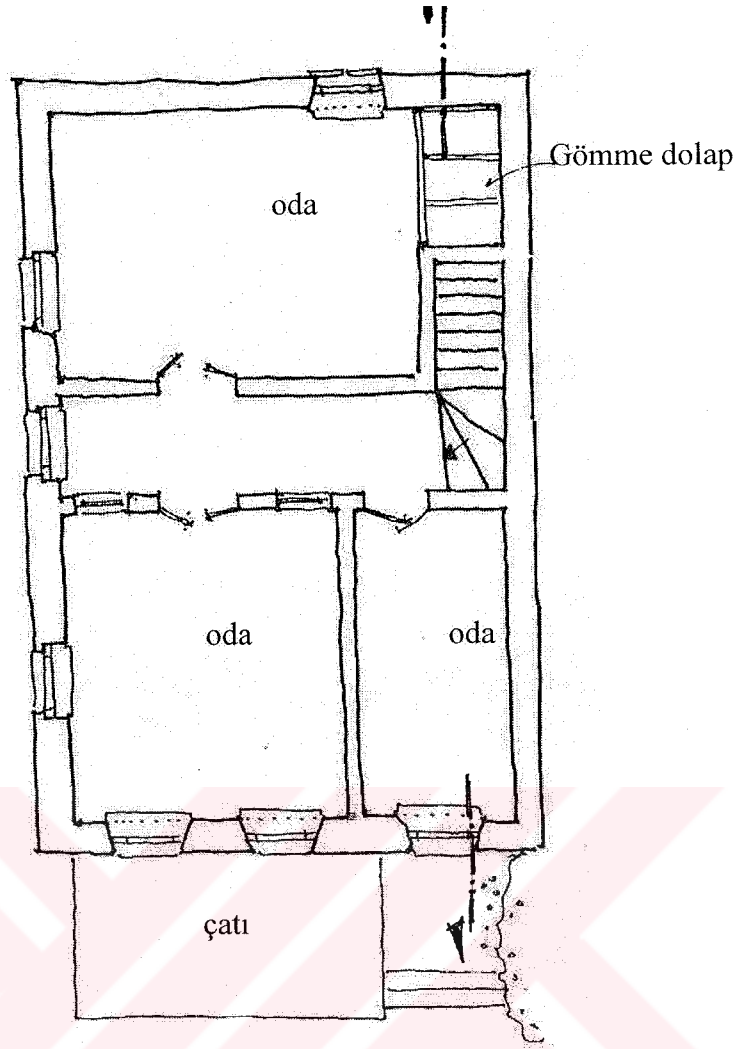
(fotoğraf 18-1)

Mahallesi	:İsmet Paşa Mahallesi
Sokağı	:131 Sokak
Tapu kaydı	:23 pafta 144 ada 24 parsel
Kapı no	:5
Kat adedi	:2
Yapılış yılı	:-

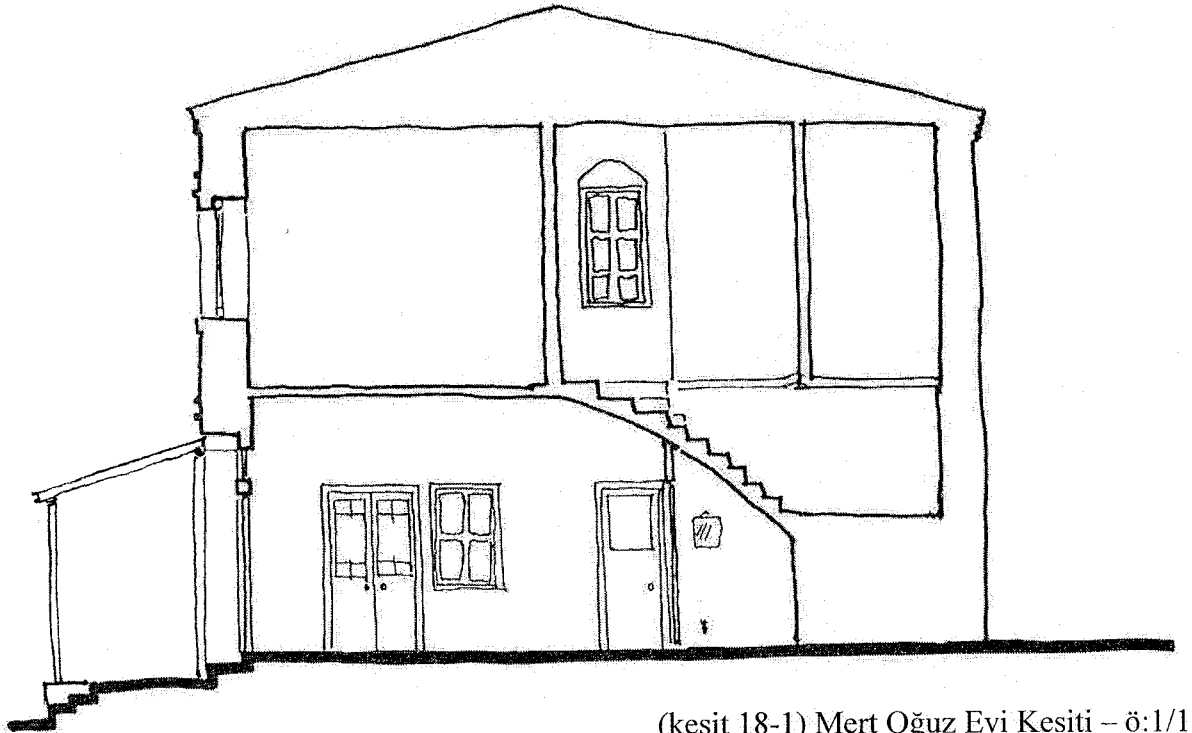
Konut, 1998 yılından bu yana Mert Oğuz'a aittir.

(plan 18-2) giriş kat planı – öl:1/100

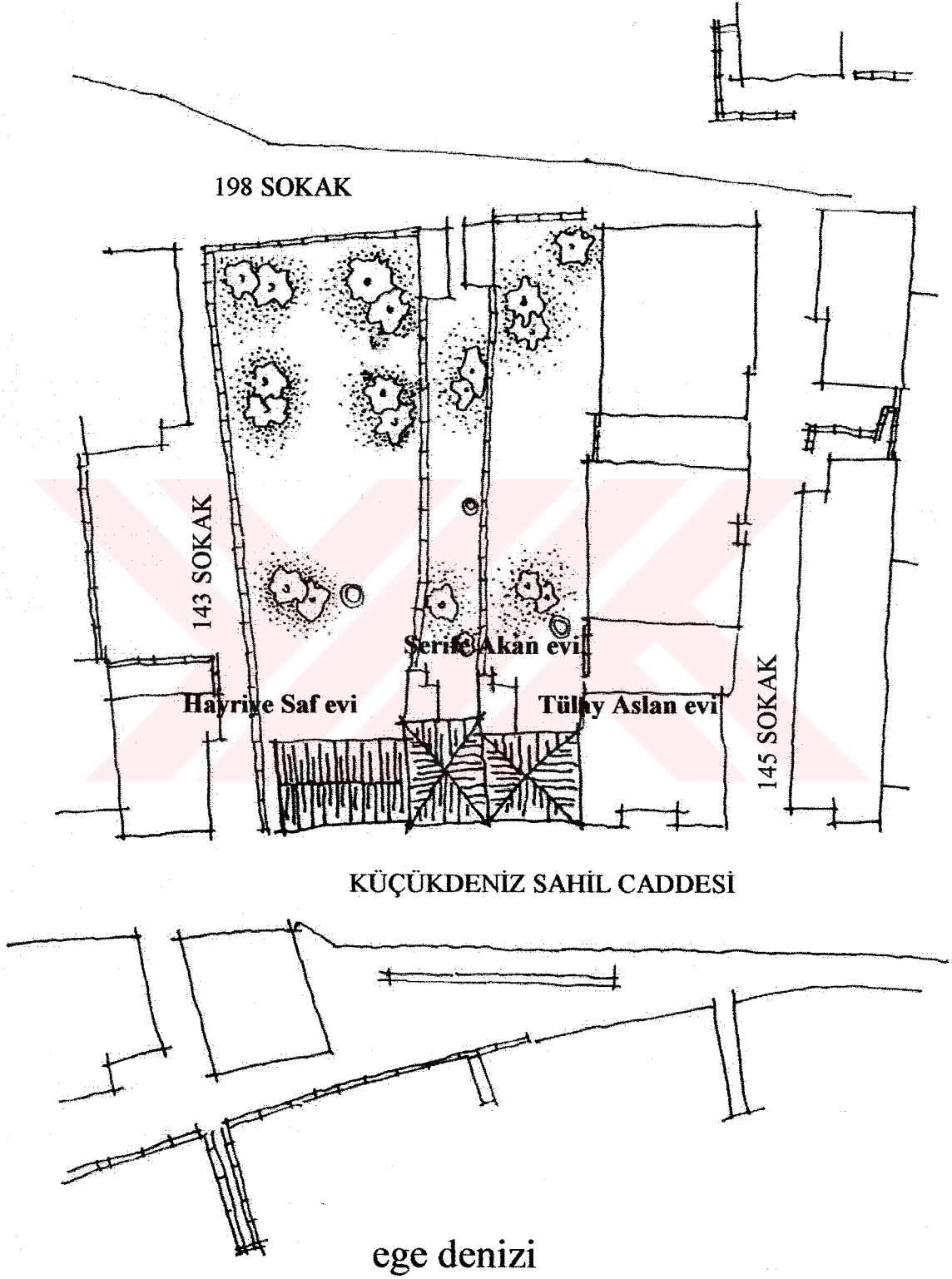
(plan 18-3) Mert Oğuz Evi üst kat planı – ö:1/100

(kesit 18-1) Mert Oğuz Evi Kesiti – ö:1/100

cephe 18-1) Mert Oğuz Evi Cephesi – ö:1/100

Şerife Akan Evi

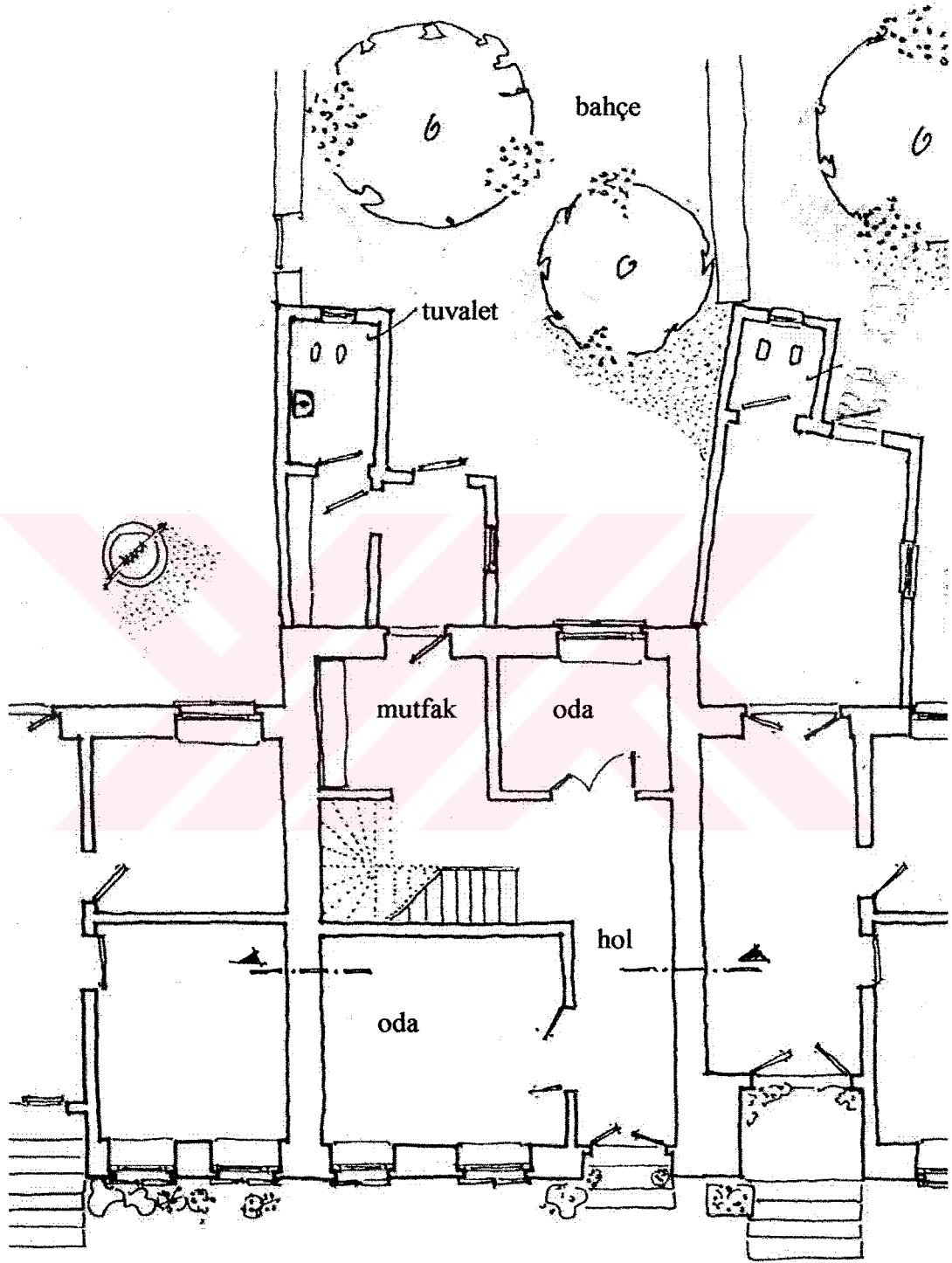
Mahallesi :İsmet Paşa Mahallesi
 Sokağı :Küçükdeniz Sahil Caddesi
 Tapu kaydı :23 pafta
 139 ada
 4 parsel
 Kapı no :164
 Kat adedi :2
 Yapılış yılı :1890

Konut, 1977 yılından bu yana Şerife Akan 'a aittir.

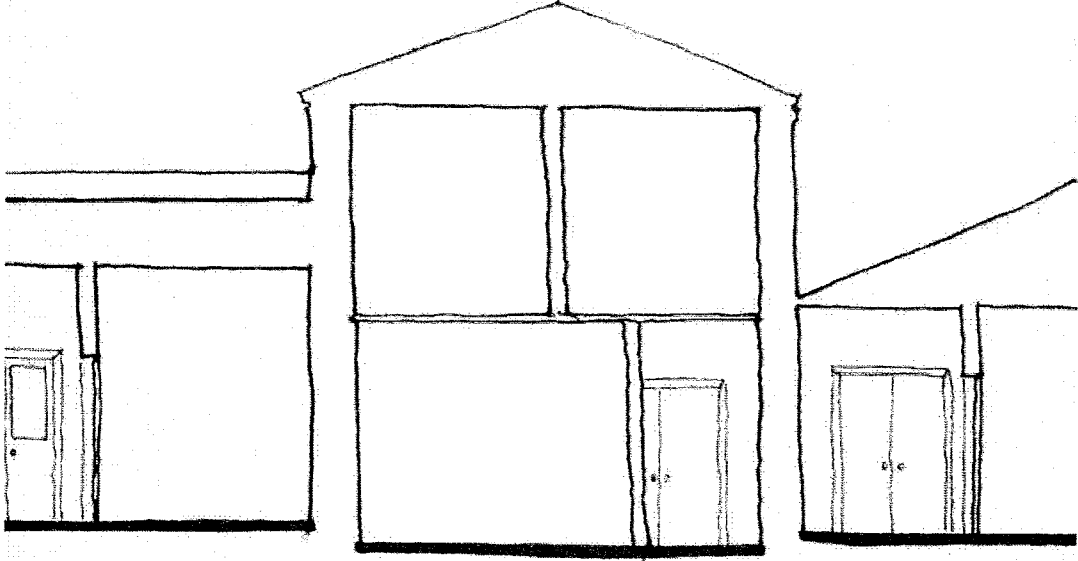
(fotoğraf 19-1)

(fotoğraf 19-2)

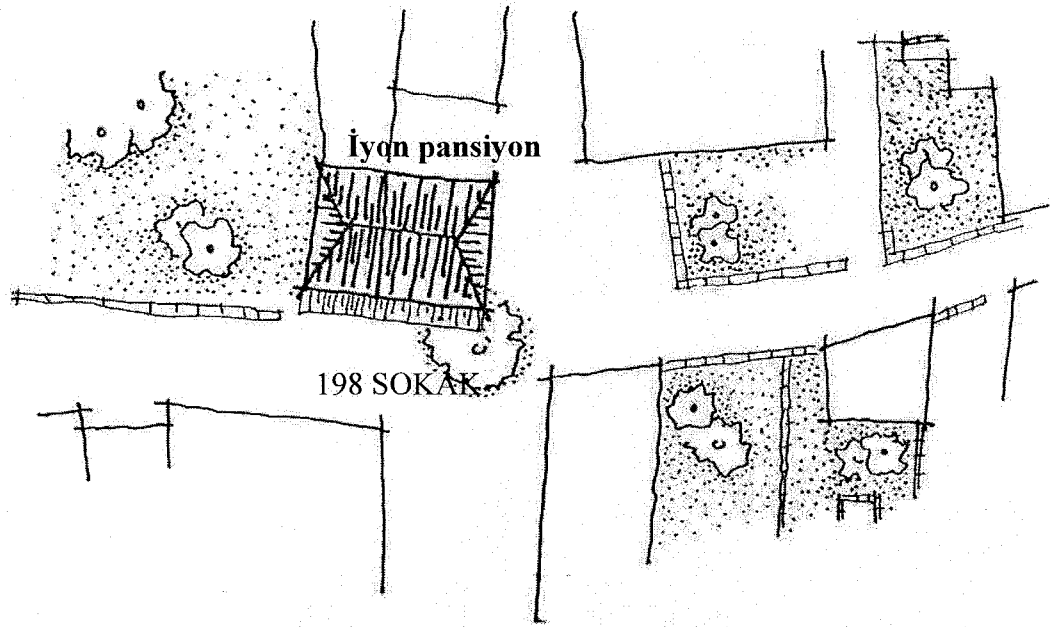
(plan 19-2) Şerife Akan Evi giriş kat planı - ö:1/100

(kesit 19-1) Şerife Akan Evi Kesiti – ö: 1/100

(cephe 19-1) Şerife Akan Evi Cephesi – ö: 1/100

(plan 20-1) vaziyet planı - ölçek:1/500

Hüseyin Tatar Evi

Mahallesi :İsmet Paşa Mahallesi
Sokağı :198 sokak
Tapu kaydı :23 pafta
150 ada
26 parsel
Kapı no :8
Kat adedi :2
Yapılış yılı :1896

Konut, 1990 yılından bu yana Hüseyin Tatar'a aittir.

İyon Pansiyon

(fotoğraf 20-1)

Mahallesi : İsmet Paşa Mahallesi

Sokağı : 198 sokak

Tapu kaydı : 23 pafta

150 ada

27 parsel

Kapı no : 10

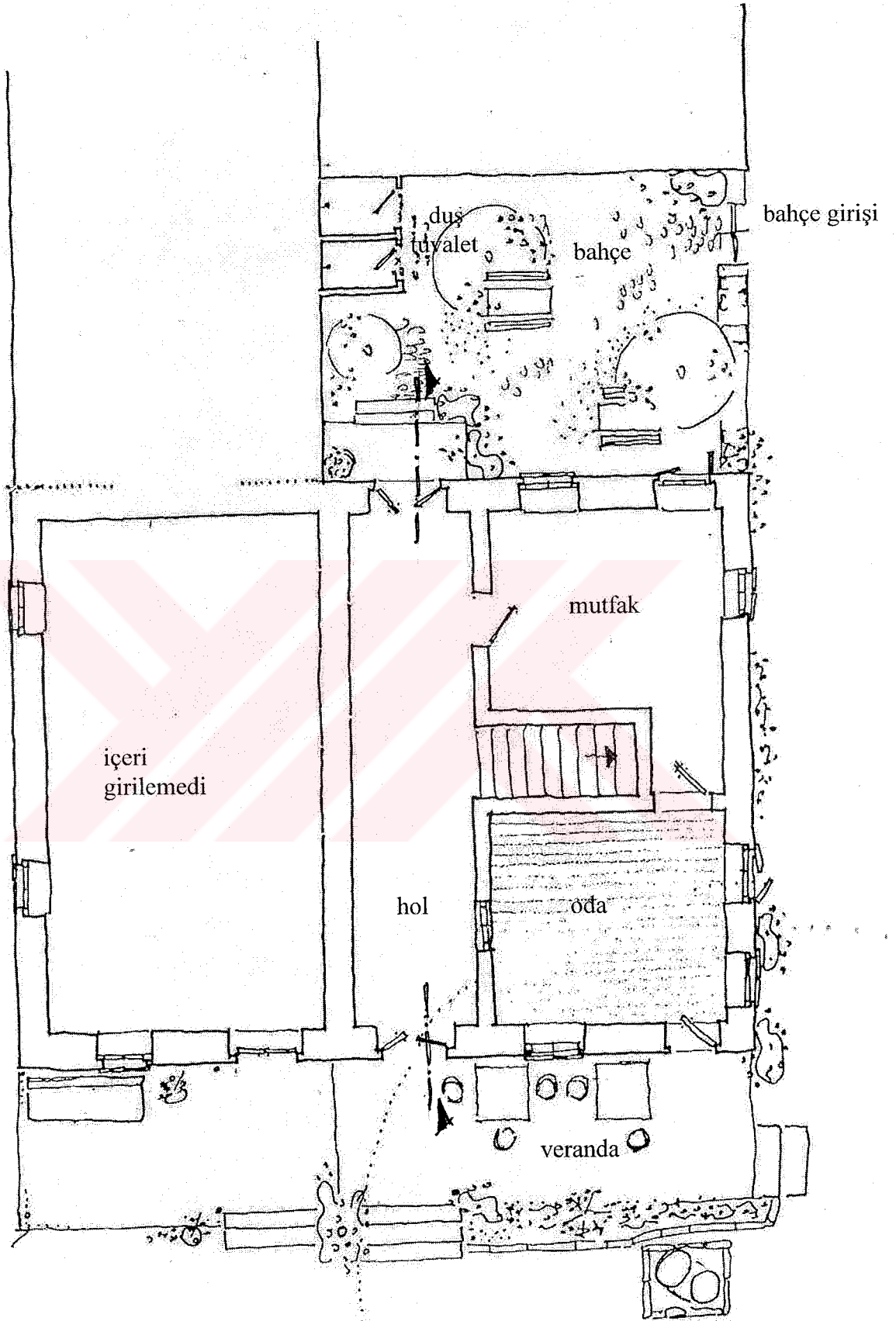
Kat adedi : 2

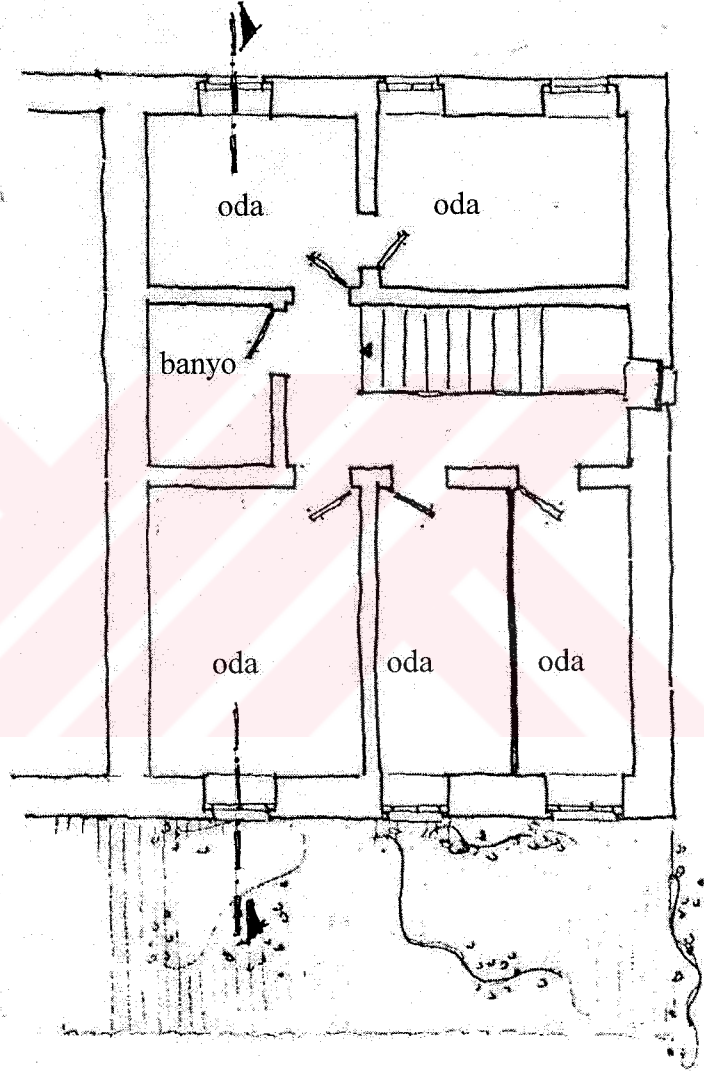
Yapılış yılı : 1896

Bina, 1992 yılından bu yana Fatma Eliş'e aittir.

Pansiyon olarak kullanılmaktadır.

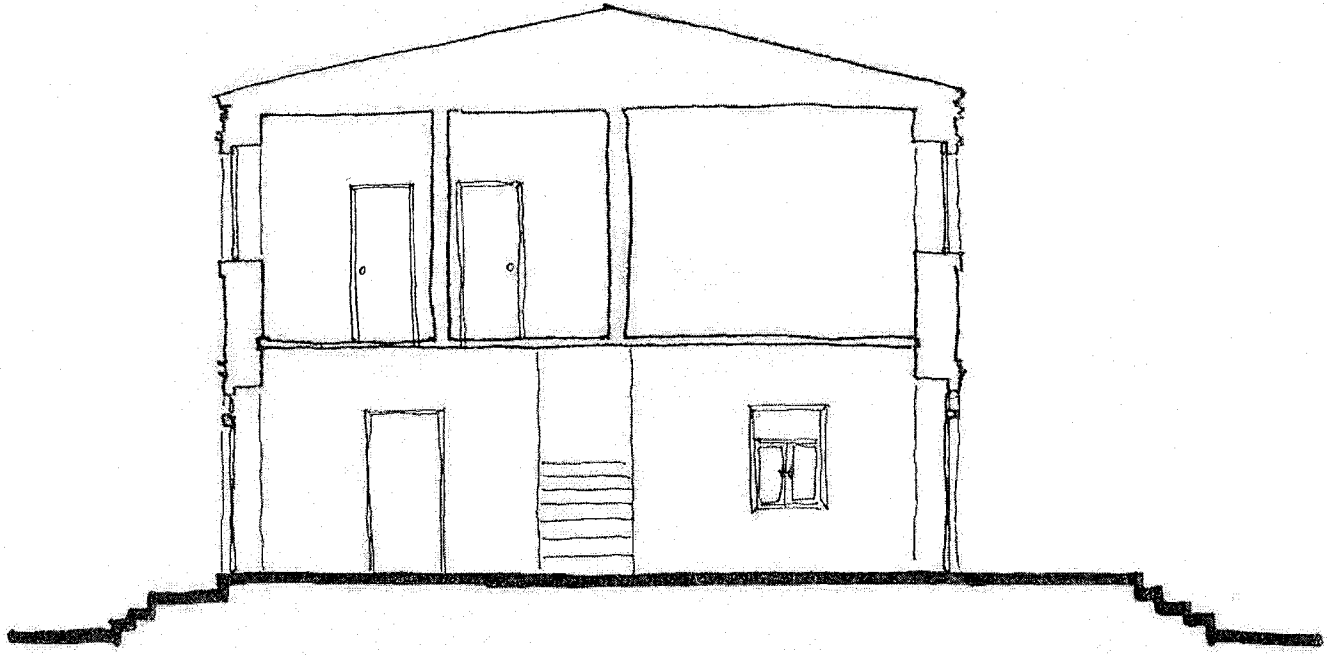
(fotoğraf 20-2)

198 SOKAK

(plan 20-3) üst kat planı – ö: 1/100

(kesit 20-1) İyon Pansiyon kesiti – ö: 1/100

(cephe 20-1) Hüseyin Tatar Evi ve İyon Pansiyon Cepheleri – ö: 1/100

Hasibe Nuray Adalı Evi

Mahallesi : İsmet Paşa Mahallesi

Sokağı : 157 sokak

Tapu kaydı : 23 pafta

136 ada

10 parsel

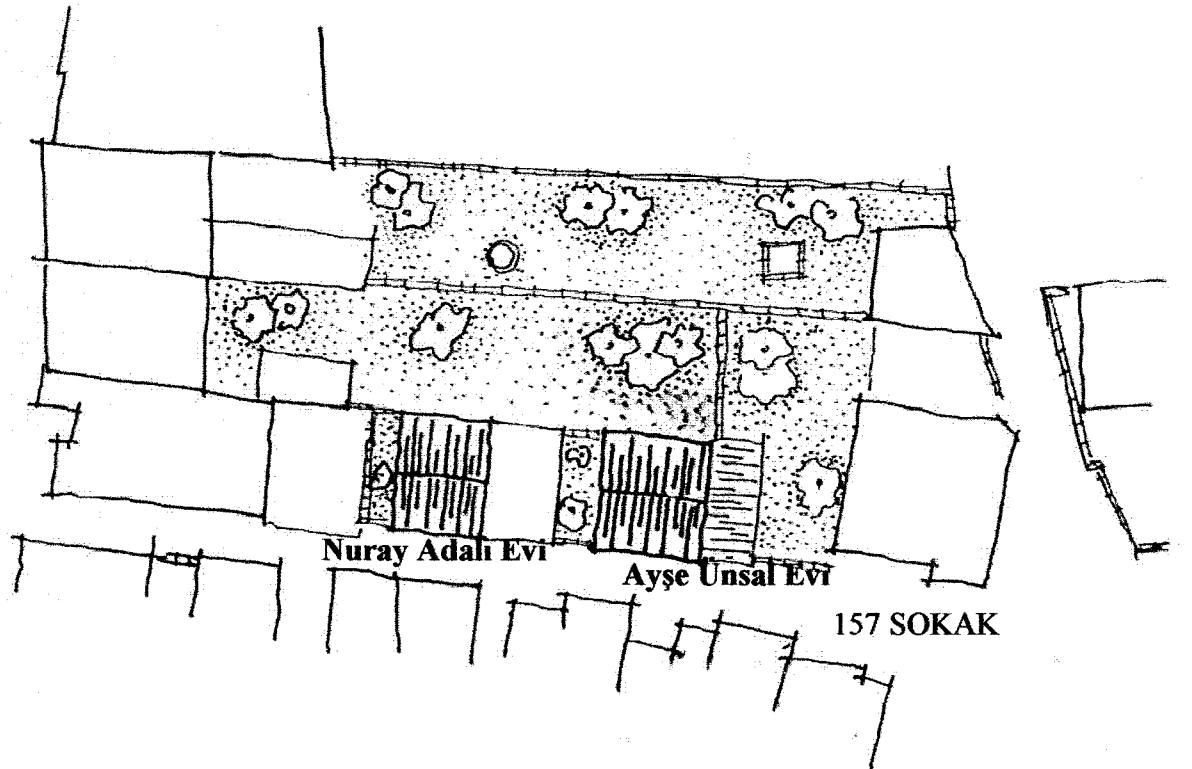
Kapı no : 5

Kat adedi : 2

Yapılış yılı : 1899

Konut, 1988 yılından bu yana Hasibe Nuray Adalı'ya aittir.

(fotoğraf 21-1)

(plan 21-1) Vaziyet Planı - öl: 1/100

(cephe 21-1) H.Nuray Adalı Evi Cephesi - ö: 1/100

Ayşe Ünsal Evi

Mahallesi : İsmet Paşa Mahallesi

Sokağı : 157 sokak

Tapu kaydı : 23 pafta

136 ada

8 parsel

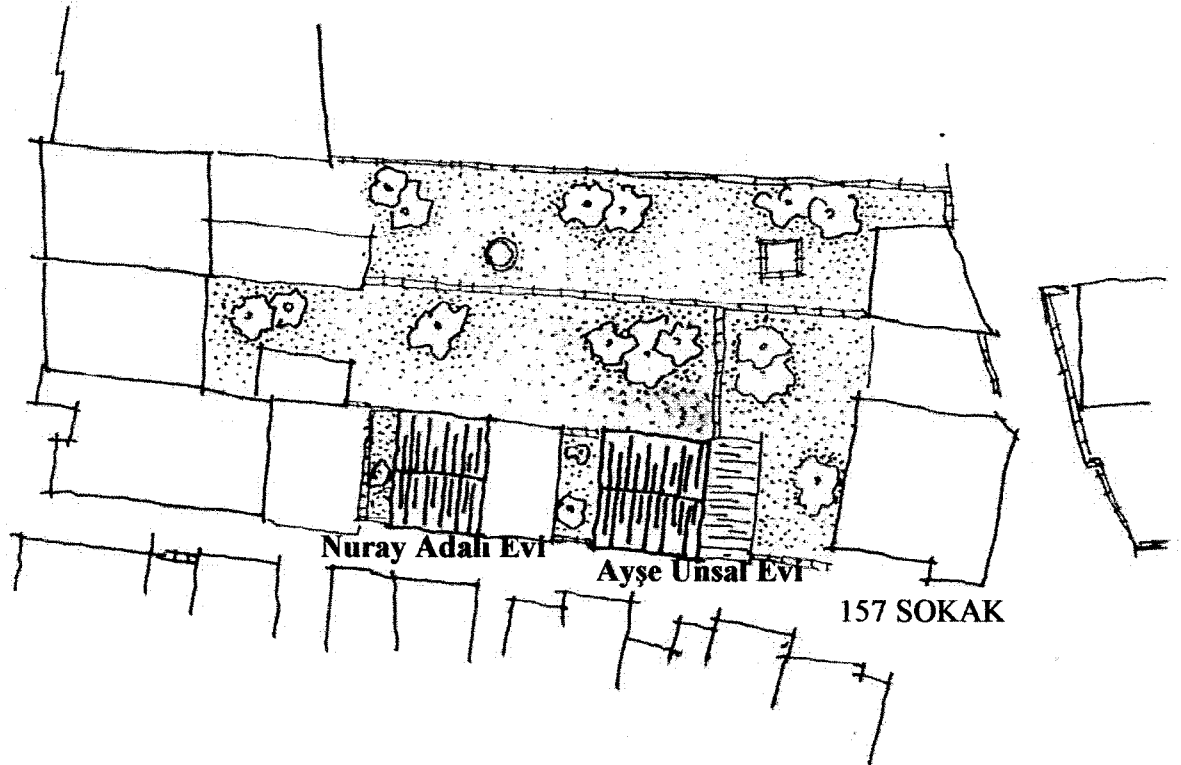
Kapı no : 9

Kat adedi : 2

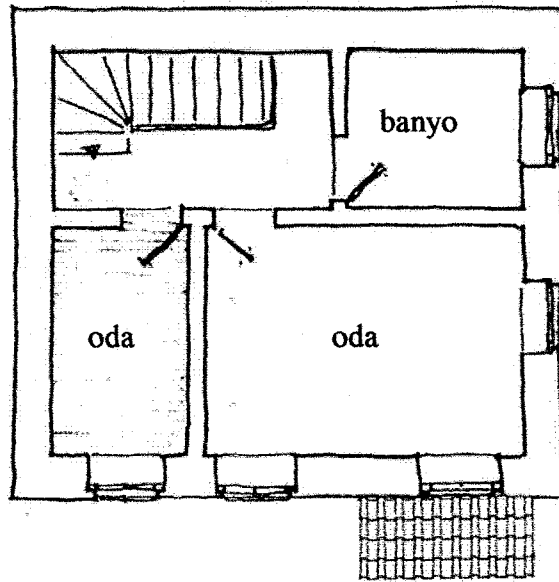
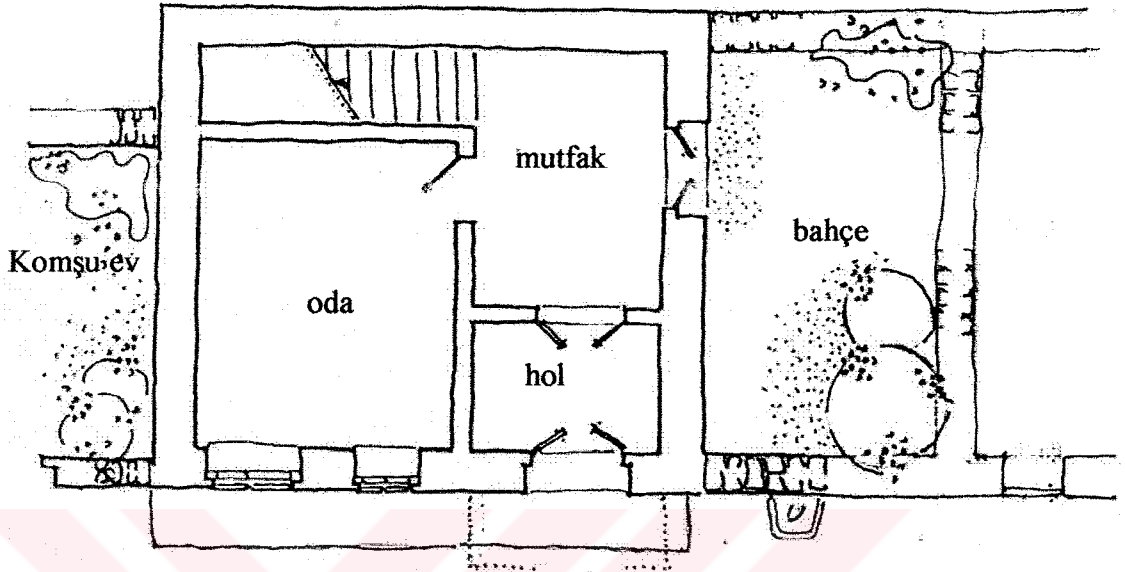
Yapılış yılı : 1898

Konut, 2000 yılından bu yana Ayşe Ünsal'a aittir.

(fotoğraf 22-1)

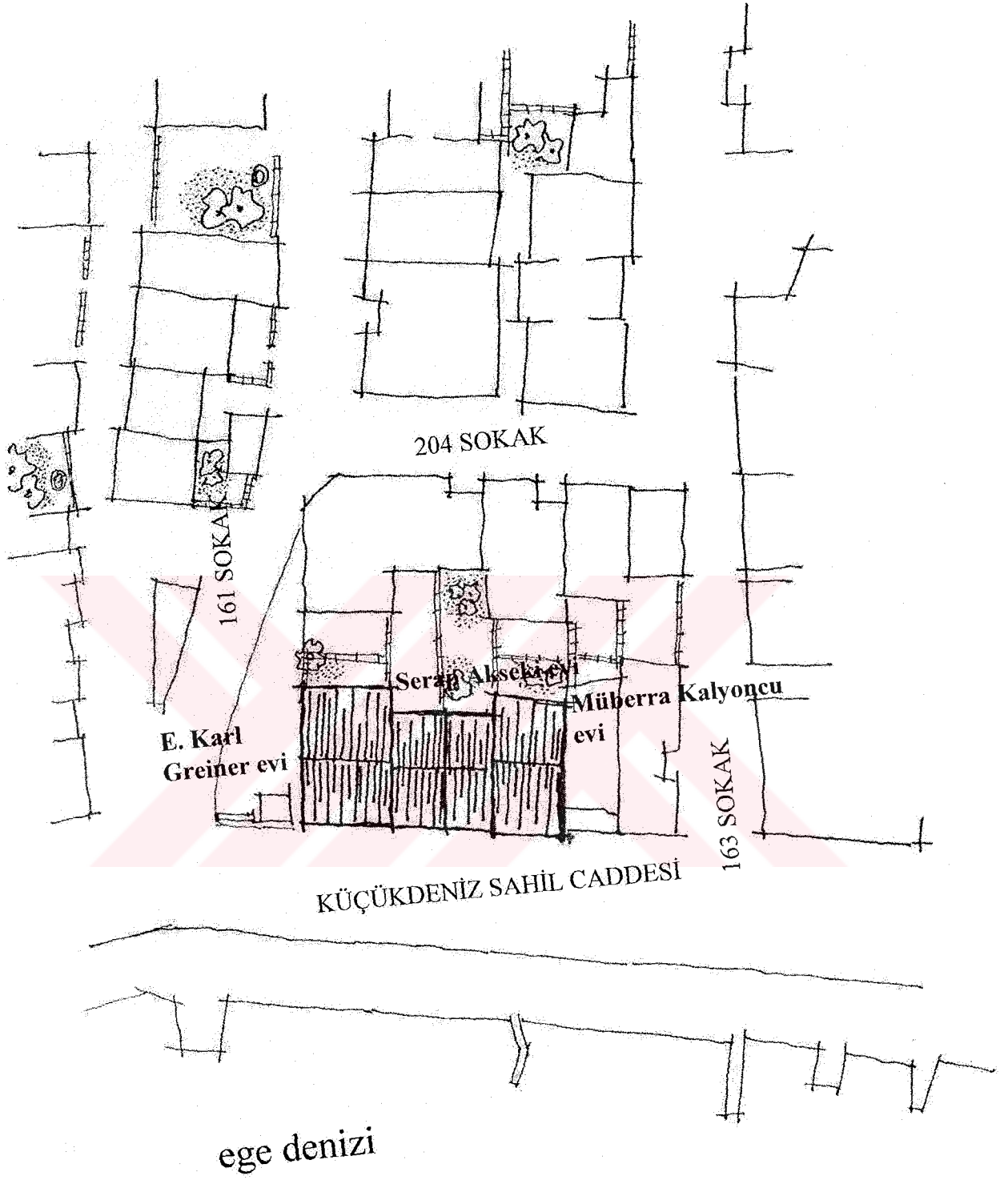

(plan 22-1) Vaziyet planı ö: 1/500

(cephes 22-1) Ayşe Ünsal Evi Cephesi-ö:1/100

(plan 23-1) Vaziyet planı – ö: 1/1500

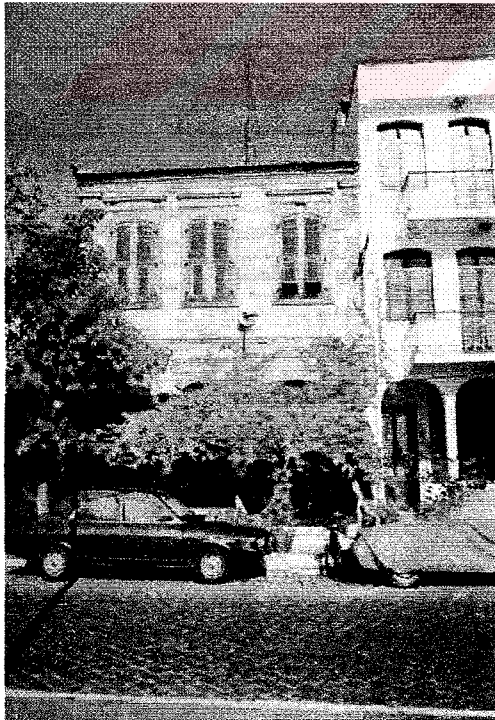

(fotoğraf 23-1)

Edmund Karl Greiner Evi

Mahallesi :İsmet Paşa Mahallesi
 Sokağı :Küçükdeniz Sahil Caddesi
 Tapu kaydı :22 pafta
 133 ada
 13 parsel
 Kapı no :122
 Kat adedi :2
 Yapılış yılı :1891

Konut, 1994 yılından bu yana Edmund Karl Greiner'e aittir.

(fotoğraf 23-2)

Müberra Kalyoncu Evi

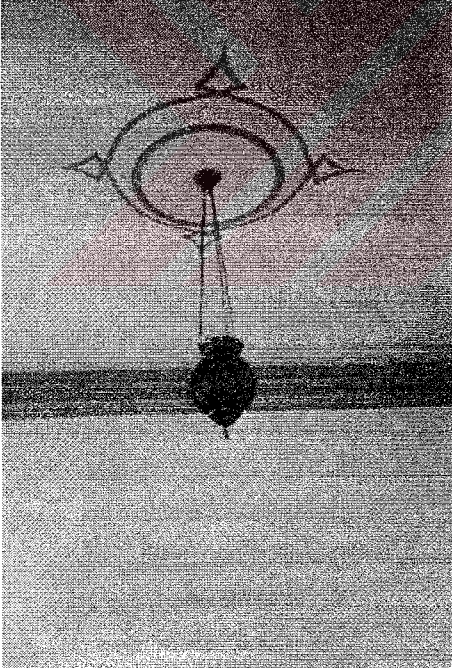
Mahallesi :İsmet Paşa Mahallesi
 Sokağı :Küçükdeniz Sahil Caddesi
 Tapu kaydı :22 pafta
 133 ada
 16 parsel
 Kapı no :116
 Kat adedi :2
 Yapılış yılı :1891

Konut, 1968 yılından bu yana Müberra Kalyoncu'ya aittir.

(fotoğraf 23-3)

Serap Akseki Evi

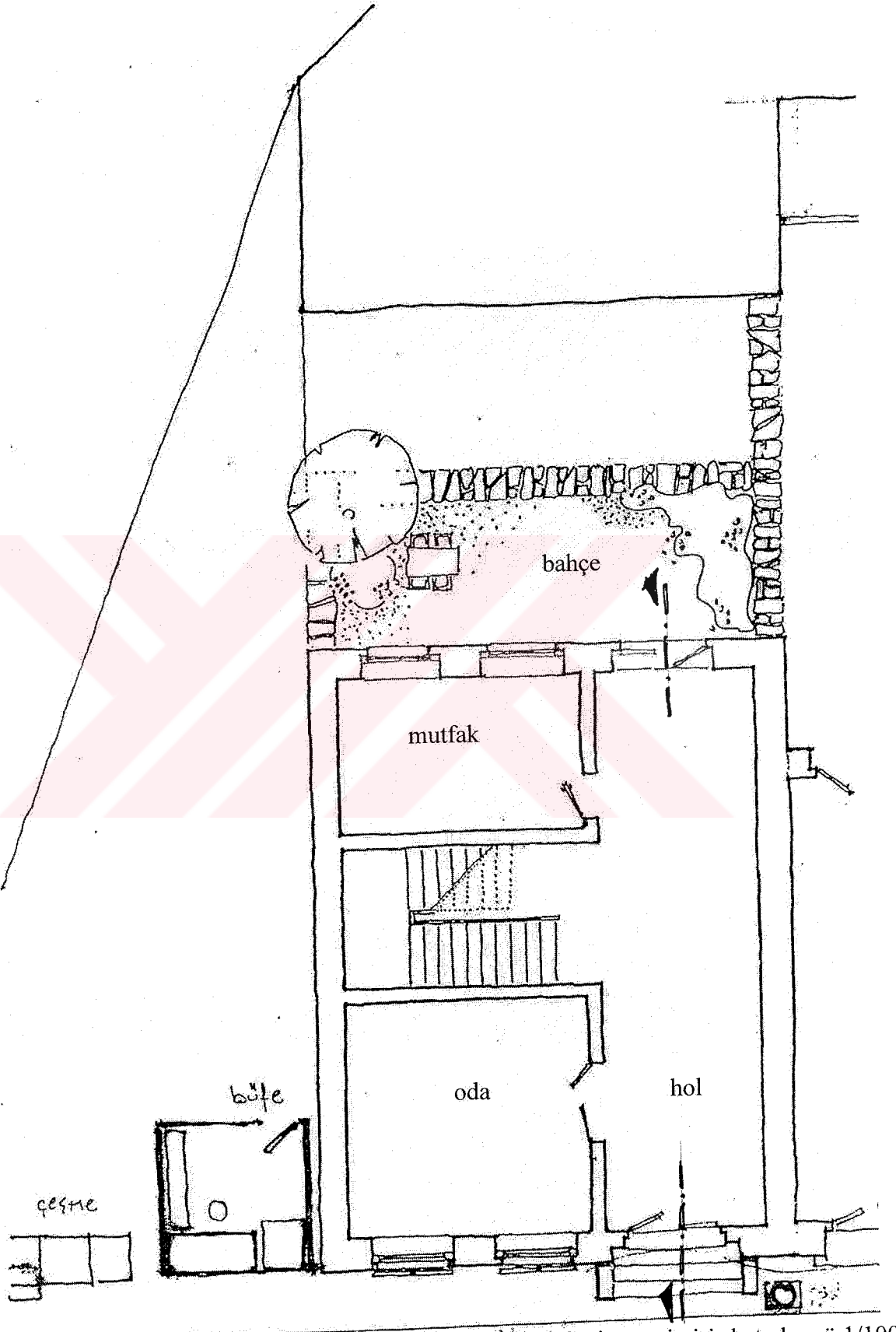
(fotoğraf 23-4)

Mahallesi	:İsmet Paşa Mahallesi
Sokağı	:Küçükdeniz Sahil Caddesi
Tapu kaydı	:22 pafta
	133 ada
	18 parsel
Kapı no	:120 - 118
Kat adedi	:2
Yapılış yılı	: -

Konut, 1991 yılından bu yana Serap Akseki'ye aittir.

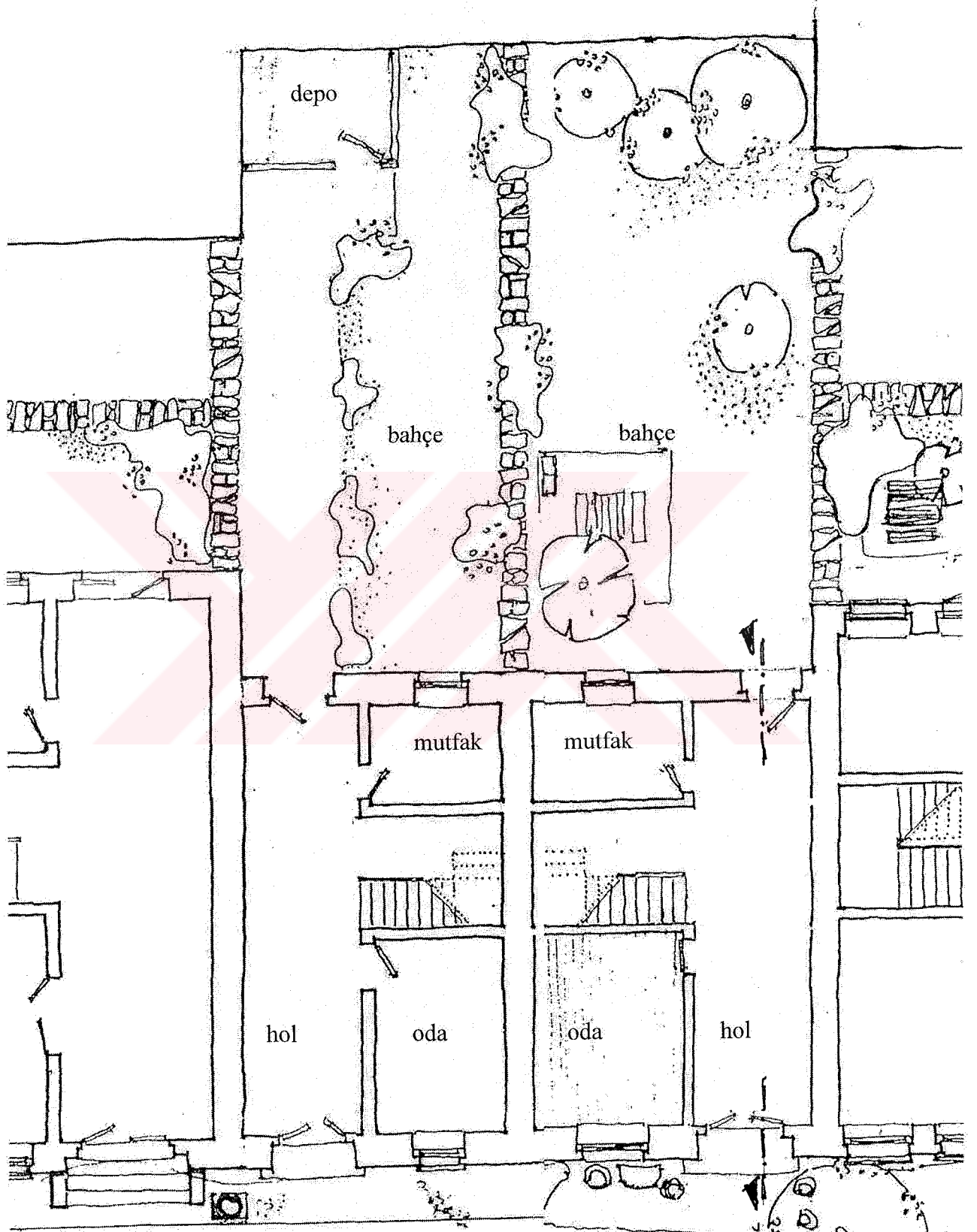

Edmund Karl Greiner Evi ışıklığı
(fotoğraf 23-5)

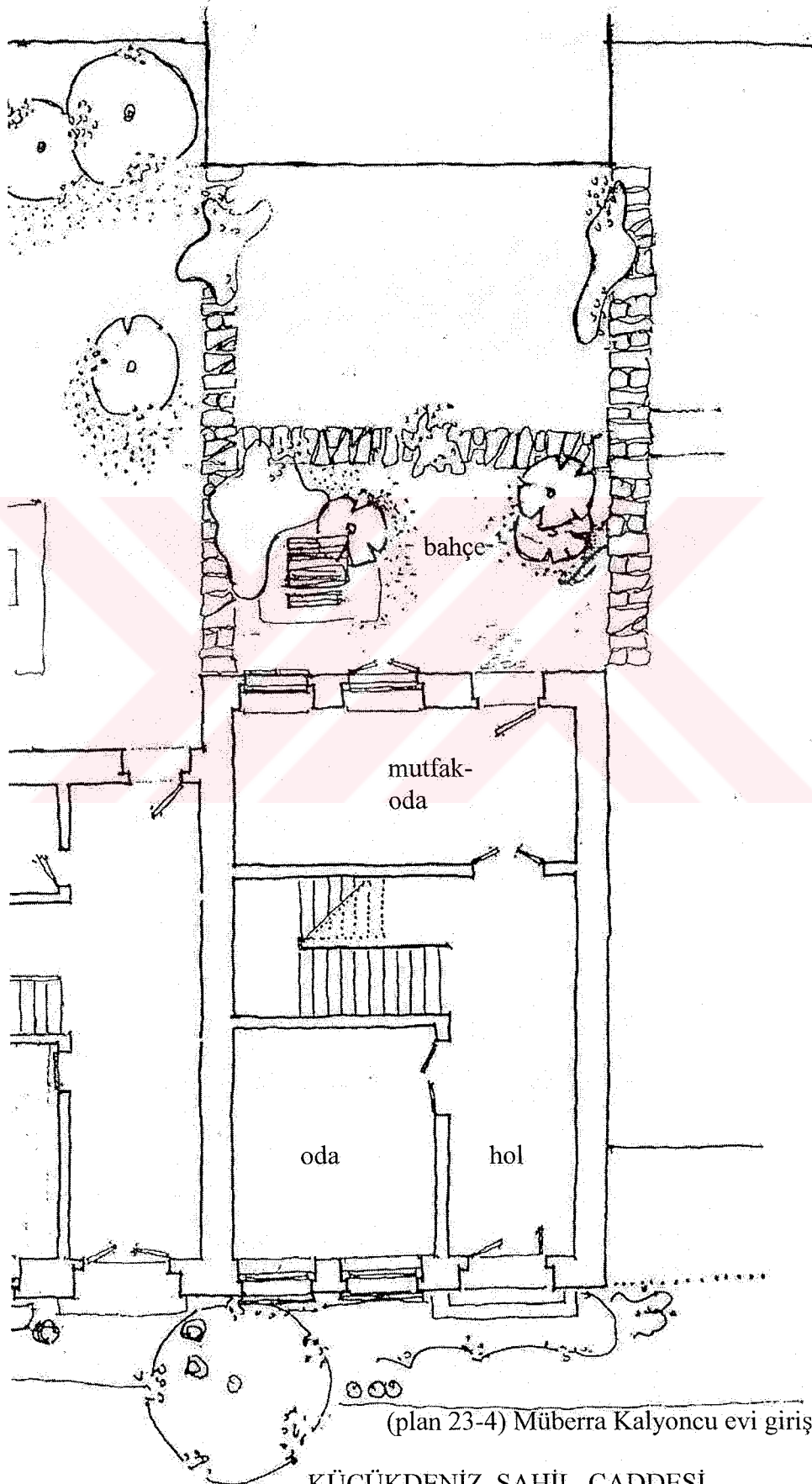

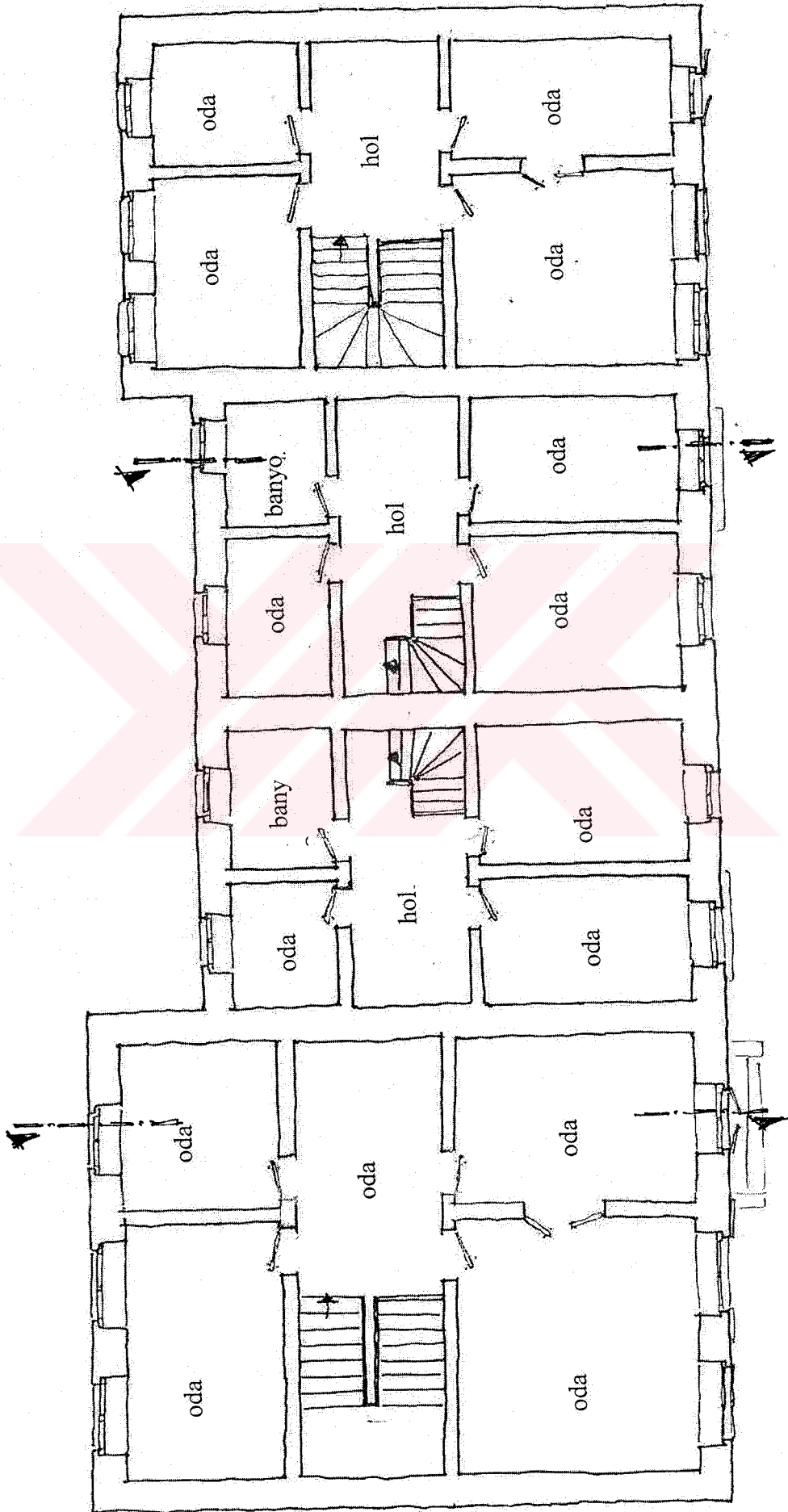
(plan 23-2) Edmund Karl Greiner evi giriş kat planı ö:1/100

KÜÇÜKDENİZ SAHİL CADDESİ

(plan 23-3) Serap Akseki evi giriş katı planı ölçek 1/100

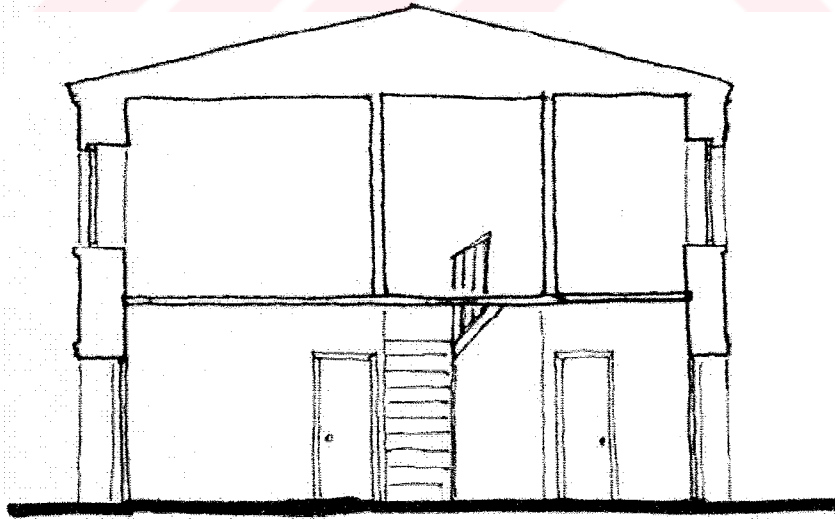

(plan 23-5) Edmund Karl Greiner, Serap Akseki, Müberra Kalyoncu Evleri üst kat planları - ö: 1/100

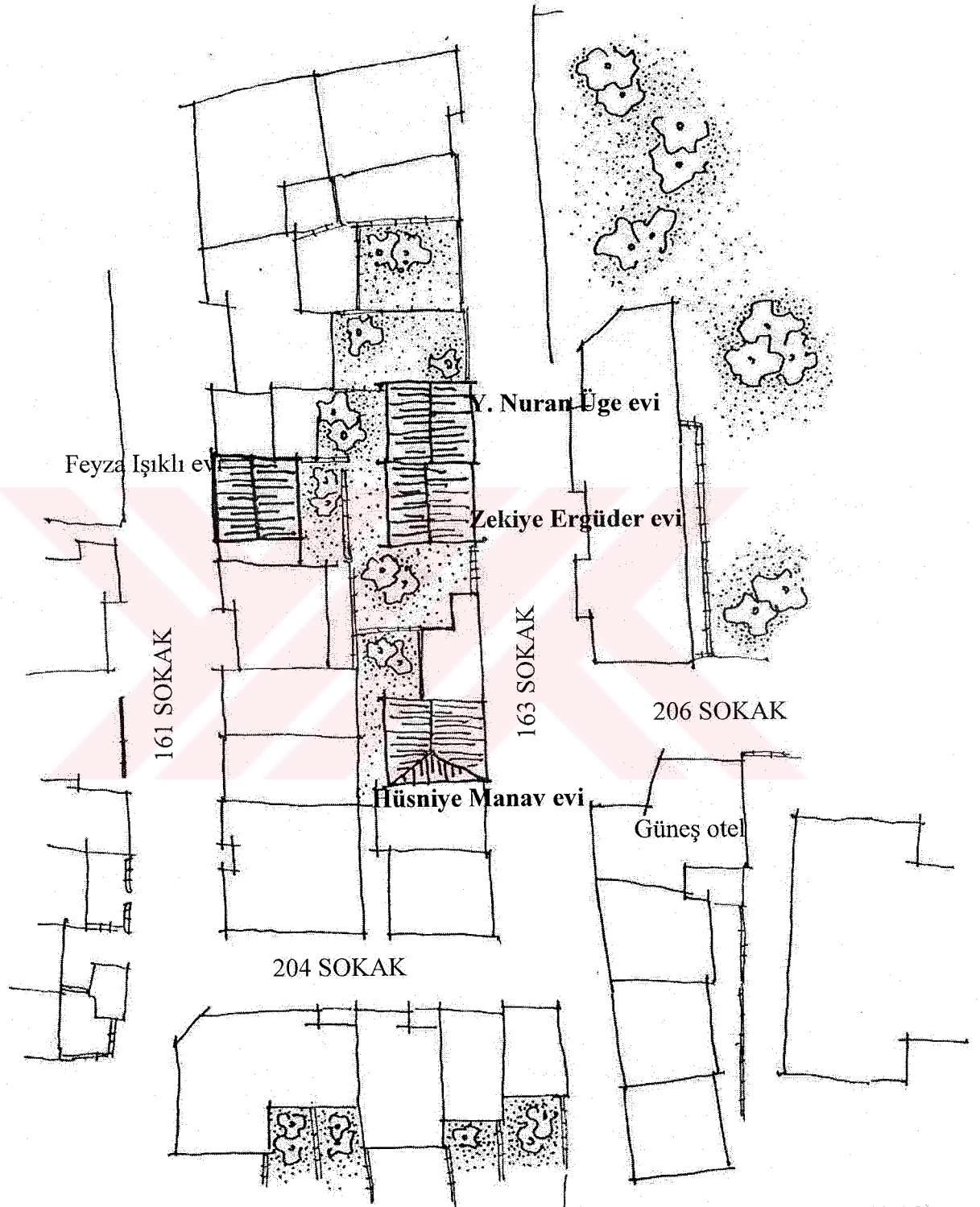
(kesit 23-1) Edmund Karl Greiner evi kesiti - ö:1/100

(kesit 23-2) Serap Akseki evi kesiti - ö:1/100

(cephes 23-1) Edmund Karl Greiner, Serap Akseki, Müberra Kalyoncu Evleri – ö: 1/100

(plan 24-1) vaziyet planı – ö: 1/500

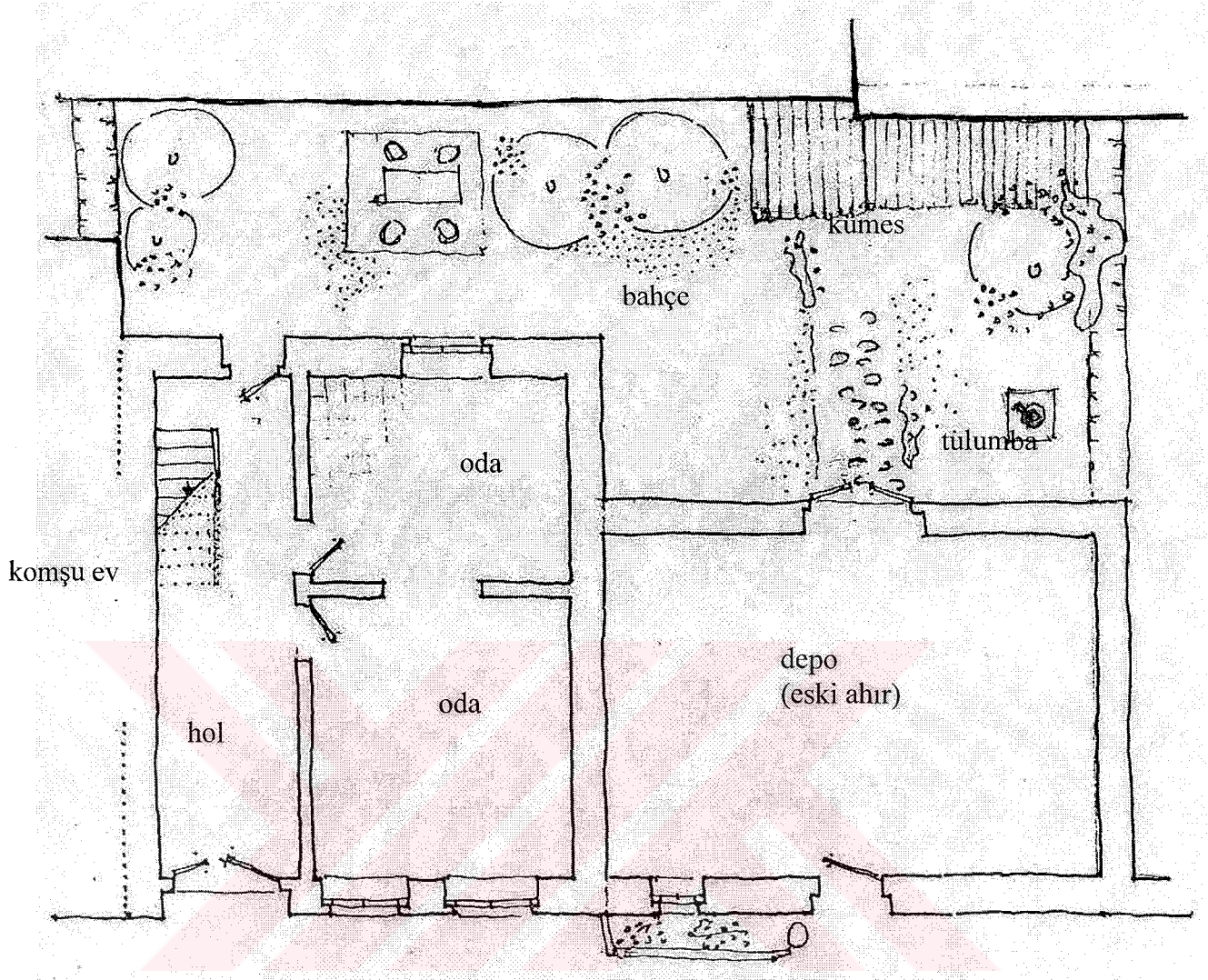
Hüsniye Manav Evi

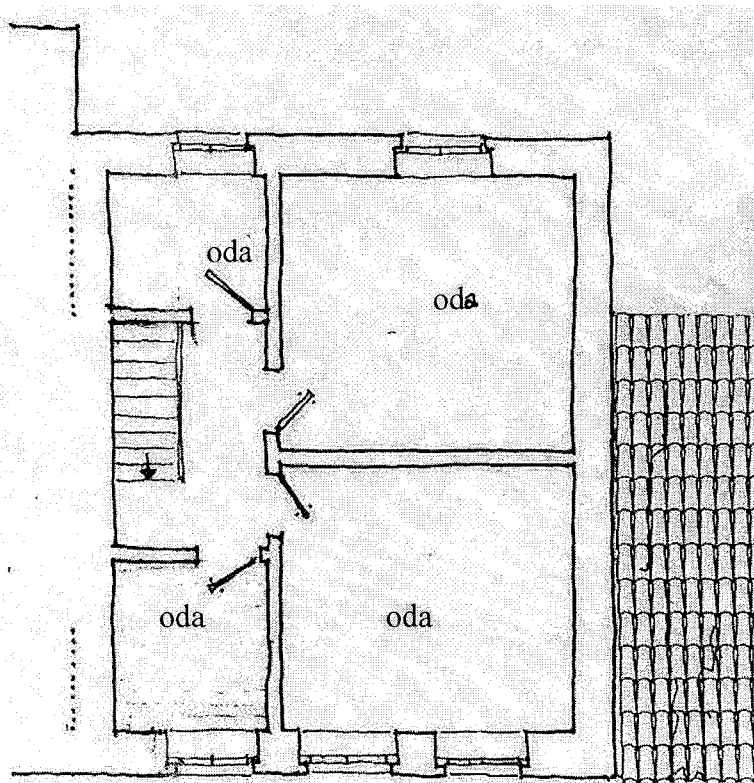
Mahallesi	:İsmet Paşa Mahallesi	(fotoğraf 24-1)
Sokağı	:163 Sokak	
Tapu kaydı	:22 pafta	
	150 ada	
	8 parsel	
Kapı no	:7	
Kat adedi	:2	
Yapılış yılı	:1901	

Konut, 1995 yılından bu yana Hüsniye Manav'a aittir. Kısmen onarım görmüştür. Onarım sonrası kapı ve pencereleri hiç değişmemiş, ancak plan ve cephesinde bir takım değişiklikler yapılmıştır. Tamamen taş görünümlü olan cephenin giriş katı sıvanıp, boyanmıştır.

Konutun bozulma nedeni öncelikle görmüş olduğu depremlerdir. Görmüş olduğu kısmi onarıma rağmen gerek taşıyıcı sisteminde, gerekse çatısında onarım ihtiyacı vardır. Konutta devamlı oturulmaktadır.

163 SOKAK (plan 24-2) giriş kat planı – ö: 1/100

(plan 24-3)
birinci kat planı – ö: 1/100

(cephe 24-1) Hüsnüye Manav Evi Cephesi – ö: 1/100

Zekiye Ergüder Evi

Mahallesi :İsmet Paşa Mahallesi
 Sokağı :163 Sokak
 Tapu kaydı :22 pafta
 150 ada
 7 parsel
 Kapı no :11
 Kat adedi :2
 Yapılış yılı :1899

Konut, 1982 yılından bu yana Zekiye Ergüder'e aittir.

(fotoğraf 25-1)

Yaşar Nuran Üge Evi

Mahallesi :İsmet Paşa Mahallesi
 Sokağı :163 Sokak
 Tapu kaydı :22 pafta
 150 ada
 6 parsel
 Kapı no :13
 Kat adedi :1+bodrum
 Yapılış yılı :1898

Konut, 1989 yılından bu yana Yaşar Nuran Üge'ye aittir.

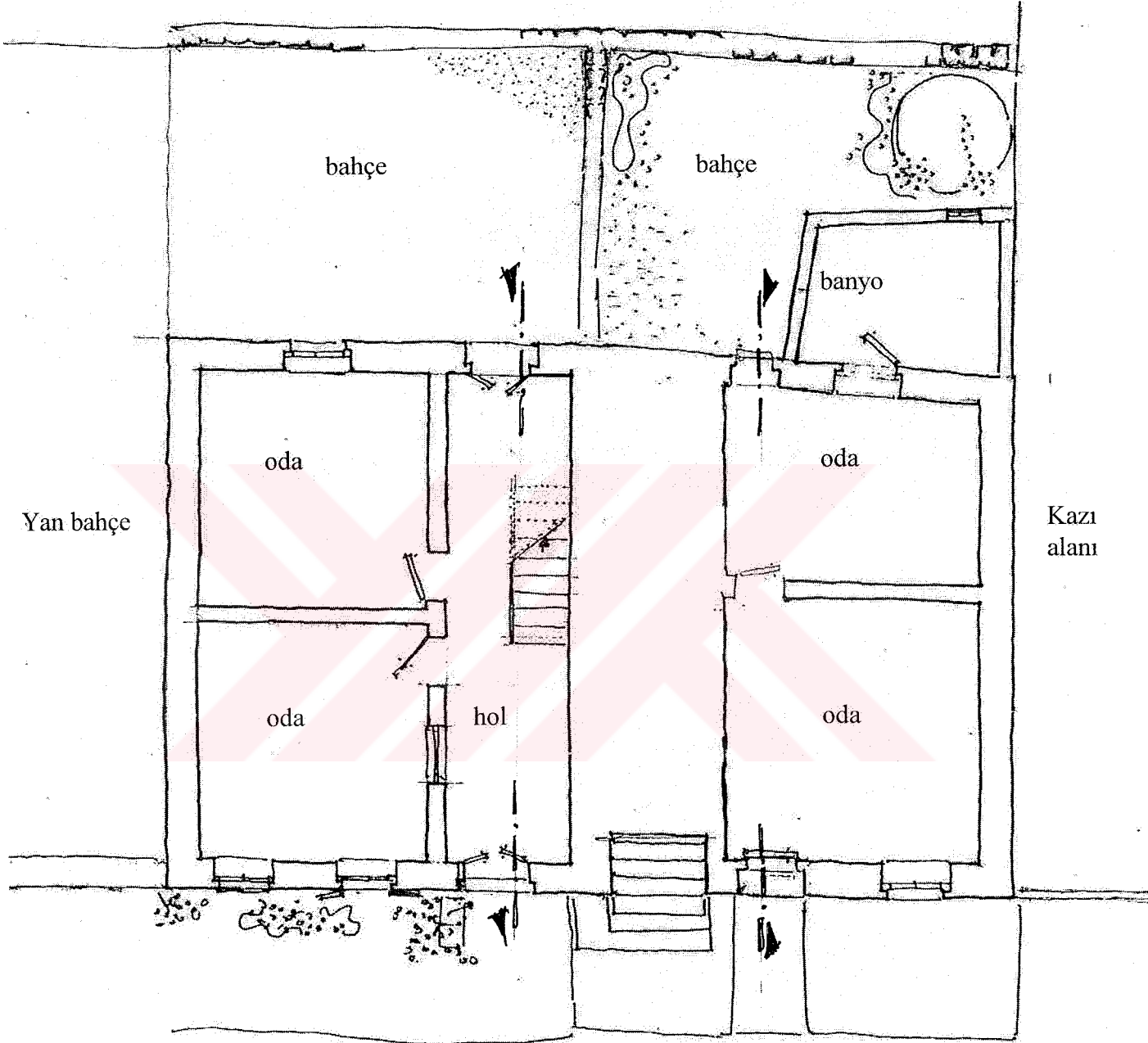
(fotoğraf 25-2)

(plan 25-3) 163 sokaktan genel görünüm

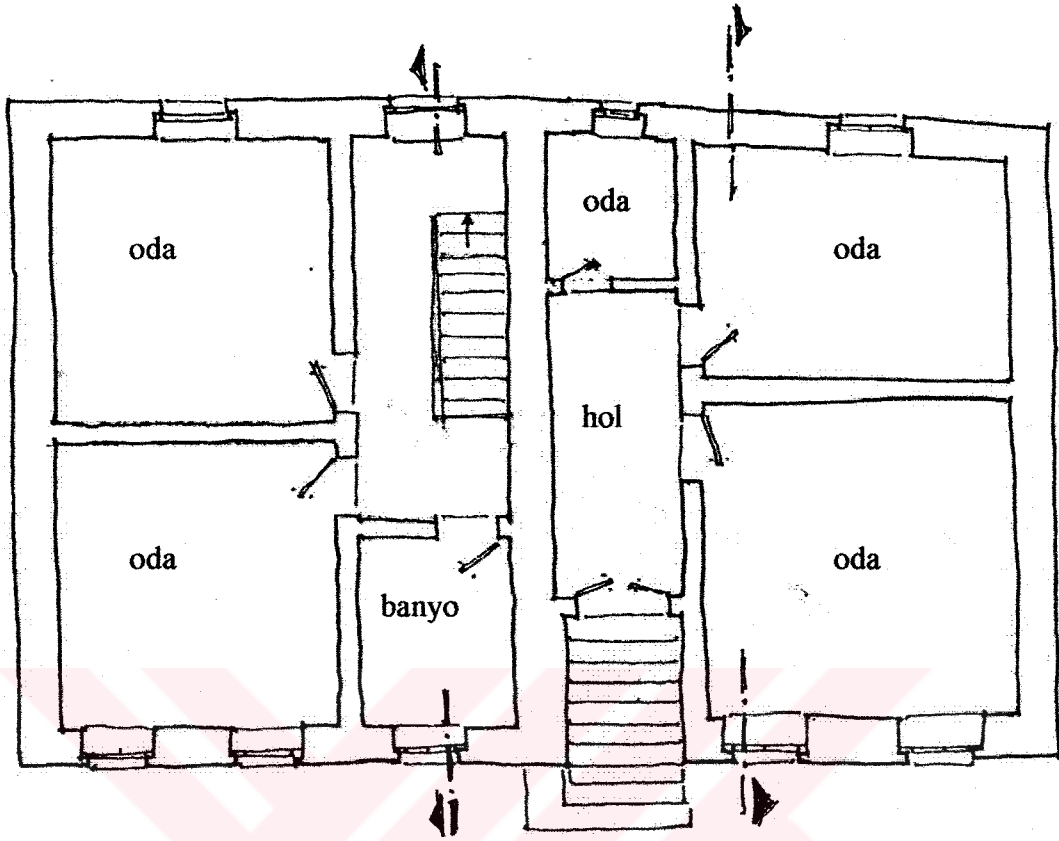

(fotoğraf 25-4) Zeki Ergüder Evi Giriş Süslemesi

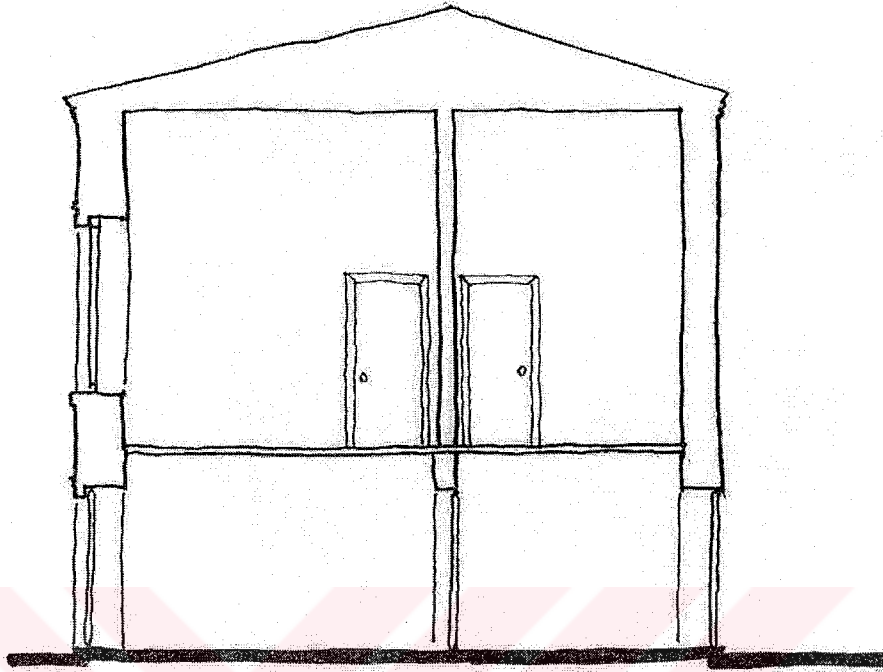
(plan 25-1) giriş kat planları – ö: 1/100

163 SOKAK

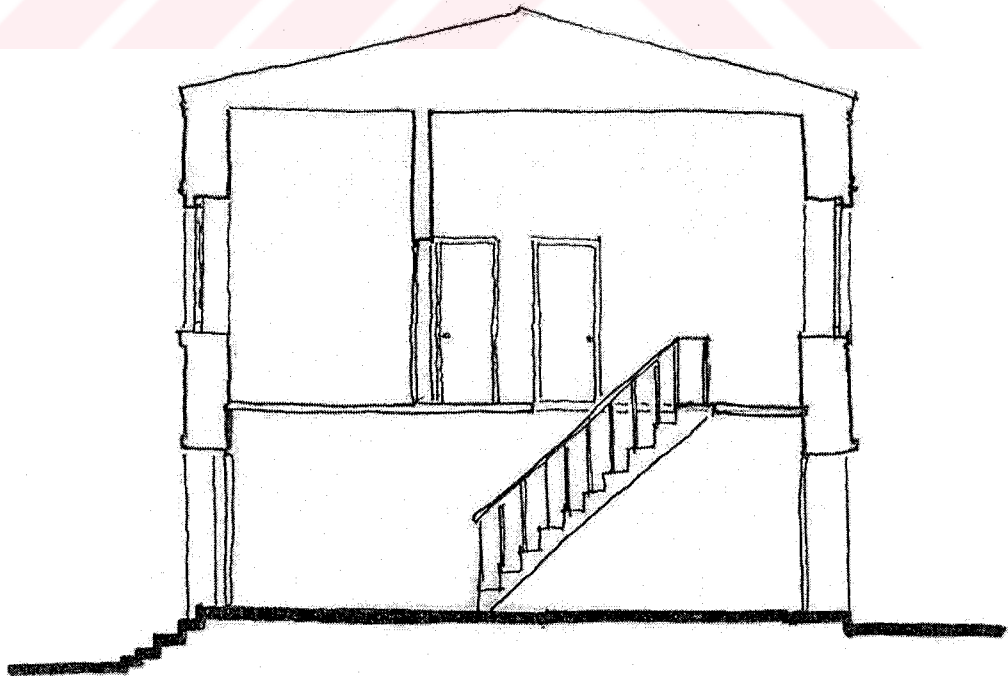

(plan 25-3) üst kat planları – ö: 1/100

163 SOKAK

(kesit 25-1) Zekiye Ergüder Evi Kesiti – ö: 1/100

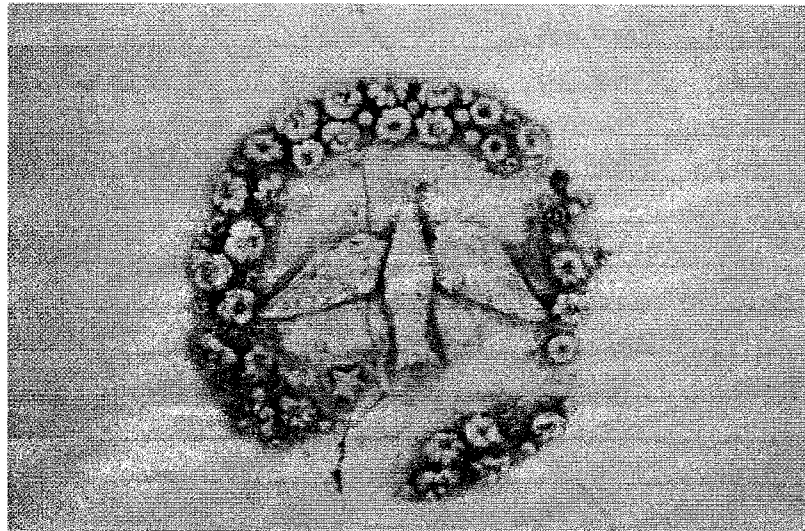

(kesit 25-2) Yaşar Nuran Üge Evi Kesiti – ö: 1/100

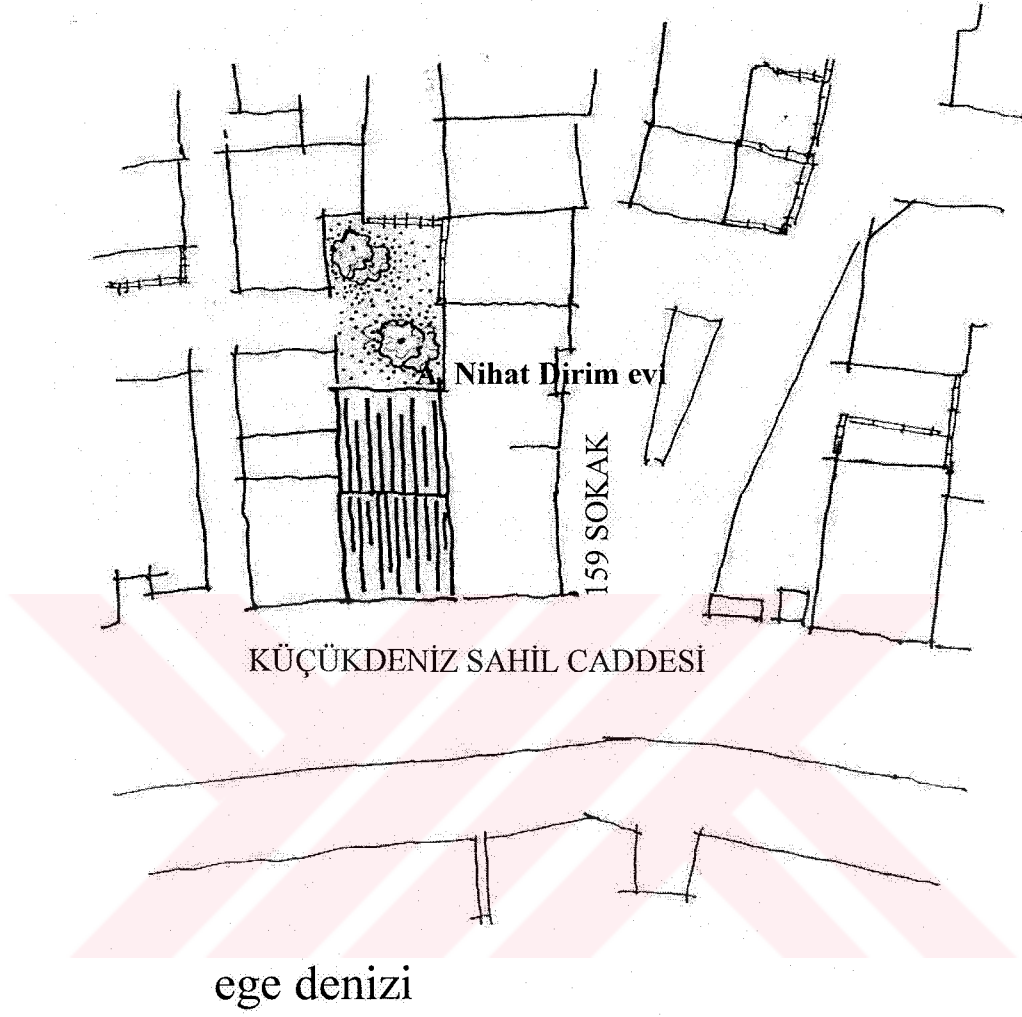

(cephes 25-1) Yaşar Nuran Üge, Zekiye Ergüder Evleri Cephesleri – ö: 1/100

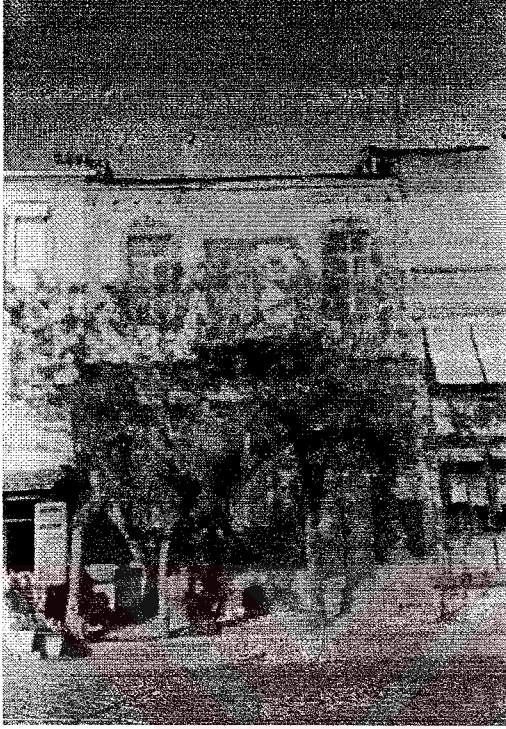
Konutlarda oturanların ihtiyaçları doğrultusunda bir takım onarımlar yapıldığı görülmektedir. Konutların cephelerinden konut sahiplerinin ekonomik durumları hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür. Gösterişli girişi ve kapı üstü süslemelerinden, Zekiye Ergüder evi sahiplerinin dönemin varlıklı ailelerinden olduğu anlaşılmaktadır.

(fotoğraf 25-5) Zeki Ergüder Evi Giriş Süslemesi

(plan 26-1) Vaziyet planı – ö: 1/500

Ahmet Nihat Dirim Evi

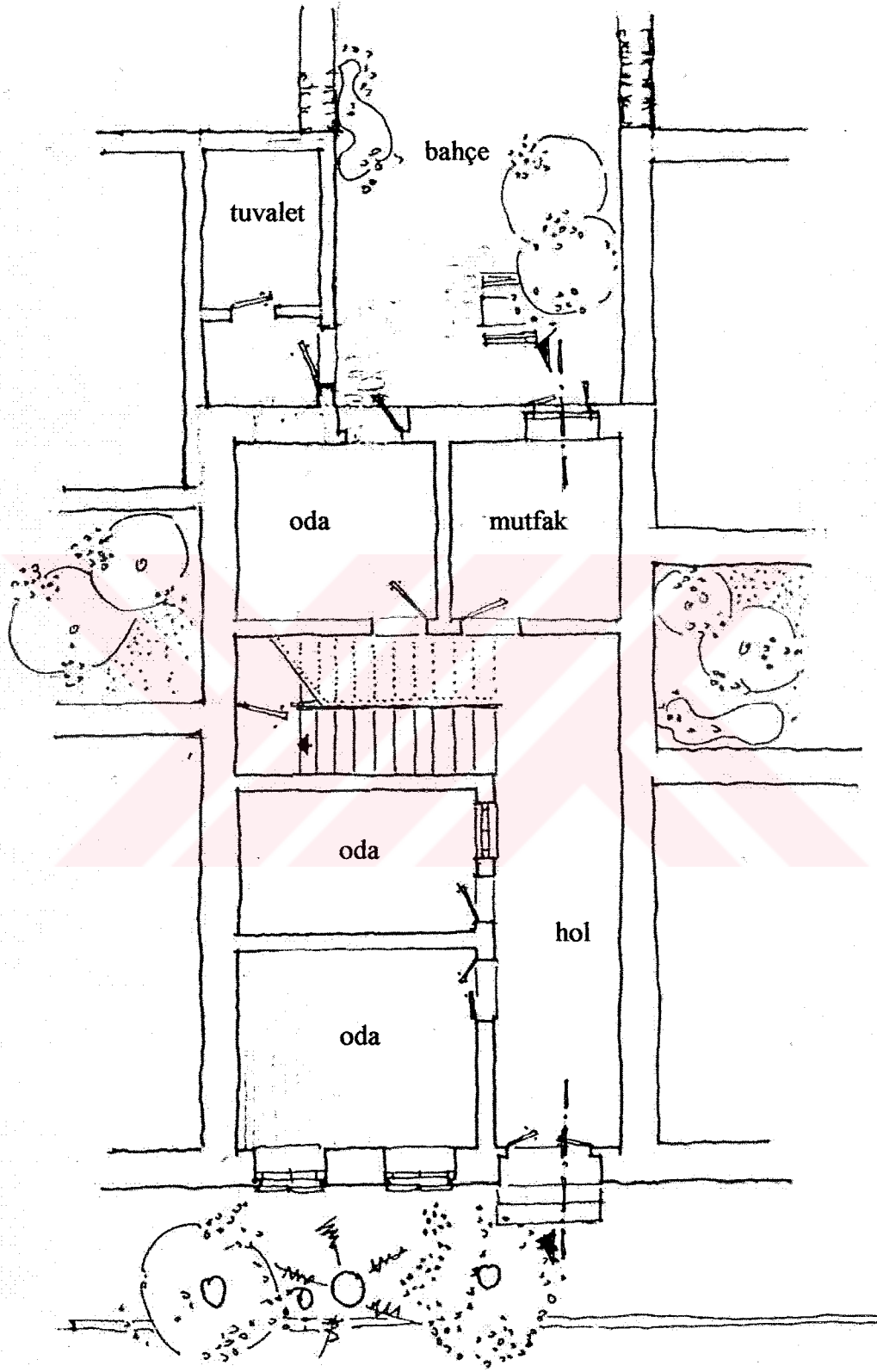
Mahallesi :İsmet Paşa Mahallesi
Sokağı :Küçükdeniz Sahil Caddesi
Tapu kaydı :22 pafta
135 ada
11 parsel
Kapı no :124
Kat adedi :2
Yapılış yılı :1890

Konut, 1994 yılından bu yana Ahmet Nihat Dirim'e aittir.

(fotoğraf 26-1)

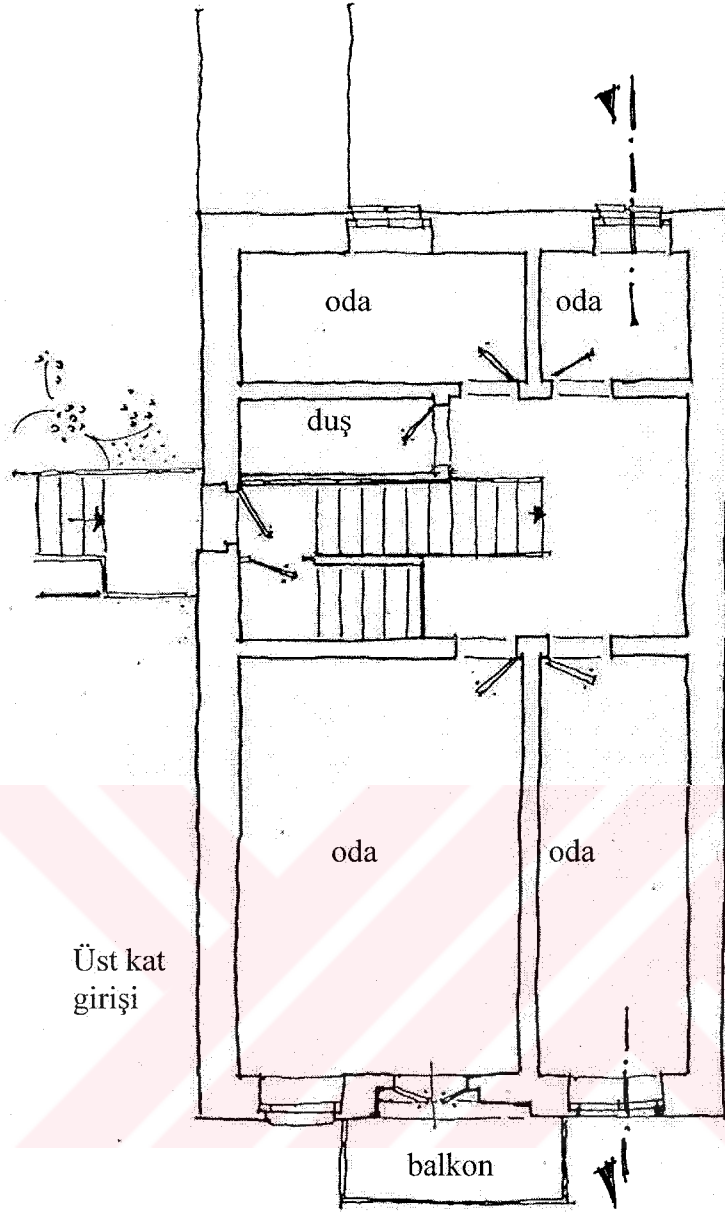

(fotoğraf 26-2)

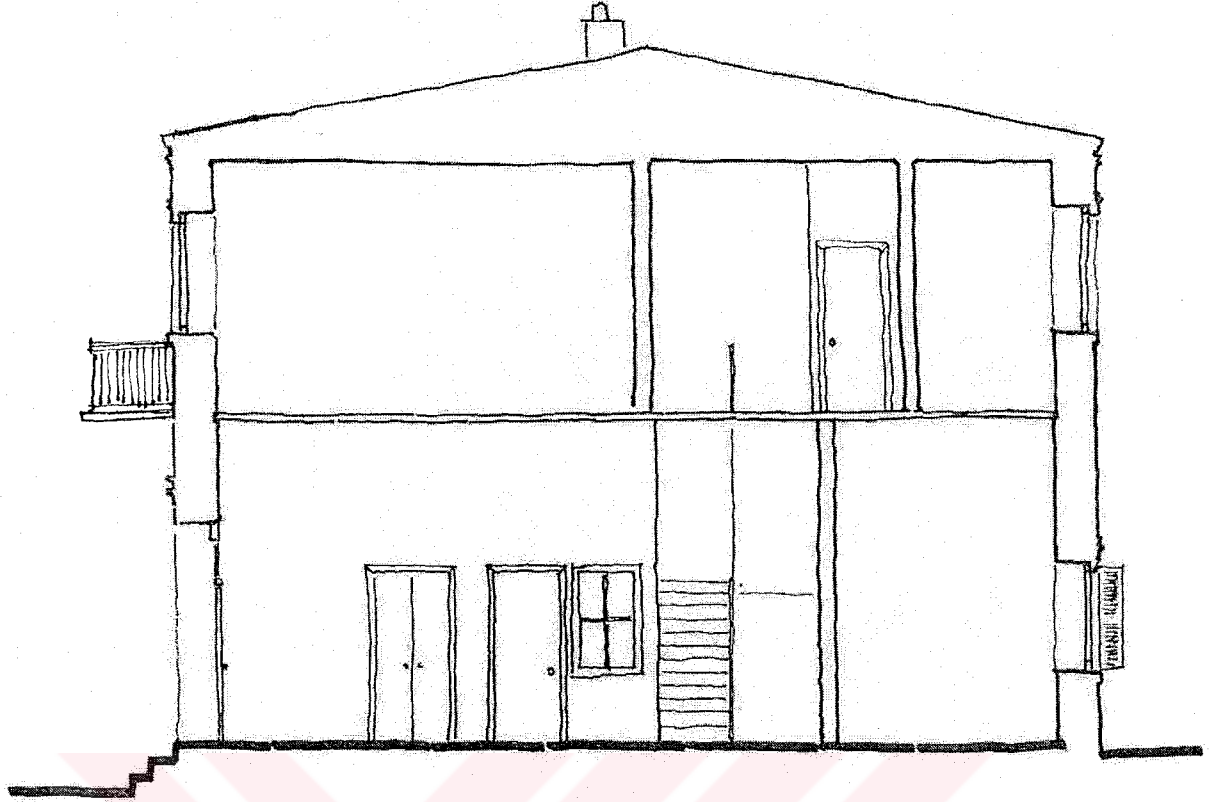
(plan 26-2) giriş kat planı – öl: 1/100

KÜÇÜKDENİZ SAHİL CADDESİ

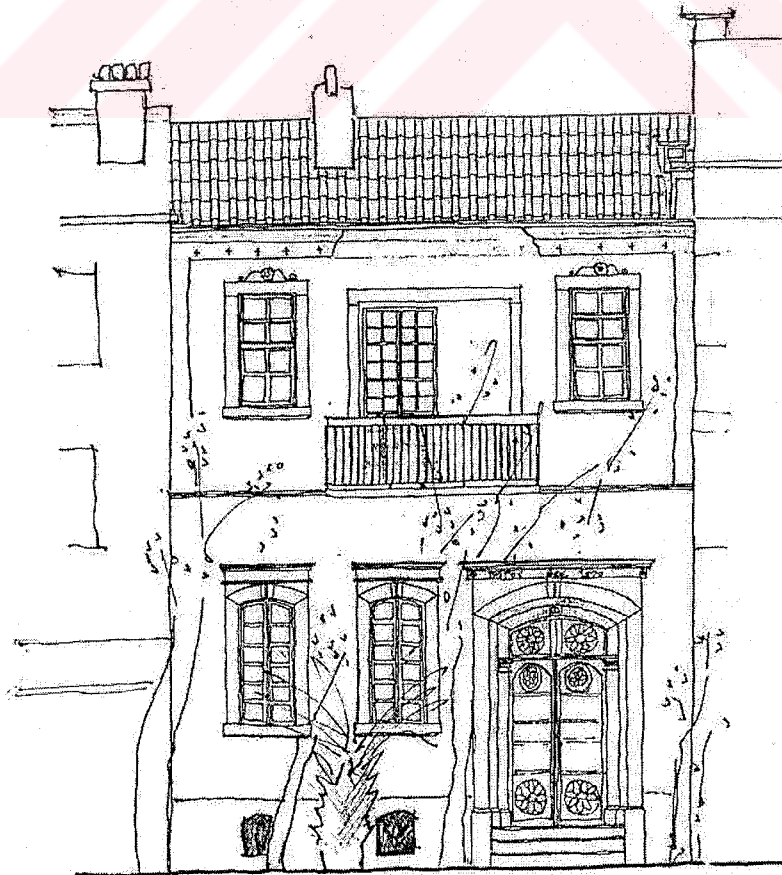

(plan 26-3) üst kat planı – ö: 1/100

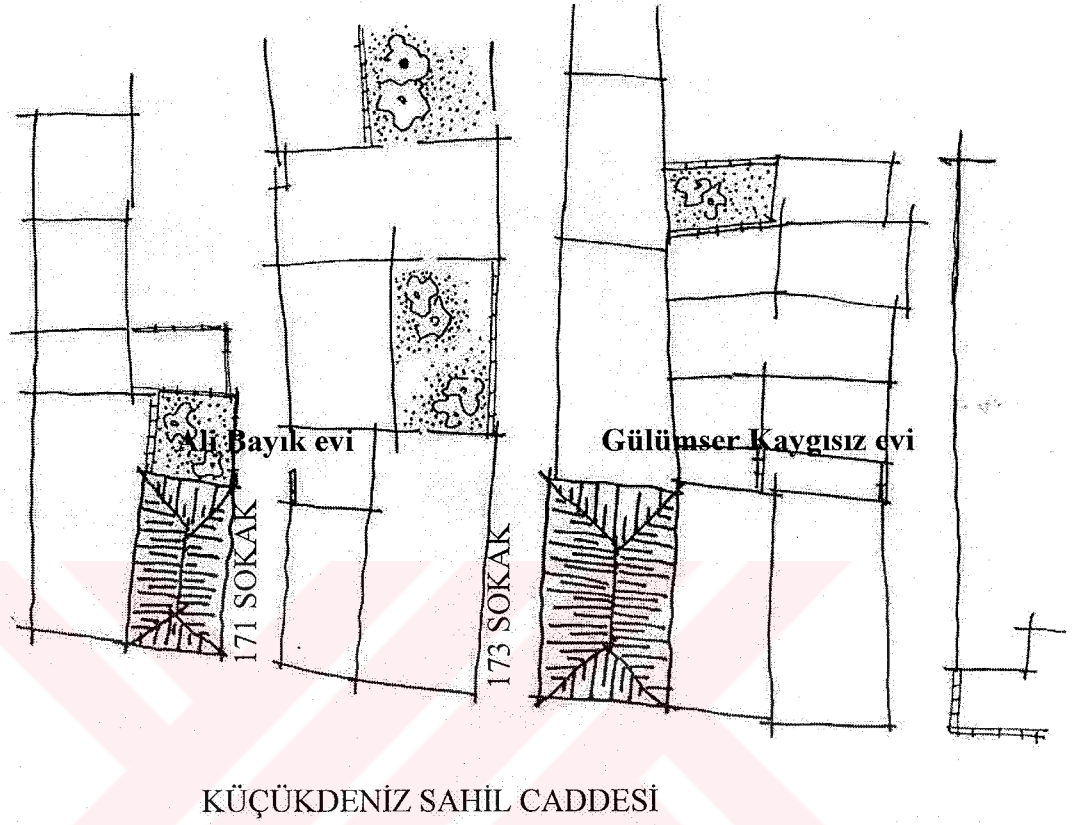
KÜÇÜKDENİZ SAHİL CADDESİ

(kesit 26-1) A.Nihat Dirim Evi Kesiti – ö: 1/100

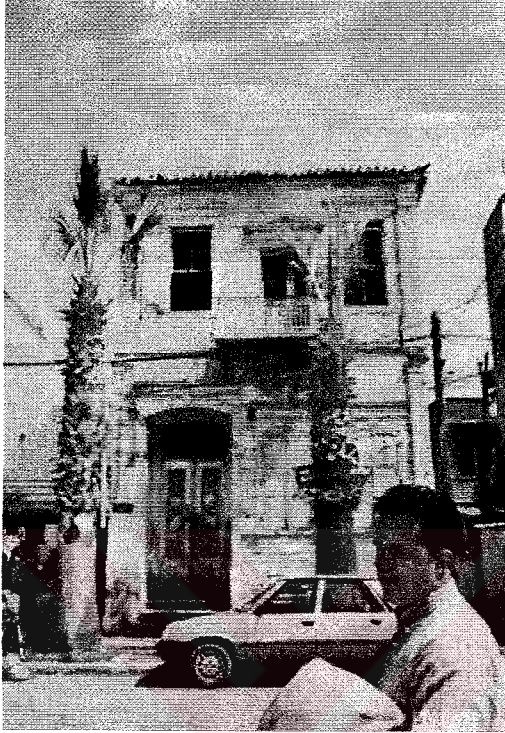
(cephe 26-1) A.Nihat Dirim Evi Cephesi – ö: 1/100

ege denizi

(plan 27-1) vaziyet planı -ö:1/500

Ali Bayık Evi

Mahallesi	:İsmet Paşa Mahallesi
Sokağı	:Küçükdeniz Sahil Caddesi
Tapu kaydı	:22 pafta 130 ada 28 parsel
Kapı no	:76
Kat adedi	:2
Yapılış yılı	:1885

Konut, 1990 yılından bu yana Ali Bayık'a aittir. Ancak yıllardır kullanılmamaktadır.

(fotoğraf 27-1)

(fotoğraf 27-2)

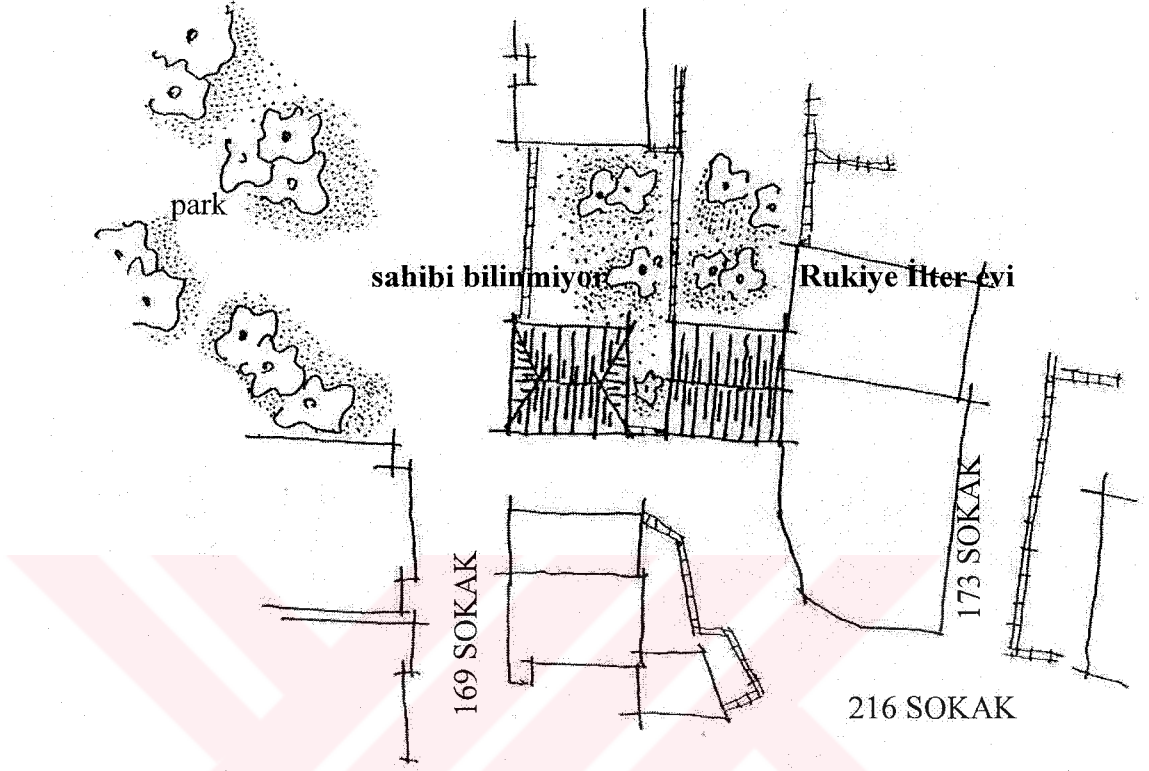
(fotoğtaf 27-3)

Foça'nın en özel binalarından biri olan bina, ne cephesinde ne de planında herhangi bir müdahale görmemiştir. Fakat, içinde yaşanmadığı için gün geçtikçe daha harap olmaktadır. Ayrıca Foça'da az görülen balkonlu konutlara da bir örnektir. Yan pencereden görebildiğimiz kadarıyla konutun bir de ara katı vardır.

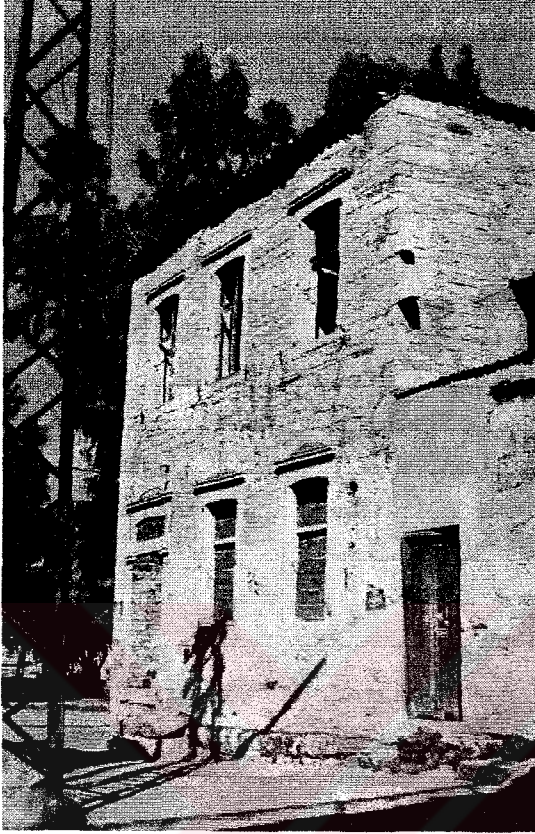
Konutun çok büyük bir arka bahçesi olduğu söylenmekte, fakat günümüzde bahçenin yerine yeni yapılmış bir konut bulunmaktadır.

(cephe 27-1) Ali Bayık Evi Cephesi –  : 1/100

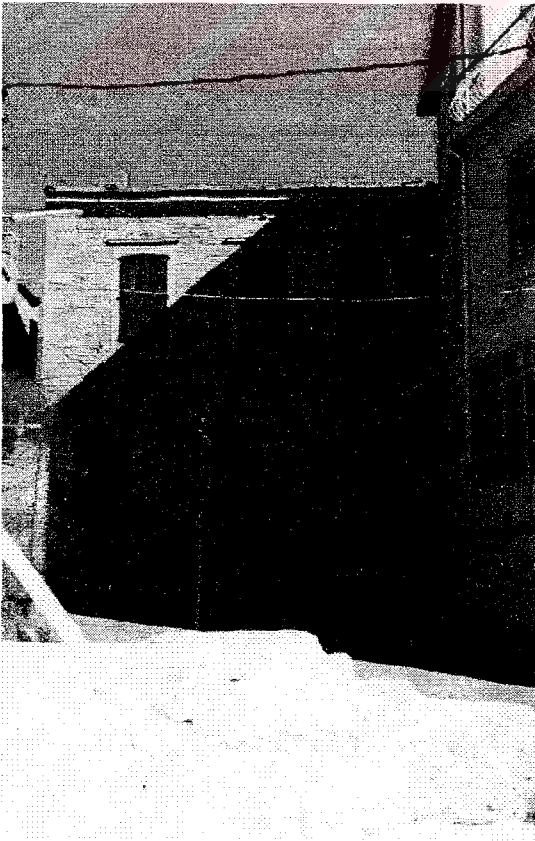
(plan 28-1) vaziyet planı – ö: 1/500

Konutun kime ait olduğu bilinmiyor.

Mahallesi :İsmet Paşa Mahallesi
 Sokağı :171 sokak
 Tapu kaydı :22 pafta
 140 ada
 92 parsel
 Kapı no :20
 Kat adedi :2
 Yapılış yılı :1887

(fotoğraf 28-1)

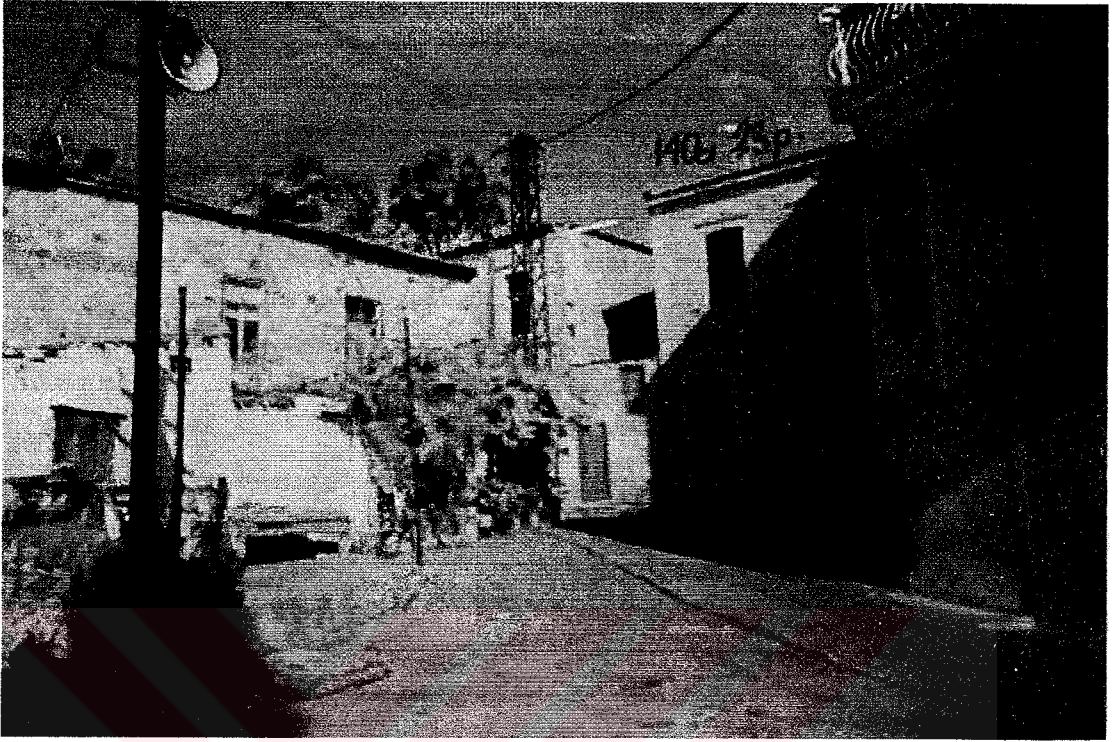

Rukiye İlter Evi

Mahallesi :İsmet Paşa Mahallesi
 Sokağı :171 sokak
 Tapu kaydı :22 pafta
 140 ada
 23 parsel
 Kapı no :20A
 Kat adedi :2
 Yapılış yılı :1887

Konut, 1985 yılından bu yana Rukiye İlter'e aittir.

(fotoğraf 28-2)

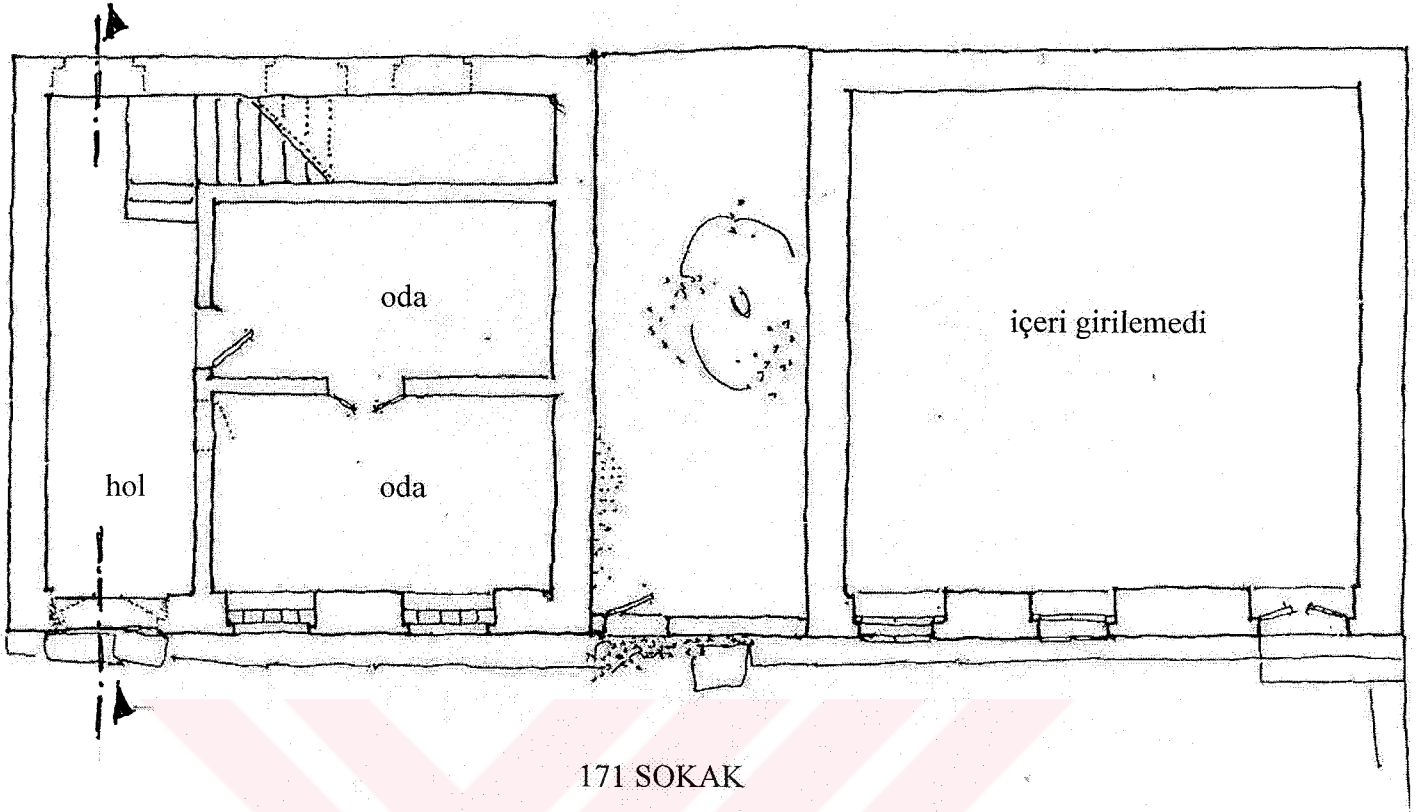
(fotoğraf 28-3)

Rukiye İlder evi, askeri bir şahsa ait olduğu için içeri girilememiştir. Ancak cepheden görüldüğü kadarıyla başarılı bir restorasyon çalışması yapılmıştır. Cephede ince yonu taş kullanılmıştır. Üst fotoğrafta görülen kapı, üst kata doğrudan çıkış için kullanılmaktadır. Diğer kapı ise alt katta bulunan oturma odasına açılmaktadır.

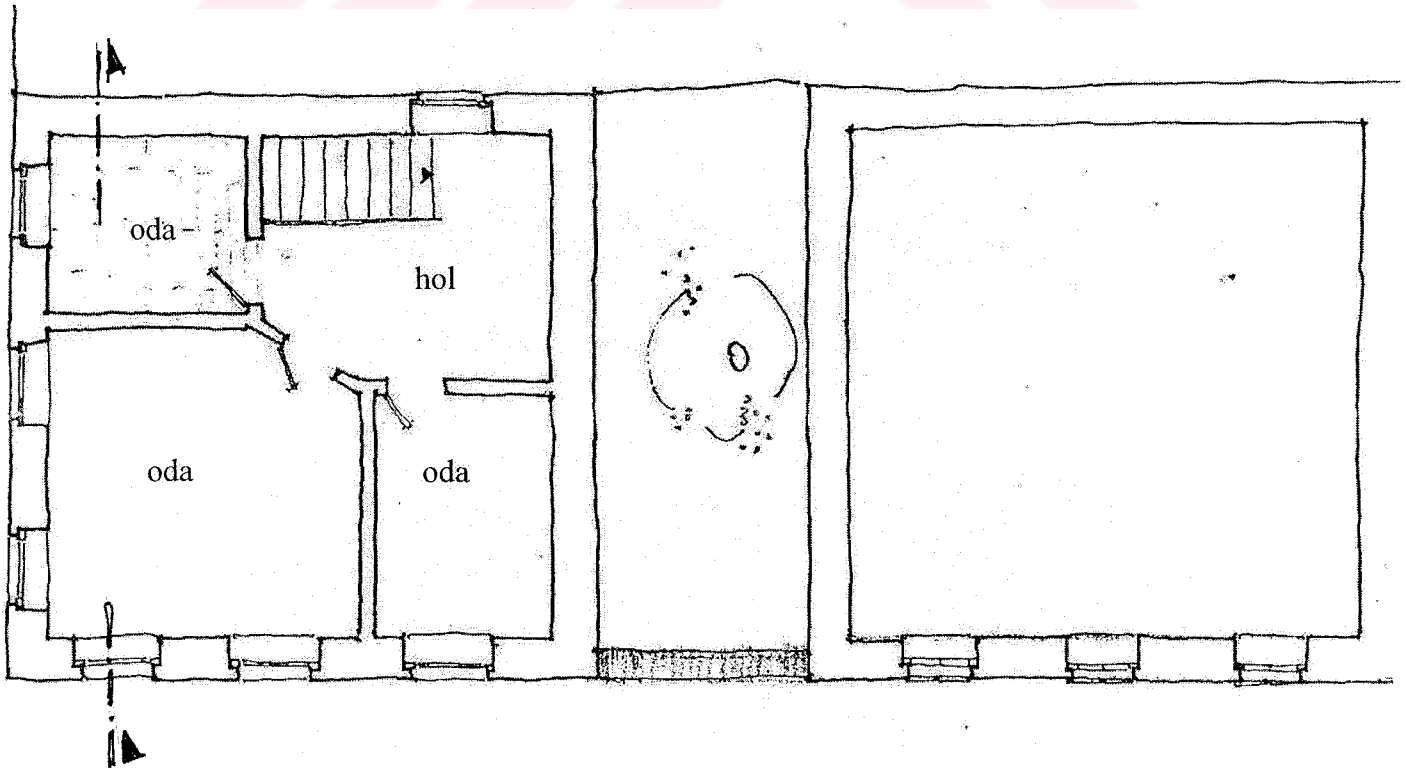
Düz lentolu pencereleri vardır. Yine alt kat pencere kepenkleri saç, üst katlarınkiler ise ahşaptır.

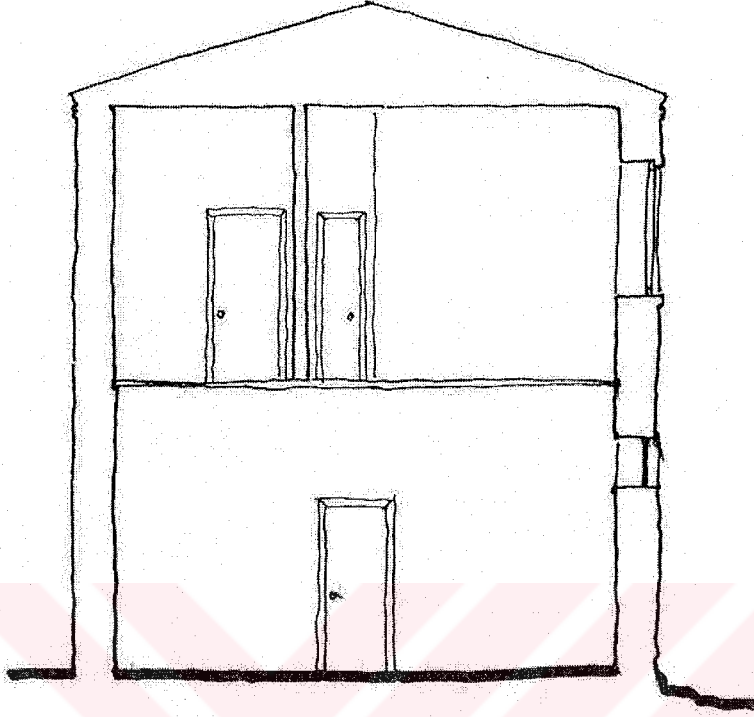
Çatı restorasyon sonrası marsilya kiremiti ile kaplanmıştır.

Diğer konut ise harabe diyebileceğimiz bir durumdadır. Kapı ve pencereleri harap olmuş ve içleri tuğla örülmüştür.

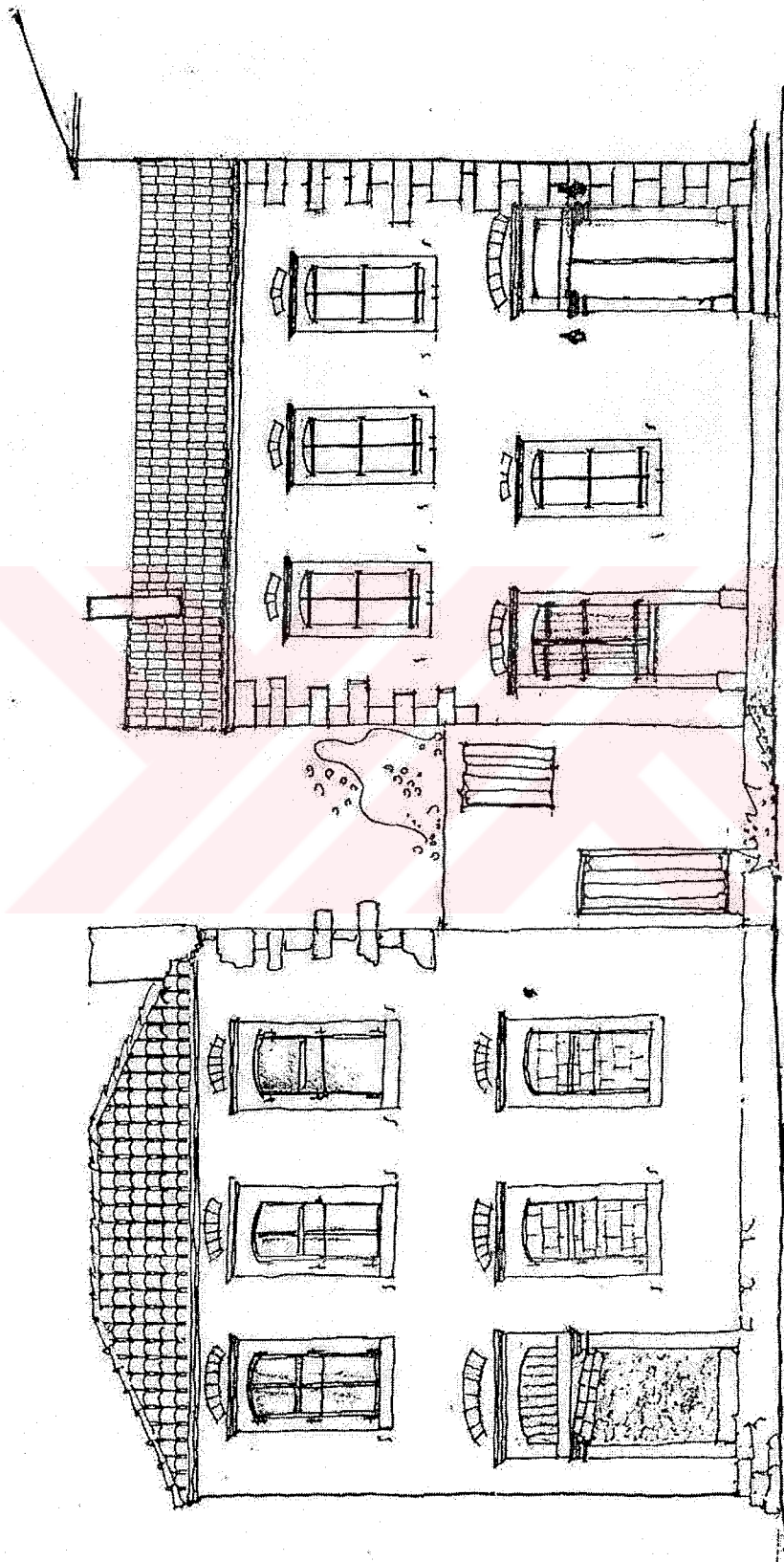

(plan 28-2) Giriş kat planları – ö: 1/100

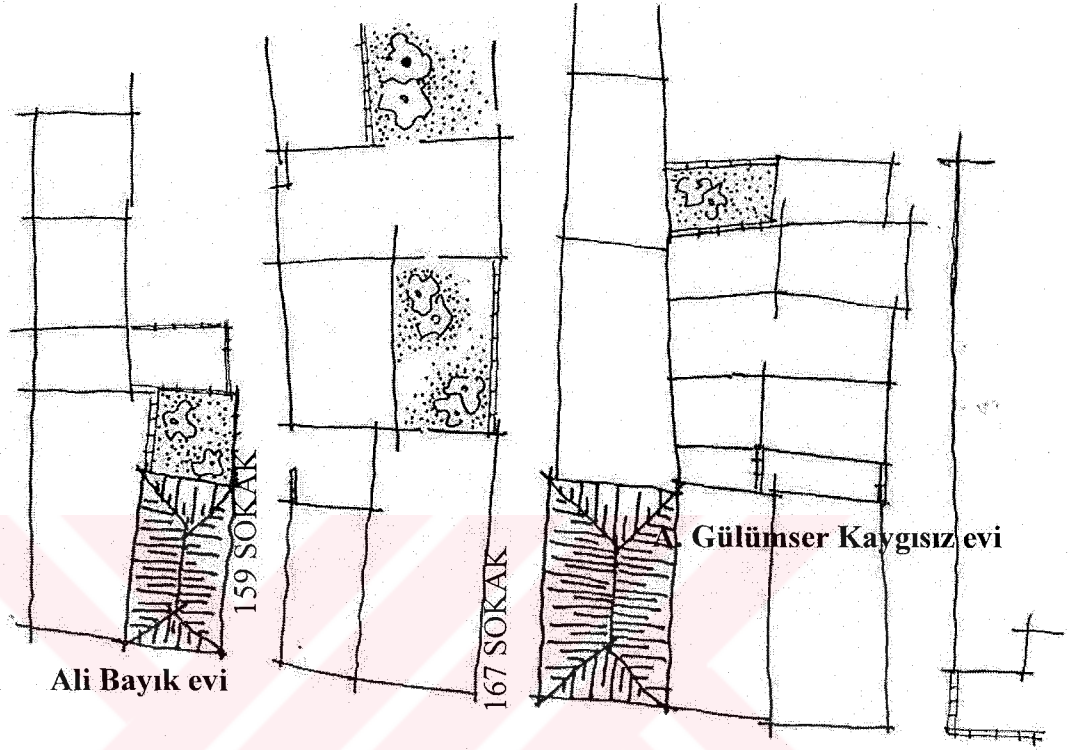

(kesit 28-1) Sahibi Bilinmeyen Evin Kesiti – ö: 1/100

(cephē 28-1) cepheleler -- ö: 1/100

Ali Bayık evi

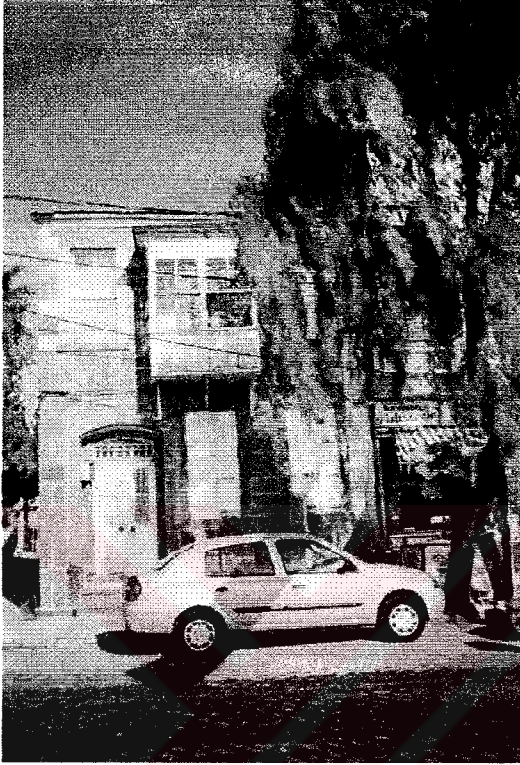
Gülümser Kaygısız evi

KÜÇÜKDENİZ SAHİLİ CADDESİ

ege denizi

(plan 29-1) vaziyet planı -- ö: 1/500

Asiye Gülümser Kaygısız Evi

Mahallesi	:İsmet Paşa Mahallesi
Sokağı	:Küçükdeniz Sahil Caddesi
Tapu kaydı	:22 pafta 131 ada 1 parsel
Kapı no	:94
Kat adedi	:2
Yapılış yılı	: -

Konut, 1980 yılından bu yana Asiye Gülümser Kaygısız'a aittir.

(fotoğraf 29-1)

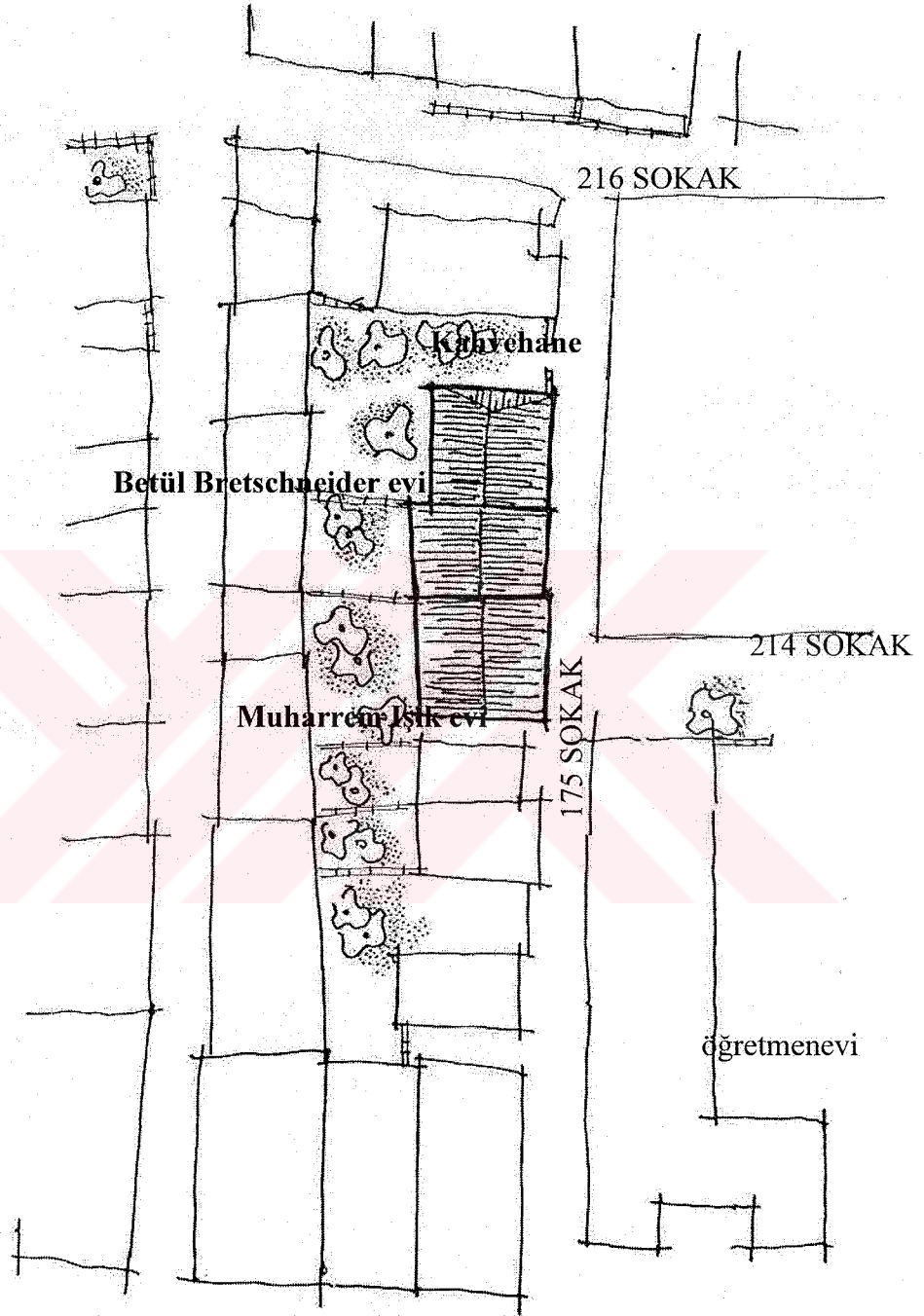
Konutta Foça evlerinde pek rastlanmayan bir özellik olan çıkma vardır. Birkaç konutta balkon bulunmasına karşın, çıkması olan tek konut budur.

Foça evlerinin genel özelliği olan alt katta saç kepenk kullanımı burada da görülmektedir.

Evin çatısı onarım görmüştür. Onarım sonrası marsilya kiremiti ile kaplanmıştır.

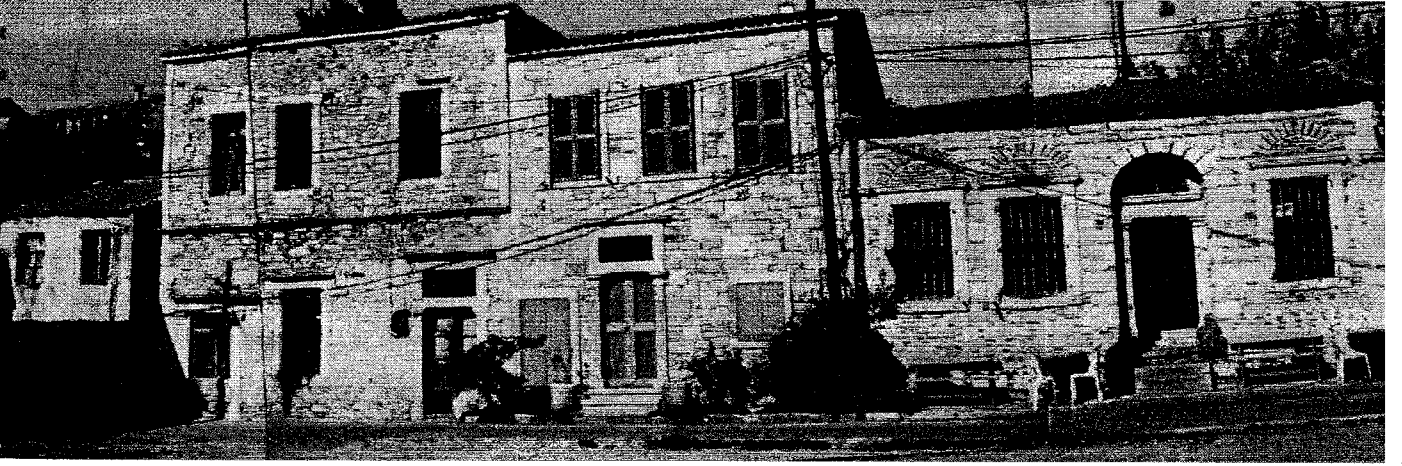

(cephe 29-1) Asliye Gülümser Kaygısız Evi Cephesi – ö: 1/100

KÜÇÜKDENİZ SAHİL CADDESİ

(plan 30-1) vaziyet planı – ö: 1/500

(fotoğraf 30-1)

Muharrem İrik Evi

Mahallesi : İsmet Paşa Mahallesi

Sokağı : 175 sokak

Tapu kaydı : 22 pafta

75 ada

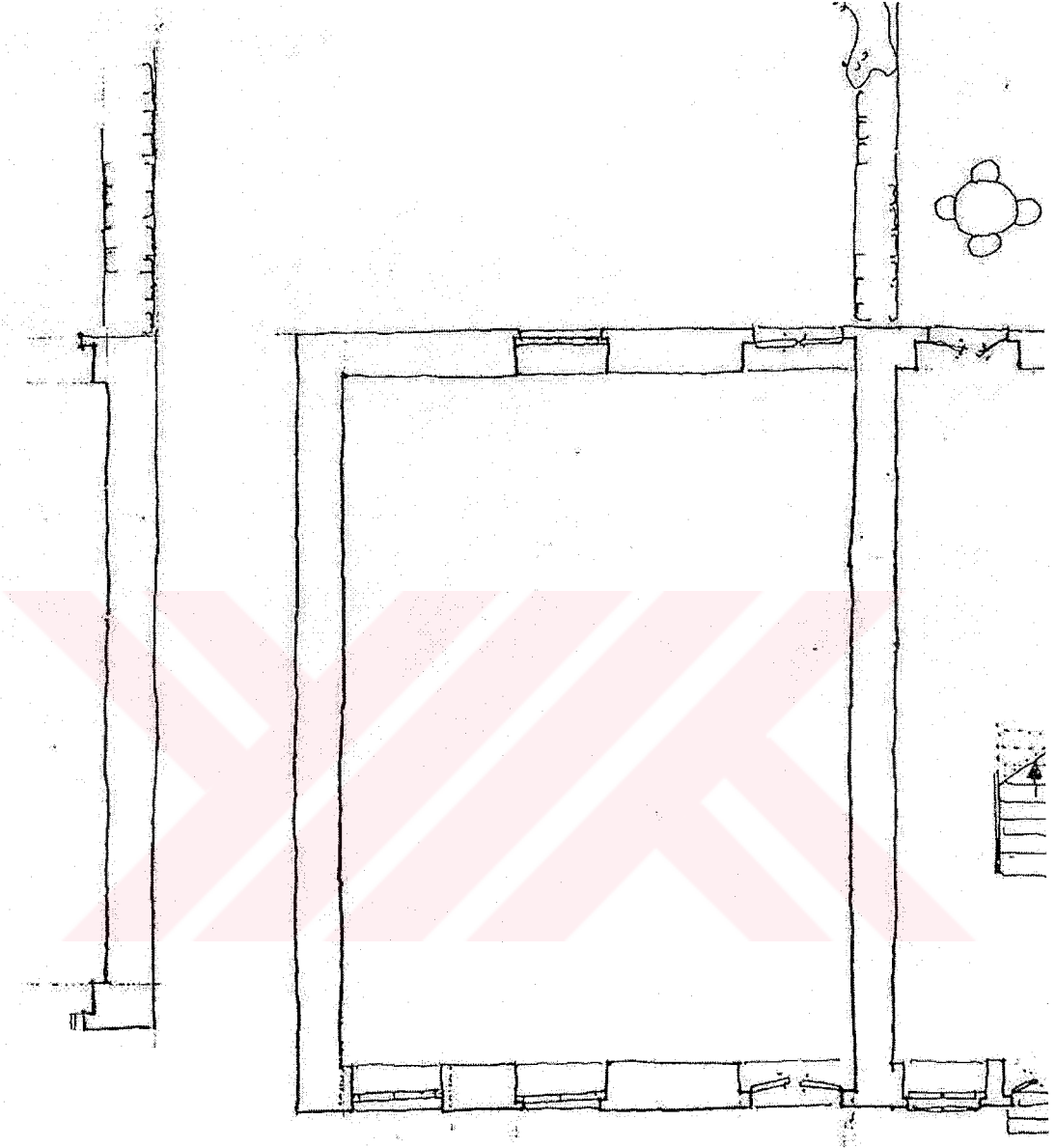
10 parsel

Kapı no : 9

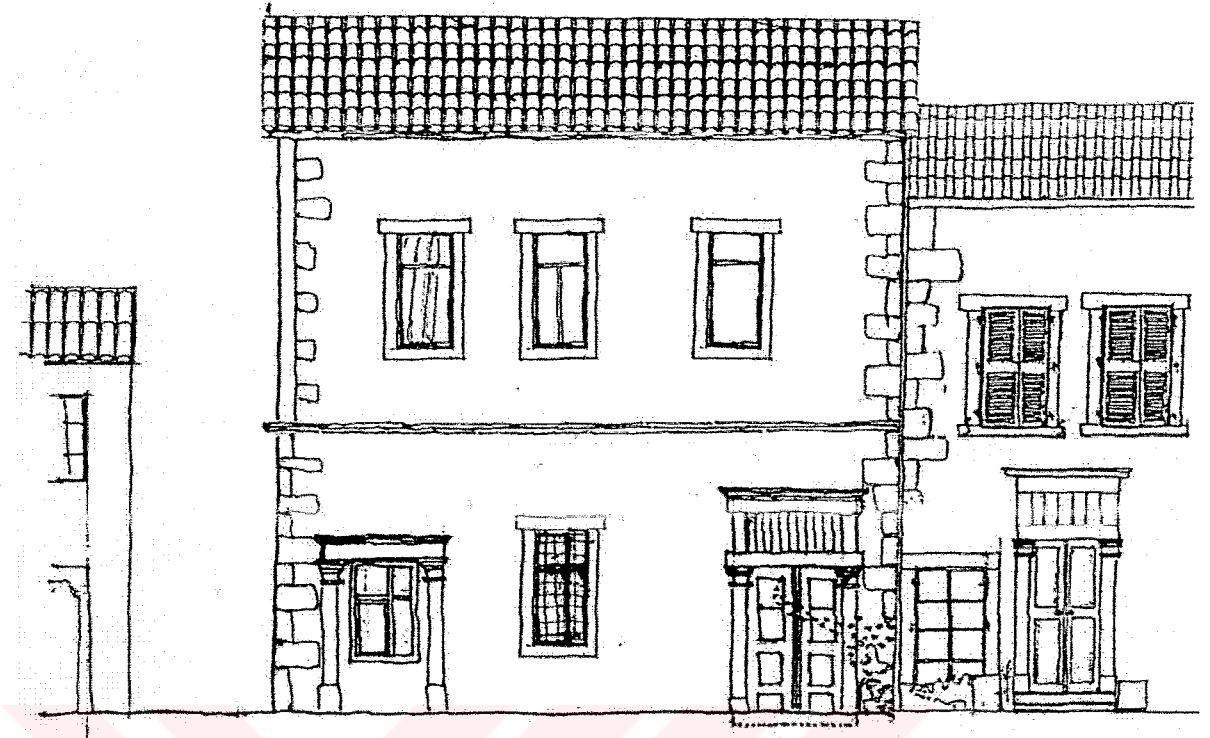
Kat adedi : 2

Yapılış yılı : -

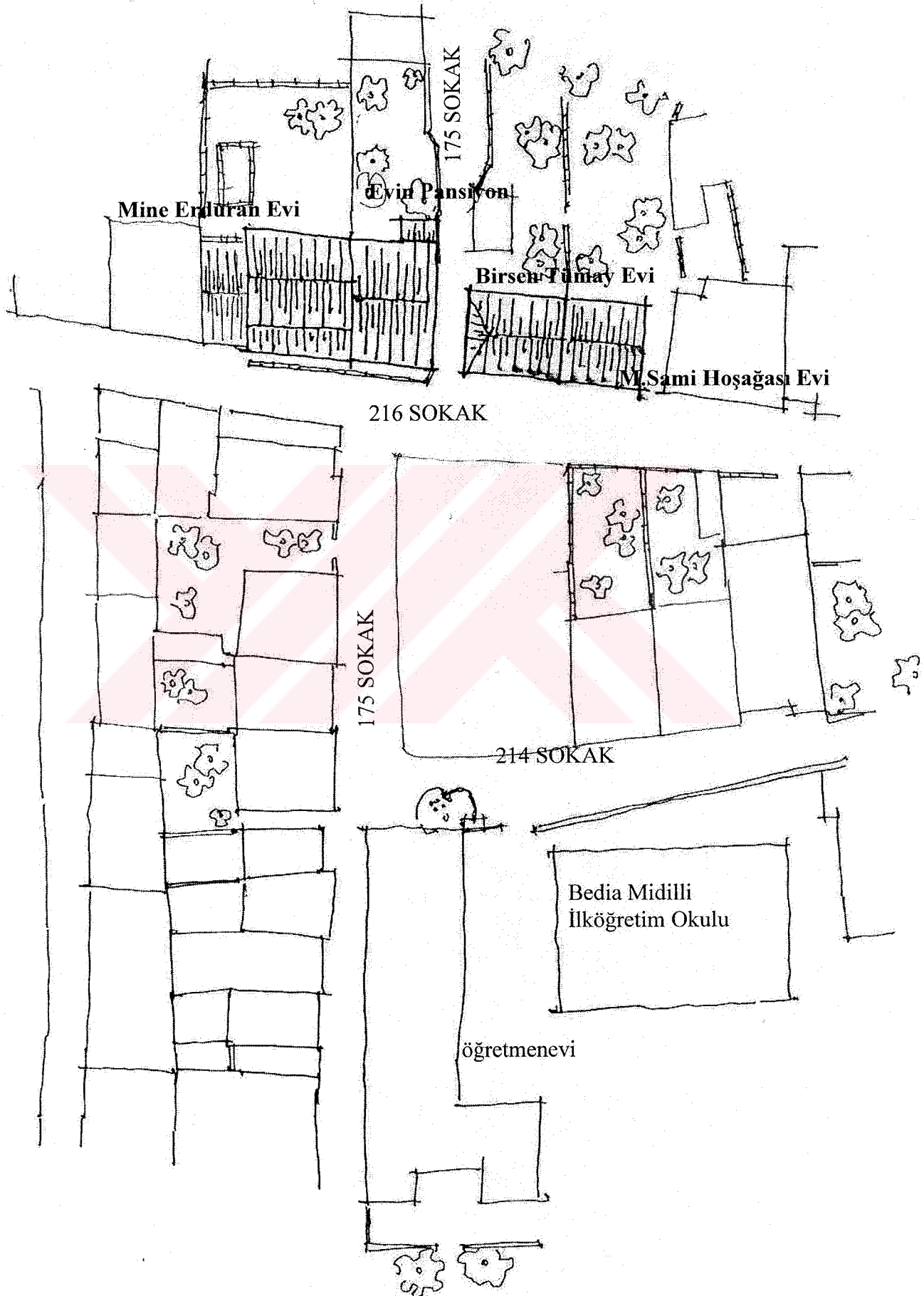
Konut, 1968 yılından bu yana Muharrem İrik'e aittir.

(plan 30-2) Muharrem İrik Evi Planı – ö: 1/100

(cephe 30-1) Muharrem İrik Evi Cephesi – ö: 1/100

Evin Pansiyon

(fotoğraf 31-1)

Mahallesi : İsmet Paşa Mahallesi

Sokağı : 316 sokak

Tapu kaydı : 22 pafta

147 ada

4 parsel

Kapı no : 40

Kat adedi : 2

Yapılış yılı : 1878

Konut, 1968 yılından bu yana Makbule Selçuk'a aittir. Konut, pansiyon olarak kullanılmaktadır.

(fotoğraf 31-2)

(fotoğraf 31-3)

Birsen Tümay Evi

Mahallesi :Fevzi Paşa Mahallesi

Sokağı :216 sokak

Tapu kaydı :22 pafta

78 ada

1 parsel

Kapı no :38

Kat adedi :2

Yapılış yılı : -

Konut, 1972 yılından bu yana Birsen Tümay'a aittir.

Mehmet Sami Hoşagası Evi

Mahallesi :Fevzi Paşa Mahallesi

Sokağı :216 sokak

Tapu kaydı :22 pafta

78 ada

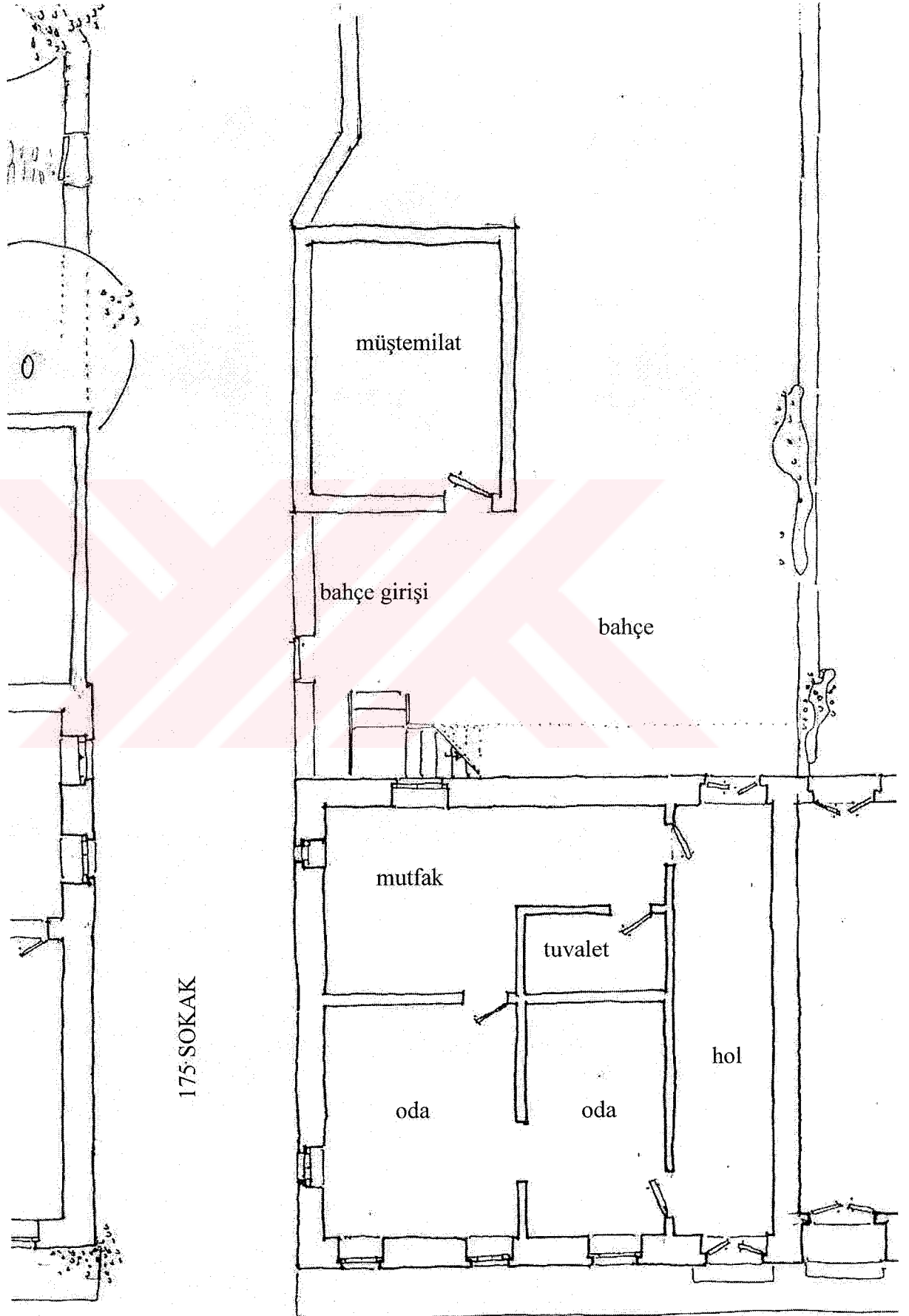
1 parsel

Kapı no :36

Kat adedi :2

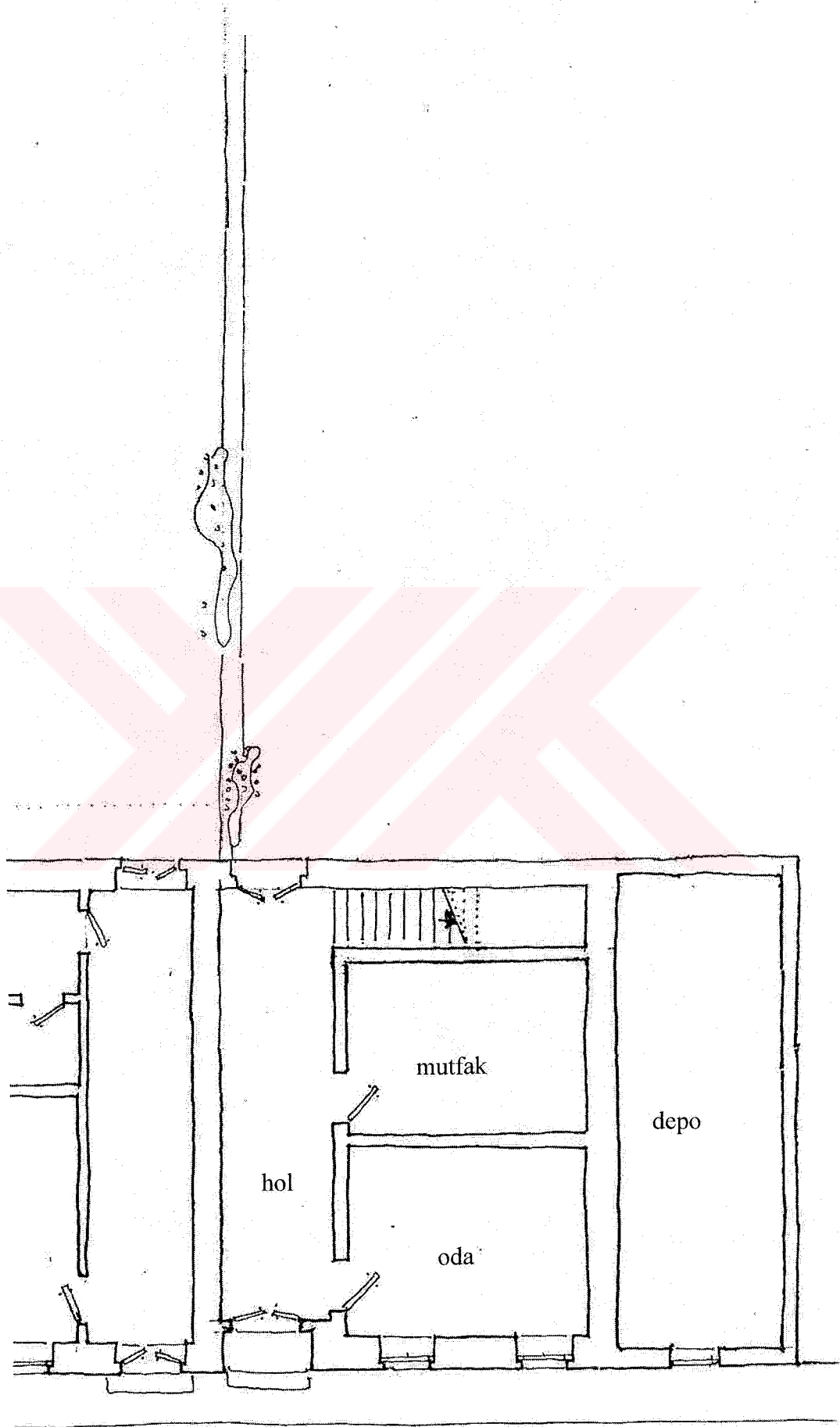
Yapılış yılı : -

Konut, 1998 yılından bu yana Mehmet Sami Hoşagası'na aittir.

216 SOKAK

(plan31-4) Birsen Tümay Evi Planı – ö: 1/100

216 SOKAK

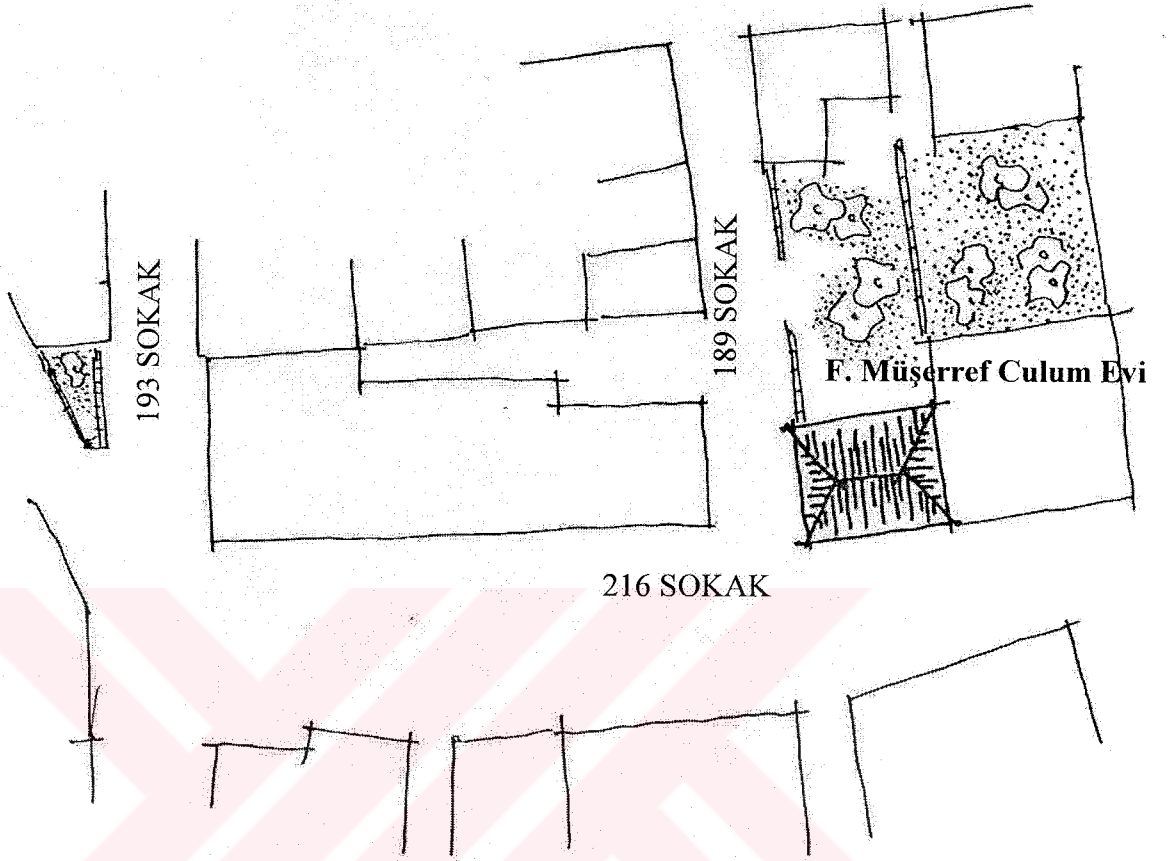
(plan31-5) M.Sami Hoşagaşı Evi Planı – ö: 1/100

(cephes 31-1) Evin Pansiyon Cephesi - ö: 1/100

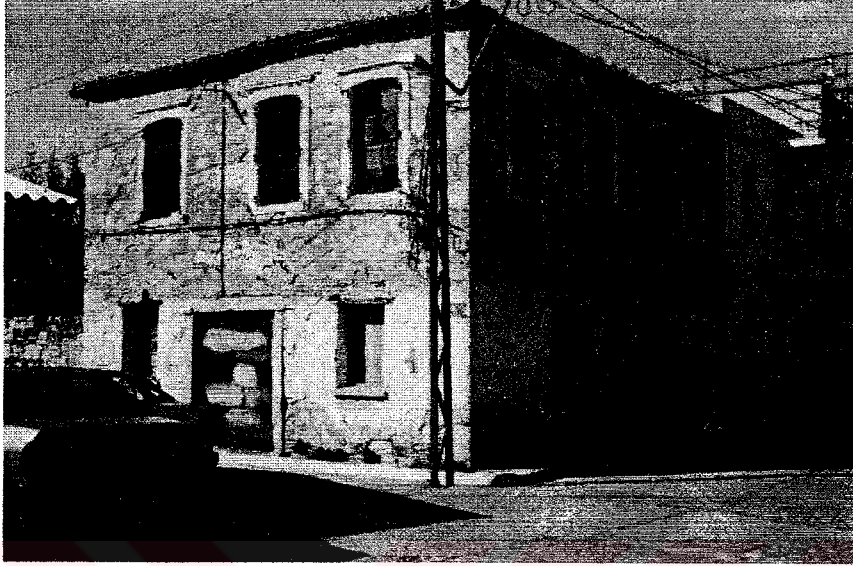

(cephe 31-2) Birsen Tümay, M. Sami Hoşbaş Evleri Cepheleri – ö: 1/100

(plan 32-1) Vaziyet Planı – ö: 1/500

Fatma Müşerref Culum Evi

(fotoğraf 32-1)

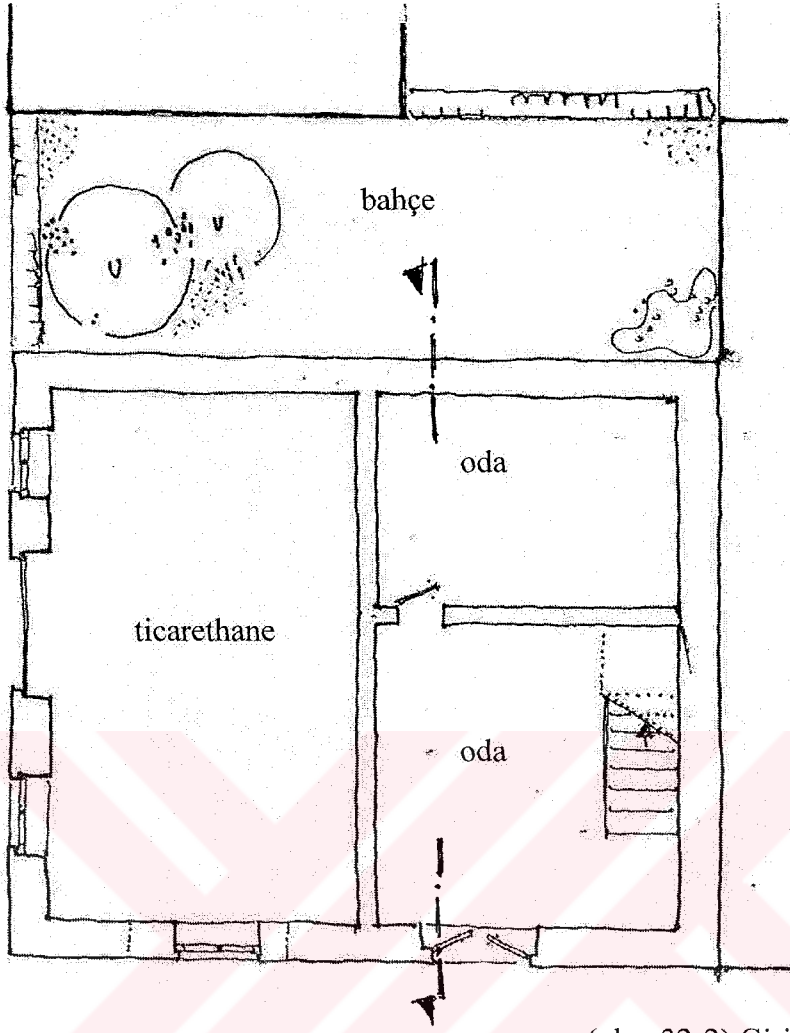

Mahallesi	:Fevzi Paşa Mahallesi
Sokağı	:216 sokak
Tapu kaydı	:14 pafta
	94 ada
	4 parsel
Kapı no	:1
Kat adedi	:2
Yapılış yılı	: -

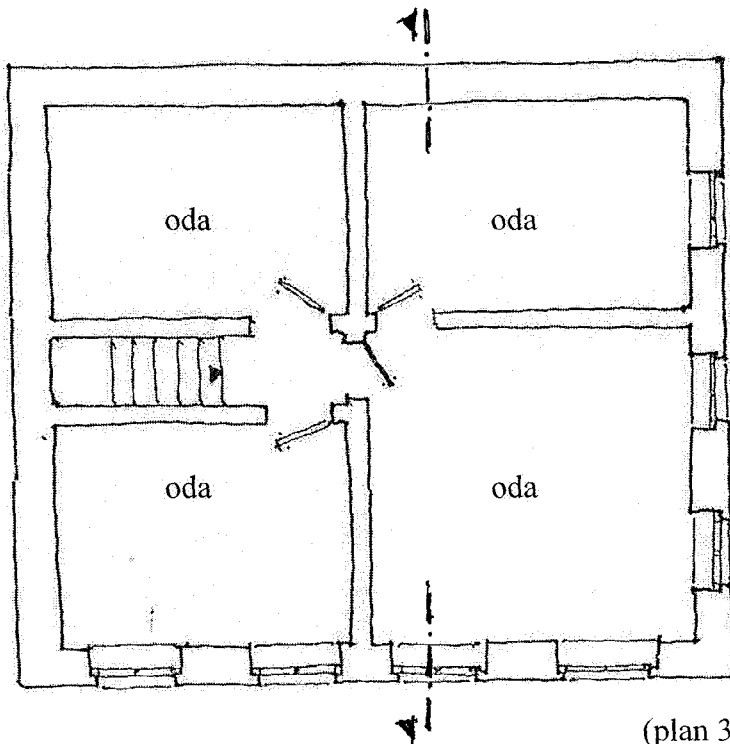
Konut, 1993 yılından bu yana Fatma Müşerref Culum'a aittir.

Konutun alt katı ticari amaçla kullanılmıştır. Ancak uzun süredir bina boştur.

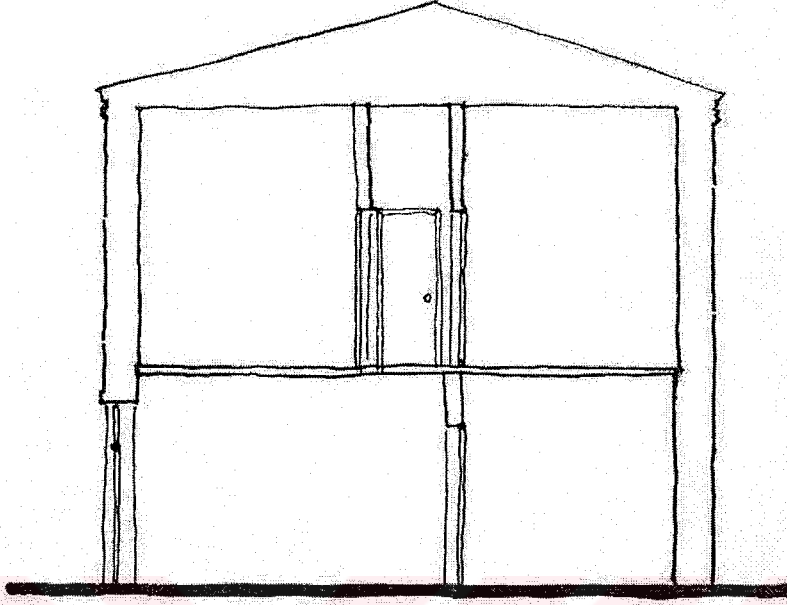
(fotoğraf 32-2)

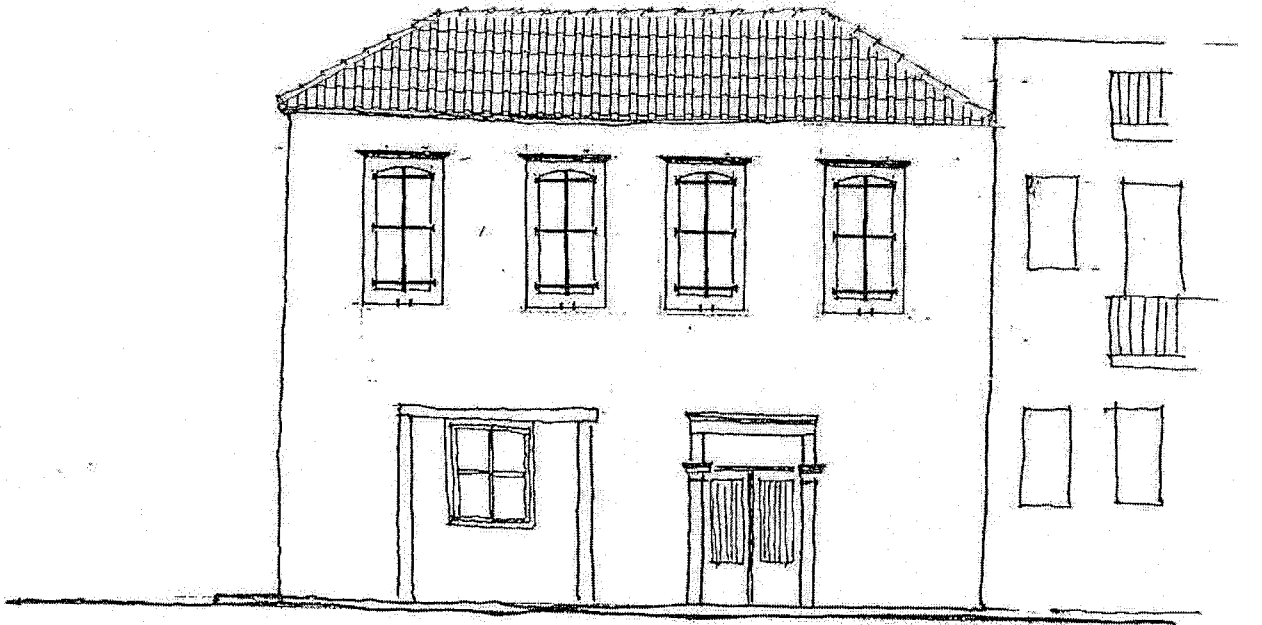
(plan 32-2) Giriş kat planı - öl: 1/100

(plan 32-3) Üst kat planı - öl: 1/100

(kesit 32-1) F. Müşerref Culum Evi Kesiti – ö. 1/100

(cephe 32-1) F. Müşerref Culum Evi Cephesi – ö. 1/100

Hasan Şafak Evi

(fotoğraf 33-1)

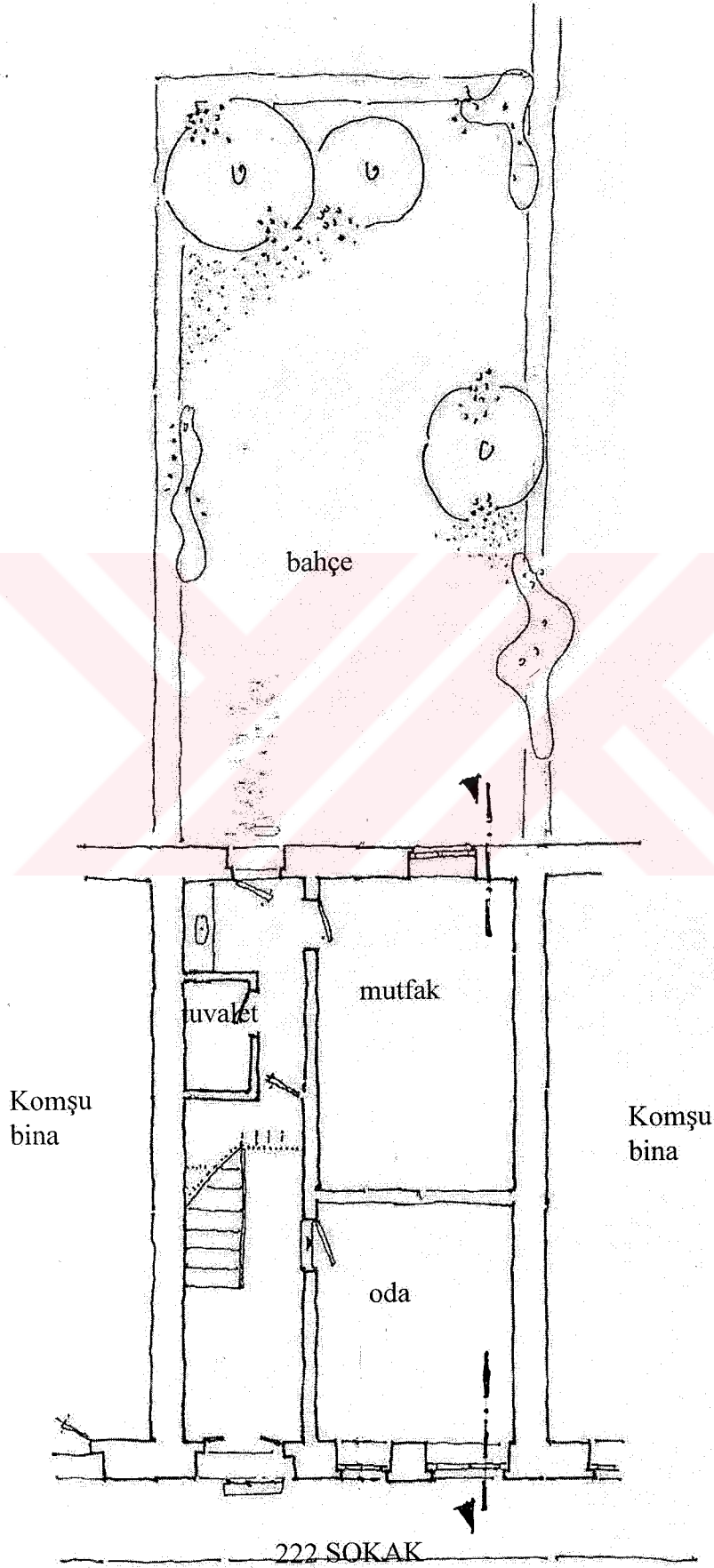
Mahallesi	:Fevzi Paşa Mahallesi
Sokağı	:222 sokak
Tapu kaydı	:14 pafta
	81 ada
	29 parsel
Kapı no	:3
Kat adedi	:2
Yapılış yılı	:1900

Konut, 1968 yılından bu yana Hasan Şafak'a aittir.

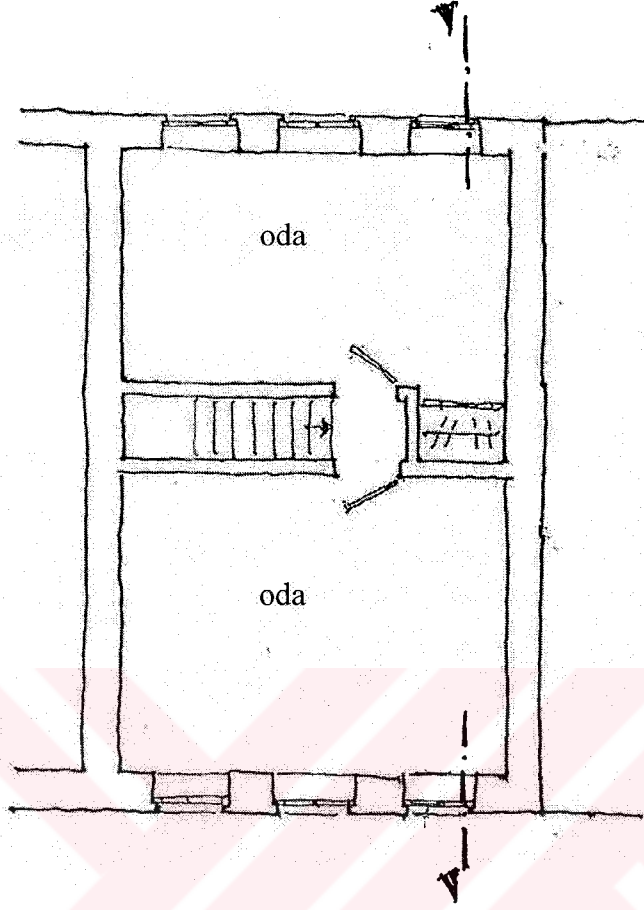
(fotoğraf 33-2)

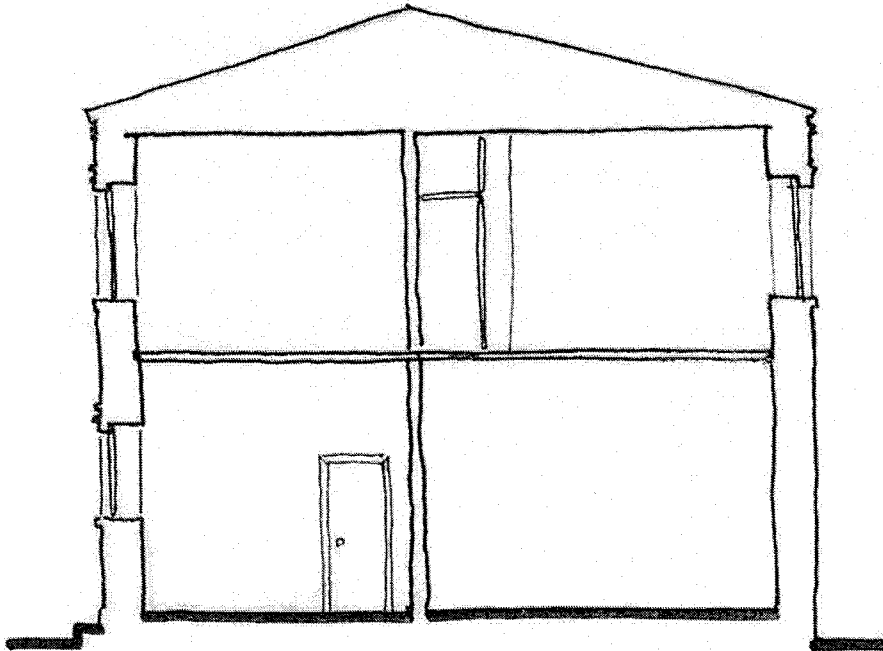
222 sokak genel görünümü

(plan 33-1) Giriş kat planı – öl: 1/100

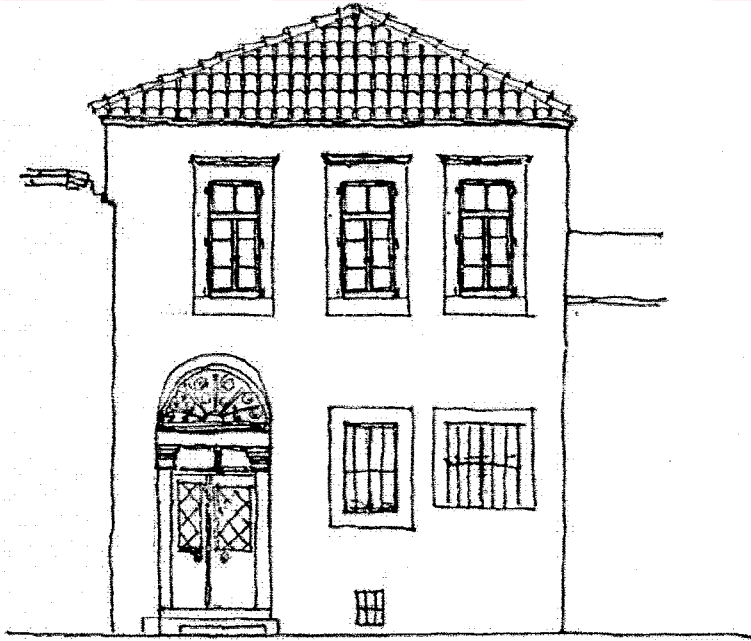
(plan 33-2) Üst kat planı – ö: 1/100

(kesit 33-1) Hasan Şafak Evi Kesiti – ö: 1/100

(fotoğraf 33-3) 222 sokak genel görünümü

(cephe 33-1) Hasan Şafak Evi Cephesi – ö: 1/100

4.2.4 İki Katlı Orta Hollü Konutlar

Foça'da diğerlerine oranla daha az görülen bir konut tipidir. Diğer konutlara göre daha büyük plan şemasına sahip olan bu tiplerde, altı ya da sekiz oda bulunabilmektedir. Alt kata holün her iki yanında ikişer oda bulunmaktadır. Üst katlarda ise oda sayısı üç ya da dört olabilmektedir. Alt kattaki odalardan arkada olanı mutfak olarak kullanılan konutlarda sonradan eklenmiş tuvaletler bulunmaktadır.

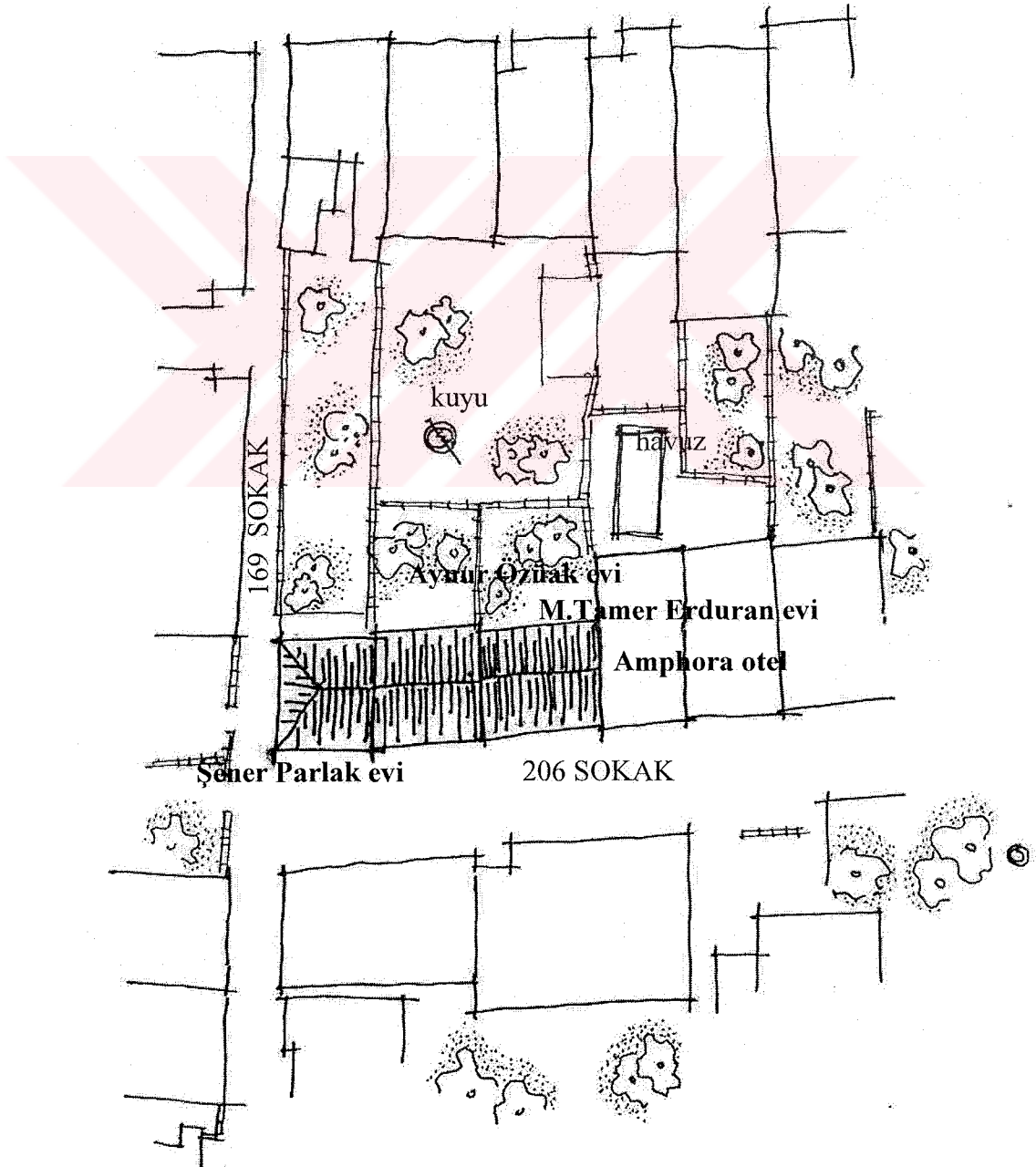
Simetri tek bir örnek dışında görülmemektedir.

Bu tip konutların çoğunlukla köşe konut olması da dikkati çeken bir unsurdur.

ege denizi

KÜÇÜKDENİZ SAHİL CADDESİ

(plan 34-1) vaziyet planı – ö: 1/500

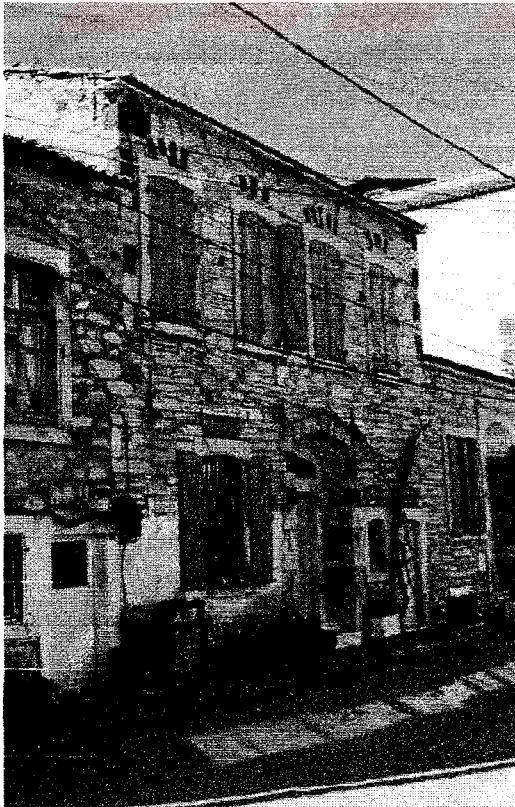
Şener Parlak Evi

(fotoğraf 34-1)

Mahallesi :İsmet Paşa Mahallesi
 Sokağı :206 sokak
 Tapu kaydı :22 pafta
 131 ada
 9 parsel

Aynur Özüak Evi

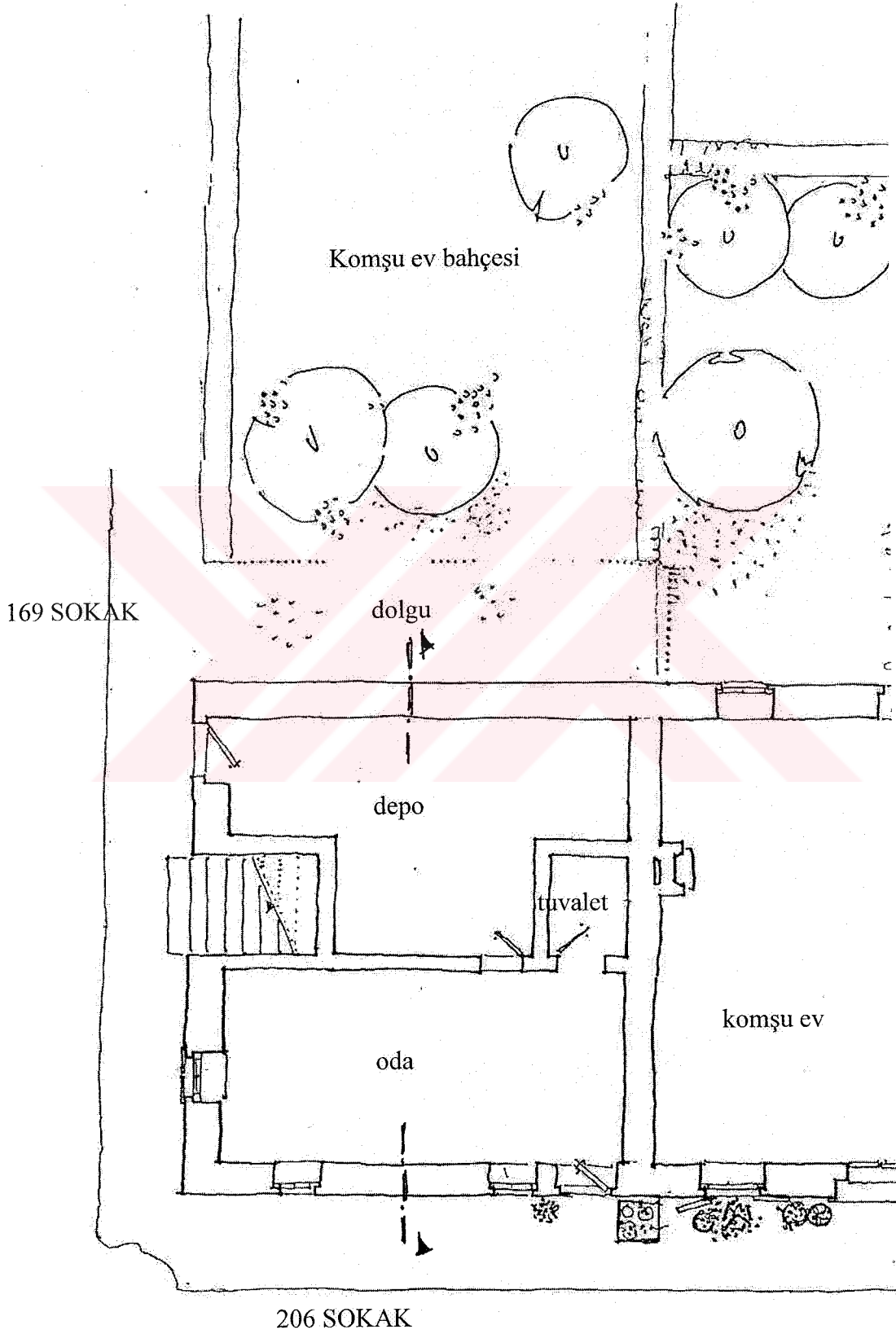

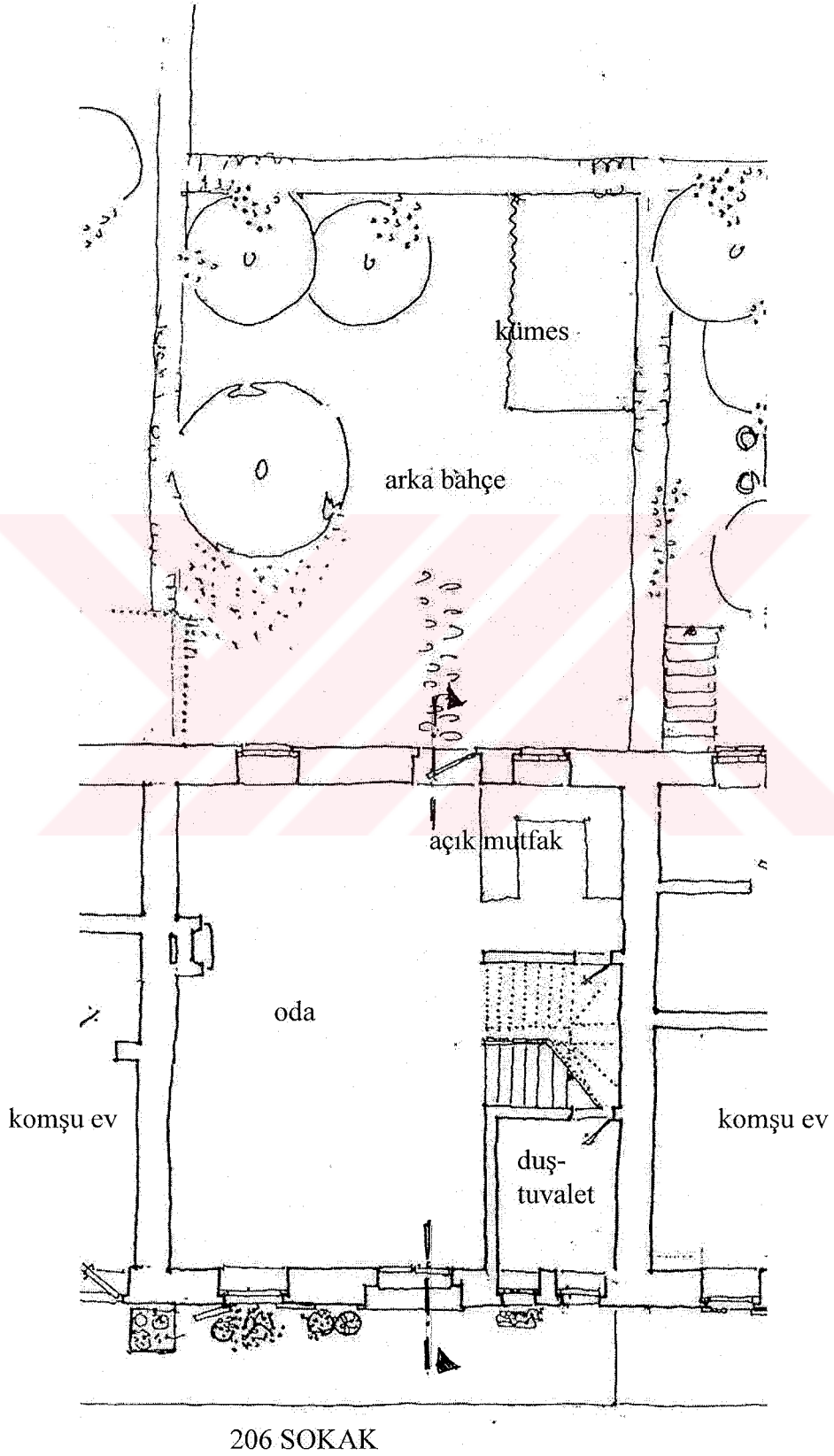
(fotoğraf 34-2)

Kapı no :1
 Kat adedi :2
 Yapılış yılı :1907
 Konut, 2001 yılından bu yana Şener Parlak'a aittir.

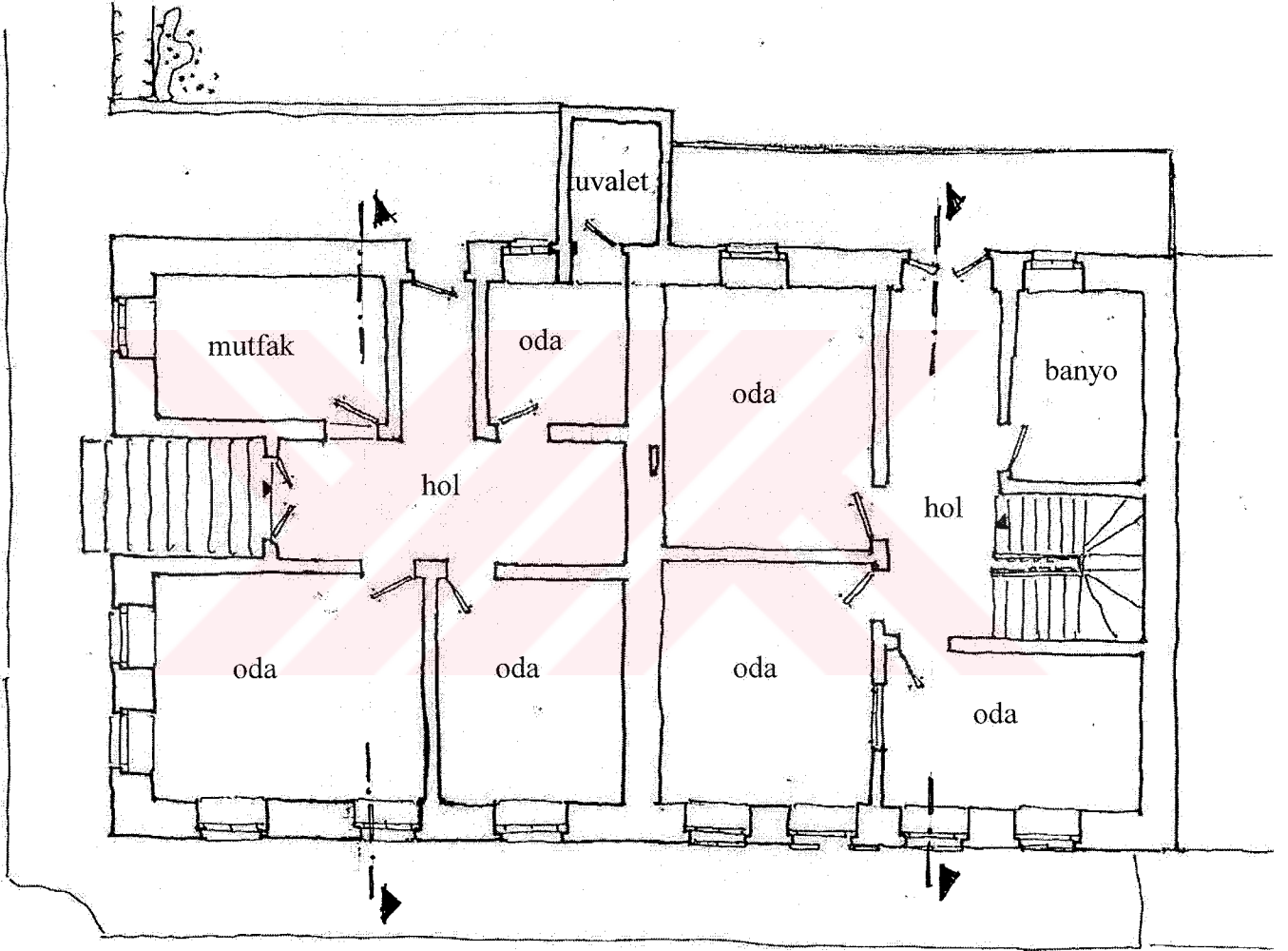
Mahallesi :İsmet Paşa Mahallesi
 Sokağı :206 sokak
 Tapu kaydı :22 pafta
 131 ada
 8 parsel

Kapı no :3
 Kat adedi :2
 Yapılış yılı :1891
 Konut, 1968 yılından bu yana Aynur Özüak'a aittir.

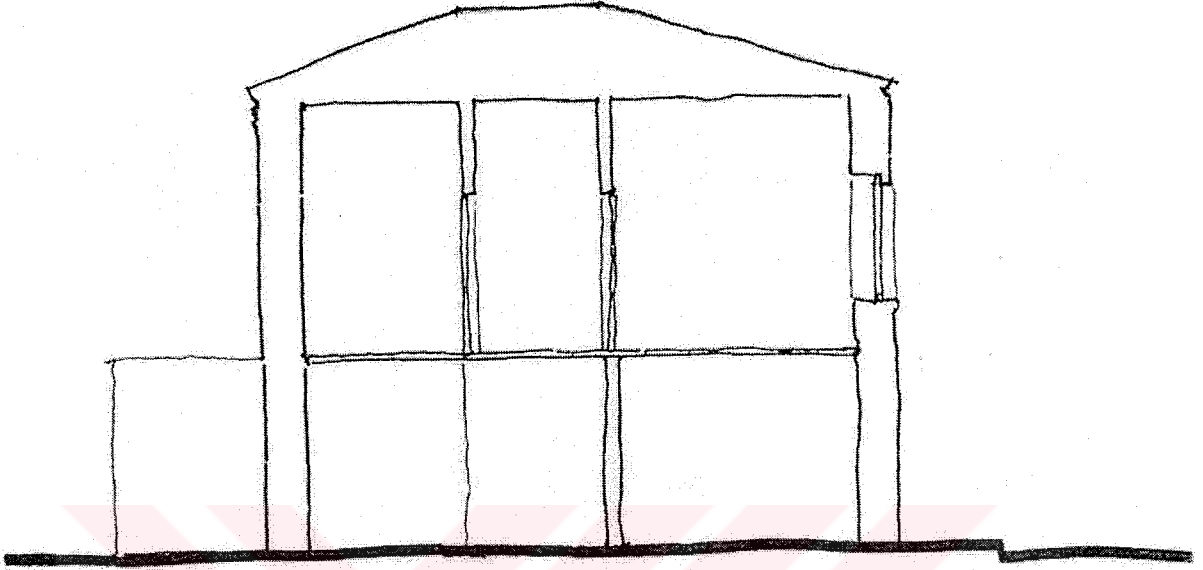

(plan 34-3) Aynur Özüak evi giriş kat planı – öl: 1/10

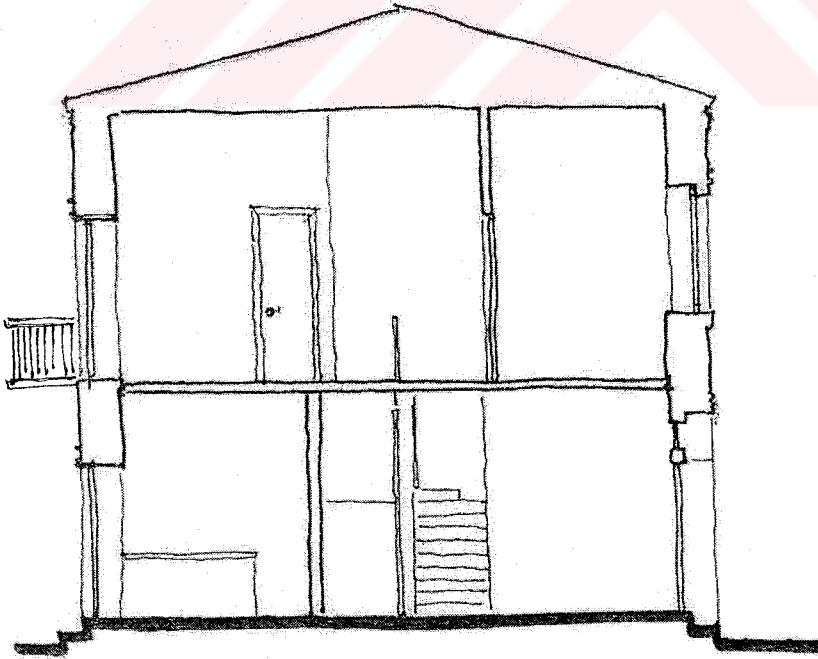

206 SOKAK

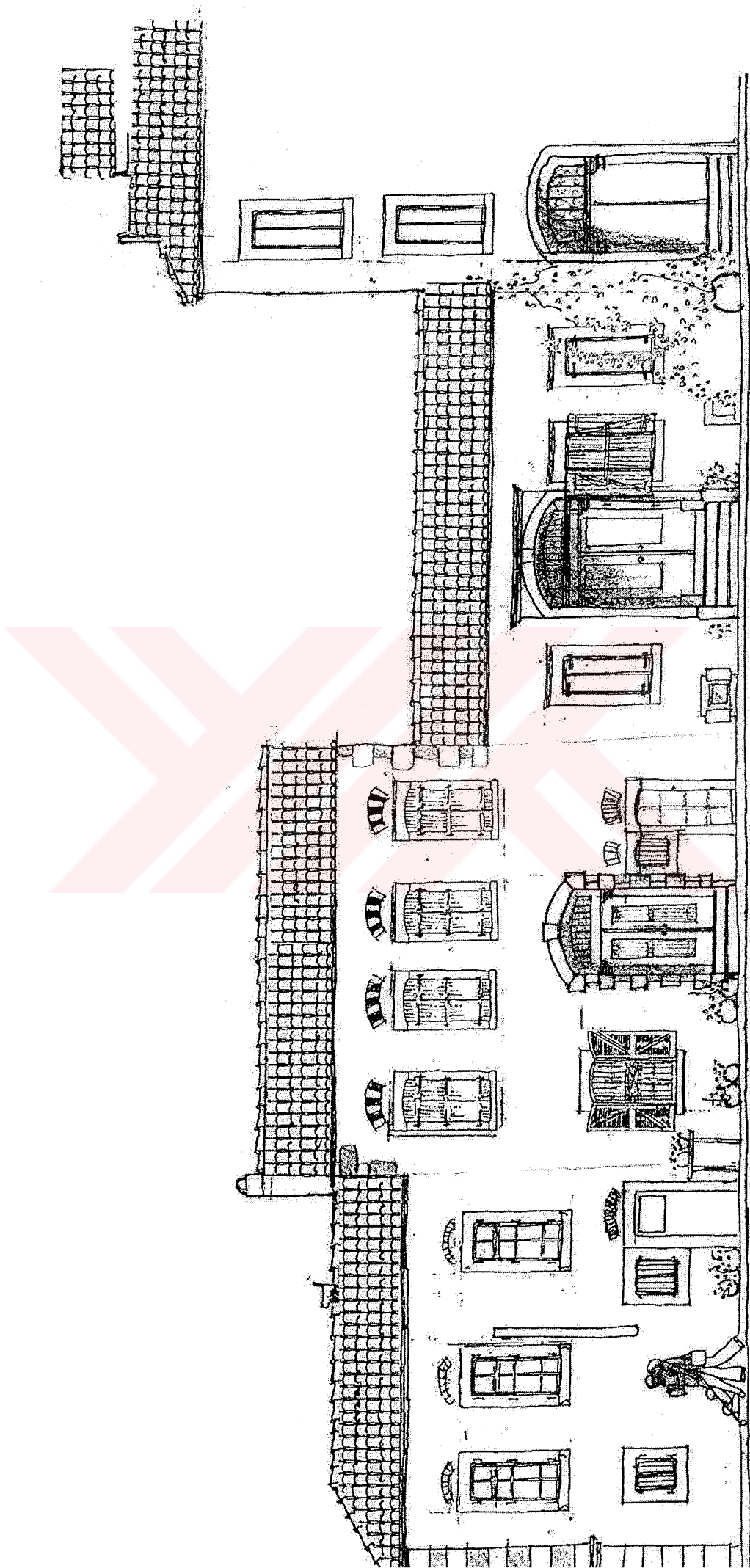
(plan 34-5) Ş. Parlak, A. Özüak evleri üst kat planları

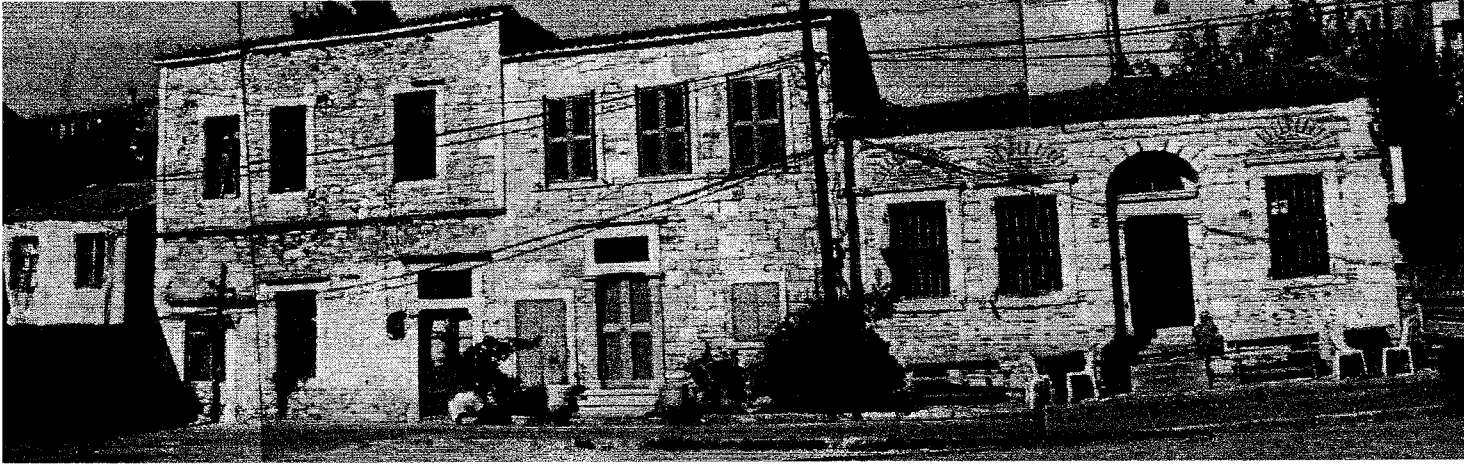
(kesit 34-1) Şener Parlak Evi Kesiti – ö: 1/100

(kesit 34-2) Aynur Özüak Evi Kesiti – ö: 1/100

(cephe 34-1) 206 sokak genel görünümü - ö: 1/100

(fotoğraf 35-1)

Betül Bretschneider Evi

Mahallesi : İsmet Paşa Mahallesi

Sokağı : 175 sokak

Tapu kaydı : 22 pafta

75 ada

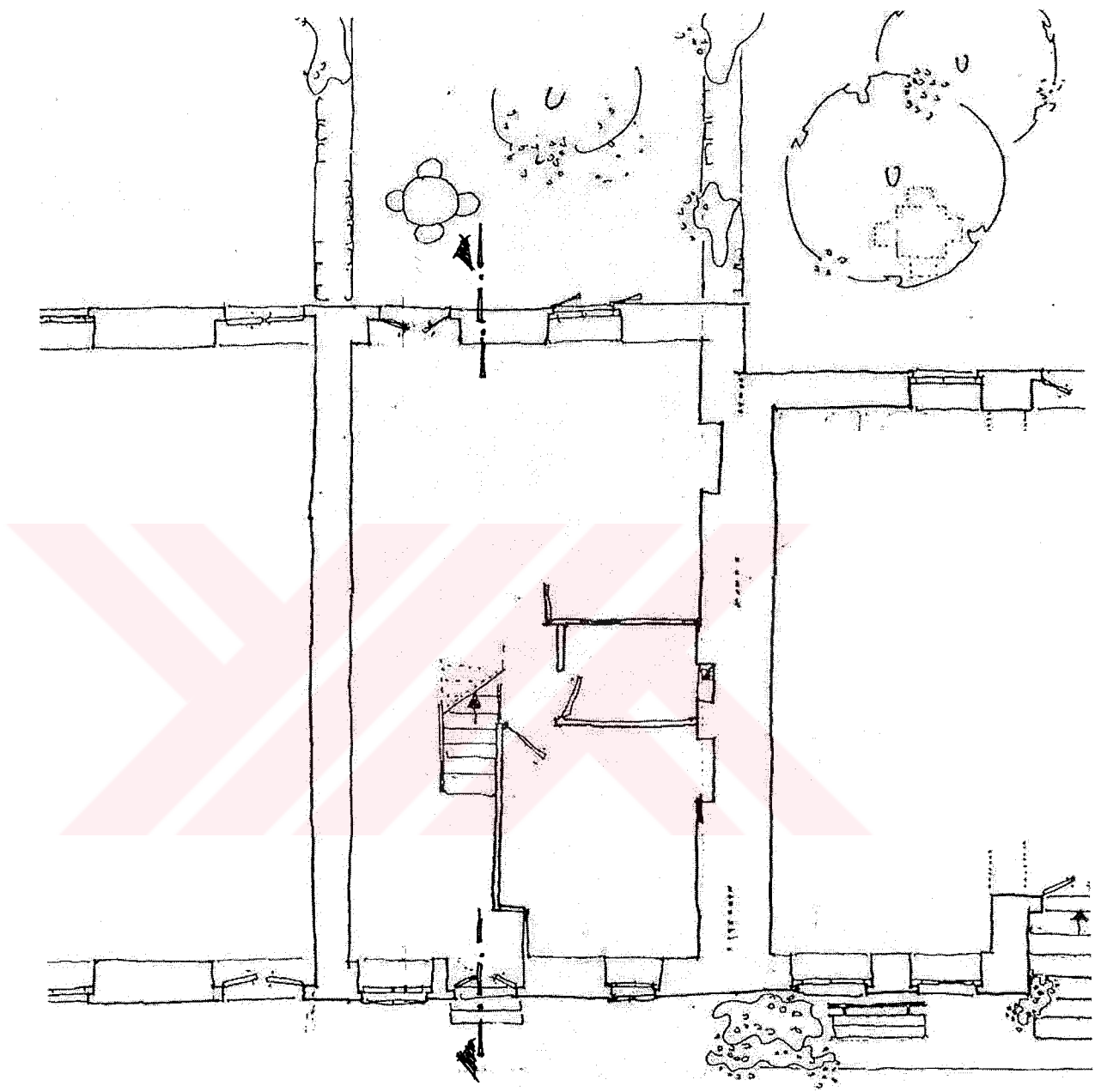
9 parsel

Kapı no : 11

Kat adedi : 2

Yapılış yılı : 1883

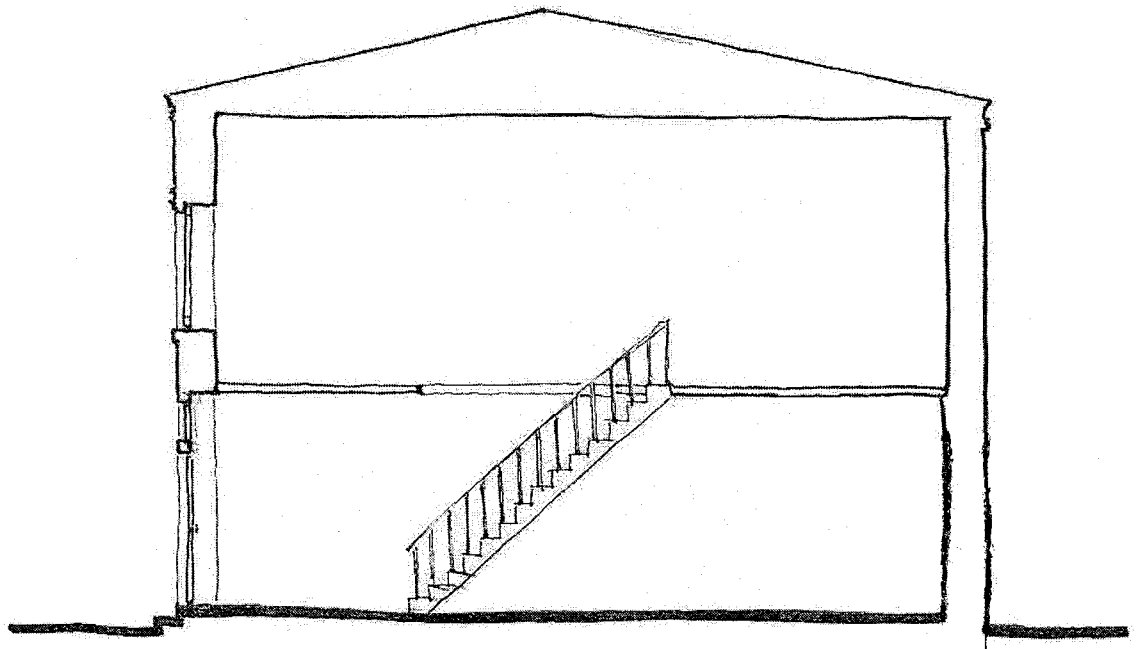
Konut, 1968 yılından bu yana Betül Bretschneider'e aittir.

(plan 35-2) Betül Bretschneider Evi Planı – öl: 1/100

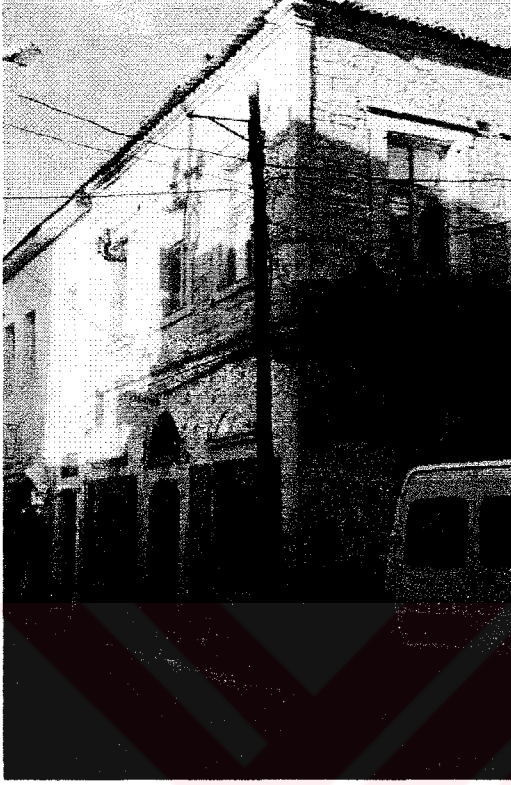

(cephe 35-1) Betül Bretschneider Evi Cephesi – ö: 1/100

(kesit 35-1) Betül Bretschneider Evi Kesiti – ö: 1/100

Raşit Barut Evi

Mahallesi :Fevzi Paşa Mahallesi

Sokağı :210 sokak

Tapu kaydı :11 pafta

76 ada

9 parsel

Kapı no :24

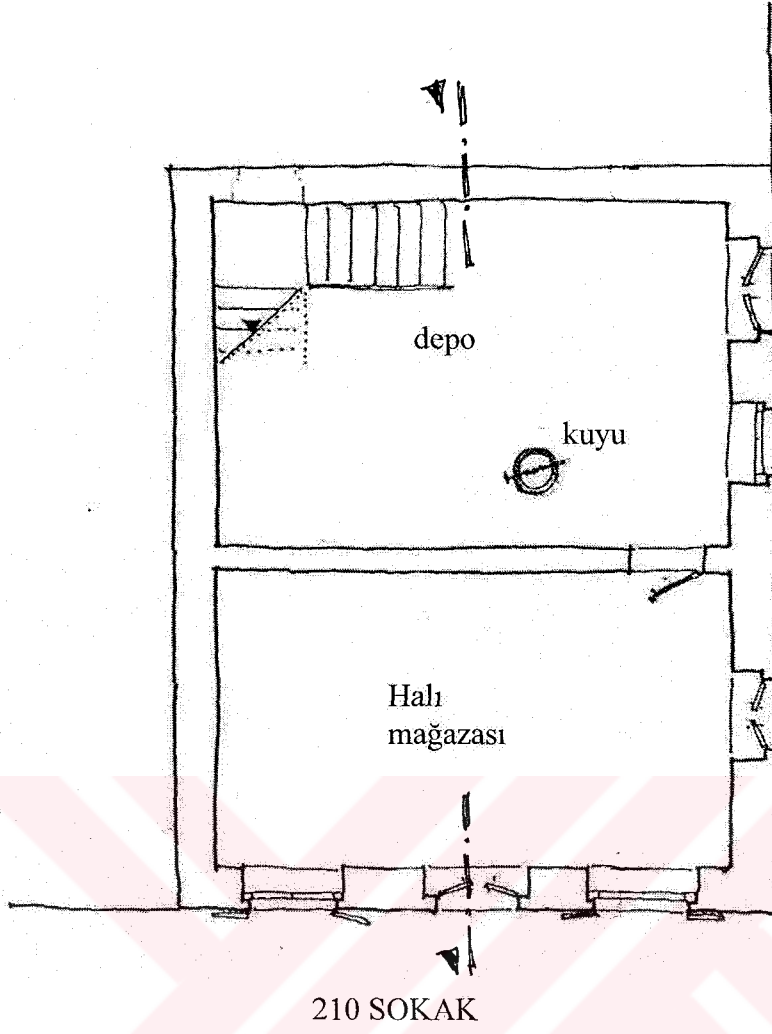
Kat adedi :2

Yapılış yılı :1872

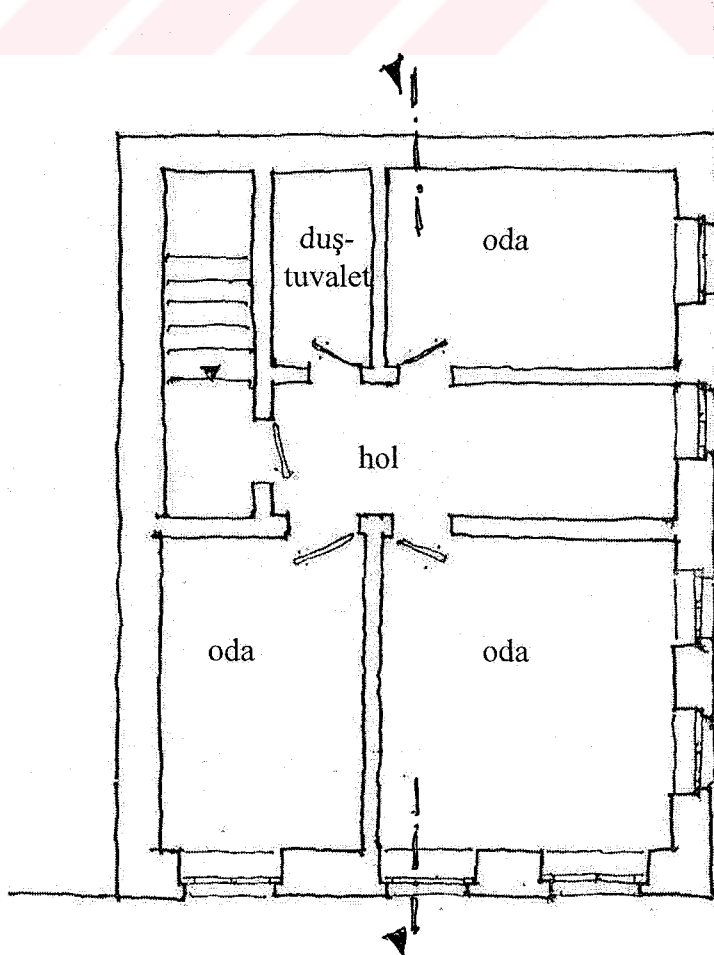
Konut, 1980 yılından bu yana Raşit Barut'a aittir. Konutun alt katı halıcı olarak kullanılırken, üst kat konutta ev sahibi oturuyor.

(fotoğraf 35-1)

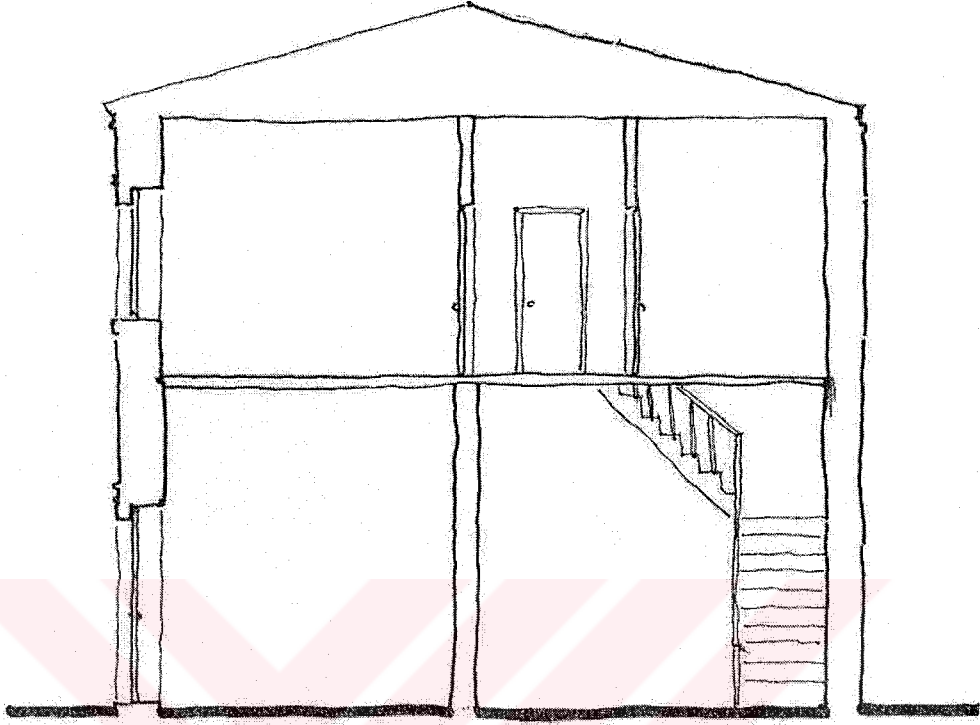

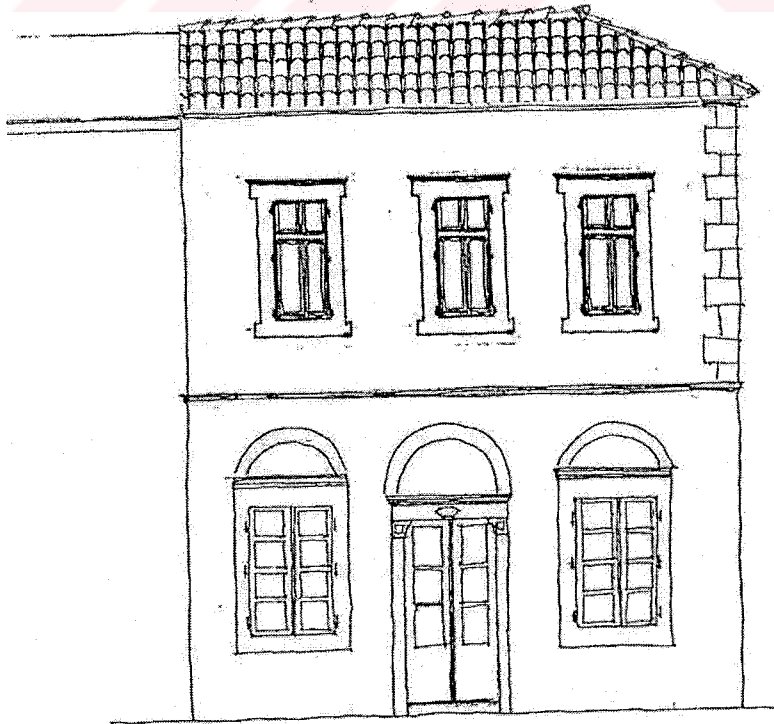
(plan 36-2)
Giriş Kat Planı – öl: 1/100

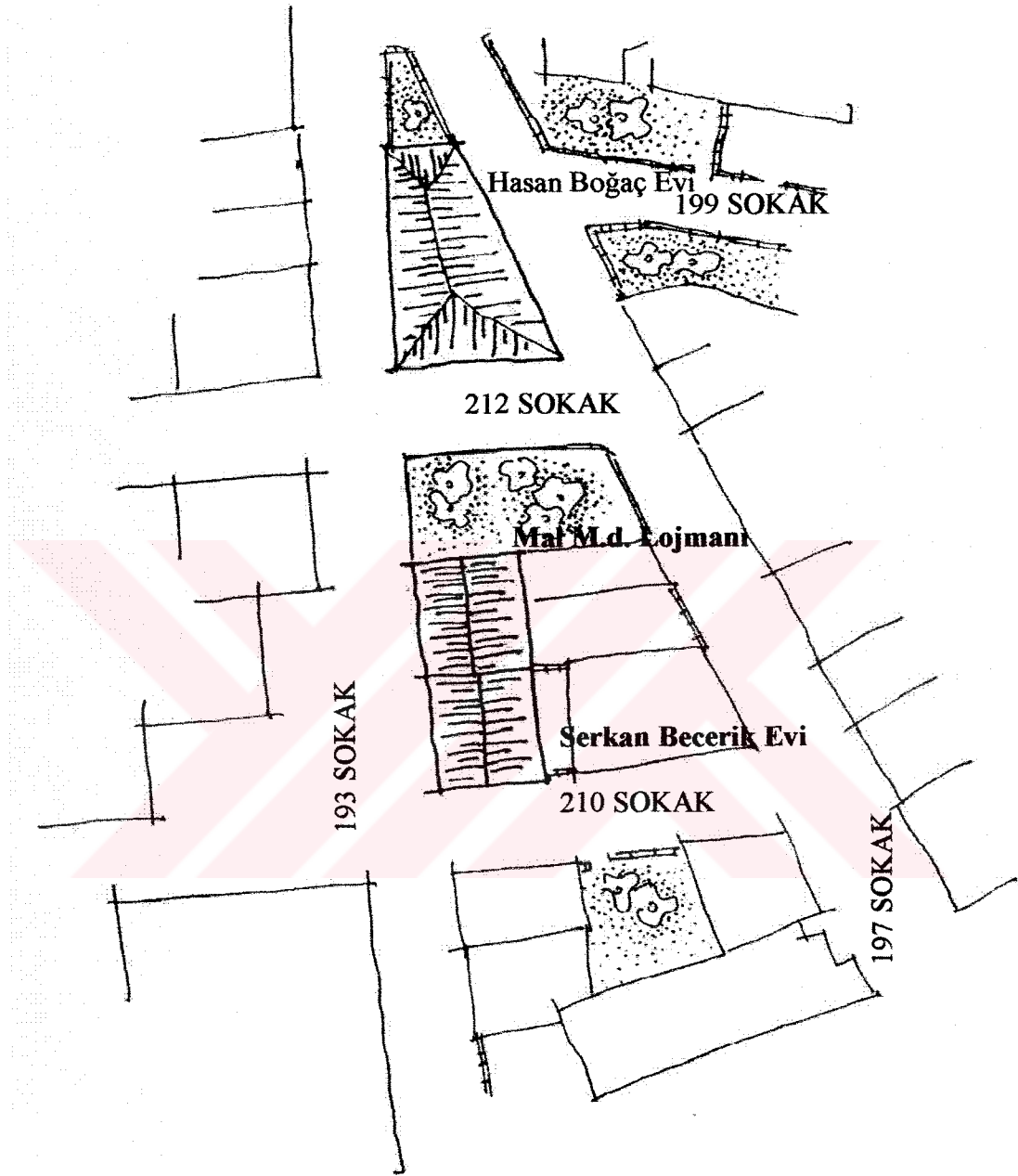
(plan 36-3)
Üst Kat Planı – öl: 1/100

(kesit 36-1) Raşit Barut Evi Kesiti – ö. 1/100

(cephe 36-1) Raşit Barut Evi Cephesi – ö. 1/100

Vaziyet Planı – ö: 1/500
(plan 37-1)

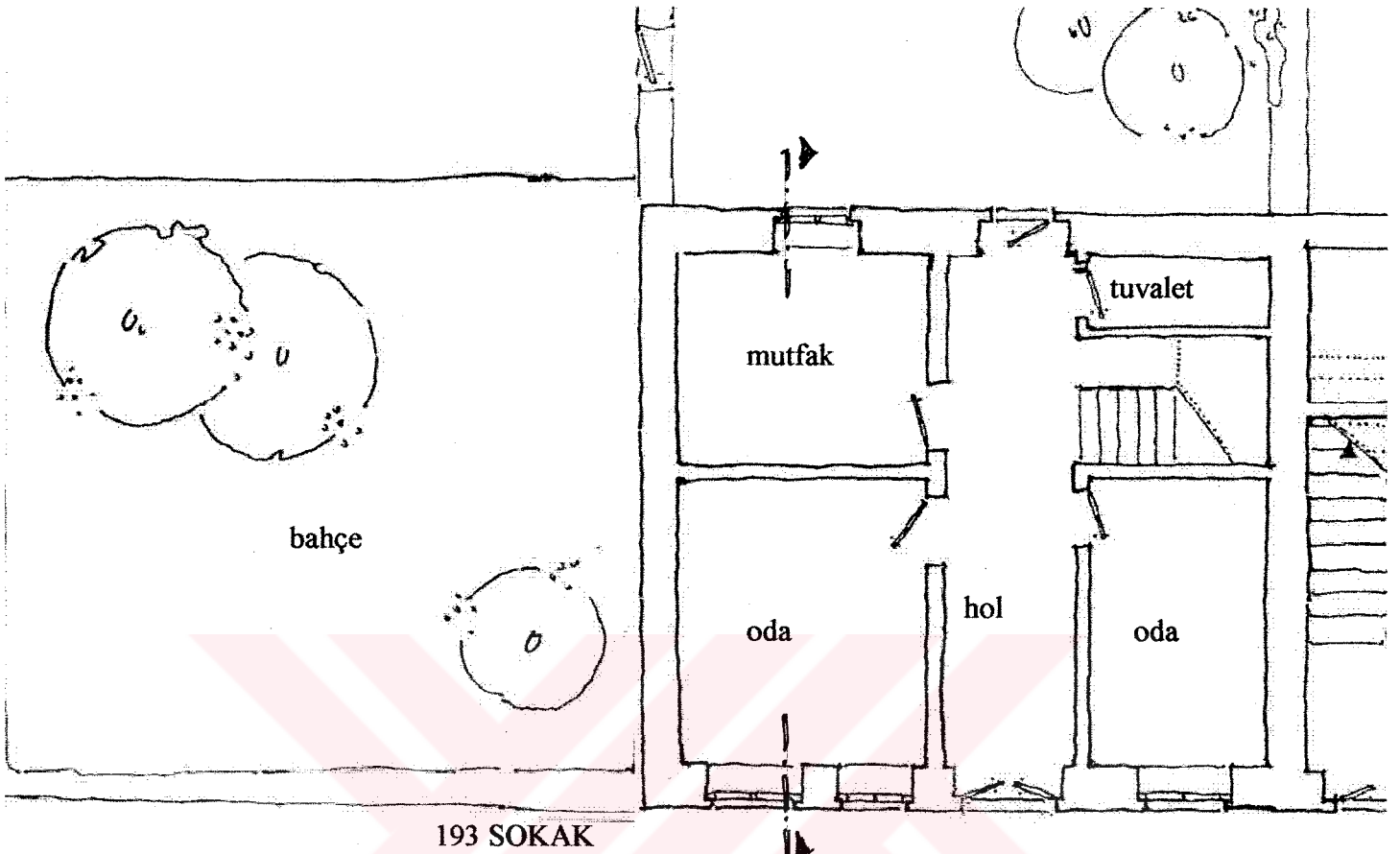
Mal M¼d¼rl¼g¼ Lojmanı

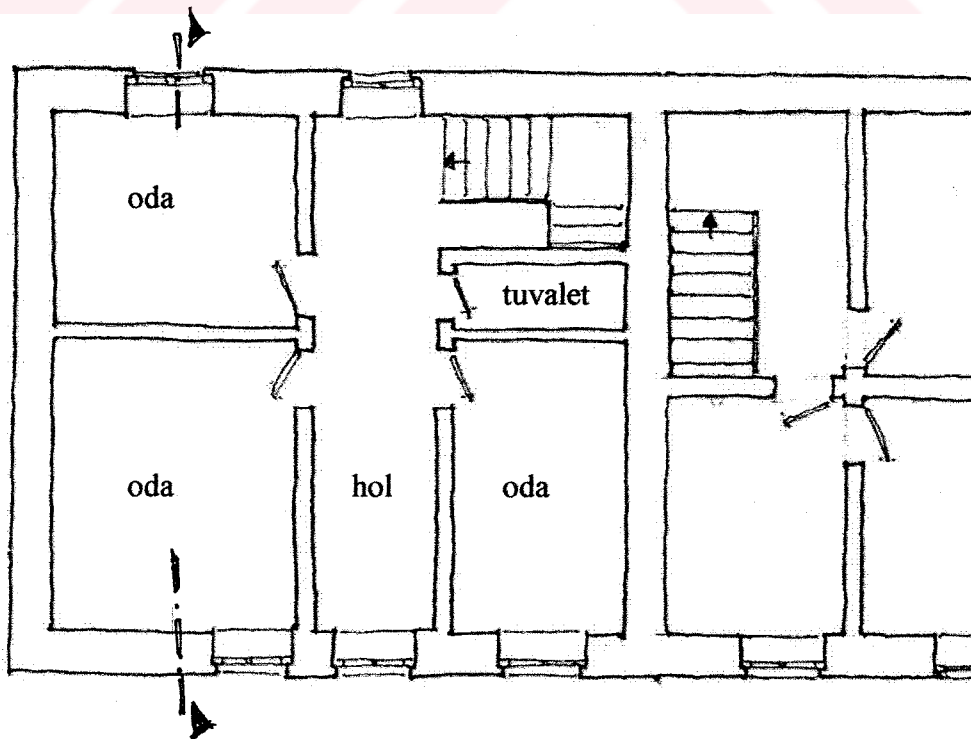
(fotoğraf 37-1)

Mahallesi :Fevzi Paşa Mahallesi
Sokağı :193 sokak
Tapu kaydı :14 pafta
87 ada
2 parsel
Kapı no :4
Kat adedi :2
Yapılış yılı :-

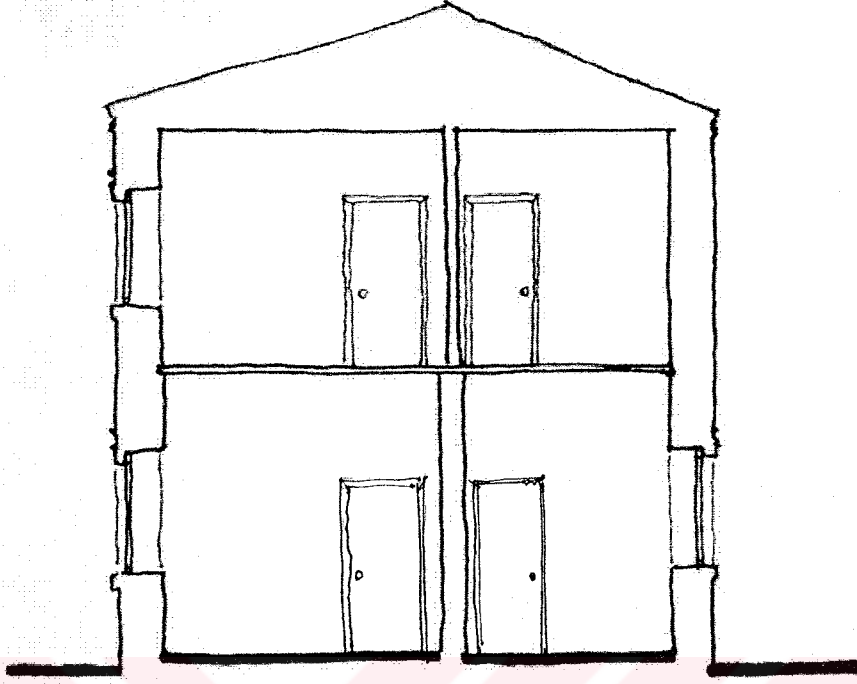
Konut, 1968 yılından bu yana mal m¼d¼rl¼g¼ lojmanı olarak kullanılmaktadır.

(plan 37-2) Mal Md. Lojmanı giriş kat planı - ö: 1/100

(plan 37-3) Mal Md. Lojmanı üst kat planı - ö: 1/100

(kesit 37-1) Mal Md. Lojmanı Kesiti- ö: 1/100

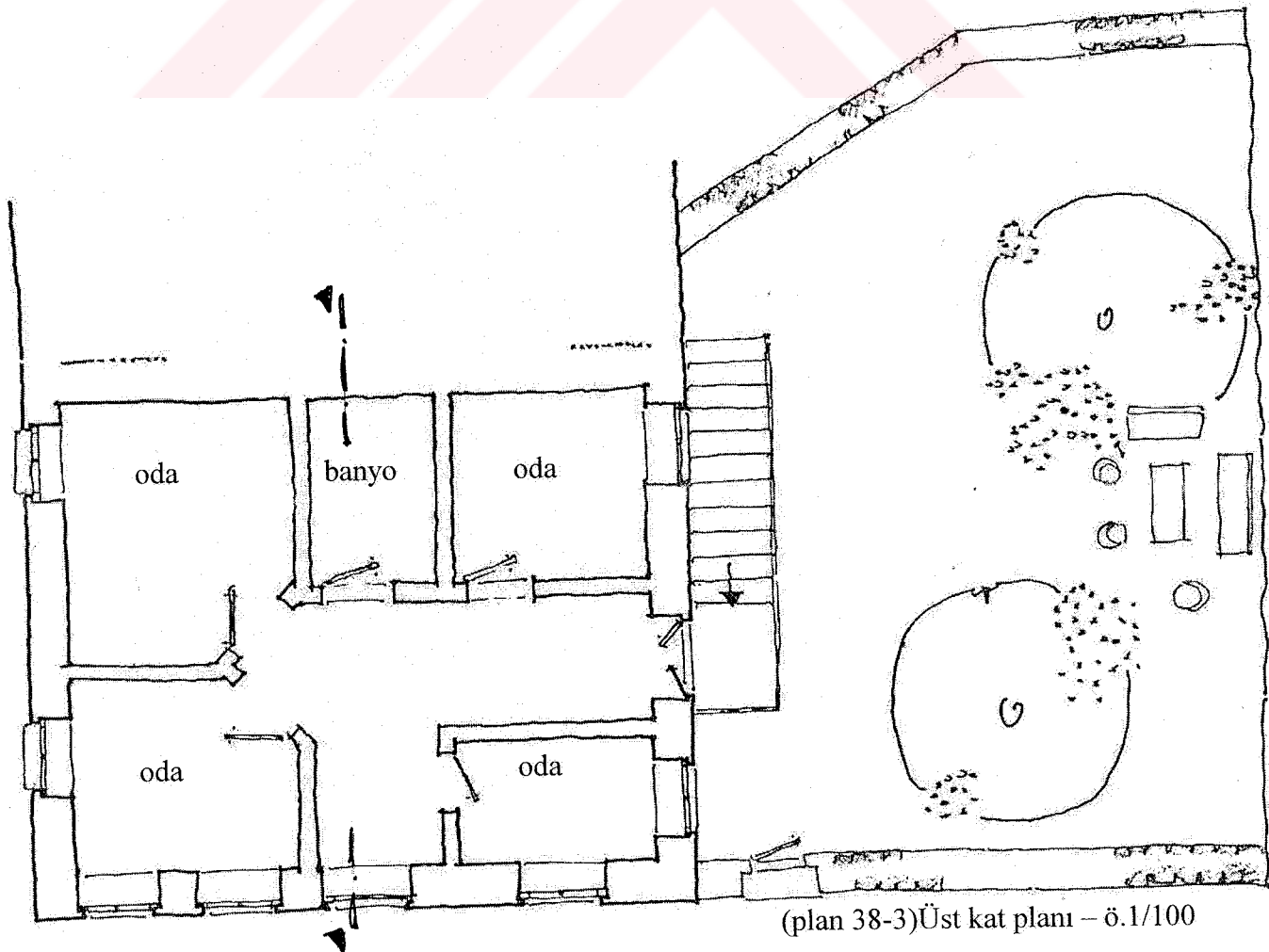
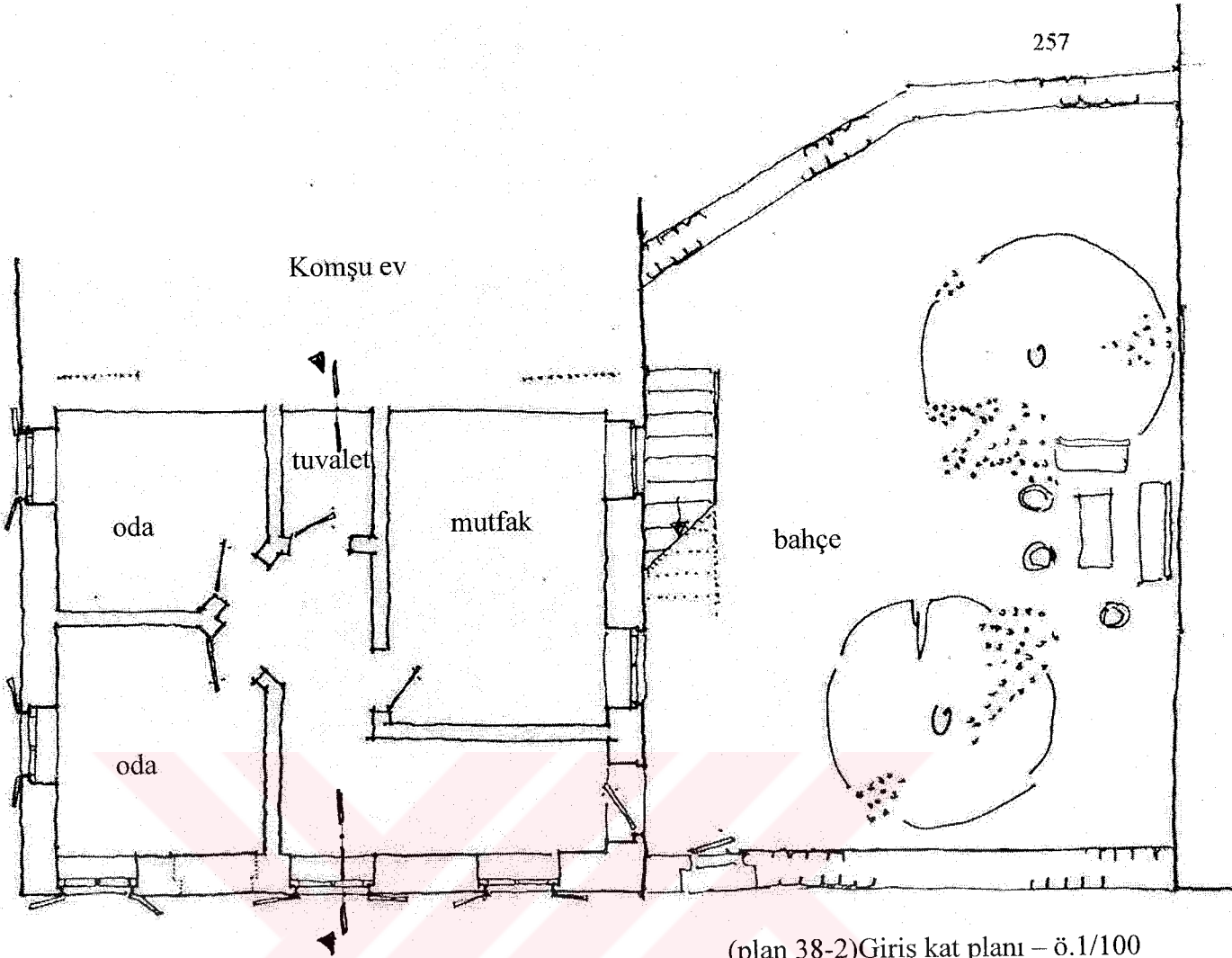

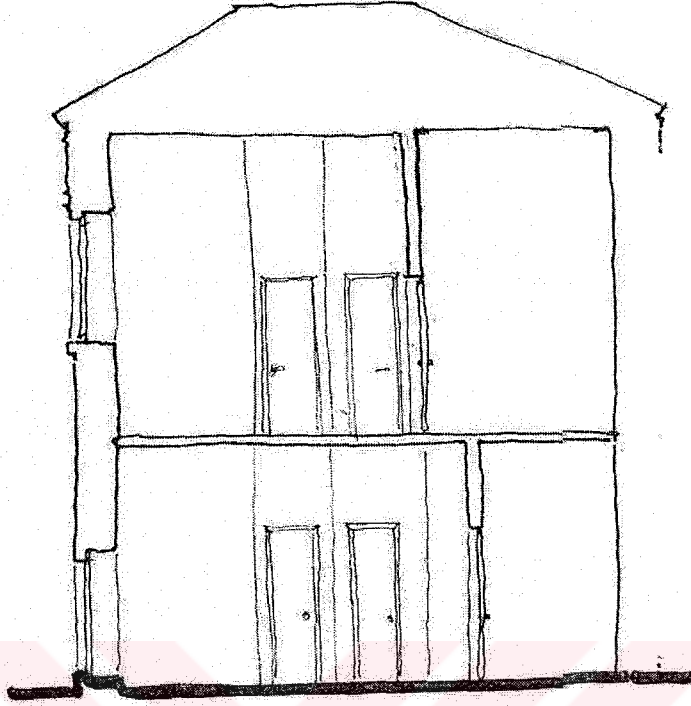
(cephe 37-1) Mal Md. Lojmanı Cephesi - ö: 1/100

İsmail Yapıcı Evi

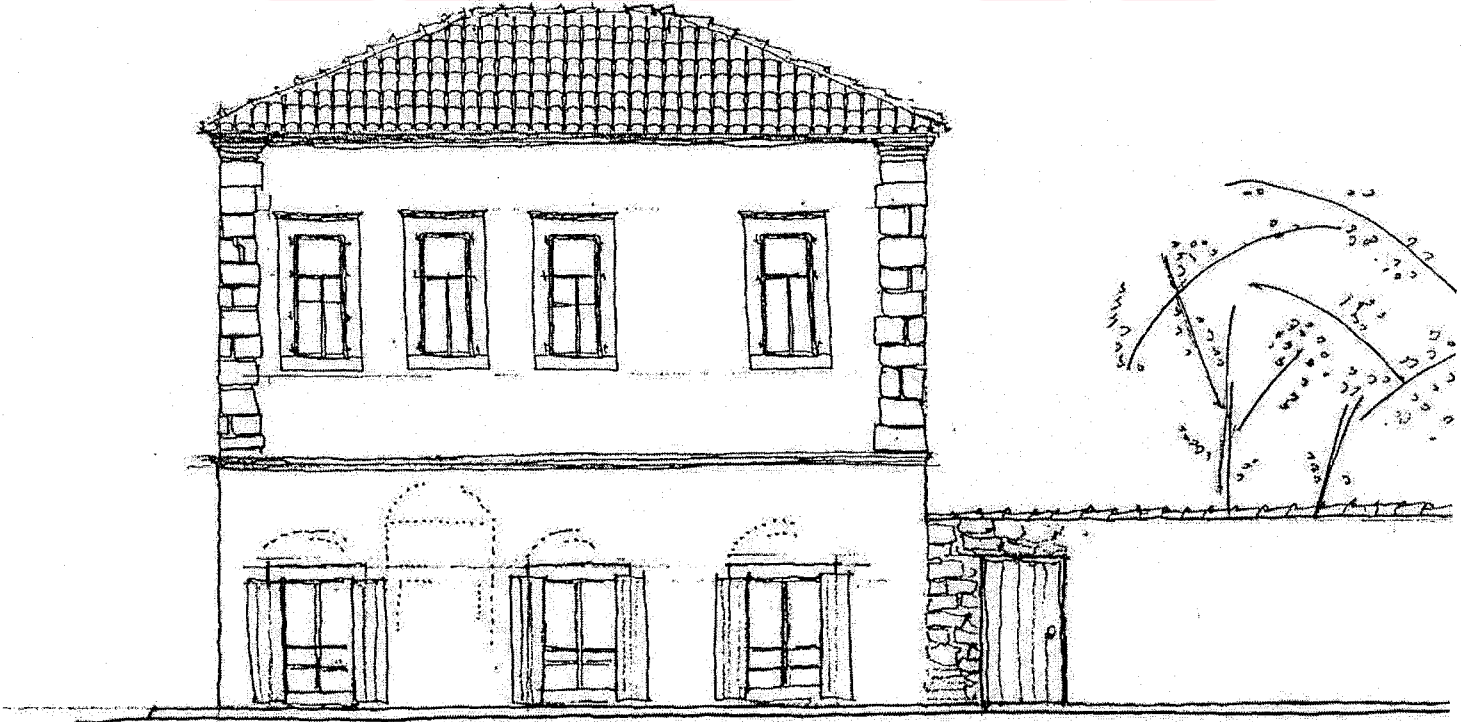
(fotoğraf 38-1)

Mahallesi :Fevzi Paşa Mahallesi
Sokağı :226 sokak
Tapu kaydı :15 pafta
83 ada
1 parsel
Kapı no :14
Kat adedi :2
Yapılış yılı :-

(kesit 38-1) İsmail Yapıcı Evi Kesiti – ö: 1/100

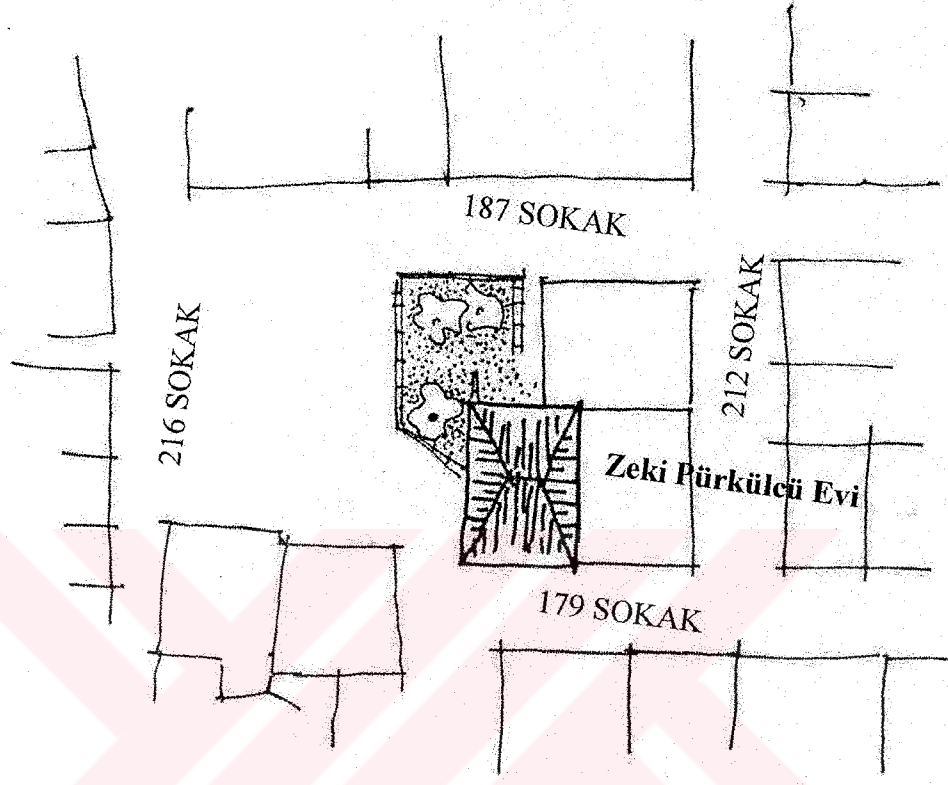
(cephe 38-1) İsmail Yapıcı Evi Cephesi ö: 1/100

4.2.5 İki Katlı İki Girişli Konutlar

Bu konutlarda ana giriş kapısı bulunmasının yanı sıra üst kata çıkmak ayrı bir de giriş bulunmaktadır. Ana girişle doğrudan oturma mekanına girilebilmektedir. Böylelikle diğer girişle doğrudan üst kata çıkış olanağı sağlanmaktadır.

Bu örneklerin arasında bulunan Melek Ünal Danışmen Kapalıçarşısı'nın yapılış amacı tiyatro olmasına karşın günümüzde çarşı olarak kullanılmaktadır.

(plan 39-1) Vaziyet planı – ö.1/500

Raşit Zeki Pürkücü Evi

Mahallesi :Fevzi Paşa Mahallesi
 Sokağı :179 sokak
 Tapu kaydı :14 pafta
 95 ada
 2 parsel
 Kapı no :10
 Kat adedi :2
 Yapılış yılı :-

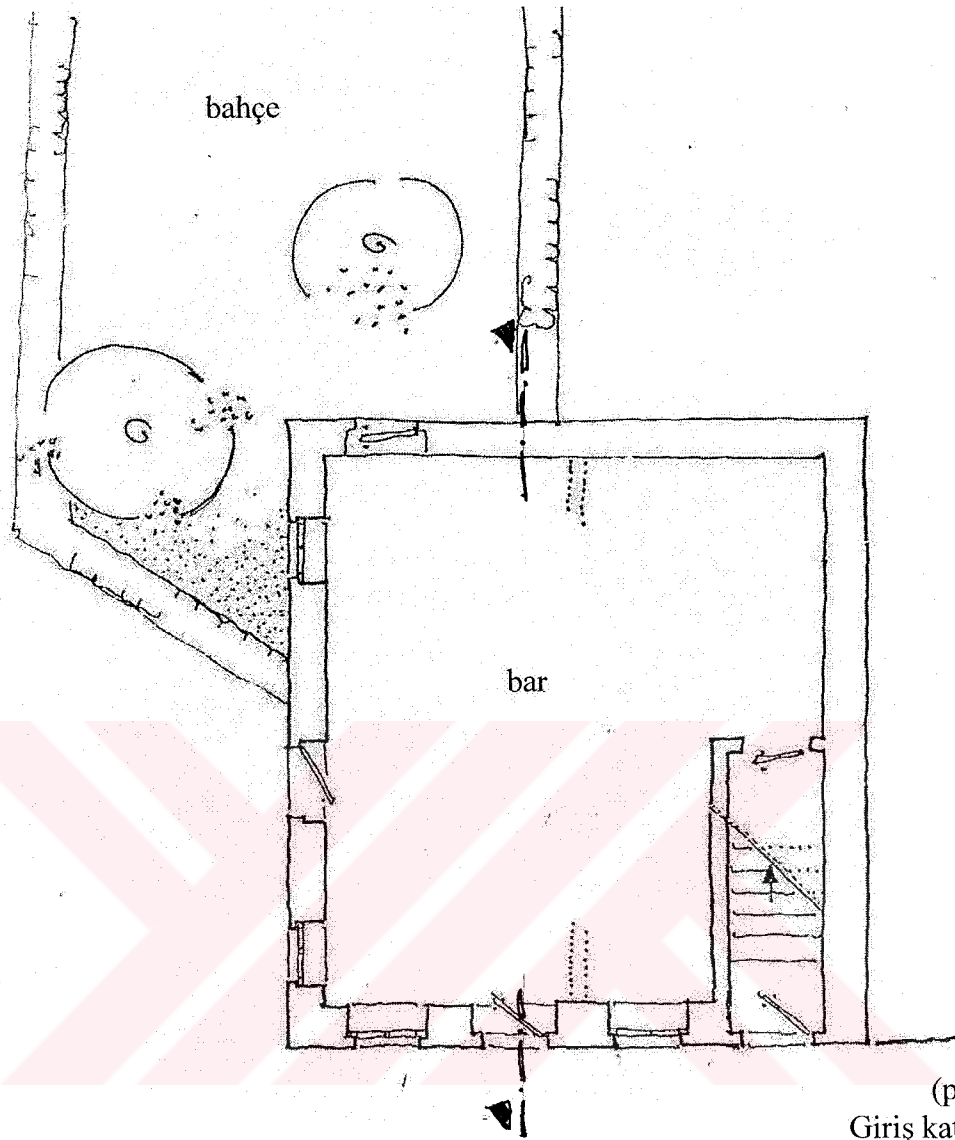
Konut, 1975 yılından bu yana Raşit Zeki Pürkücü'ye aittir.

Alt kat bar olarak hizmet vermektedir. Üst katı bar sahibi konut olarak kullanmaktadır.

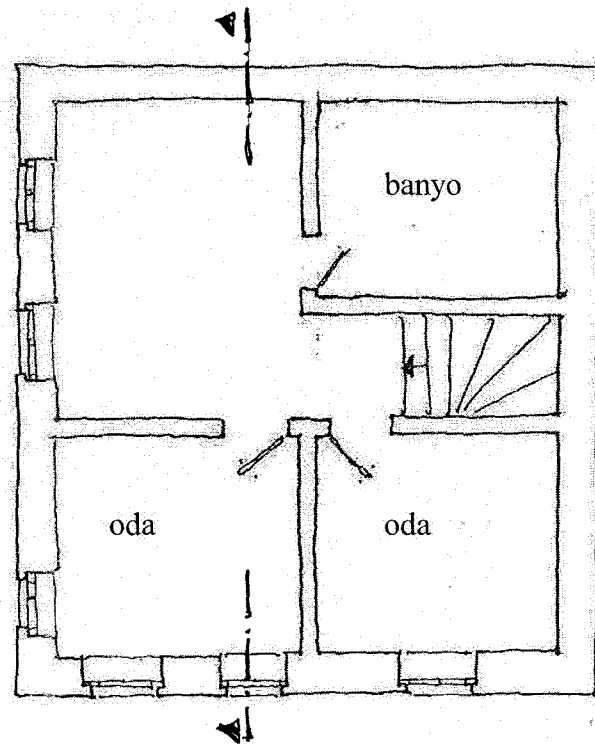
(fotoğraf 39-1)

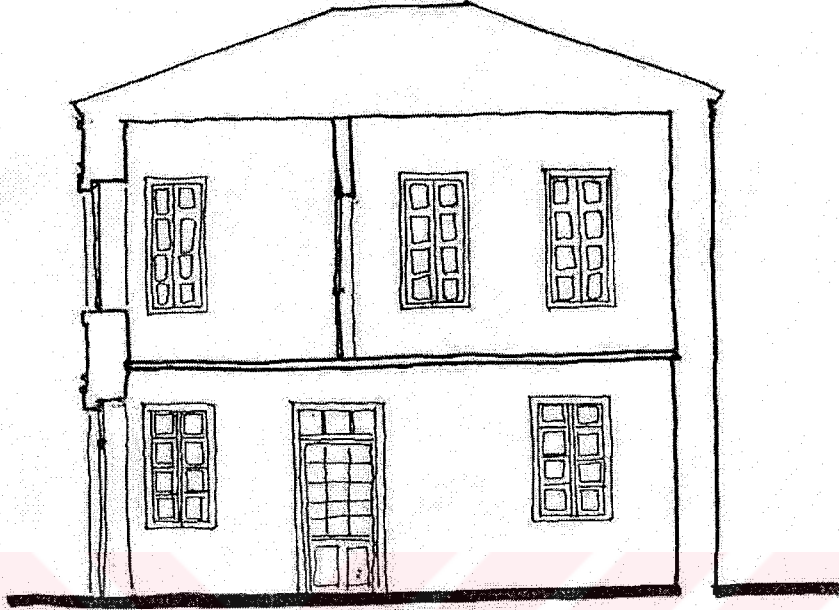
(fotoğraf 39-2)

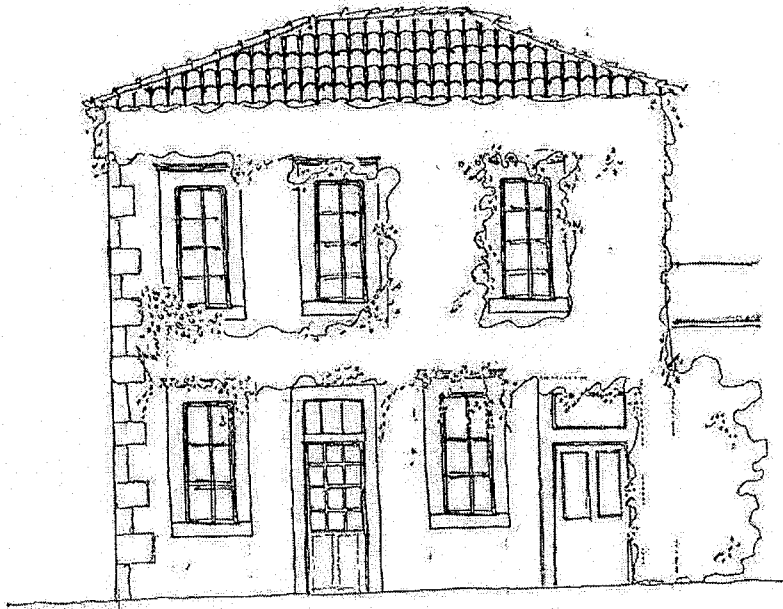
(plan 39-2)
Giriş kat planı – ö: 1/100

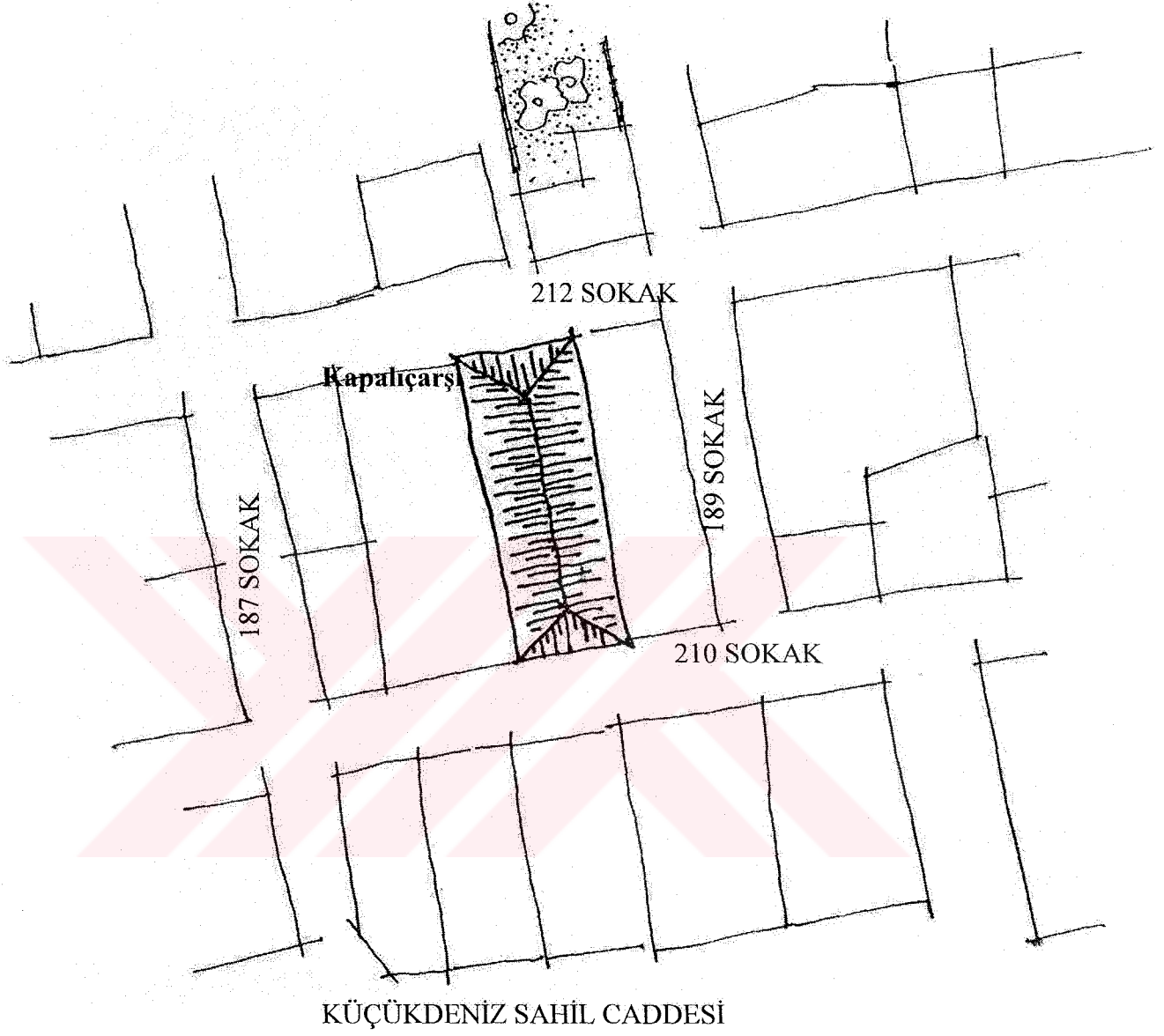
(plan 39-3)
Üst kat planı – ö: 1/100

(kesit 39-1) R. Zeki Pürkücü Evi Kesiti – ö: 1/100

(cephe 39-1) R. Zeki Pürkücü Evi Cephesi – ö: 1/100

(plan 40-1) Vaziyet Planı – ö: 1/500

Melek Ünal Danışmen Kapalı Çarşısı

Mahallesi	:Fevzi Paşa Mahallesi
Sokağı	:210 sokak
Tapu kaydı	:14 pafta
	93 ada
	4 parsel
Kapı no	:14
Kat adedi	:3 (yapılış devresi:2)
Yapılış yılı	:1879

Çarşı, 1985 yılından bu yana Melek Ünal Danışmen'e aittir.

Yapılış amacı tiyatrodur. Ancak günümüzde üst katları konut olarak kullanılırken, alt kat çarşı olarak kullanılmaktadır.

(fotoğraf 40-1)

(cephes 40-1)

Kapalıçarşı Cephesi – ö: 1/100

(plan 41-1) Vaziyet Planı – ö: 1/500

Müzeyyen Engin Evi

Mahallesi	:Fevzi Paşa Mahallesi
Sokağı	:193 sokak
Tapu kaydı	:14 pafta
	214 ada
	11 parsel
Kapı no	:15
Kat adedi	:2
Yapılış yılı	:-

Konut, 1978 yılından bu yana Müzeyyen Engin'e aittir.

(fotoğraf 41-1)

(fotoğraf 41-2)

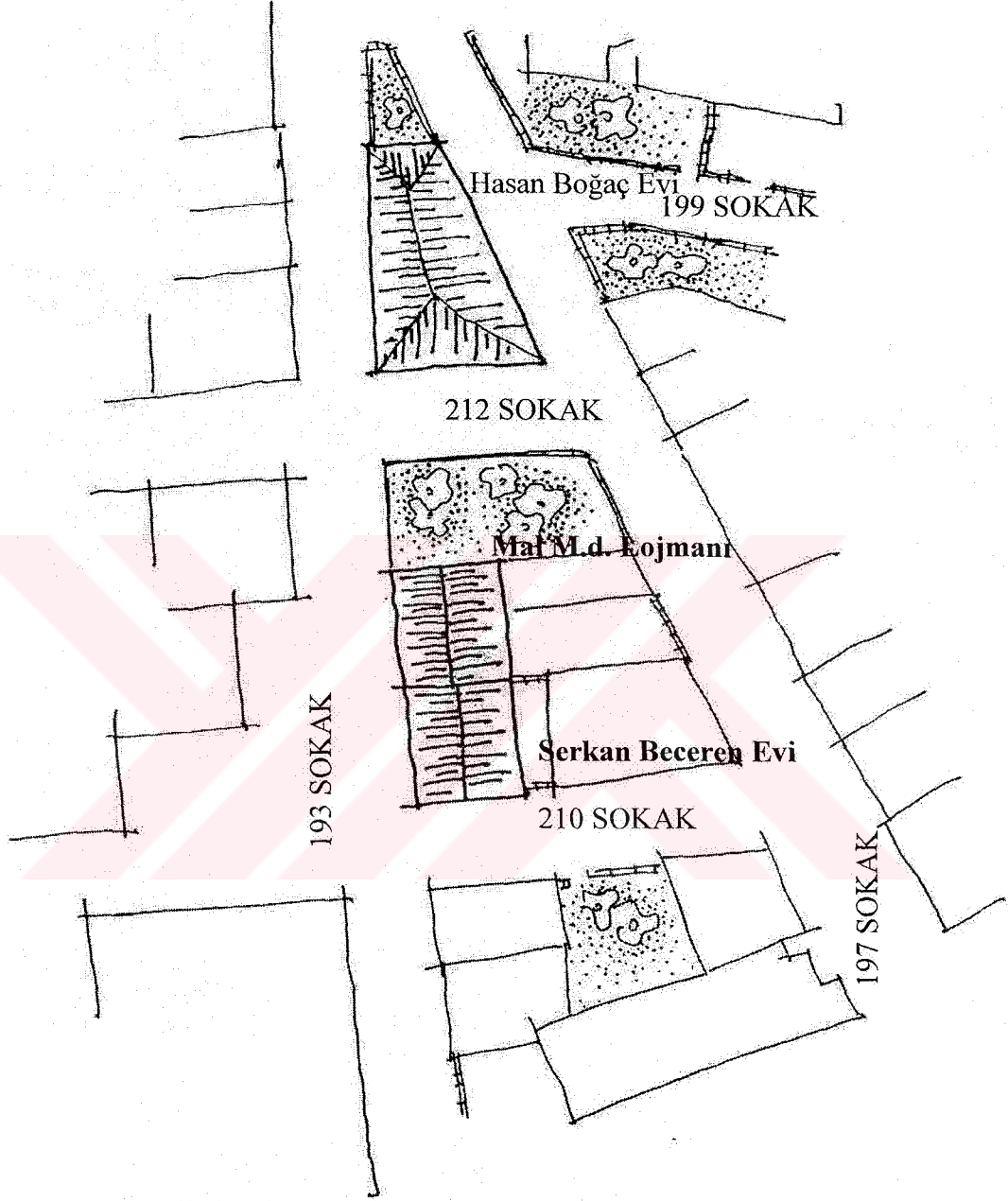

(cephe 41-1) Müzeyyen Engin Evi Cephesi – ö: 1/100

Konut bir süredir kullanılmamaktadır. Ancak cephesinden, üst kat için ayrı girişli bir konut olduğunu anlaşılmaktadır.

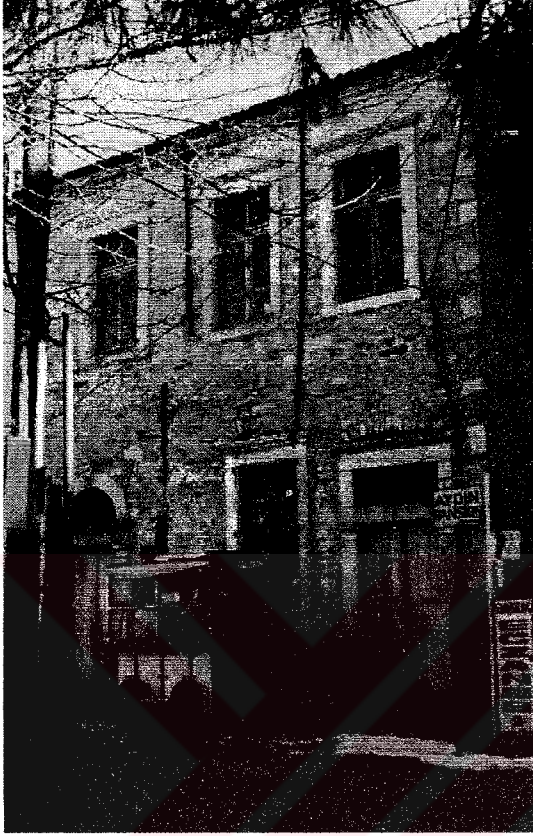
Alt kat pencere kepenginin ahşap olması Foça konutlarında rastlanan bir durum değildir.

Simetrik cephe görünümü vardır. Cephede üzerinde rölyefler bulunan taşlar kullanıldığı tesbit edilmiştir.

(plan 42-1)Vaziyet Planı – ö:1/500

Serkan Becerik Evi

(fotoğraf 42-1)

Mahallesi :Fevzi Paşa Mahallesi

Sokağı :193 sokak

Tapu kaydı :14 pafta

87 ada

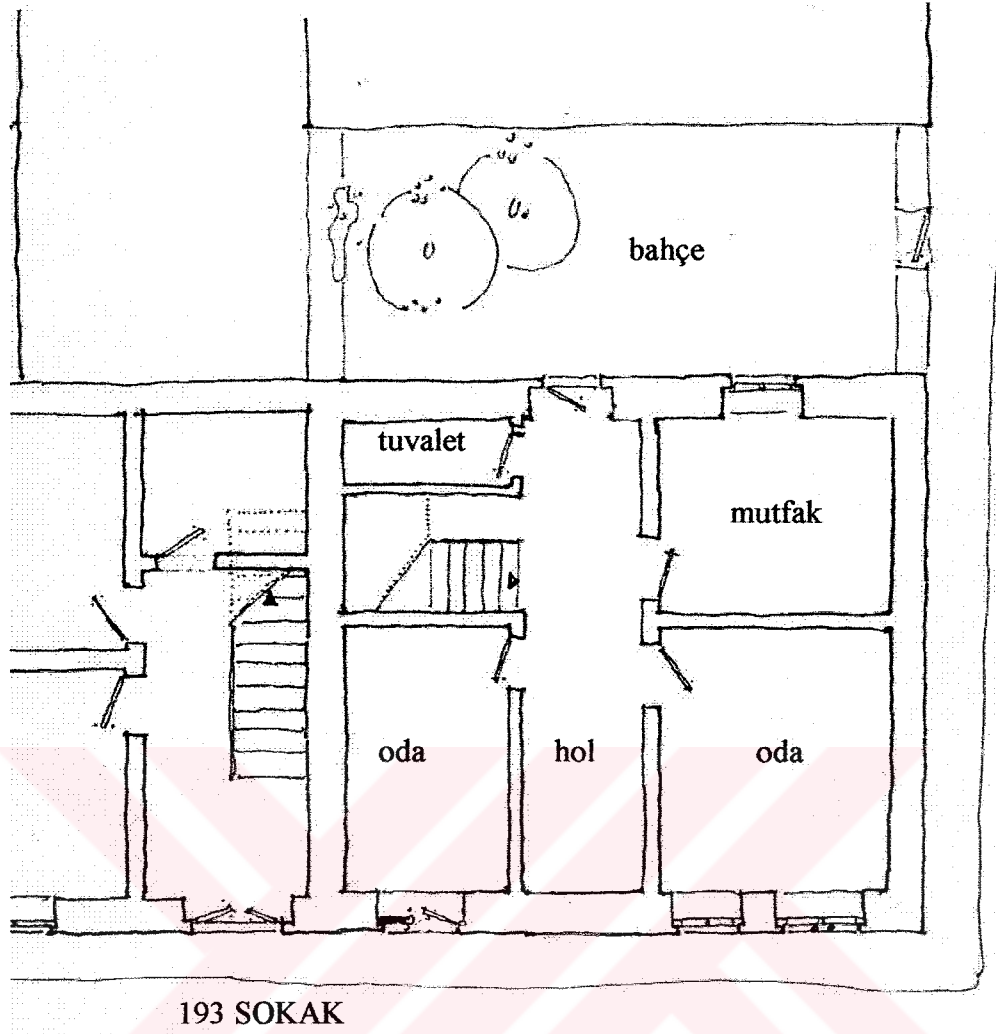
3 parsel

Kapı no :6

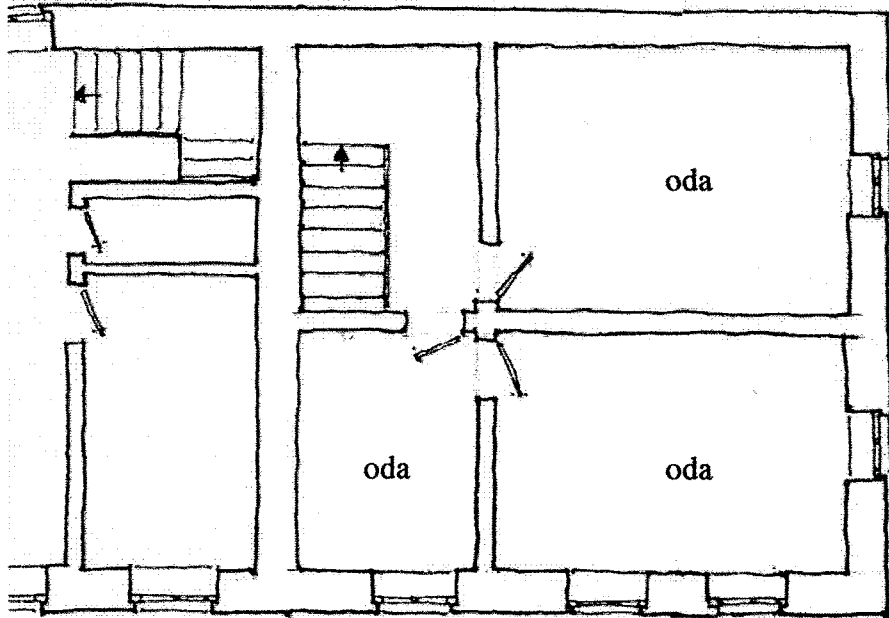
Kat adedi :2

Yapılış yılı :-

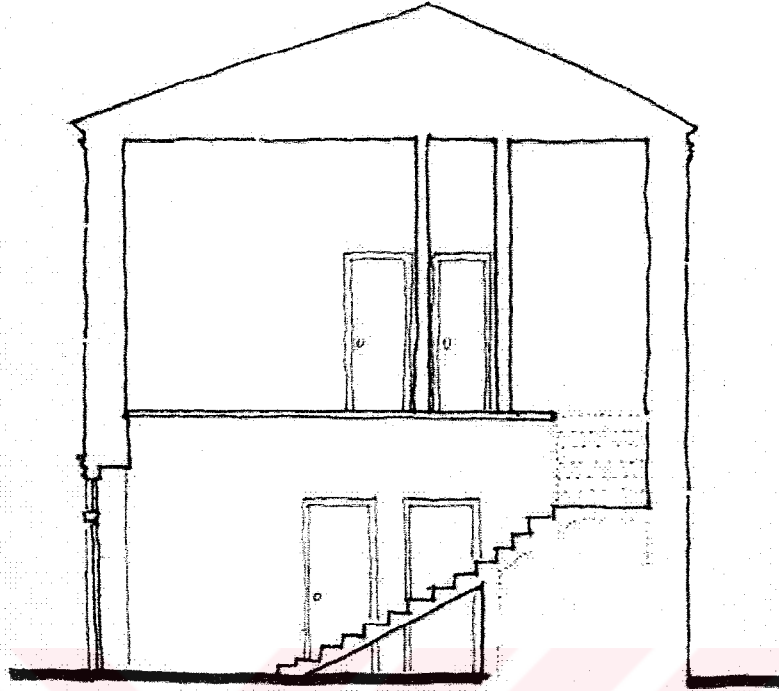
Konut, 1997 yılından bu yana Serkan Becerik'e aittir.

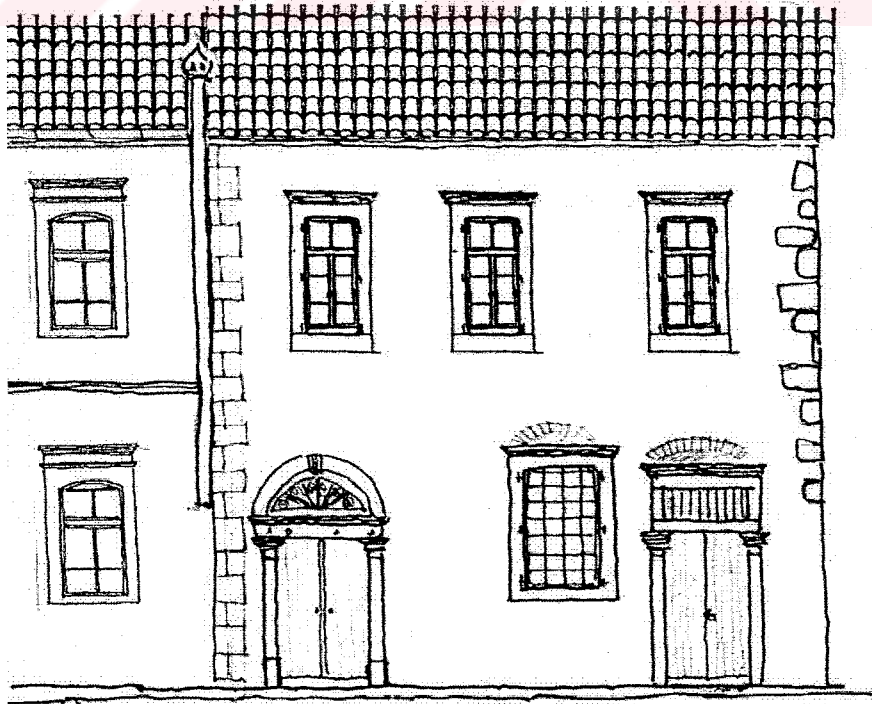
(plan 42-2) Serkan Becerik Evi Giriş Kat Planı - ö: 1/100

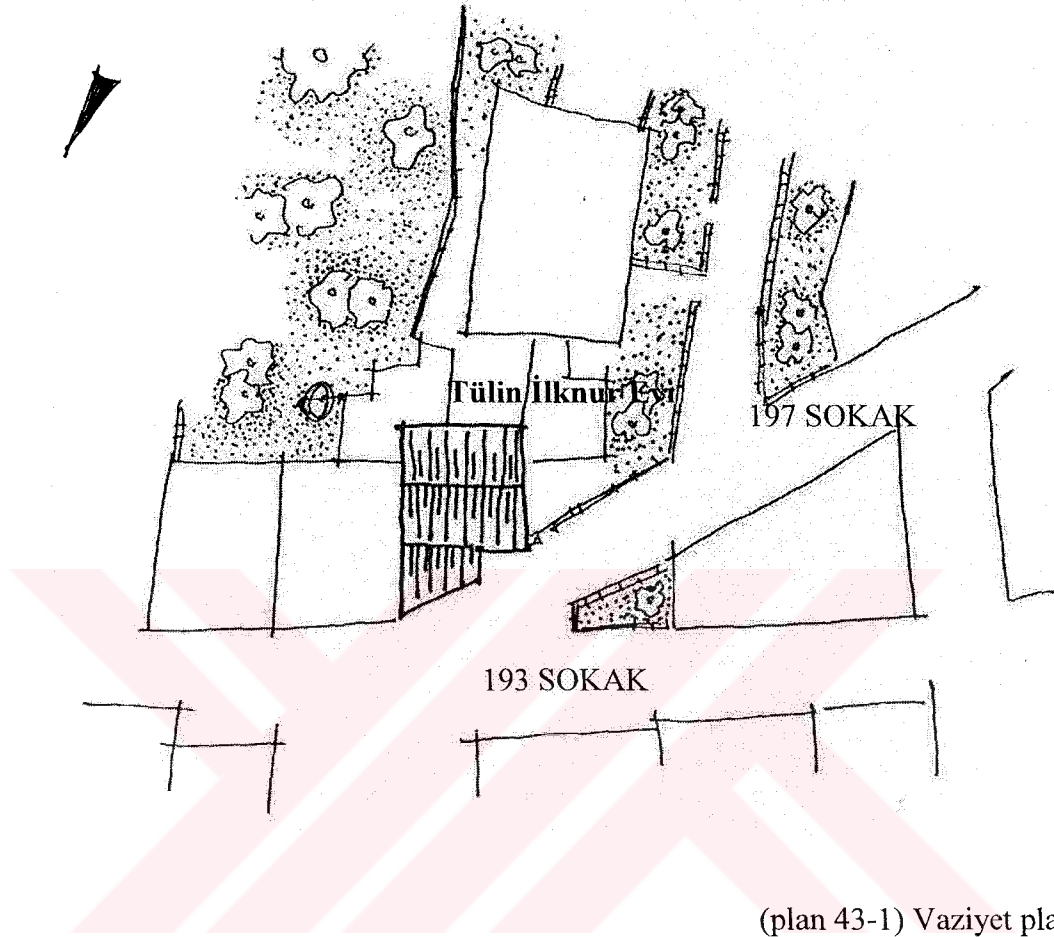
(plan 42-3) Serkan Becerik Evi Üst Kat Planı - ö: 1/100

(kesit 42-1) Serkan Becerik Evi Kesiti- ö: 1/100

(cephe 42-1) Serkan Becerik Evi Cephesi - ö: 1/100

(plan 43-1) Vaziyet planı – ö. 1/500

Tülin İlknur Evi

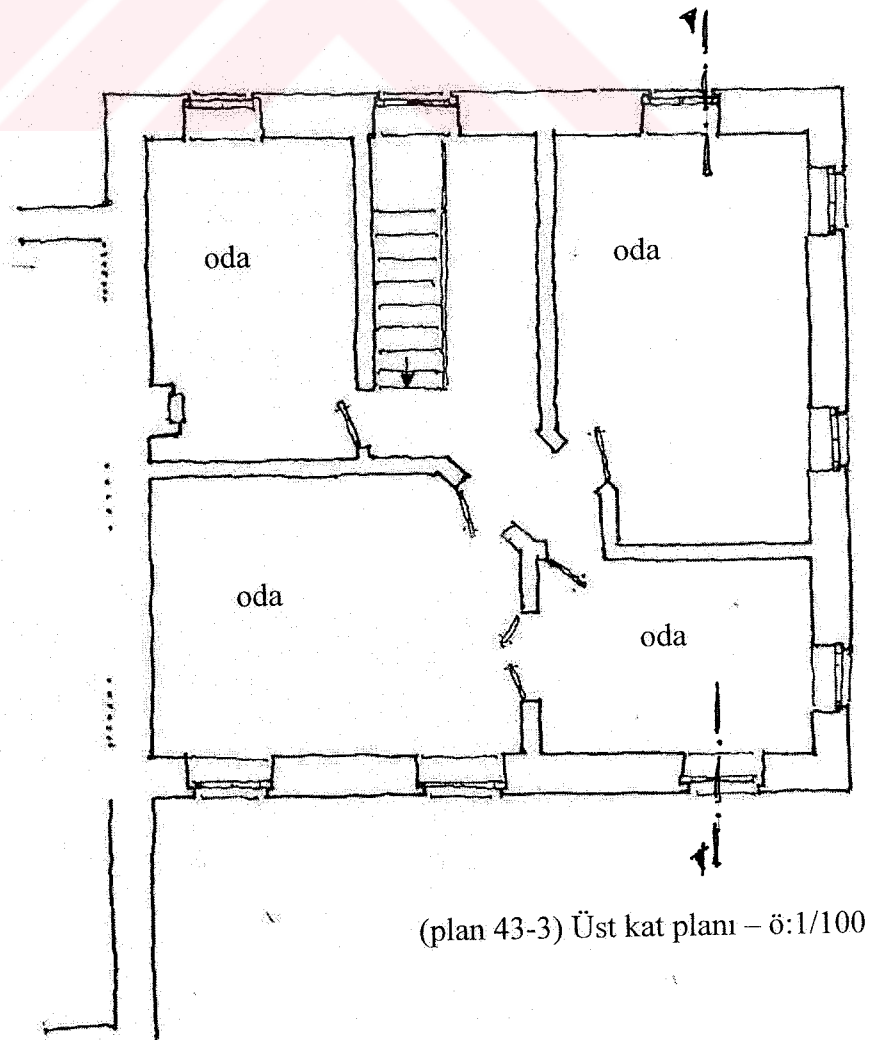
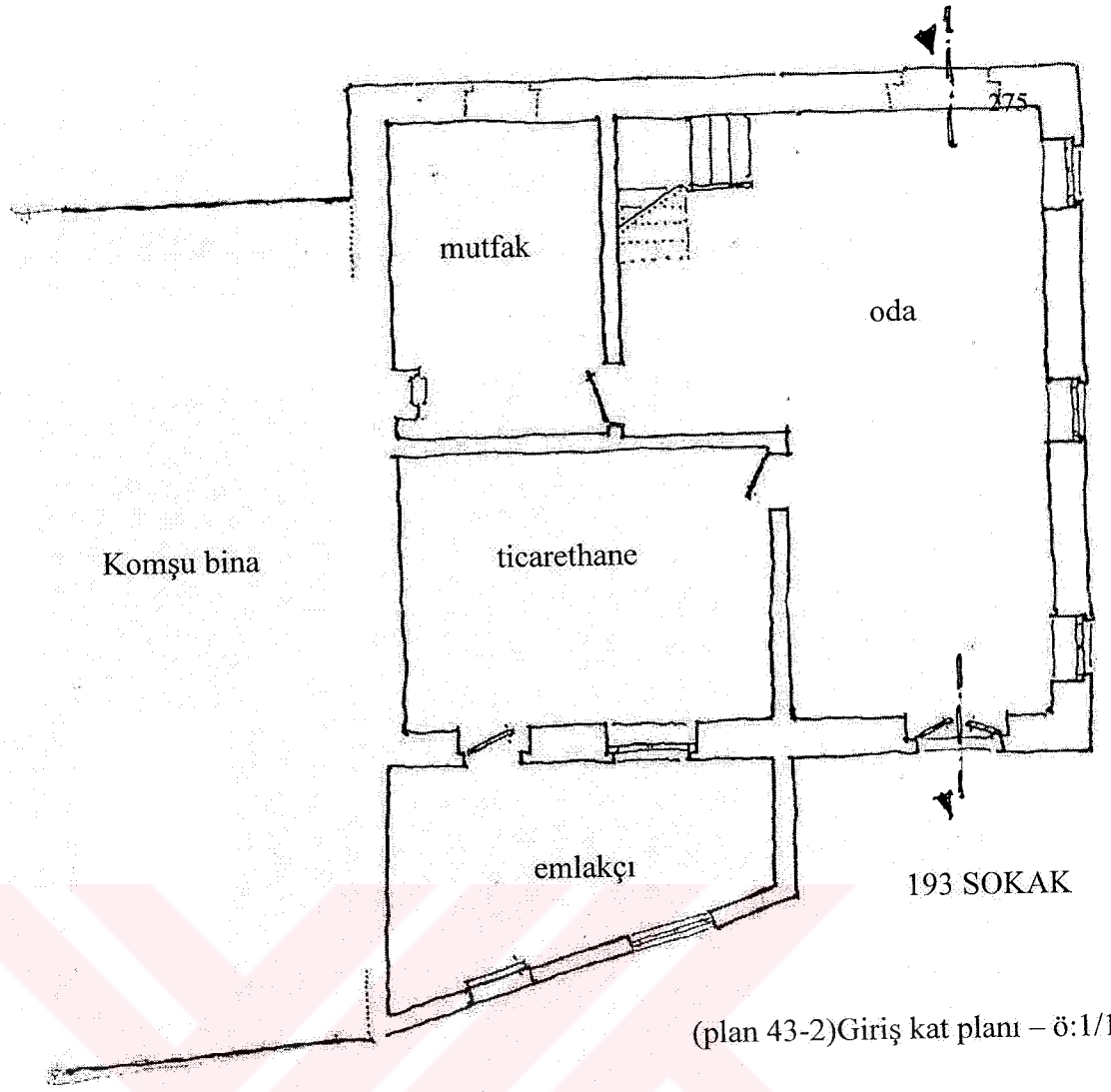
Mahallesi	:Fevzi Paşa Mahallesi
Sokağı	:193 sokak
Tapu kaydı	:14 pafta
	88 ada
	1 parsel
Kapı no	:10
Kat adedi	:2
Yapılış yılı	

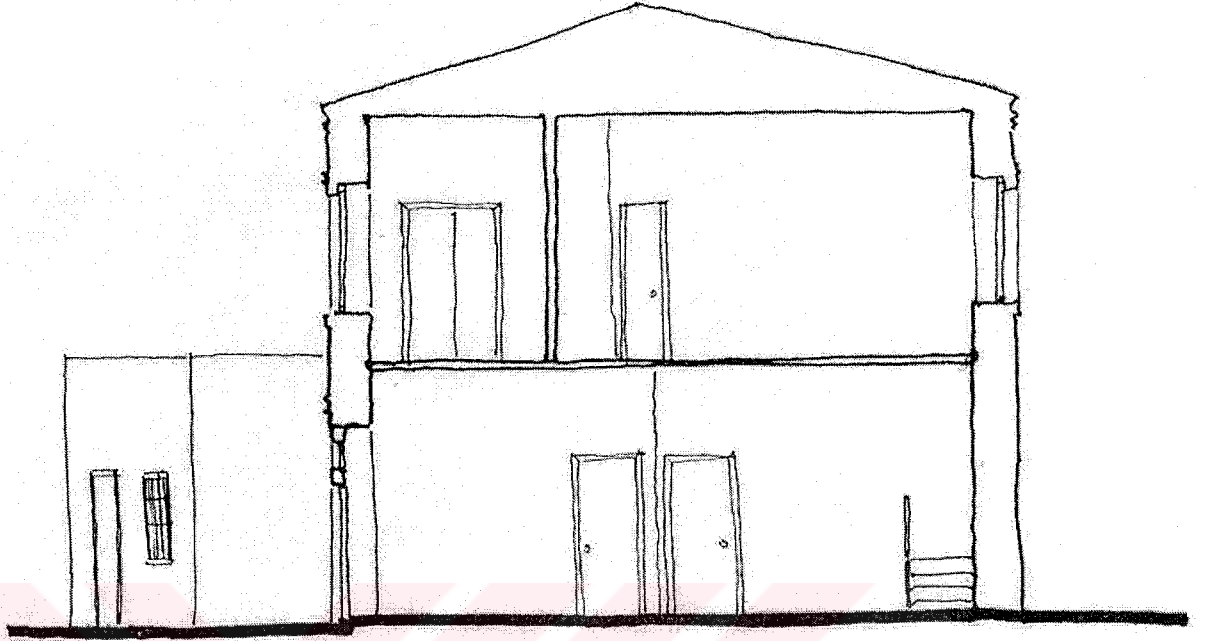
Konut, 1999 yılından bu yana Tülin İlknur'a aittir.

(fotoğraf 43-1)

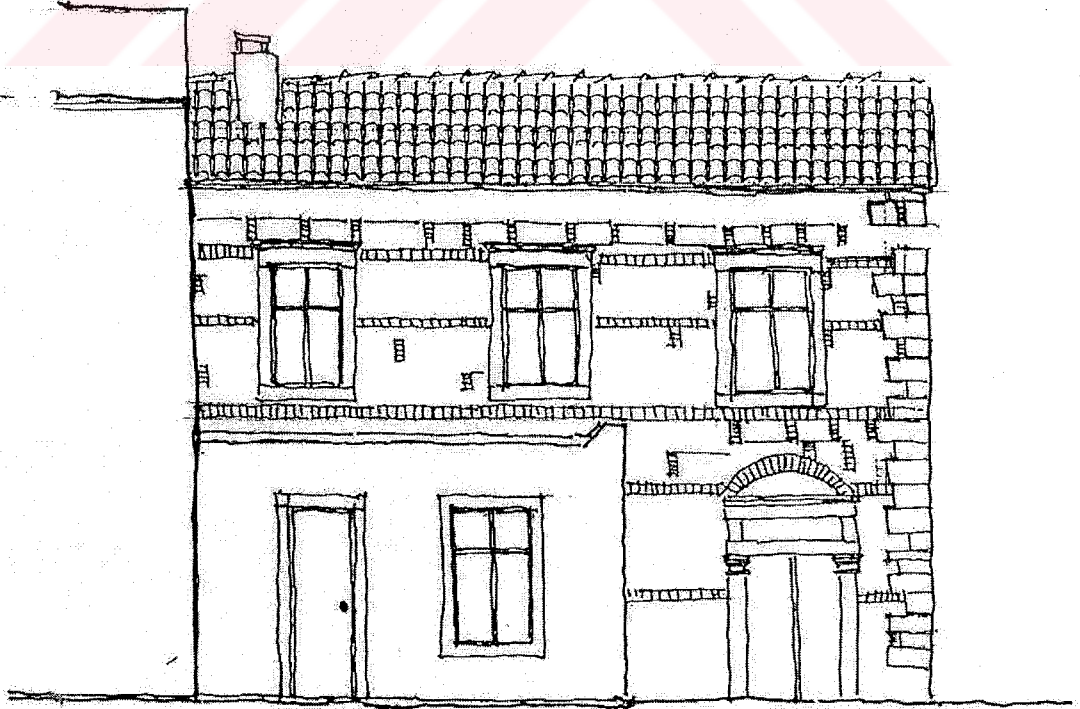
Konutun alt katı yapılışından beri ticari amaçla kullanılmaktadır. Ancak ön kısmına sonradan bir eklenti yapılmıştır.

Cephesinde ise diğer cephelerden farklı olarak tuğla örgü kullanılmıştır.

(kesit 43-1) Tülin İlknur Evi Kesiti- ö: 1/100

(cephes 43-1) Tülin İlknur Evi Cephesi- ö: 1/100

İsmail Hançer Evi

Mahallesi :Fevzi Paşa Mahallesi

Sokağı :222 sokak

Tapu kaydı :15 pafta

82 ada

17 parsel

Kapı no :21

Kat adedi :2

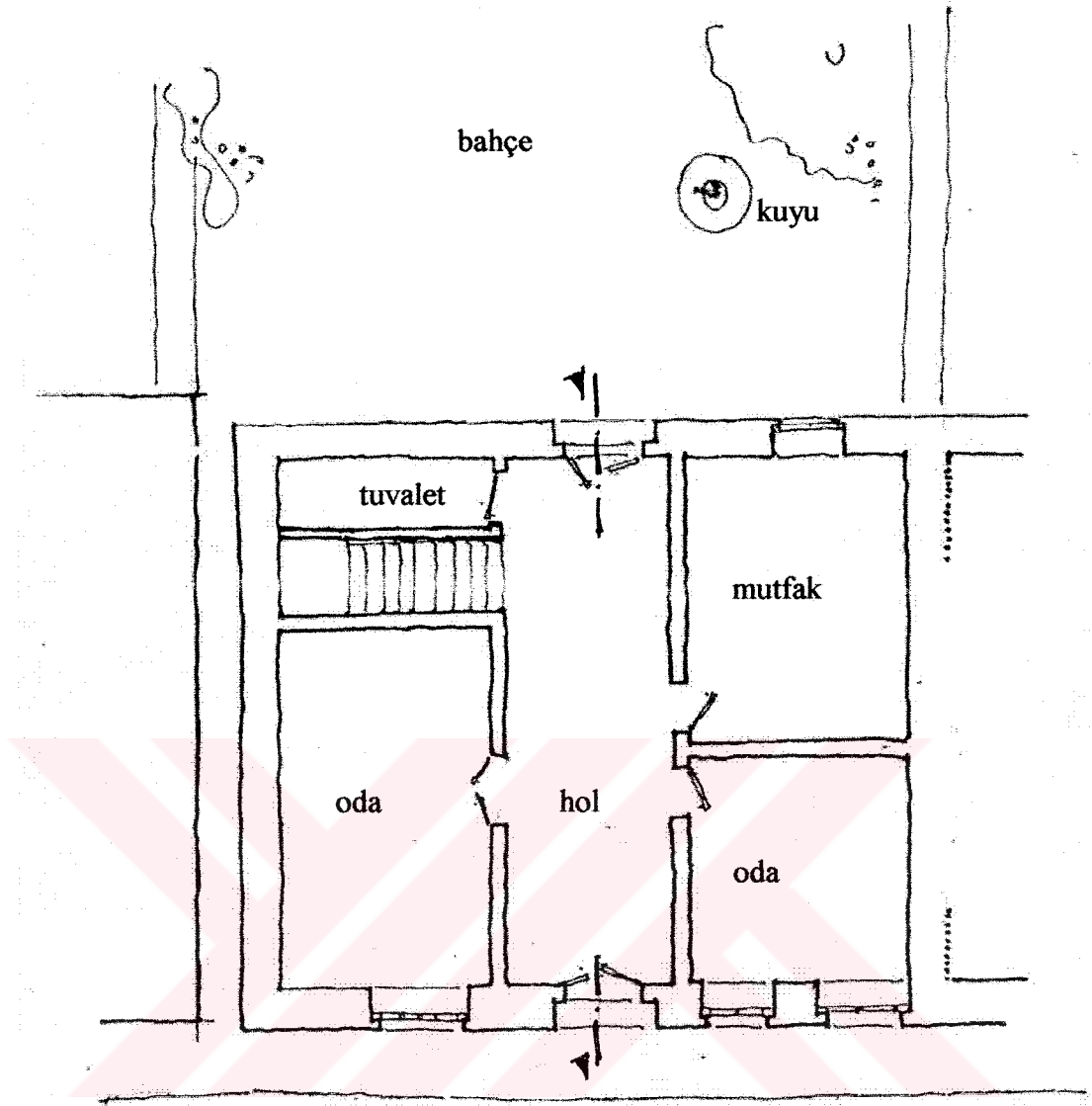
Yapılış yılı :1872

Konut, 1969 yılından bu yana İsmail Hançer'e aittir.

(fotoğraf 44-1)

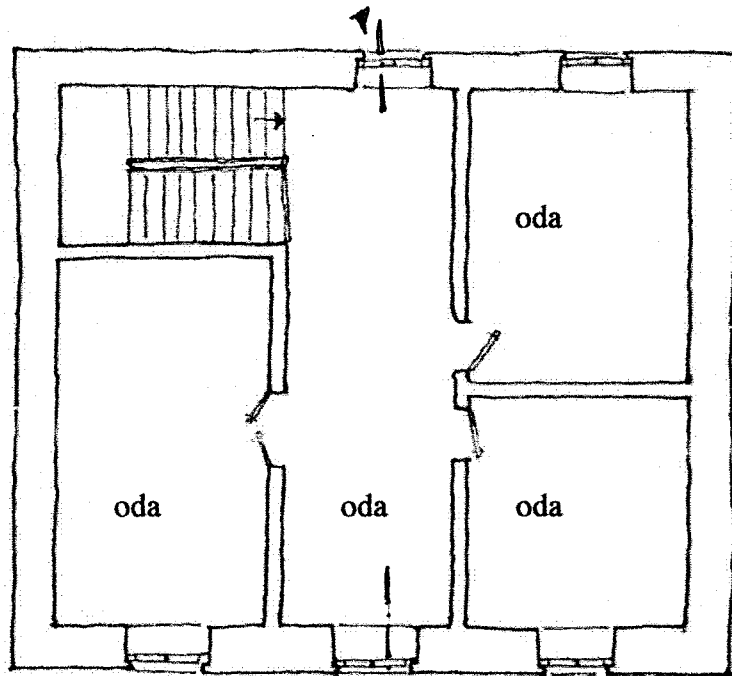

(fotoğraf 44-2)

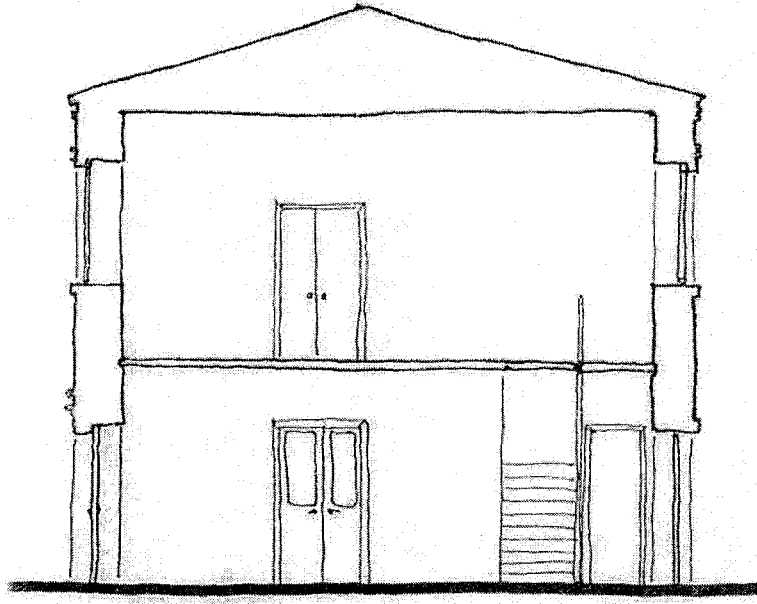

222 SOKAK

(plan 44-1) İsmail Hançer Evi Giriş kat planı – ö:1/100

(plan 44-2) İsmail Hançer Evi Üst kat planı – ö:1/100

(kesit 44-1) İsmail Hançer Evi Kesiti – ö:1/100

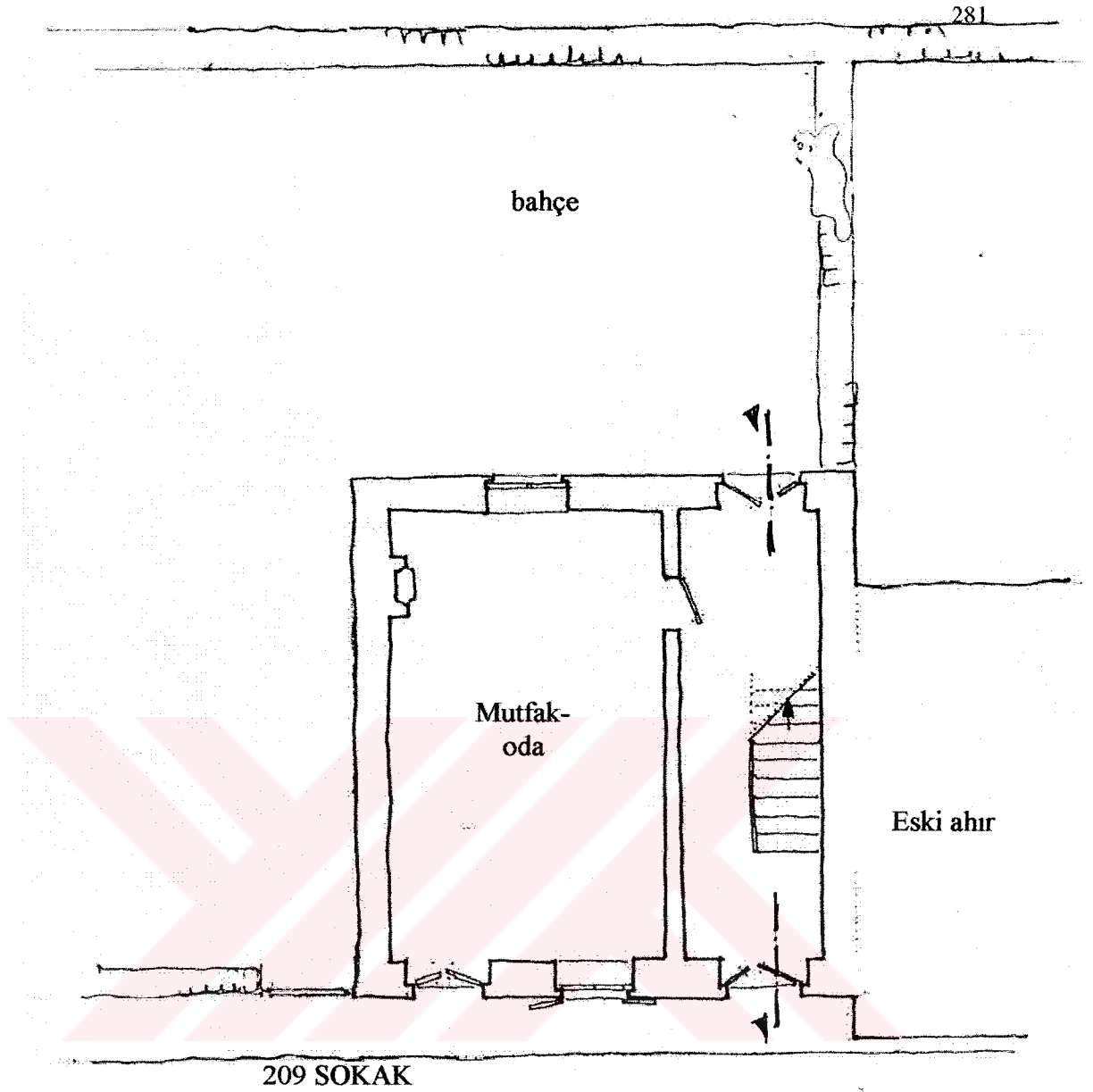

(cephe 44-1) İsmail Hançer Evi Cephesi – ö:1/100

Kerim Alpsoy Evi

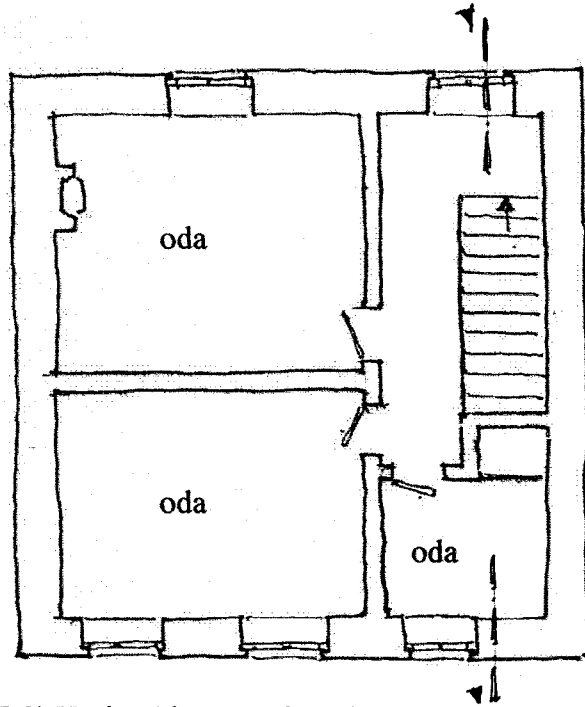
Mahallesi :Fevzi Paşa Mahallesi
Sokağı :209 sokak
Tapu kaydı :15 pafta
83 ada
6 parsel
Kapı no :12
Kat adedi :2
Yapılış yılı :1890

(fotoğraf 45-1)

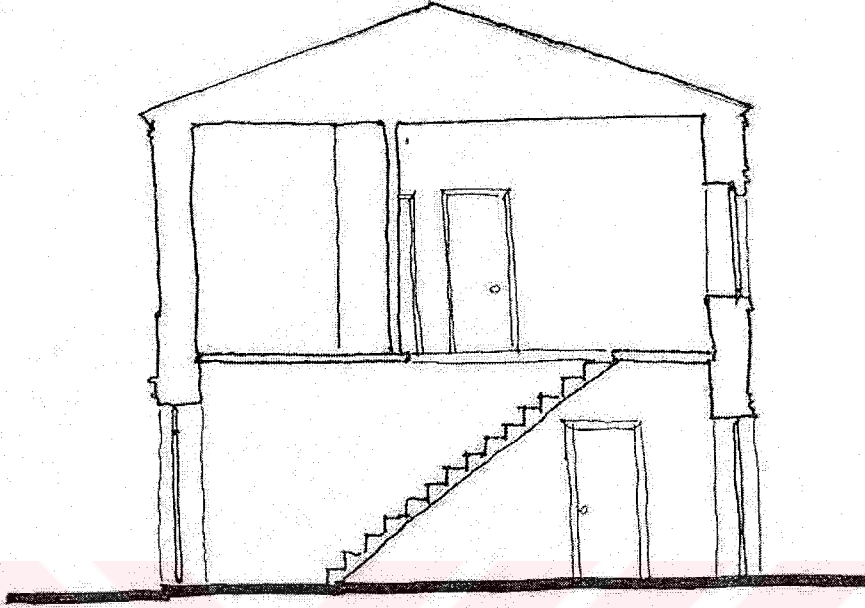

209 SOKAK

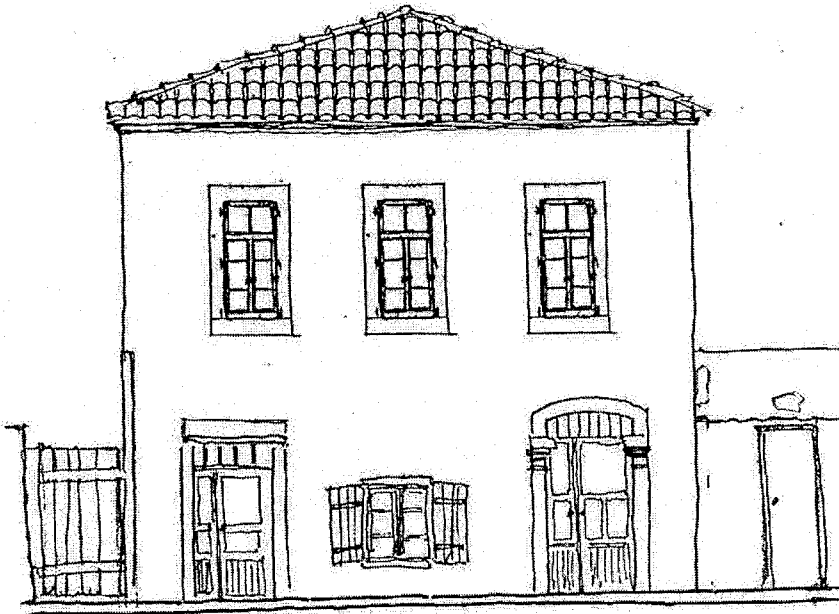
(plan 45-1) Kerim Alpsoy Evi Giriş kat planı – ö: 1/100

(plan 45-2) Kerim Alpsoy Evi üst kat planı – ö: 1/100

(kesit 45-1) Kerim Alpsoy Evi Kesiti – ö: 1/100

(cephe 45-1) Kerim Alpsoy Evi Cephesi – ö: 1/100

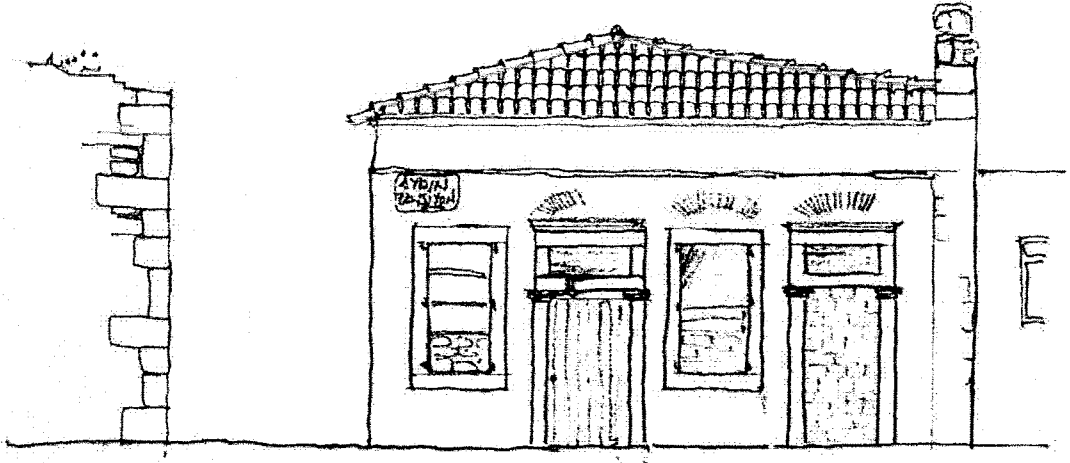
Zeki Çetinok Ticarethanesi

(fotoğraf 46-1)

Mahallesi	:Fevzi Paşa Mahallesi
Sokağı	:222 sokak
Tapu kaydı	:15 pafta
	83 ada
	9 parsel
Kapı no	:27
Kat adedi	:1
Yapılış yılı	:1880

Ticarethane, 1999 yılından bu yana Zeki Çetinok'a aittir.

(cephes 46-1)Zeki Çetinok Ticarethanesi Cephesi – ö: 1/100

(fotoğraf 46-1) giriş kapısı ışıklık detayı

4.3 Foça Konut Mimarisinin Ege Kıyıları ve Yunan Adaları'ndaki Örneklerle Karşılaştırılması

4.3.1 Ege Kıyıları ve Yunan Adaları'nda Mimari Etkileşim ve Malzemeler

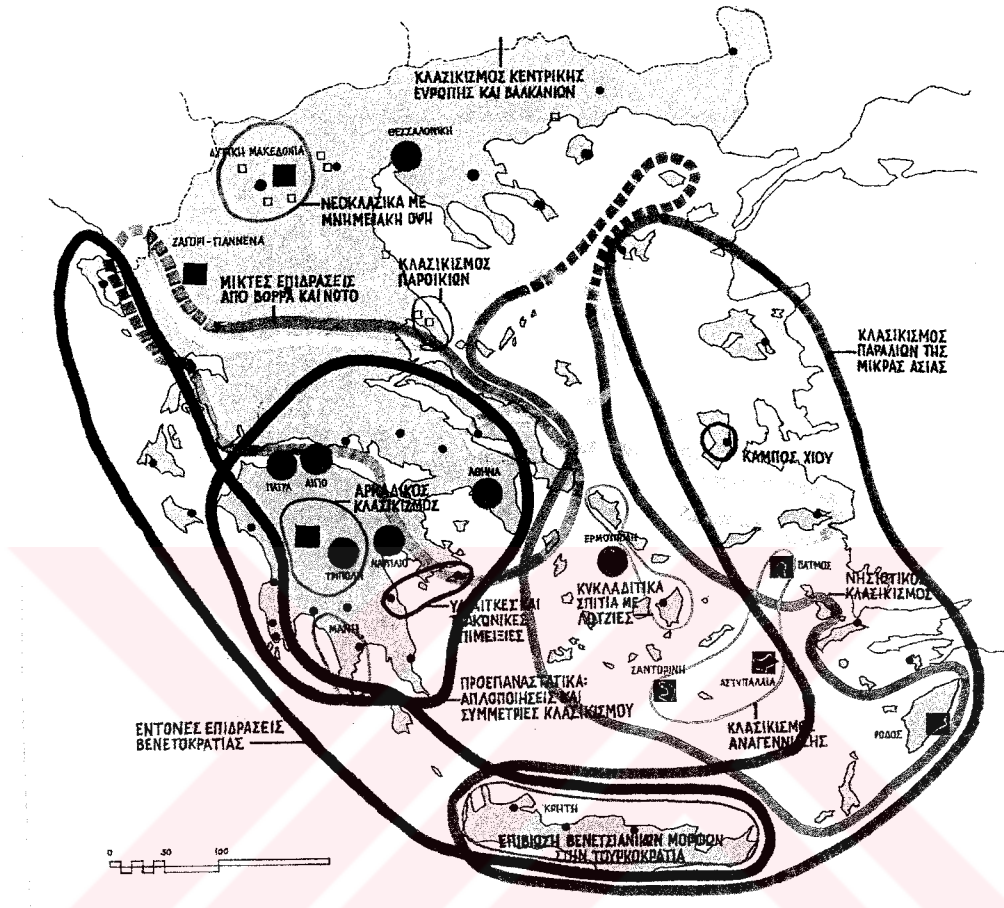
Ege kıyıları ve Adalar konut mimarisi arasındaki etkileşimin, özellikle 16. yüzyıl sonrasında Batı Anadolu kıyılarından Adalar'a doğru olduğu düşünülmektedir. Midilli ve Sisam'da da "İzmir Evleri" olarak bilinen, iki katlı, cumbalı, Levantan konutlara benzeyen evlerin varlığı bu düşüncüyü desteklemektedir. 19. yüzyıl sonlarında, neoklasizm etkisi altında gelişen, zemin katı simetrik girişli, üst katta giriş üstünde simetri aksını vurgulayan küçük bir cumbası bulunan şehir evleri, Midilli'de de görülmektedir.⁵⁷ Bu konutlar G. Megas tarafından "İzmir Evi" olarak adlandırılmaktadırlar.

Sakız evlerinde kullanılan en önemli malzeme taştır. Bunun bir kısmı ekonomik gücün göstergesi olarak ada dışından ithal edilen malzemelerdir. Bunlar siyah İtalyan taşı ve Cenevizliler döneminden beri olan mermer olup, heykel ve önemli mimari elemanlarda kullanılmaktadır. En önemli ithal malzemesi, Anadolu kıyılarından gelen kapı söveleri, lentolar ve eşikte kullanılan sert, koyu volkanik taştır. Beyaz mermer de tüm zamanlarda ithal edilmiştir. Asıl yapı malzemesi adanın iki yanından gelen kolay işlenir ve parlak doğal renkli, ancak dayanıksız olan taştır. Dolayısıyla evlerin bazı bölümlerinde ithal malzeme kullanımı gerekli olmuştur.⁵⁸

Midilli evlerinde kullanılan geleneksel malzeme ise yerel veya karşı kıyıda sağlanan taş ve ahşaptır. En yaygın kullanılan taş, Sarımsak taş ocağından Midilli'ye gemiyle kolayca taşınan, bir tür gözenekli, neme dayanıklı volkanik bir taş olan tuf

⁵⁷ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslarüstü Bir Miras', sf 279 dipnot 16'dan Koumbas, 1983 sf. 86 ve G. Megas, 1940, sf. 29

⁵⁸ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslarüstü Bir Miras', sf 278 dipnot 12'den, Bouras, sf. 156

Şekil 29

Ege'deki Mimari Ortaklıklar

Kaynak: Dr. Dimitri Phillipides, Greek Traditional Architecture

Şekil 30

Ege Denizi ve Çevresi

(tufa) idi. Yapılarda kullanılan ahşap ise adadaki çeşitli ormanlardan sağlanır ya da bu tür ormanların bol bulunduğu Anadolu kıyılarından getirilirdi.⁵⁹

Koumbas, eski Midillililerle yaptığı görüşmeler ve Paraskevaides'e dayanarak Anadolu'dan gelen Arnavut ustaların adada çalıştığını belirtmektedir. Bunun yanı sıra bazı ustaların yerli halktan olduğu, bunların da zaman zaman Anadolu'da çalıştıkları bilinmektedir. Bu da konutlardaki detay benzerliklerini açıklamaktadır.

İzmir'deki bazı Levanten konutlar, "Sakız tipi ev" olarak nitelendirilmektedir. Dar cepheli, L plan şemalı ve L'nin bir kolunda servis mekanlarının konumlandığı bu konutlar plan ve cephe şemalarından çok, bazı cephe öğeleriyle Sakız Adası evleriyle benzerlikler göstermektedir. Bunlar taş kaplama cephe, zarif taş oymacılığı, yatay ve düşey çıkıntılar, silme gibi plastik elemanlar, iki kat yüksekliğindeki anıtsal girişler ve üçgen alınlıklardır.⁶⁰

4.3.2 Ege Kıyıları ve Yunan Adaları'nda Konut Mimarisi Üzerine Genel Bir Karşılaştırma

Batı Anadolu kıyıları ve adalarda ticari ve yaşamsal etkileşimin mimari yansımalarının belirgin olduğu örneklerin yanı sıra, bunun zaman zaman yalnızca bazı detaylarda karşımıza çıktığı da anlaşılmaktadır. Ama genellikle benzeşimin cephe elemanları ve detaylar bağlamında yoğunlaştığı belirtilebilir. Bu bağlamda Edremit, Ayvalık ve Midilli; Çeşme ve Sakız; Urla ve Rodos; Bodrum ve Samos, Paros, Naxos; Foça ve Midilli, Samos; İzmir ve Midilli, Samos konut mimarileri açısından benzerlikler gösteren yerleşimlerdir.

⁵⁹ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslarüstü Bir Miras', sf 279 dipnot 13'ten, Koumbas, 1983, sf. 59-68

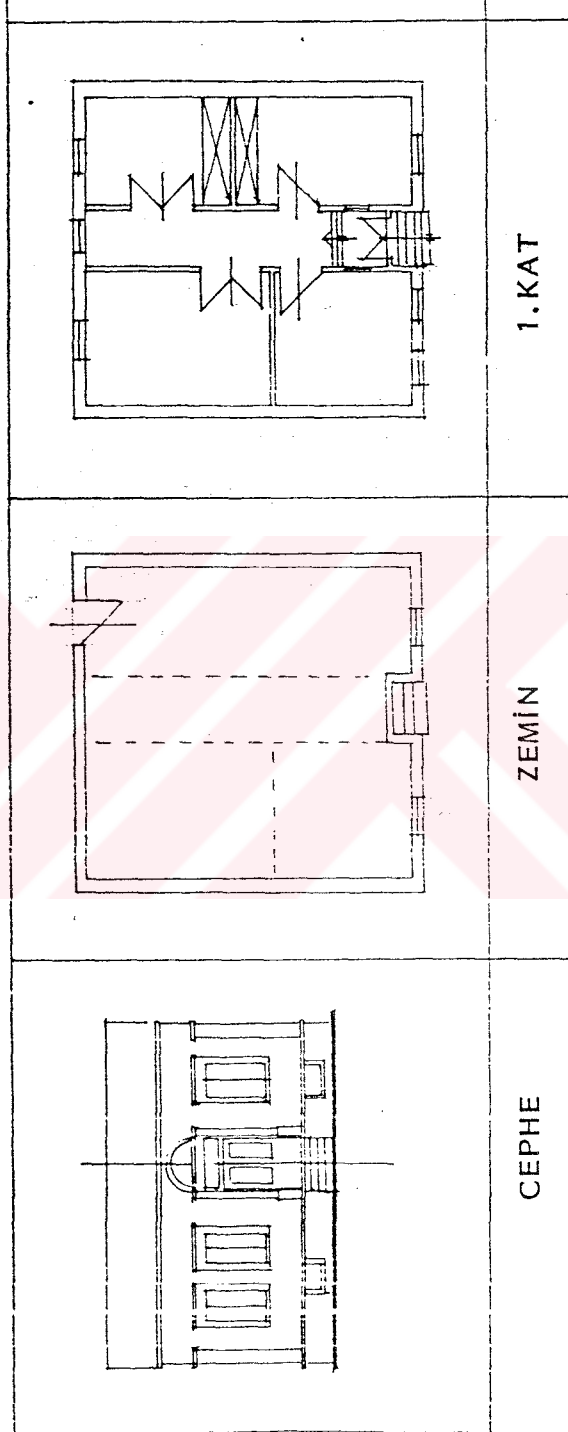
⁶⁰ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslarüstü Bir Miras', sf 279 dipnot 15'ten Eti Akyüz, 1993

Midilli'de ve Sisam'da Foça'daki kule ev benzeri örnekler bulunmaktadır. Ayrıca Ayvalıktaki konutlarla Midilli'dekiler arasında benzerlikler görülmektedir.

4.3.2.1 Ayvalık

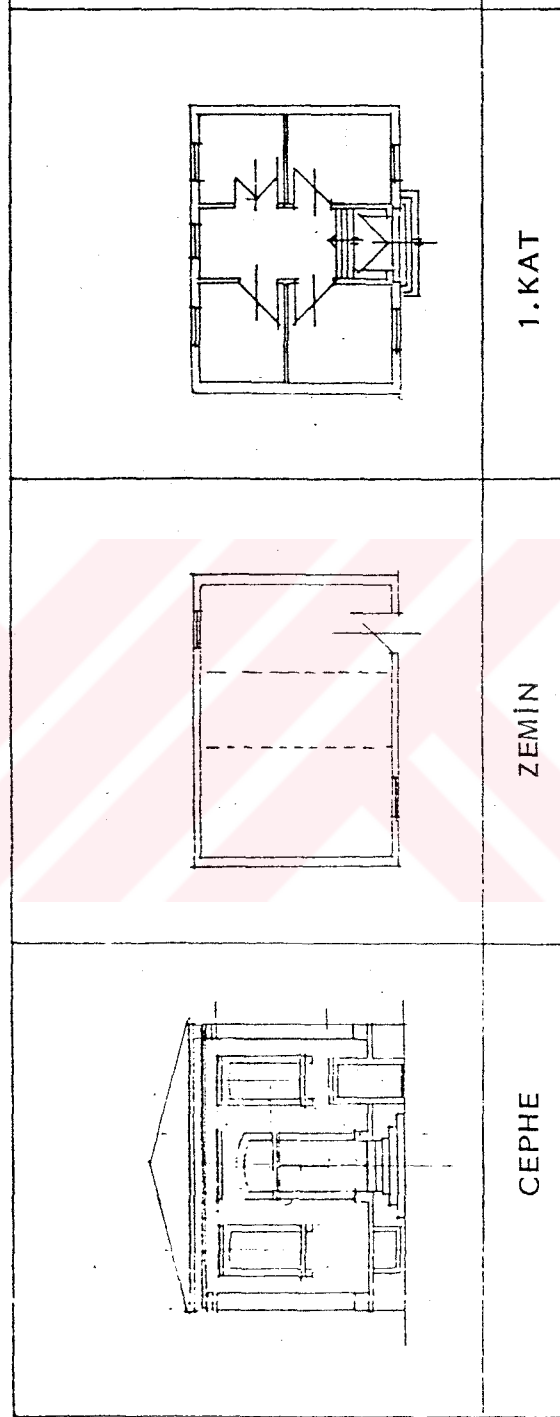
Ayvalık evleri, taş veya alt katı taş, üst katı bağdadi, yan veya orta hollü, doğrudan sokağa açılımlıdır. Çıkma yaygın öge olarak kullanılmış olup tek köşede, ortada, her iki köşede veya tüm kat cephesince görülebilmektedir. Açık ve kapalı örnekleri görülen çıkmalar, taş ya da dökme veya dövme demir konsollarla desteklenmiştir. Konutlar iki ya da üç katlıdır. Zemin katları, servis ya da depo amaçlı kullanılırken, birinci kat, yaşama mekanı olarak kullanılmaktadır. Ara katlar ise mutfak, oda ya da servis mekanı olarak kullanılabilir. Çatılar eğimli ve alaturka kiremit kaplıdır. Özenli taş işçiliği, cumba, açık çıkma, üçgen alınlık, ikiz evler karakteristik özellikler arasında belirtilebilir.⁶¹

⁶¹ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslararası Bir Miras', sf 279

Cunda Adasında ev örneği

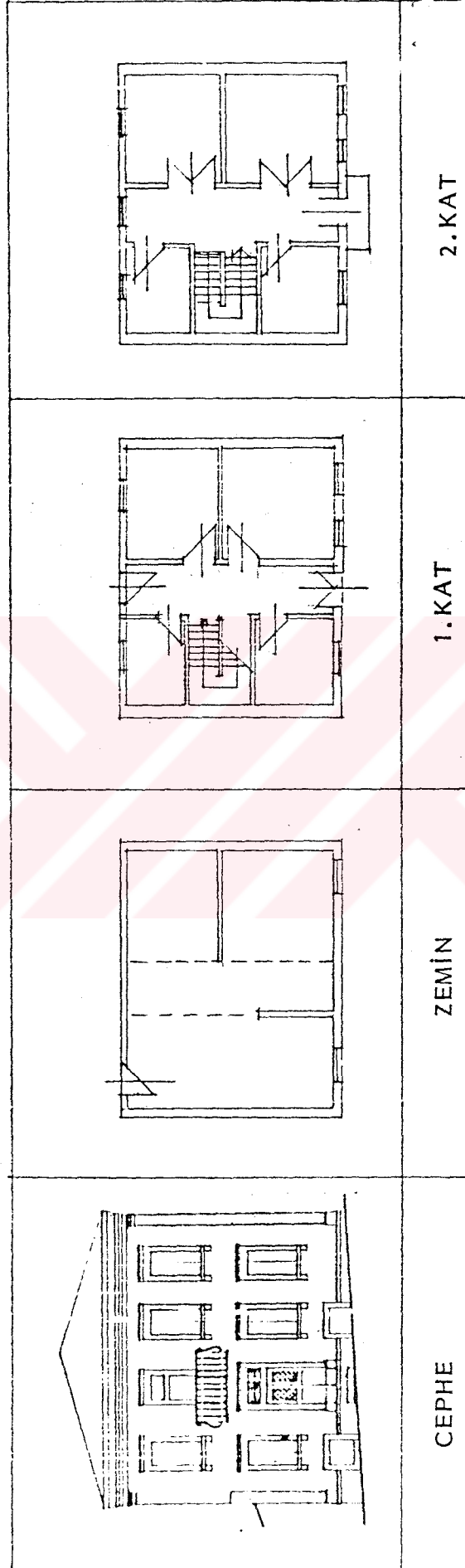
Kaynak: M. Mehmet Aytekin Saygılı

Şekil 32

Cunda Adasında ev örneği

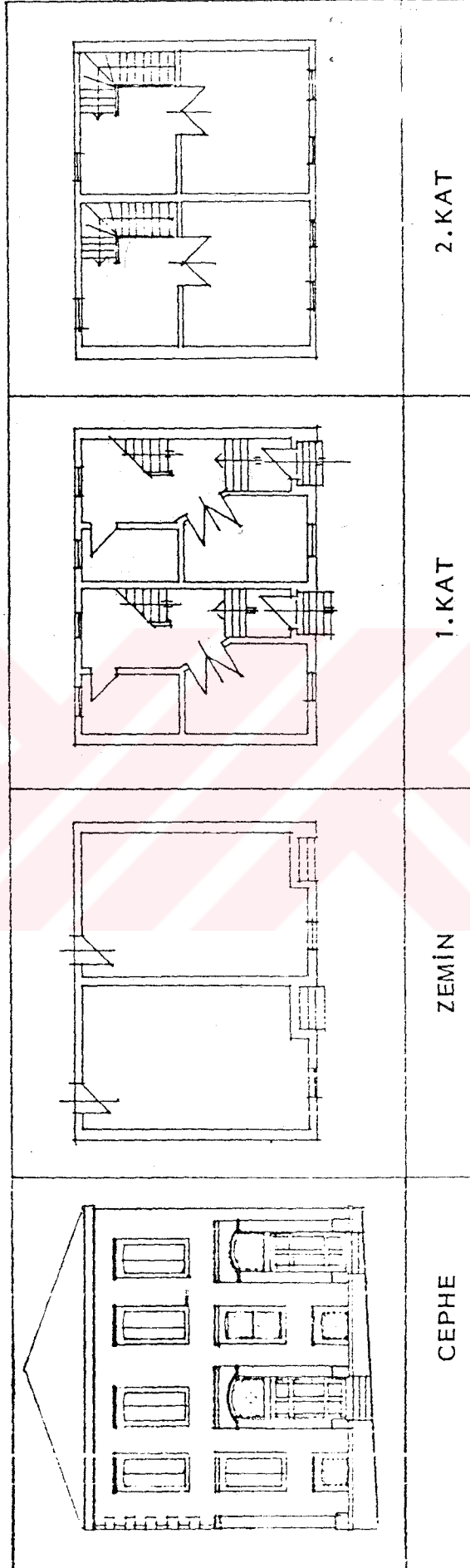
Kaynak: M: Mehmet Aytekin Saygılı

Şekil 33

Cunda Adasında ev örneği

Kaynak: M: Mehmet Aytekin Savcı

Şekil 34

Cunda Adasında ev örneği

Kaynak: M: Mehmet Aytekin Savcı

4.3.2.2 Çeşme

Çeşme evleri kargir ya da yarı kargir olarak yapılmış bir, iki ya da üç katlı evlerdir. Bazı cephelerde sgraffiti ve xysta denilen bezeme tekniği kullanılmıştır. Alt kat cephelerinde yarı gömülü sütunlarla bölümlendirilmiş bir düzen görülmektedir. Üst katlarda söve üstü üçgen alınlıklı pencereler, saçaklı pencereler, tonozlarla etkisi vurgulanmış çıkmalar, dökme ve dövme demir konsollarla desteklenmiş açık çıkmalar karakteristik öğelerdir. Açık çıkmalar genellikle cephe ortasında konumlanırken cumbalar ortada veya iki yandadır. Çatılar eğimli, alaturka kiremit kaplıdır.⁶²

4.3.2.3 Urla

Urla evleri genelde iki katlı ve bitişik sıra ev düzenindedir. Cephe düzeni açısından bodrum ve birinci kattan oluşan örneklerle iki katlı evler olmak üzere iki gruba ayrılırlar. Simetrik cephe düzeni, açık çıkma, cephe ortasında Ege yöresi Rum evlerinde görülen yarı açık giriş mekanının enine gelişmiş düzeni, alt katta dizi kemerler, arkadlı geçişler, birinci kat üstünden başlayan cepheye yansıyan alt bitişik karakteristlik bacalar, üst kemerli kapılar bu evlerin tipik özellikleridir. Konut cepheleri genellikle sıvalı olup kesme taş köşe silmeleri sıvasızdır. Pencereler ½ oranında düz atkılı veya basık kemerlidir. Çatılar, eğimli ve kiremit kaplı olup geçiş kirpi saçaklıdır.⁶³

⁶² Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslarüstü Bir Miras', sf 279

⁶³ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslarüstü Bir Miras' sf. 280

4.3.2.4 İzmir

İzmir evleri, yerleşimin konut mimarisinin biçimlenişinde en baskın ögenin etnik yapı olduğu düşünülerek, Osmanlı-Türk Evleri, Levanten ve Rum Evleri ve bunların kombinasyonu ile oluşmuş etkileşim evleri olmak üzere üç grupta ele alınabilir.⁶⁴

Osmanlı-Türk Evleri, cephe karakteristiğiyle Türk konutlarının özelliklerini yansıtmakla birlikte, odalar arasında geçiş bulunmasıyla Balkanlar'daki örneklerle benzerlik gösterirler. Genellikle iki katlı, dış sofalı, alt katı yığma, üst katı ahşap karkas, eli böğüründelerle desteklenmiş çıkmalı yapılardır.

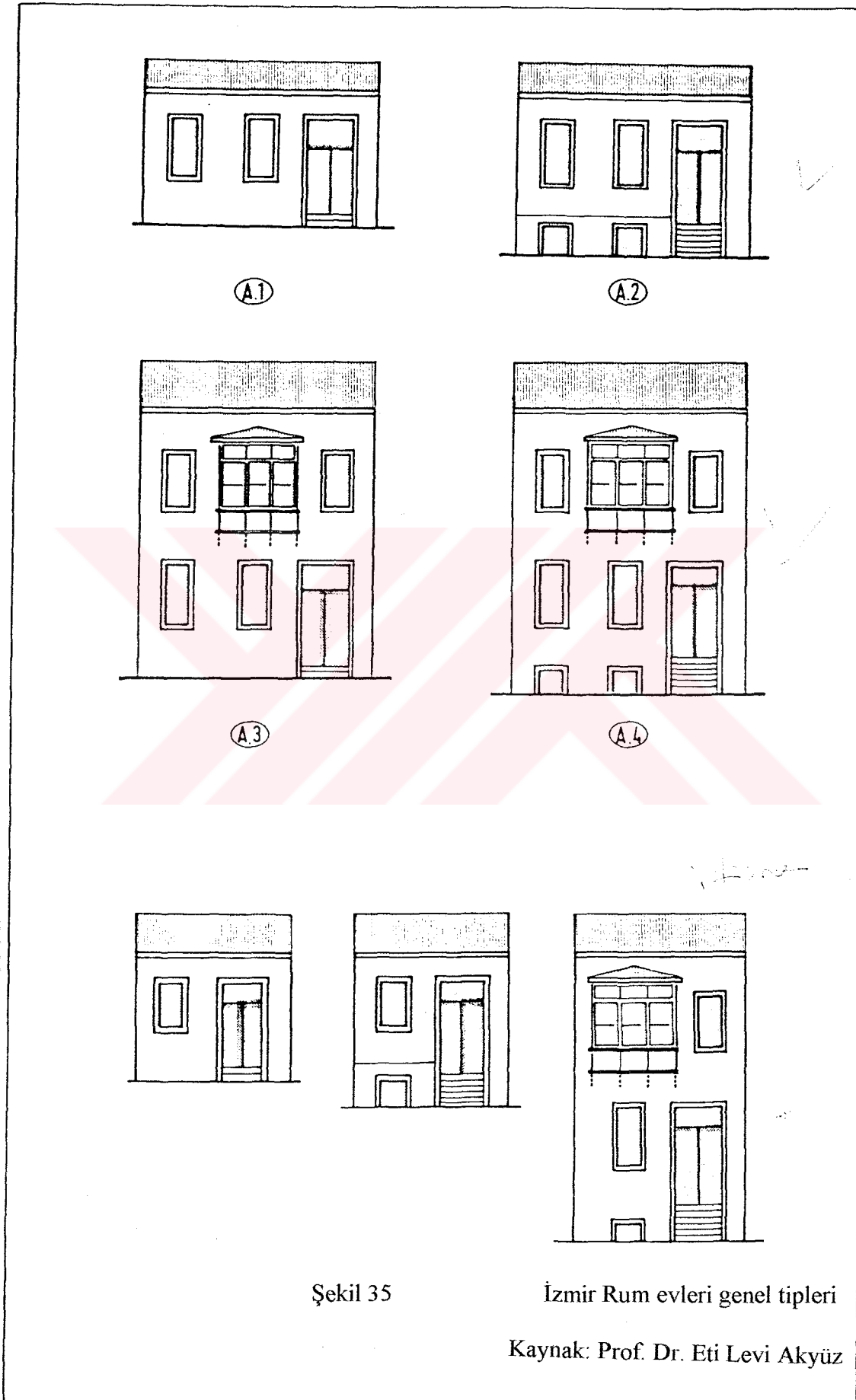
Batı etkisindeki konutlar, bodrumlu ya da bodrumsuz, bir ya da iki katlıdır. Az sayıda örnekte ara kat görülür.

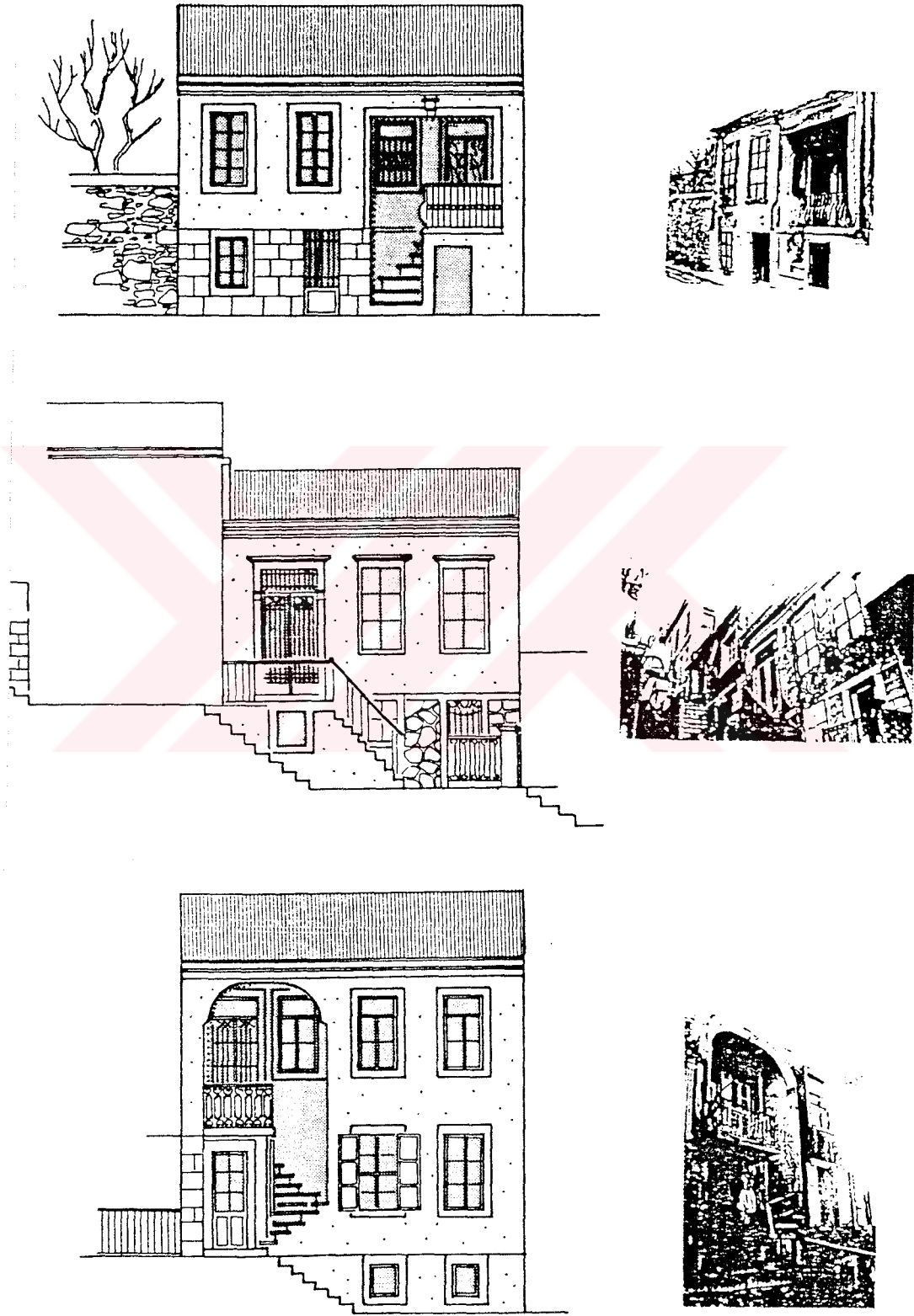
Etkileşim evleri ise her iki tipin bazı özelliklerini içerirler.

İzmir evlerinin en karakteristik özellikleri çıkma ve bahçelerdir. İzmir'deki bodrumlu, iki katlı, cumbalı, simetrik veya asimetrik cepheli konutlar, kentin tipik evleri, "İzmir Evi" dirler. Bu konut tipinin bazı Ege sahil kentlerinde bulunması, Osmanlı İmparatorluğu içinde çok önemli konumu olan İzmir'in geniş bir alanı etkilemesinden kaynaklanmaktadır.⁶⁵

⁶⁴ Eti Akyüz 1993

⁶⁵ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslararası Bir Miras' sf. 280

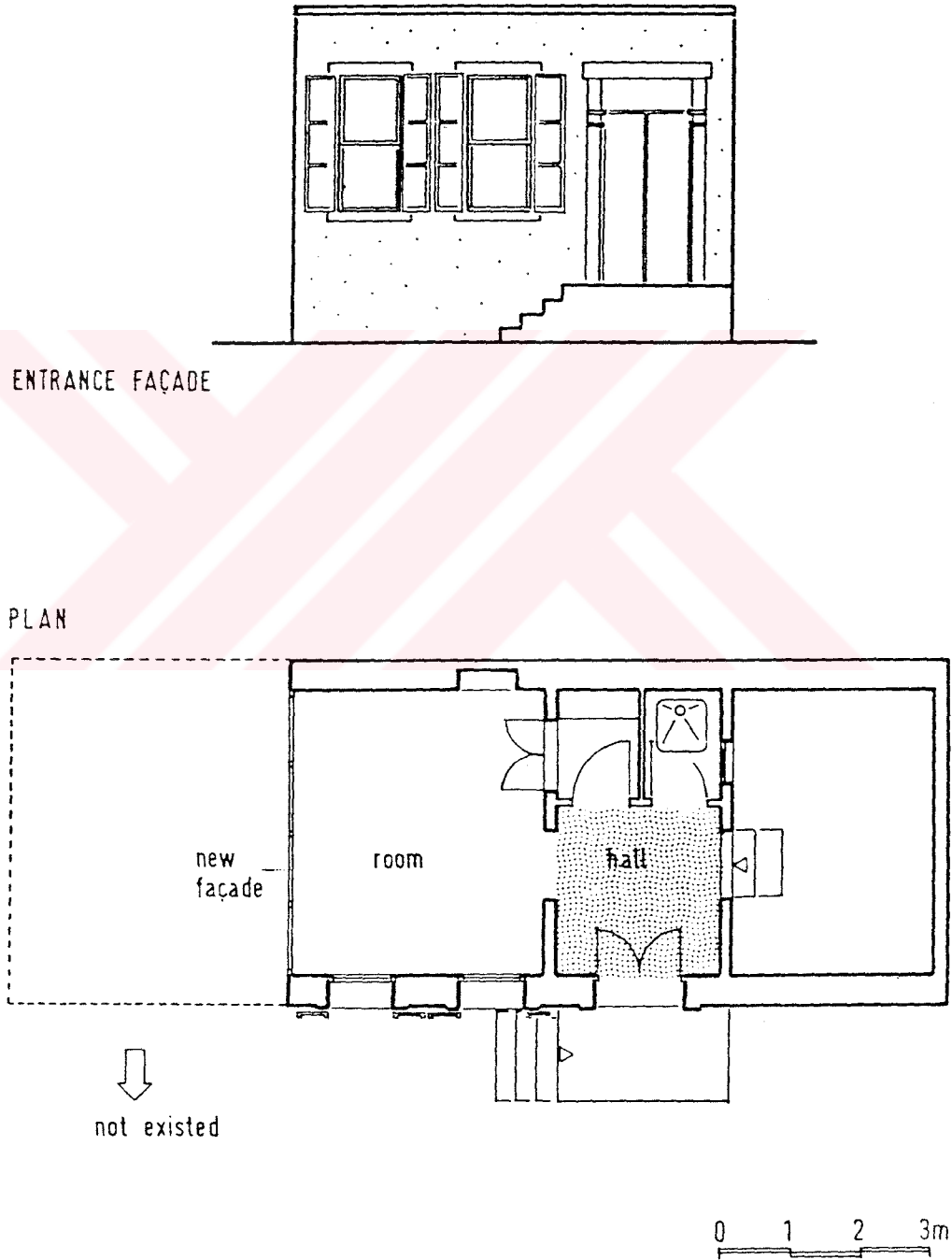

Şekil 36

İzmir Rum evleri

Kaynak: Prof. Dr. Eti Levi Akyüz

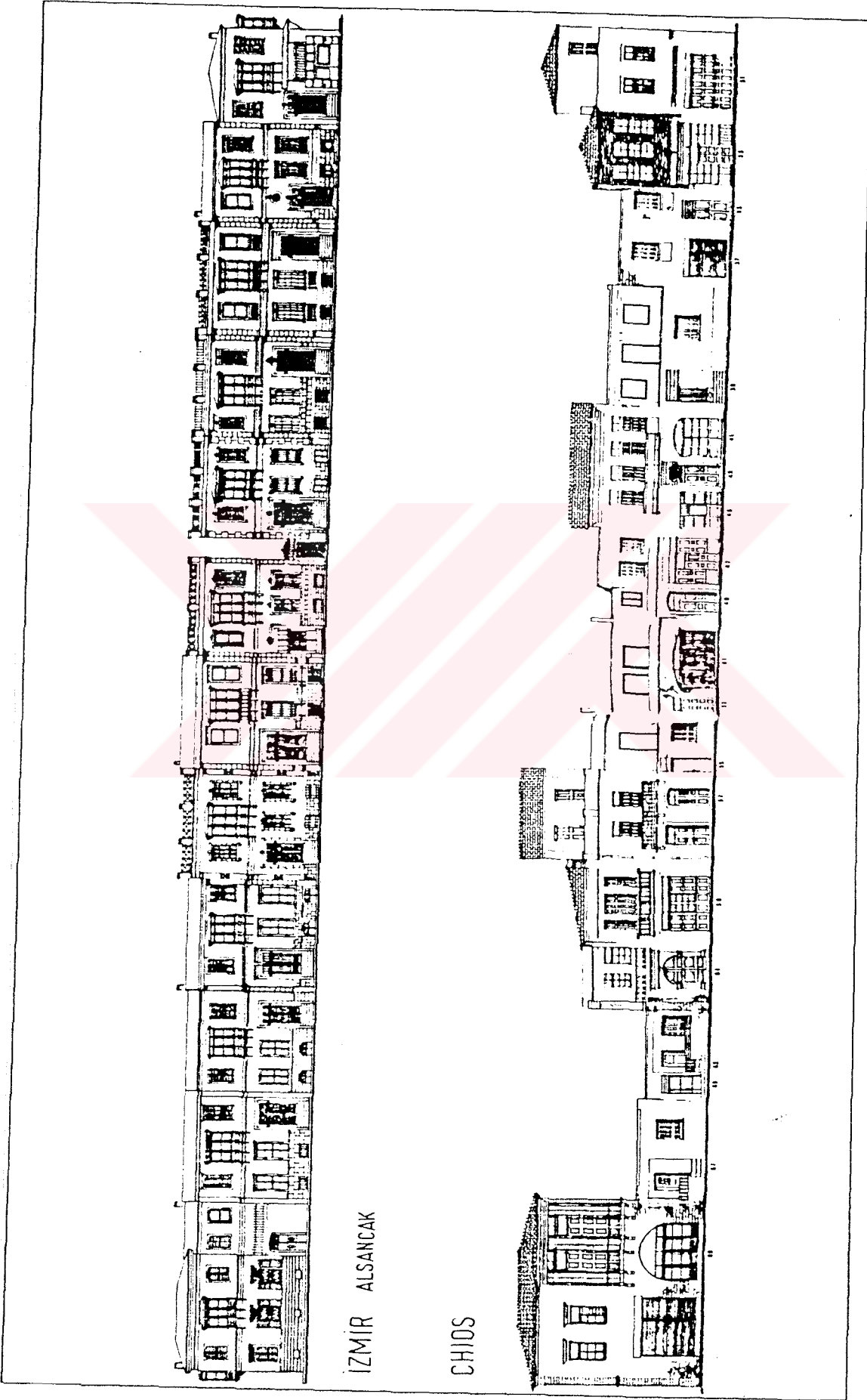
150 sokak no 1 (Sakızlı sokak)

Şekil 37

İzmir Rum evleri- Sakızlı Sokak

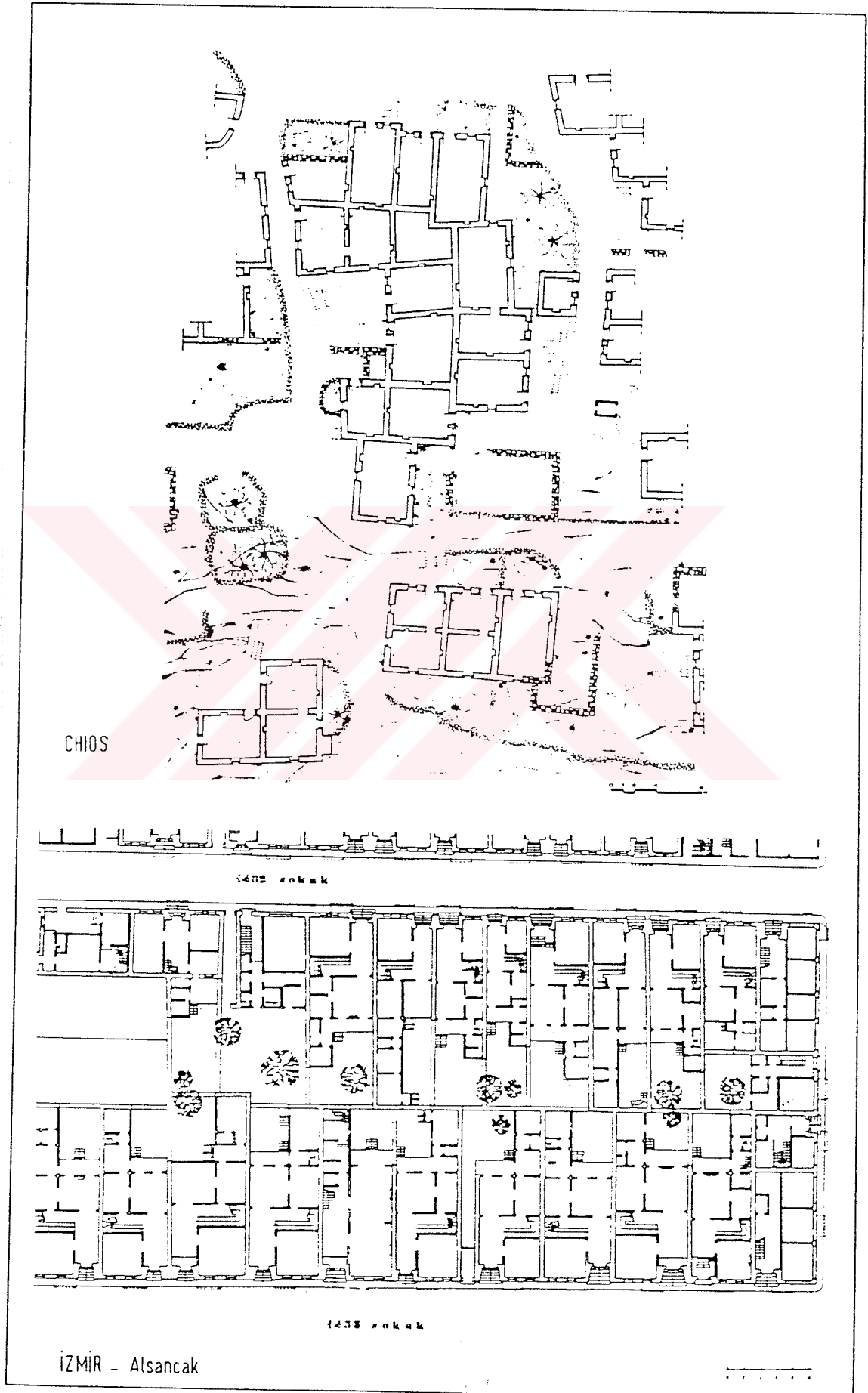
Kaynak: Prof. Dr. Eti Levi Akyüz

İzmir ve Sakız Adası evlerinin karşılaştırılması

Şekil 38

Kaynak: Prof. Dr. Eti Levi Akyüz

Şekil 39

İzmir ve Sakız Adası evlerinin karşılaştırılması

4.3.2.5 Datça

Datça evleri, özdeş olmayan kübik birimlerin yatayda ve düşeyde birlikteliği ile oluşmuştur. Genelde güney ve manzara yönündeki cephe, simetrikliği, dışa yansıyan bacası ve yanlarında birer penceresiyle son derece karakteristiktir. Kareye yakın oranlardaki çekirdek birime bazı örneklerde giriş birimi eklenir. İki katlı yapılarbütüncül veya her katı bağımsız olarak kullanılır.⁶⁶

4.3.2.5 Bodrum

Bodrum evleri de kübik karakterleriyle dikkat çekmektedirler. Yerleşimde sakız tipi evler, musandıralı evler ve kule evler de vardır.⁶⁷

4.3.2.6 Midilli

Midilli'deki konut mimarisi, köy evleri, kasaba evleri, kule evler ve türk konakları olmak üzere gruplanmaktadır.⁶⁸

Köy evleri, genellikle iki katlı ve bahçedeki ek yapılarla çevrili olup yaşam katı üsttedir. Tek mekan olan en basit örneklerde döşemedeki kot farkıyla işlevlerin ayrımı yapılmıştır.

Türk veya Yunanlı, zengin burjuvaların ikinci konutları olan kule evler, çok katlı ve yaklaşık kare planlıdır. Zemin kat depo, ara katlar servis mekanları, üst katlar ise yatma ve kabul mekanlarıdır.

⁶⁶ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslarüstü Bir Miras' sf. 280

⁶⁷ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslarüstü Bir Miras' sf. 280

⁶⁸ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslarüstü Bir Miras' sf. 280 dipnot 20'den Koumbas 1983, sf. 75-92

Kasaba evleri, kentsel alana kule tipin uygulanmış şeklidir. Genellikle üç katlı olup plan ve mekan özellikleri korunmuştur.⁶⁹

4.3.2.7 Sakız

Adalar konut mimarisi içinde sakız mimarisi özellikli bir yer tutmaktadır. Cephede simetri zorunluluğu olmamasına karşın tekil simetrik elemanlar vardır. Eşit boyuttaki kemer taşlarıyla iki renk kullanımı ve sürekli küçük kemerlerle desteklenmiş çıkmalar belirgindir. Hora ve Kambos evleri arasındaki temel fark Hora'daki evlerin tek cepheli, bahçesiz zemin kattan ana girişli ve iç merdivenli olmasına karşın Kambos'takilerin ayırık düzen, dört cepheli, dış merdivenle birinci kattan ulaşılabilen örnekler olmasıdır.¹ Bahçe zemini dekoratif şekilde çakıl taş kaplıdır. Zemin kat servis mekanlarını, üst kat ise yaşama mekanlarını içerir.⁷⁰

4.3.2.8 Sisam

Adadaki konutlar, genelde düz damlar ve kırma çatılar olmak üzere iki gruptur.⁷¹

Düz damlı evler, tek mekan, cephede iki simetrik pencere, uzun, dar ev, uzun kenar ortasından giriş gibi karakteristik özellikler içerir. Sözkonusu evin kökeni, geç Bizans dönemine uzanmaktadır. Ada ile düz çatının Akdeniz geleneği bütünleşmiştir.

⁶⁹ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslararası Bir Miras' sf. 280-281

¹ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslararası Bir Miras' sf. 281 dipnot 22'den Bouras, 1983 sf. 152-160

⁷⁰ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslararası Bir Miras' sf. 281 dipnot 23'ten Bouras, 1983 sf. 150-152

⁷¹ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslararası Bir Miras' sf. 281 dipnot 24'ten Papaioannou, 1983, sf. 107

Bu evler, anonim adalar mimarisinin en yaygın tiplerindedir.⁷² Dam konstrüksiyonu diğer adalardakiyle aynıdır.

Eğimli çatılı evler iki katlı olup zemin kat servis amaçlı, birinci kat aile yaşamına yönelik olarak kullanılmaktadır. Yapım sistemi olarak, zemin kat yığma, üst kat ahşap karkastır. Çatılar, ahşap ahşap konstrüksiyonlu, eğimli ve kiremit kaplıdır.⁷³

Adadaki diğer konut tipleri ise, kule evler ve archontika denilen Türk konaklarıdır.⁷⁴

4.3.2.9 Rodos

Rodos evleri, çatısız ve saçaksız olduğundan, Adana ve Alanya evleriyle benzerdir.⁷⁵ Cephede alt ve üst pencereler arasına eklenmiş geniş saçaklar vardır. Asıl kat üstte olup, dış merdivenle ulaşılır. Alt kat ise, voltalar veya kemerler üzerine yapılmış, depo amaçlı bir mekandır.

Planlar, dış sofalı olup, iki , üç odalıdır.

Anadolu evlerini yedi coğrafi bölgeye ve 15 alt gruba ayıran Eldem, bu gruplardan ikisini Ege ve Batı Anadolu Evleri ile Adalar ve Sakız Evleri'ne ayırmıştır. Batıda Ege sahilleri ile sınırlı, diğer yönlerde ise kesin sınırlanmamış bu bölge evleri, çok çeşitli tipler içerir. Ege evlerinin en iyi korunmuş ve önemlileri, Manisa, Kula, Tire, Ödemiş, Birgi ve Buldan'ı kapsayan alandadır. Çanakkale, Ayvalık, Midilli, İzmir,

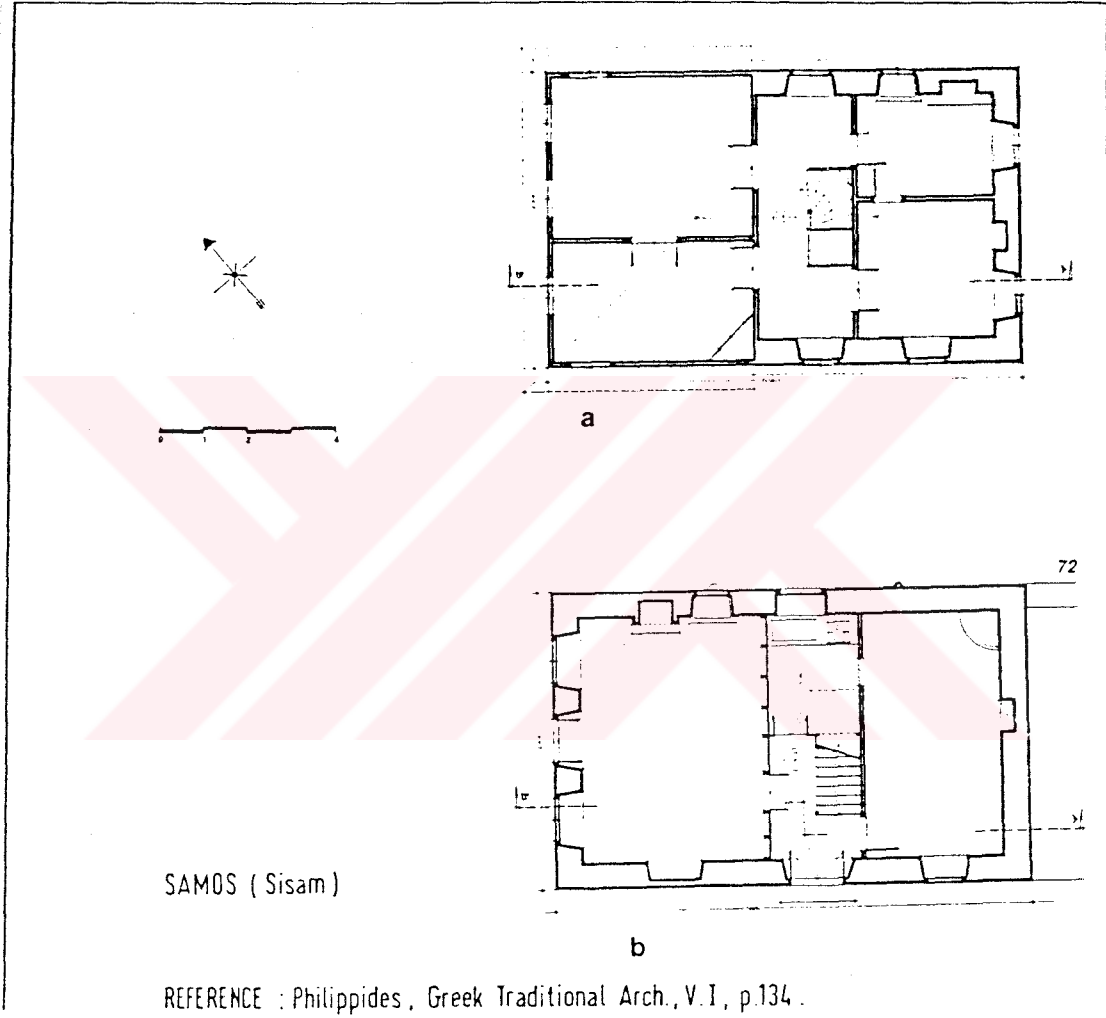
⁷² Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslarüstü Bir Miras' sf. 281 dipnot 25'ten Papaioannoo, 1983, sf. 110, 114, 115, 117

⁷³ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslarüstü Bir Miras' sf. 281 dipnot 26'dan Papaioannoo, 1983, sf. 118

⁷⁴ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslarüstü Bir Miras' sf. 281 dipnot 27'den Papaioannoo, 1983, sf. 134

⁷⁵ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslarüstü Bir Miras' sf. 281 dipnot 28'den Eldem, 1986, sf. 64

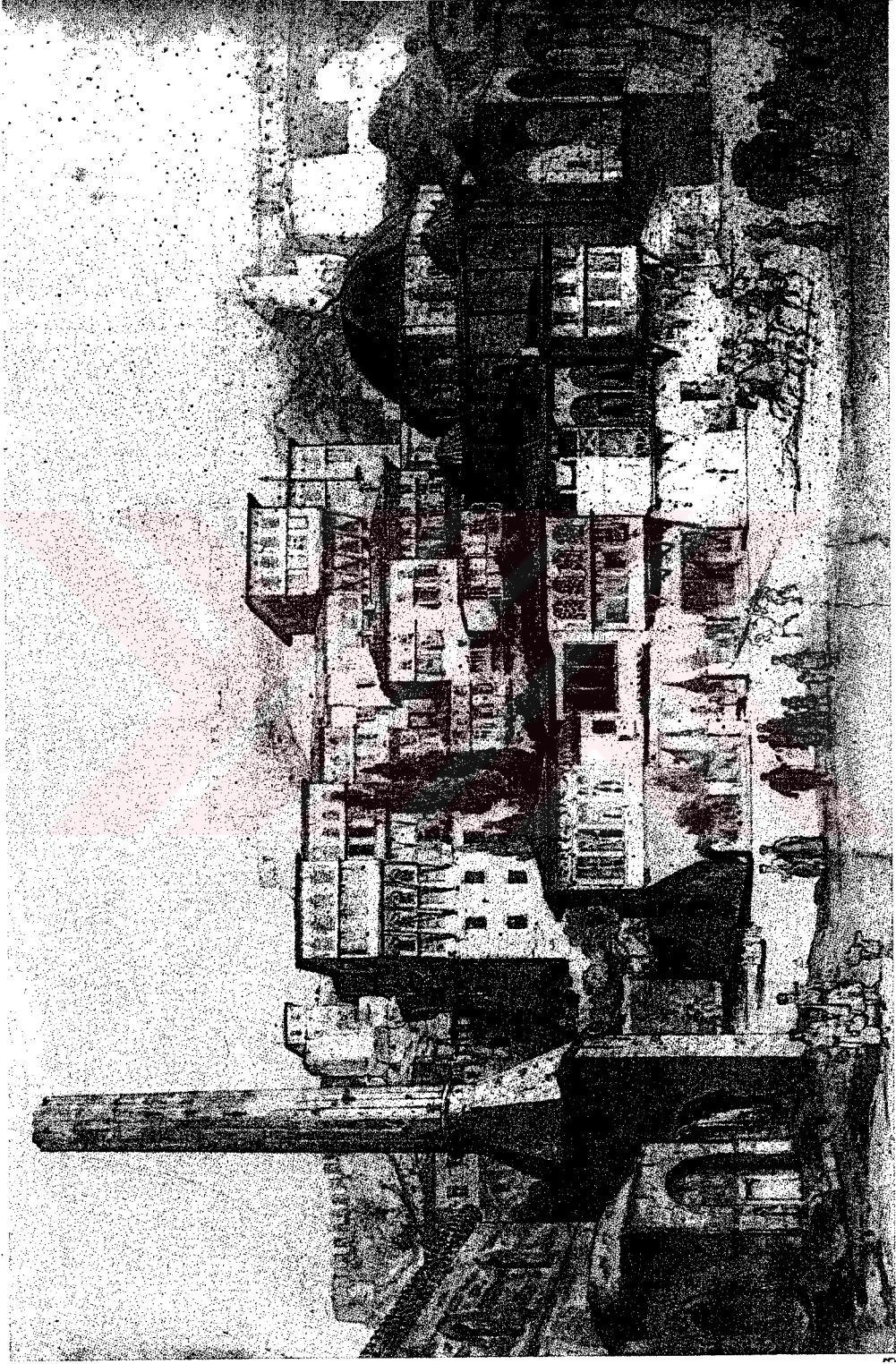
Çeşme, Manisa, Sakız, Bodrum, Rodos ve Fethiye’de Ada ve Sakız evleri, Ege tipi evle birlikte görülür.⁷⁶

Şekil 40

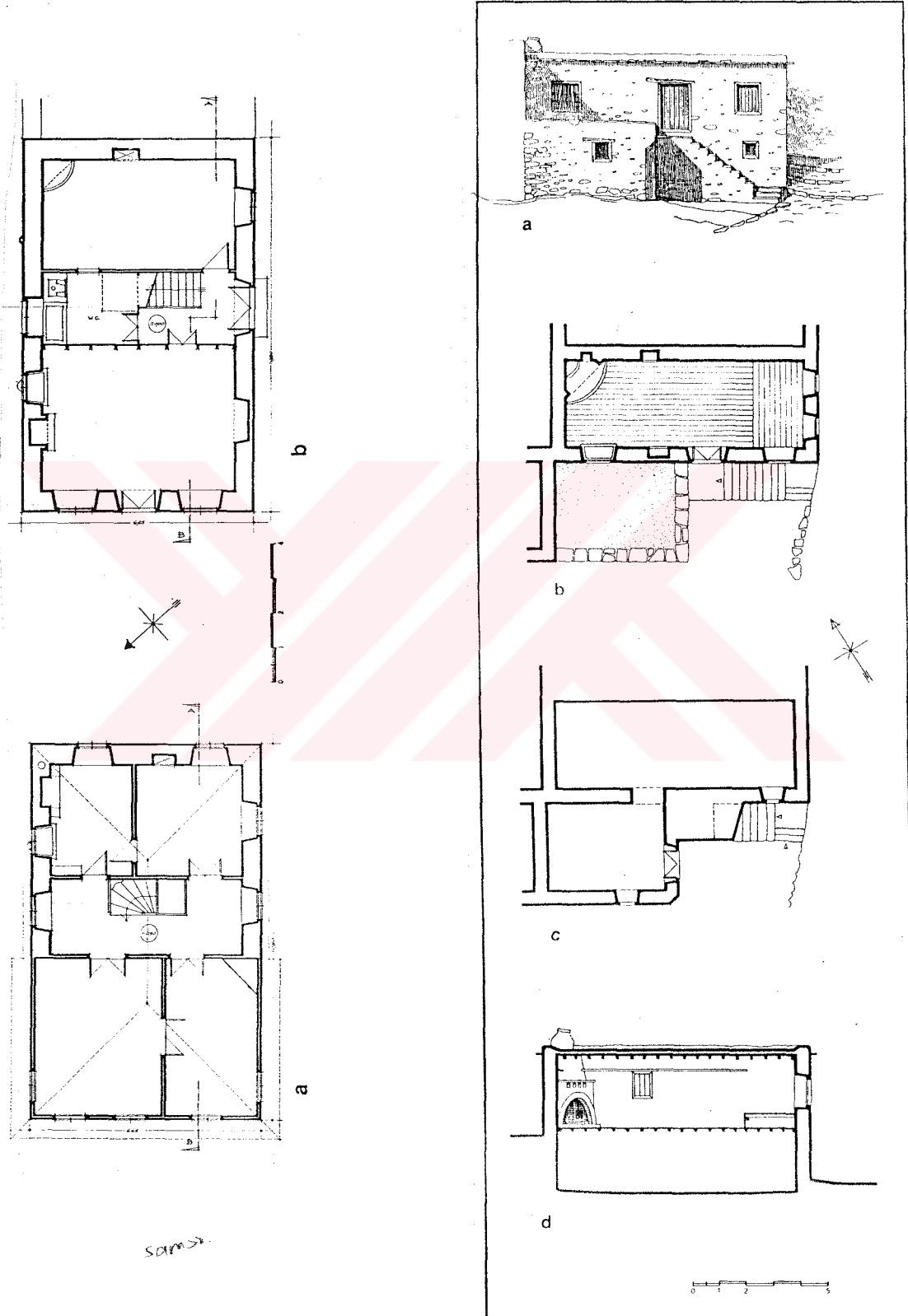
Samos'ta ev örneği

⁷⁶ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Uluslararası Bir Miras' sf. 281 dipnot 29'dan Eldem, 1986, sf. 64

Şekil 41

Napfio genel görünümü

Şekil 42

Samos'ta ev örnekleri

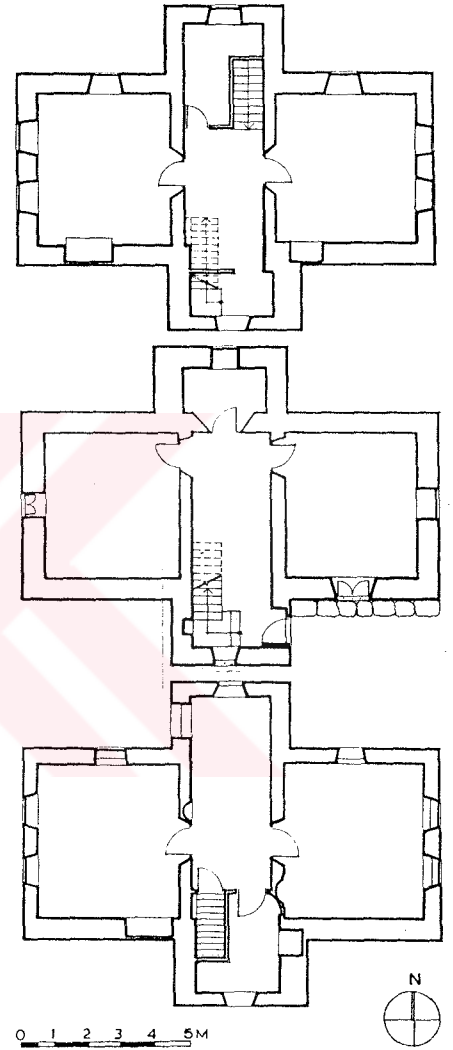
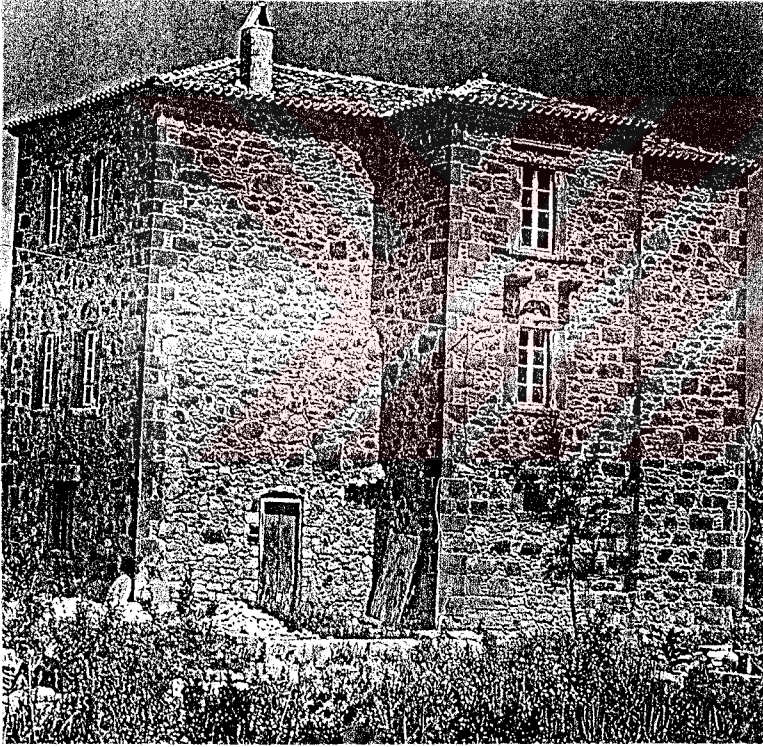
Kaynak: Dr. Dimitri Phillipides, Greek Traditional Architecture

Şekil 43

Lesbos'ta ev örnekleri

Kaynak: Dr. Dimitri Phillipides, Greek Traditional Architecture

Şekil 44

Lesbos'ta kule ev

Kaynak: Dr. Dimitri Phillipides, Greek Traditional Architecture

BÖLÜM V FOÇA'DA MİMARİ CEPHE ELEMANLARI

5.1 Eski Dokuda Yerleşim Düzeni

Eski dokuda görülen en karakteristik yerleşme düzeni, binanın yeri ve işlevi ne olursa olsun parsel üzerinde ön bahçesiz ve genelde bitişik nizam olmasıdır. Binaların cepheleri doğrudan sokağa bakmaktadır. Ancak sonradan yapılmış olan ikincil konutların bir kısmı bahçe içinde ve ayrık nizamdadır.

Foça'da eski dokuda binalar doğrudan sokağa cephe verirler. Açıklıkların hemen tümü ön ve arka cephededir. Köşe binalarında her iki cephede de açıklık olmasına karşın yan açıklıklar oldukça zayıftır.

Fotoğraf 25

Yan cephe

Binalar yöre halkının da yaşam şekline ışık tutmaktadır. Binaların dışa dönük yapısından anlaşılacağı gibi halkın sosyal yaşamı da dışa dönüktür. Binalara sokak üzerinden içerilikli veya düz birkaç basamakla girilmektedir. Düz merdivensiz girişler oldukça az sayıda olup basit sıra evlerde görülmektedir.

Kale bölgesindeki organik yol yapısına karşın, diğer bölgelerde yol dokusu birbirini dik kesen sokaklardan oluşur. Özellikle küçükdeniz sahil boyunda, sahil caddesine dik inen sokaklar önem kazanır. Sokağa katkısı olan en önemli cephe elemanları bina yükseklikleri, cephe açıklıkları, bahçe duvarları ve yer yer bulunan ağaçlardır.

Sokaklar dar, parke döşemeli ve 0,50m. –1,00m. arasında dar kaldırımlıdır. Bu özellikler merkezde daha yoğun olarak görülmektedir.

Yoğunluğu ve çevre değerleri açısından kentin özgün halini yansıtan eski doku örneği, kent merkezi ile çevresinde ve küçükdeniz sahil bandında bulunmaktadır. Bu alanlarda; niteliğini koruduğu tespit edilmiş yapılar, cephesi ve malzemesi ile korunması gerekli sokaklar, meydanıklar önemli bir yoğunluk göstermektedir. Küçükdeniz Sahil Caddesi, 205 sokak, 222 sokak, 216 sokak korunması gereken sokaklardandır.

5.2 Eski Dokuda Binaların Boyutları ve Fiziki Özellikleri

Eski dokuda binaların tümü tek veya iki katlıdır. Tek katlı olanlarda genelde bir bodrum mevcuttur. Yüksek tavanlı tek katlı binalarda bodrum katın ayrı bir girişi vardır. Bu giriş genelde ön cephededir. Daha alçak tavanlı olanlarda ise bodrum girişi bina içindedir. Tek katlı binalarda genellikle cephe yüksekliği 4m.-4,50m. ile sınırlıdır.

İki katlı binalar genelde yüksek tavanlıdır. Birkaçı dışında bodrum katı görülmemektedir. Bina yükseklikleri 7m.-8m arasında değişmektedir.

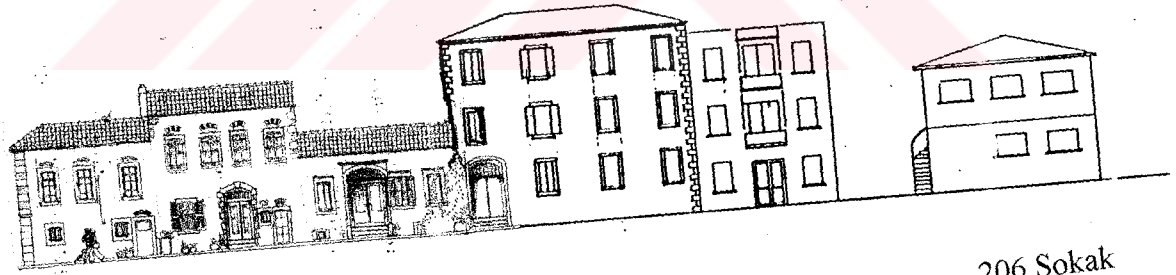
Foça evleri, kesme ve moloz taştan yığma yapı tekniği ile yapılmıştır. Genelde duvarların iki tarafı ve ön cephe kesme taştan yapılıp, ortası moloz taş ile örülmüştür. Arka ve yan cephelerde de moloz taş kullanılmıştır. Duvarlar genellikle sıvasızdır. Yer yer kesme taşla karışık tuğla örgü görülmektedir.

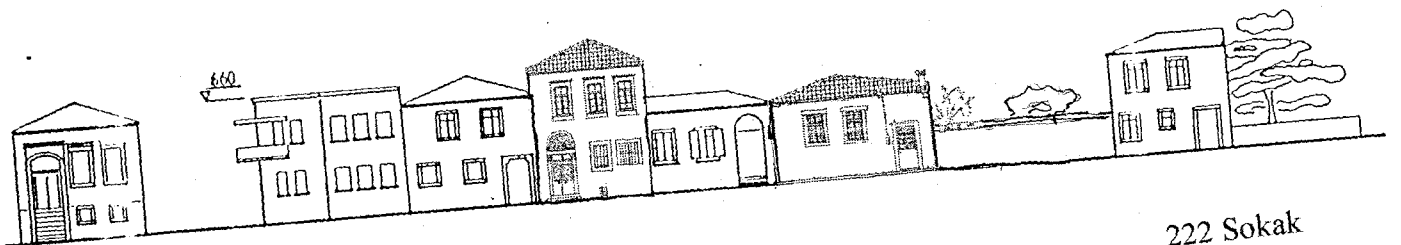
Küçükdeniz Sahil Caddesi

Küçükdeniz Sahil Caddesi

206 Sokak

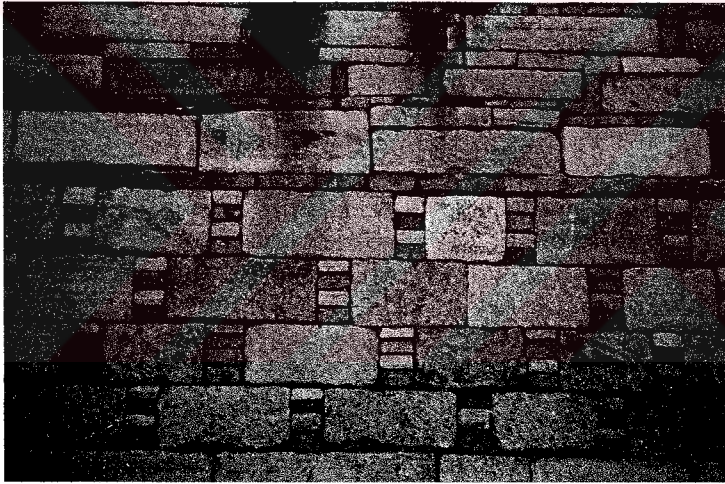
222 Sokak

5.3 Foça Evlerinde Mimari Cephe Elemanları

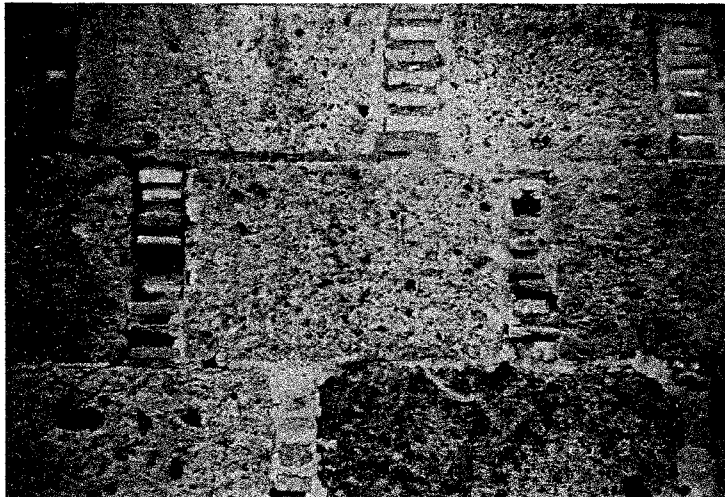
5.3.1 Duvarlar

Foça evlerinde sıvasız taş cephe düzeni hakimdir. 50-60 cm arası kalınlıkta olan taş duvarlar, kesme ve moloz taştan yığma yapı tekniği ile yapılmıştır.

Genelde duvarların iki tarafı ve ön cephe kesme taştan yapılıp, ortası moloz taş ile örülmüştür. Arka ve yan cephelerde de moloz taş kullanılmıştır. Dış duvarlar genellikle sıvasızdır. Yer yer kesme taşla karışık tuğla örgü görülmektedir.

Örnekte taş ile karışık tuğla örgü görülmektedir. - Fotoğraf 26

Renkli taş ve tuğla kullanılmış bir örnek - Fotoğraf 27

Yan cephede kullanılmış moloz taş duvar 6rneği - Fotoğraf 28

5.3.2 Döşemeler

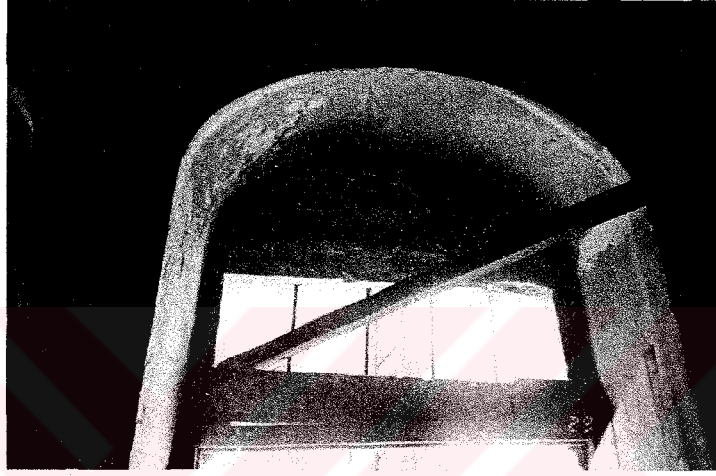
Foça konutlarının bir kısmında Rum evlerinde görülen siyah- beyaz mozaikler bulunduğu söylene de günümüzde hiçbir örneğine rastlanmamıştır. Günümüzde döşemeler değiştirilerek karo mozaik ve seramik kullanılmıştır.

Odalar da ise ahşap döşeme görülmektedir. Ancak ahşap döşemelerde tamamen yenilenmiştir.

5.3.3 Kapılar

Foça konutlarının dış kapıların söveleri, kesme taştan yapılmıştır. Lentolu ya da kemerli olan bu kapılarda lentonun üzerinde işlemeli ışıklık vardır.

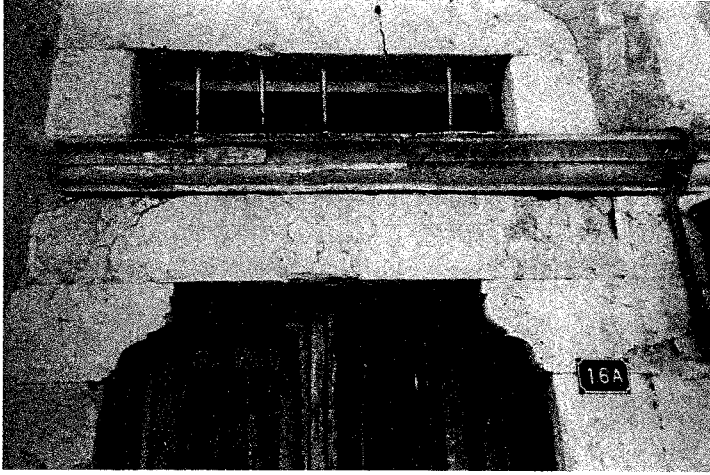

Fotoğraf 29

Fotoğraf 30

Lentonun alt kenarlarında profilli taş sütunlar bulunur. Kapılar ahşaptır. Doğrama aralarında demir süslemeler görülmektedir.

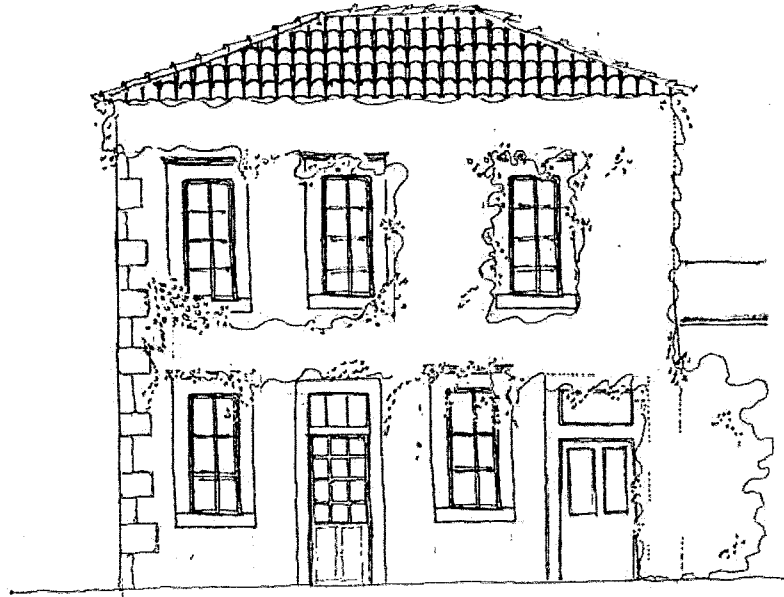

Fotoğraf 31

Kemerli kapıların boyları daha yüksektir. Çoğu zaman birinci kat yüksekliğine kadar çıkarlar.

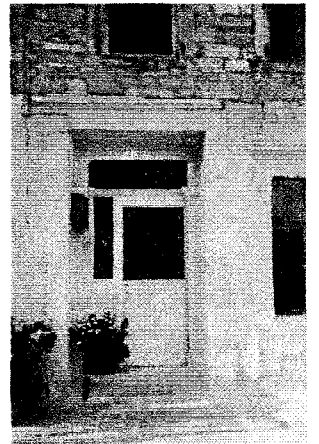
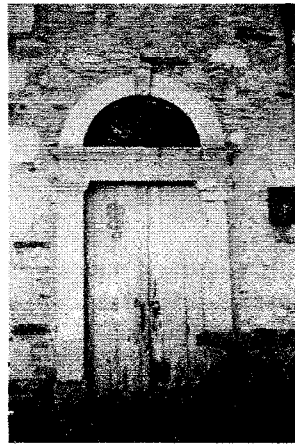
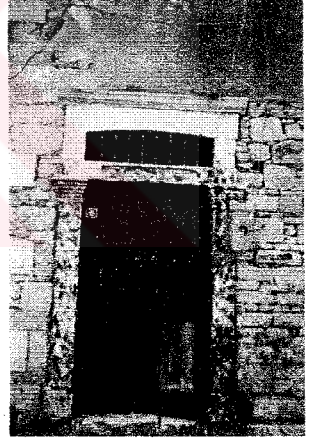
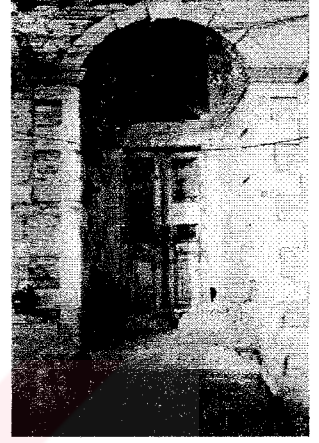
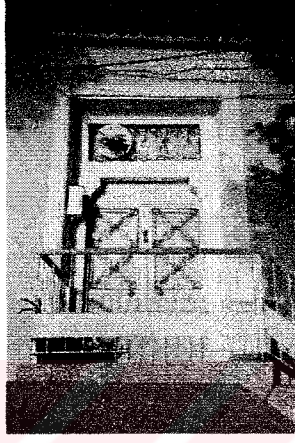
İçeriye çekilmiş olan kapılar yüksek tavanlıdır. Birkaç basamakla girilenler olduğu gibi basamak adedinin 10-12'ye kadar çıktığı örnekler de görülmektedir.

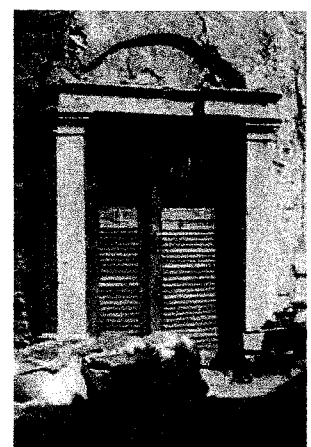
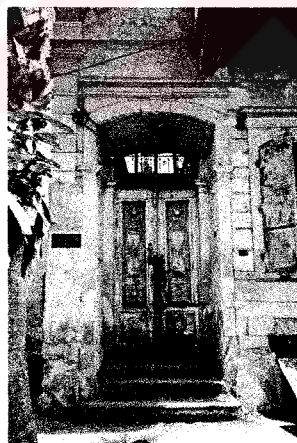
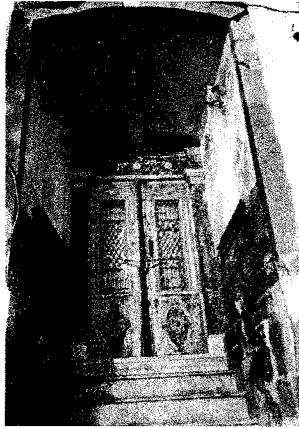
Bazı tek katlı konutlarda düz lentolu küçük bir de bodrum kapısı vardır. Az sayıda konutta ise üst kat çıkışı için ayrı bir kapı bulunmaktadır.

(cephe 26-1) R. Zeki Pürkücü Evi Cephesi – öl: 1/10

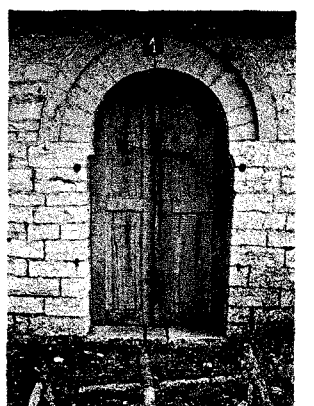
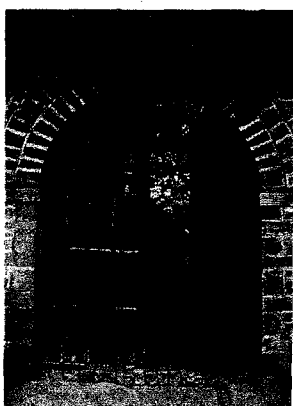
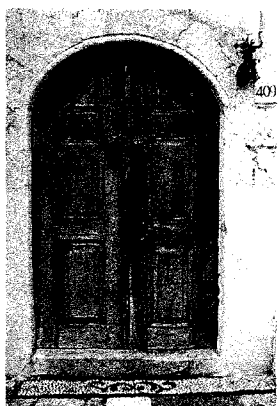
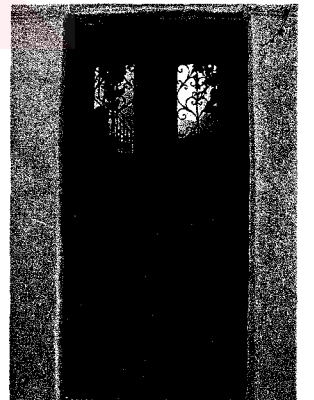
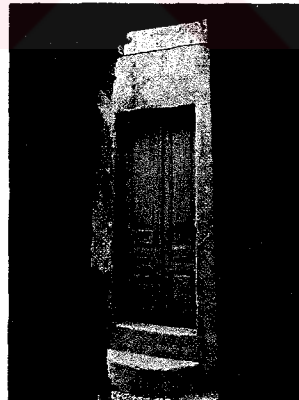
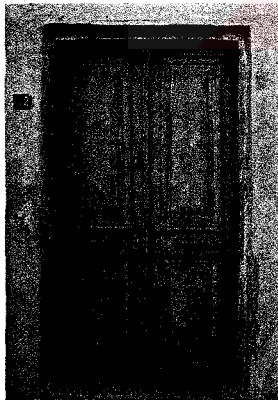
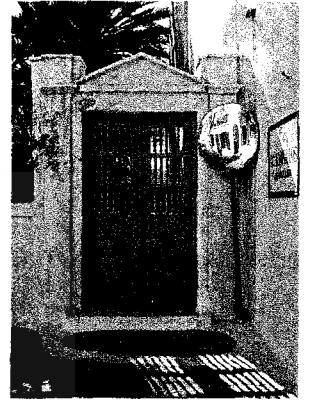
Foça Konutlarında Giriş Kapıları

5.3.3.1 Yunan Adaları'ndaki Konutların Giriş Kapıları

Yunan Adaları konutlarında kapılar Foça konutları giriş kapılarıyla büyük benzerlik göstermektedir. Kapı çevreleri söveli olup malzeme olarak genellikle demir ve sac kullanılmıştır.

5.3.3.2 İzmir Buca'da Rum Konutlarının Giriş Kapıları

Buca konutlarının giriş kapıları çok fazla çeşitlilik göstermesine rağmen Ege kıyıları ve Yunan Adaları'ndaki konut kapılarıyla büyük benzerlikler göstermektedir. Kapılar burada da bir niş biçiminde cephe yüzeyinden içeri yerleştirilmiştir. Niş cephede bir söve ile çerçevelenmiştir. Bu derinliğin iki metreye kadar ulaştığı görülmektedir. Kapı kanatlarının masif olduğu ender görülürken genellikle demir ve sac kullanılmıştır. Az sayıda örnekte ahşap kapı görülebilir. Kapılardaki camlı kısım yer yer döşemeye kadar inmektedir. Bazı kapılarda ise alttan 1/3 ya da 1/4 oranında bir kısım masif bırakılmaktadır. Camlı kısımlar havalandırma amacıyla açılabilen kanatlar biçimindedir.⁵⁸

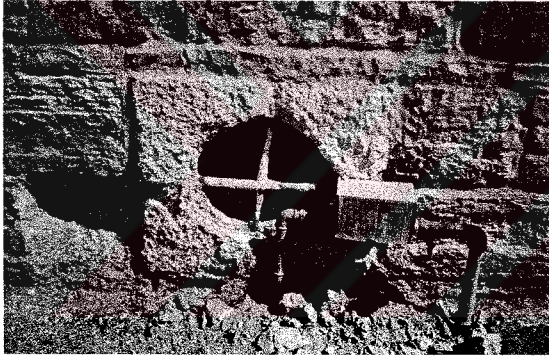
⁵⁸ Feyyaz Erpi'nin Buca'da Konut Mimarisi (1838-1934) adlı doktora tezi çalışmasında Buca konut mimarisi hakkında ayrıntılı bilgi bulunabilir.

5.3.4 Pencereleler

Foça evlerinin pencerelerini normal seyir amaçlı olanlar ve güvenlik nedeniyle açılmış mavzer pencereleri olarak ikiye ayırabiliriz.

5.3.4.1 Mavzer Pencereleleri:

Genellikle normal pencerelerin aksına gelecek biçimde açılmış olmasına karşın böyle bir zorunluluk yoktur. Mavzer pencereleri konutların bodrum katlarına yapılmış olan havalandırma ve güvenlik pencereleridir. Güvenlik amacıyla yapılmış oldukları için demir parmaklıklar ve saç kepenkler kullanılmıştır.

Fotoğraf

Fotoğraf 33

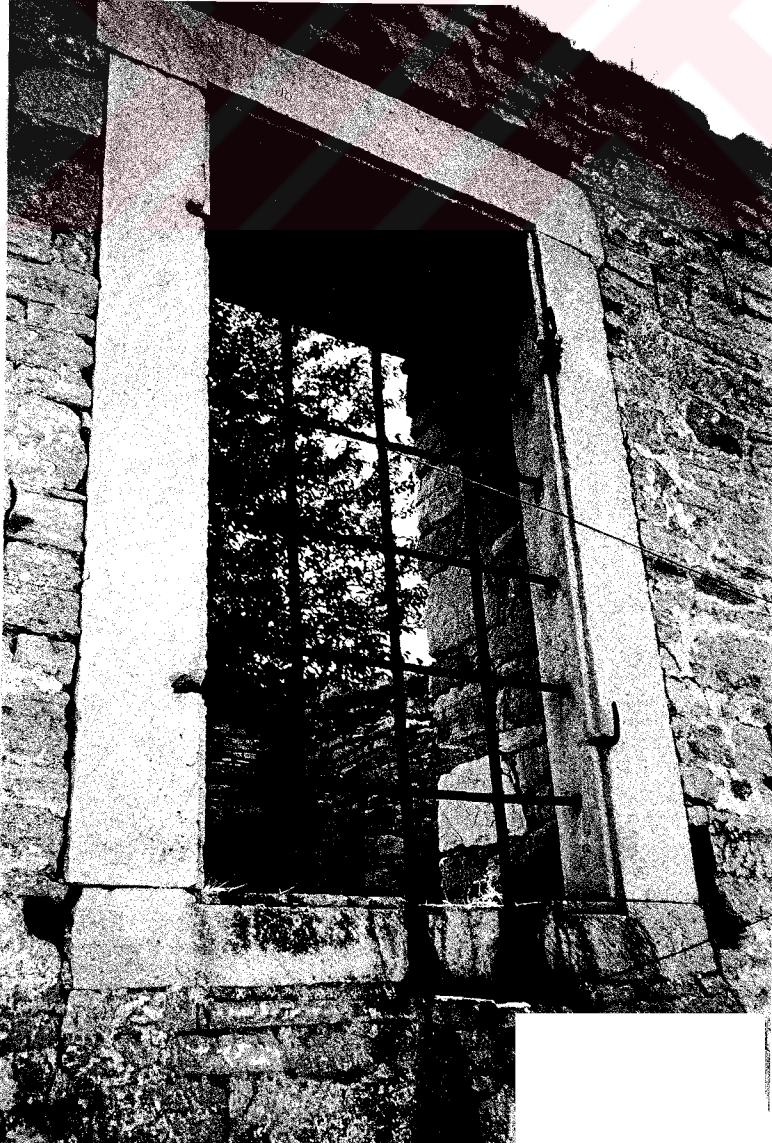

Fotoğraf 34

5.3.4.2 Seyir Pencereler

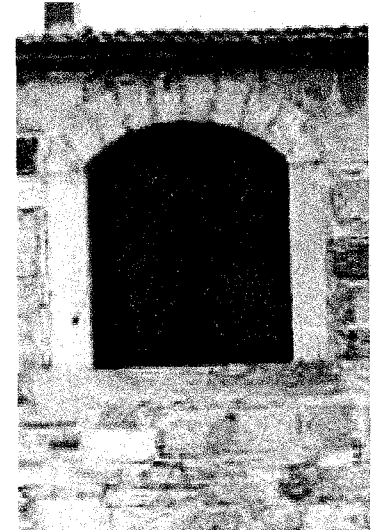
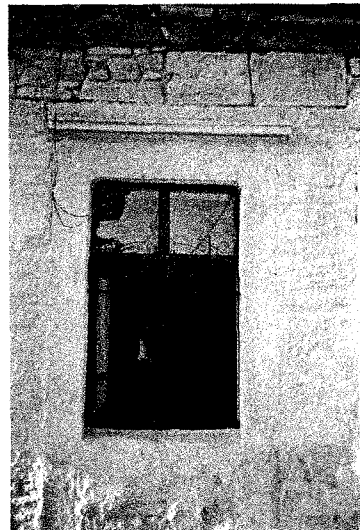
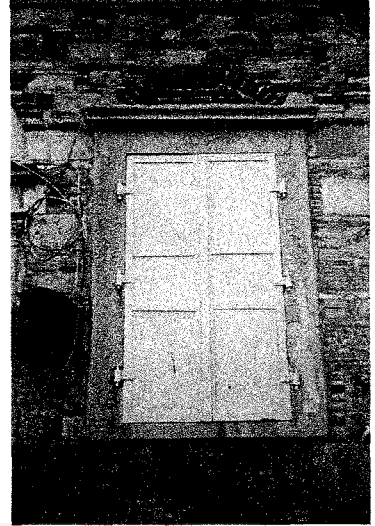
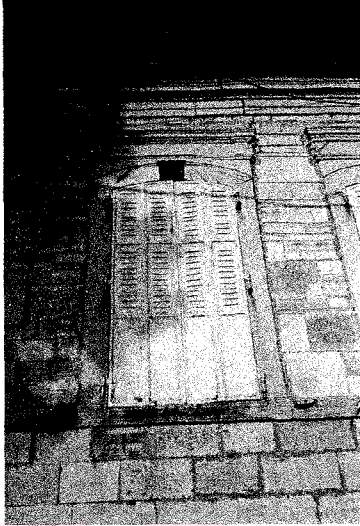
Pencereleri daima bir taş söve çevreler. Söveler kesme taştan yontulmuştur. Lento yükü birçok örnekte taş duvar gövdesi içine yerleştirilen basık tuğla kemerle hafifletilmiştir. Lentolar bir silme ile taçlandırılmıştır. Bazı örneklerde dekoratif bezemeler görülmektedir.

Foça konut pencereleri mutlaka kepenk ve pancurla kapatılmıştır. İklimsel ve sosyal etkenlerin mimariyi şekillendirme ilkesi açıkça görülmektedir. Pencerelerde kepenk ve pancur kullanımı iklim ve güvenlik gibi iki zorunlu neden yüzündendir. Zemin katlarda demir ve saç olan kepenkler, üst katlarda ahşap pancurlara yerini bırakmaktadır. Ahşap pancurların bir kısmının alt bölümü dışarı ile ilişkinin kesilmemesi için açılabilir biçimde yapılmıştır.

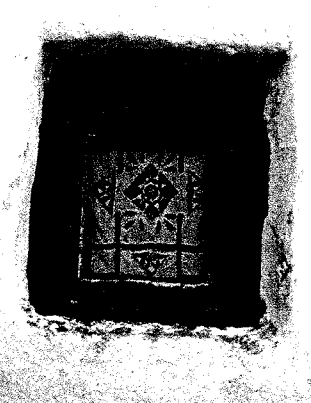
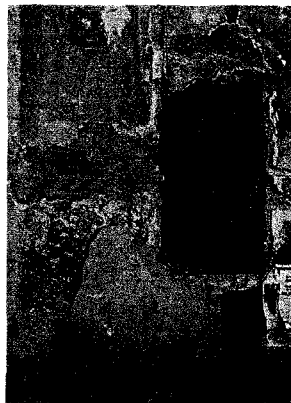
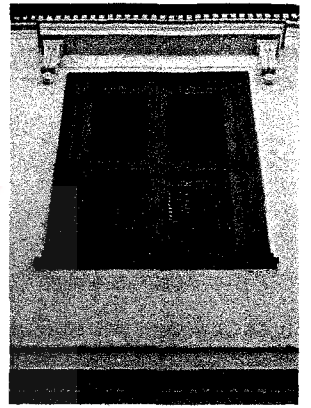
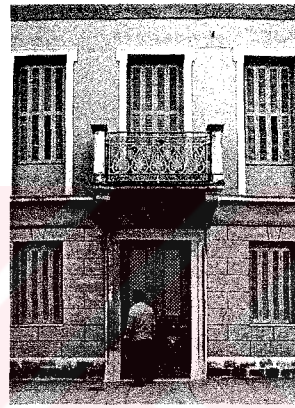
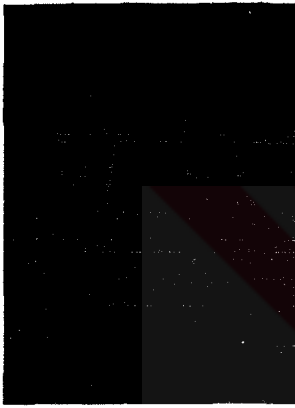
Fotoğraf 35

Pencere

5.3.4.3 Yunan Adaları'ndaki Konutların Pencerelemi

Adalarda görülen pencereler genellikle taş söve ile çevrelenmiştir. Ancak bazı basit konutlarda söve görülmeyebilir. Foça konutlarındaki pencerelerden farklı olarak alt ve üst katlardaki pencere kepenklerinde aynı malzeme kullanıldığı söylenebilir. Bu bir zorunluluk olmasada böyle örnekler sayıca daha fazladır.

5.3.3.3 İzmir Buca'da Rum Konutlarının Pencereleeri

Pencereleri Foça konut pencerelerinde olduğu gibi daima taş bir söve çevreler. Söveler kesme taştan oyulmuştur. Lento yükü burada da basık bir tuğla kemerle hafifletilmiştir.

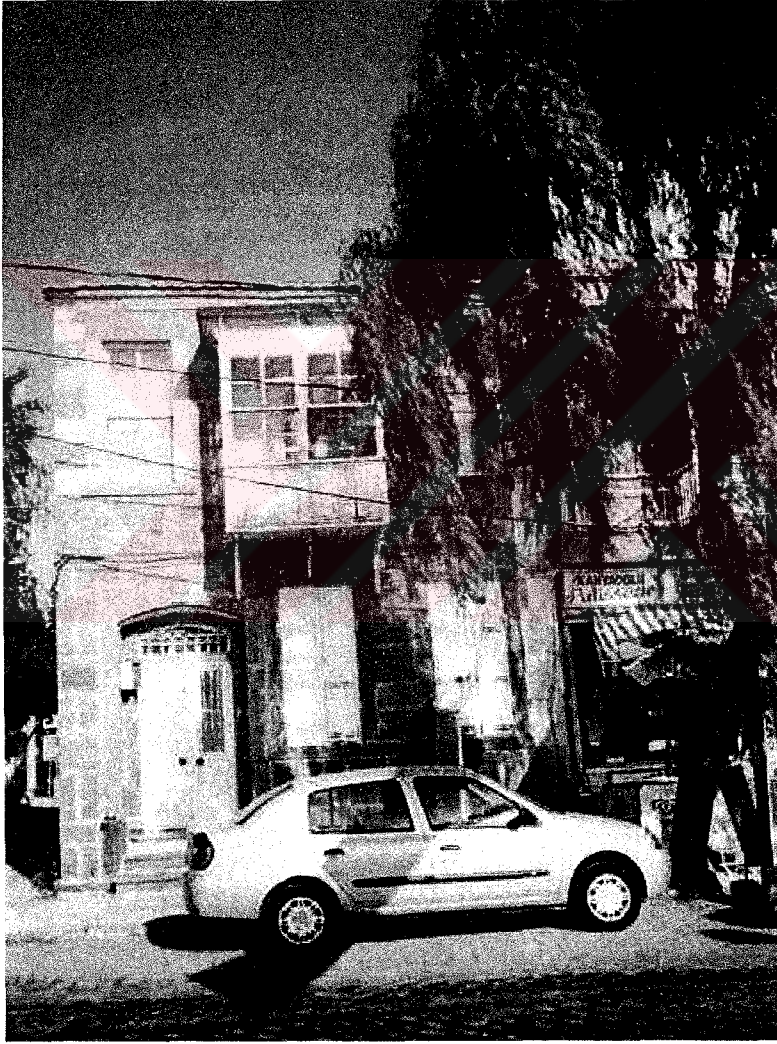
Buca evlerinde de pencerelerin mutlaka kepenk ya da pancurla kapatıldığı görülmektedir. Foça ile aynı iklimsel ve sosyal etkenler kepenklerin zorunlu olmasının ana nedenidir. Zemin katlarda saç olan kepenkler üst katlarda yerini ahşap kepenklere bırakmıştır.⁵⁹

⁵⁹ Feyyaz Erpi, Buca'da Konut Mimarisi (1838-1934), Doktora tezi, sf. 41

5.3.5 ıkımlar

Balkonlar işlemeli demir veya profilli taş payandalar üzerindedir. st katta iki pencere arasında olmalarına karşın simetri zorunlu değildir. Ancak sayı olarak örneklerine Foça'da oldukça az rastlanmaktadır.

Fotoğraf 36 Kapalı ıkma rneği

5.4 Mimari Cephe Elemanları Açısından Ege Kıyıları ve Yunan Adaları Örneklerinin Karşılaştırılması

Ege kıyıları ve Yunan Adaları örnekleri üzerine yapılan bu karşılaştırma çalışması Prof. Eti Levi Akyüz'ün yaptığı çalışmadan alınarak hazırlanmıştır.

Sakız mimarisinin karakteristik özelliği olan cephede farklı iki renkte taş kullanımı Foça'da görüldüğü gibi Ege kıyılarından Çeşme, Urla ve İzmir'in yanı sıra Rodos'ta da görülmektedir.

Üçgen alınlık, Ege kıyılarında ve adalarda sık kullanılan bir cephe elemanıdır. Dar cepheli komutlarda, cephe boyunca devam ederken; geniş cepheli komutlarda, cephenin bir bölümünde tek ya da dizi halinde görülmektedir. Çeşme'de cephesi dizi üçgen alınlıklı konutlar yaygınken Ayvalık'da alınlığın, cephe ortasında simetri aksını ve girişi vurgulayacak tarzda konumlandığı evler vardır. Foça evlerinde üçgen alınlık hiç görülmemektedir.

Pencere tipleri de evlerde cepheyi karakterize eden öğelerdendir. Kemerli pencere, üçgen alınlıklı pencere, saçaklı pencere gibi. Kemerli pencere Ege kıyı ve adalarında neredeyse tüm yerleşimlerde görülen bir öğedir. Pencerenin eğrisel söve altına kadar sürdüğü örneklerin yanı sıra açılımın dikdörtgen formlu, üst bölümün masif olduğu evler de yaygındır.

Kapı söve profilleri Ege kıyılarında pek çok yerleşimin yanı sıra adalarda da aynı detaylarla görülmektedir. Aynı profilli söveler Urla ve Midilli'de görülmektedir.

Çıkmalar, açık çıkma ya da cumba biçiminde görülebilmektedir. Açık çıkma örneklerine Foça, Urla, Çeşme, İzmir'de; adalarda Midilli ve Simi'de rastlanmaktadır. Adalarla kıyılardaki bu tür çıkmalar karşılaştırıldığında, korkuluk ve dövme demir konsol elemanları açısından büyük benzerlik hatta zaman zaman aynılık olduğu algılanmaktadır.

Taş işçiliği bağlamında İzmir ve Sakız Adası'ndaki bazı konutlar benzerlik göstermektedir. Arası dolgulu kalın taş duvarlar, mermer rölyefler her iki yerleşim konutlarında da gözlenmektedir.

Avlu zeminlerinde siyah beyaz çakıl taşlarla oluşturulan dekoratif kaplama, Sakız ve Rodos gibi adaların yanı sıra İzmir ve Çeşme'de de görülmektedir. Aynı teknik Sakız'da düz çatı ve döşemelerde de kullanılmıştır.

İkiz evler Ege kıyılarında da adalarda da yaygın olarak görülmektedir. Foça, İzmir, Ayvalık ve Midilli'de ikiz evlere rastlanmaktadır.

Çatı bitimi profilleri de özdeşlik yansıtmamakla birlikte birbirini çağrıştıran detaylar içermektedir.

Sonuç olarak Ege konut mimarisi kıyı ve adalarıyla ayrılmaz bir bütündür. Coğrafi, ticari, sosyal, kültürel ve yaşamsal bütünlük birleşince mimaride de etkilerini göstermiştir. Farklı fiziki çevre şartlarında ve birbirinden çok uzak yerleşimlerde bile benzer mimari öge ve özelliklerin görülmesi ticaret yollarıyla oluşan kültürel ve mimari etkileşimin sonucudur.⁷⁷

⁷⁷ Eti Akyüz Levi, "Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örnekleri Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi", Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı 'Ulusarüstü Bir Miras' sf. 279-281

SONUÇ

Antik dönemde 12 İyon kentinden biri olan Foça geçmişten günümüze pek çok döneme tanıklık etmiş, her döneme ait korunması gerekli tarihi bir mirasa ev sahipliği yapmıştır. Tarihi güzellikleri kadar doğal güzellikleriyle de özgün bir konuma sahip olan Foça geçmiş ve gelecek arasında bir köprü değeri taşımaktadır. Geçmişten günümüze gelenler geleceğe daha sağlam adımlarla ilerlememize yardımcı olacaktır.

Foça'daki eski doku, genel olarak tüm yerleşim alanını kaplar. Özellikle kent merkezi ile çevresinde, Küçükdeniz sahil bandında ve daha az yoğun olarak Büyükdeniz sahil bandında ve kaleiçi denen bölgede görülen bu doku, yeni yerleşimlerle özgün halinden çok şey yitirmiştir. Genel bütünlüğü bozulmuş olsa da alınan sit kararları ve yaşayanların biliçlenmesi sayesinde elde kalanlar yaşatılmaya, korunmaya çalışılmaktadır. Özellikle kaleiçi bölgesi bir zamanlar dokunun en yoğun olduğu bölge olmasına karşın günümüzde yoğunluk oldukça düşmüştür. Yarımadanın kıyıya ve ana caddeye cephe veren kısımları ile batısındaki konut dokusu dışında fiziki bozulmalar ve yıkılmalar söz konusudur. Kalenin, Büyükdeniz Limanı'na bakan yöresinde idari ve resmi yapıların arka kısmındaki küçük bölgede bulunan eski doku, yoğunluğu ve çevresel değerleri açısından arkeolojik sitin yanı sıra kentsel sit değeri de taşımaktadır.

Foça'da tarihsel dönemlerin kent dokusundaki izleri daha belirgin bir şekilde ortaya çıkartılarak binlerce yıllık bir kentsel geçmiş algılanabilir hale getirilebilir. Böyle bir çalışma Foça'nın turistik çekiciliğini arttıracak gibi kent tarihine ilgi duyan kişiler için de dünyada eşine az rastlanır bir örnek olacaktır.

Bir anlamda Foçalılar'ın yaşamlarında da ciddi gelişim yaratmaya aday olan bu tür bir tarih ve arkeoloji turizminin konaklama gereksiniminin ise Foça'daki aynı tarihle kültürel referansları bulunan sivil mimarinin korunması ve yaşatılmasıyla karşılanması mimari ve kentsel sahiplenmeyi güçlendirecektir. Söz konusu evlerin pansiyon türündeki konaklama işlevi ile değerlendirilmesinde ise kent sakinlerinin

doğrudan ev sahibi kimliği ile turizme katılmaları mümkün olabilecektir. Bu çalışma hem antik ve geç dönem kentsel dokunun çağdaş yaşamla tanıştırılmasına bir veri oluşturması hem de sivil mimarinin kente katkısının sürdürülebilir kılınmasına yönelik saptamalar açısından bir hazırlık olarak görülebilir.

Tarihi kentlerdeki koruma kavramı, yalnızca bu nitelikleri taşıyan bölgelerin sınırlarının çizilmesi değil, bu alanların yaşamla insanı buluşturarak gelecek nesillere aktarılabilir biçimde korunmasının sağlanması olmalıdır. Koruma kavramı, yaşayan bir Foça olduğu unutulmadan ele alınmalıdır. “Yaşa ve yaşat” ilkesi temel ilke olmalıdır.

Tezi hazırlayanın dileği Foça’daki yerel yönetim ve ilgili kesimlerin yukarıda özetlenen vizyonu kentin geleceği açısından temel kabul olarak görüp buna yönelik çalışmaları başlatmalarıdır.

KAYNAKLAR

ADANIR, Fikret (1996) "19.Yüzyıl Ortalarında Foça Kasabası'nda Kazanç ve Vergi", *Geçmişten Günümüze Foça*, 5-14, Yayımevi Yayını, Ankara

AKURGAL, Ekrem (1992) "Foça Örnek Bir Kent Olma Yolunda", *Ege Mimarlık*, 92/3-4, 30-31

AKURGAL, Ekrem (2000) *Anadolu Uygarlıkları*, Net Turistik Yayınları A.Ş., İstanbul

AKYÜZ, Eti (1993), *Traditional Housing Architecture In Izmir*, Dokuz Eylül University, Doctorate Degree in Architecture, İzmir

ATAY, Çınar ve GÖKSU, Emel ve SEVİNÇ, Semahat (1985) *Eski Foça (İzmir) Analitik Etüt Çalışması*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Müh. Mim. Fak. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İzmir

BEAN, George (1985) *Eski Çağda Ege Bölgesi*, çeviren, İnci Delemen, Arion Yayınları, İstanbul

BERBER, Engin (1996) "Mütareke ve Yunan İşgali Döneminde Foça Kazası", *Geçmişten Günümüze Foça*, 33-46, Yayımevi Yayını, Ankara

BİLGİN, Ziyaeddin (1998) "Az Tanınan Yöresel Bir Mimarlık Örneği - Foça ve Yöresi Mimarlığı", *Foça Üzerine Yazılar*, Foça Belediyesi Yayını, İzmir

CLERC, Michel, (1971) *Massalia*, Lafitte édition, Marseille,

ÇIRAKLI, Nihat (1990) *Eski Foça'da (Phokaia) Tarihsel Gelişim ve Yerel Mimari*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

EKİNCİ, Oktay (1990) "Marsilya'nın 'Dedes'i' Foça...", *Tasarım*, Kasım-Aralık, 107-109

ERPİ, Feyyaz (1985) *buca'da Konut Mimarisi*, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Bina Bilgisi Ana Bilim Dalı, İzmir

HERODOTOS (1991) *Herodot Tarihi*, çeviren, Müntekim Ökmen, Remzi Kitabevi Yayını, İstanbul

KASALI, Erdal (1976) *Foça Araştırma/Koruma/Değerlendirme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Şehir Mimarlığı Bölümü, İzmir

ÖZER, Ali ve ÖZTAŞBAŞI, Didem ve SEVİM, Fatma (1993) Özel Çevre Koruma Bölgeleri, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Yayını, Yayın no.28, Ankara

ÖZTÜRK, Bayram (1992) Akdeniz Foku, Anahtar Kitaplar Yayını, İstanbul
ÖZYİĞİT, Ömer (1990) XII Phokaia Kazı Sonuçları Toplantısı, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara

ÖZYİĞİT, Ömer (1991) XIII Phokaia Kazı Sonuçları Toplantısı, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara

ÖZYİĞİT, Ömer (1992) “Foça ve Phokaia Nereye Gidiyor?”, *Ege Mimarlık*, 92/2, 20-22

ÖZYİĞİT, Ömer (1992) XIV Phokaia Kazı Sonuçları Toplantısı, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara

ÖZYİĞİT, Ömer (1993) XV Phokaia Kazı Sonuçları Toplantısı, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayını, Yayın no.1677, Ankara

ÖZYİĞİT, Ömer (1994) XVI Phokaia Kazı Sonuçları Toplantısı, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayını, Yayın no.1734, Ankara

ÖZYİĞİT, Suzan (1998) Foça-Phokaia, Arkadaş Matbaacılık Yayını, İzmir

PHILIPPIDES, Dimitri (1983), Greek Traditional Architecture-volume one, Melissa Publishing House, Greece

PHILIPPIDES, Dimitri (1983), Greek Traditional Architecture-volume two, Melissa Publishing House, Greece

POSTALCI, Ece (1998) İzmir Levanten Evleri ve Günümüzdeki Kullanımlarının İç Mimarlık Açısından İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, İç Mimarlık Bölümü, İstanbul

“Provence and Corsika”, *Larousse Encyclopedia of Wine*, 265, C. Foulkes

SAPFO (1994) Sapho'nun Şiirleri, çeviren, Dr. Kriton Dinçmen, Mephisto Yayını, İstanbul

SARTIAUX, Felix (1952) Eski Foça-Foça Tarihi'ne Bir Bakış, çeviren, Cevat Şakir Kabaağaçlı(Halikarnas Balıkçısı), Ege Turizm Cemiyeti Yayınları, Yayın no.6, İzmir

SARTIAUX, Felix (1992) “Eylül-Ekim 1913 arasında Eski Foça'da Yapılan Tetkikat Hakkında Notlar”, *Ege Mimarlık*, 92/3-4, 32-35

SAYGILI, M. Aytekin (1990), Alibey (Cunda) Adası Kentsel Sit Alanı Sıraev Karakterlerinin Mimari Yönden İncelenmesi ve Genelmesi İçin Bir Çalışma, Mimar Sinan Üniversitesi, Restorasyon Anabilim Dalı, İstanbul

SERÇE, Erkan (1998) “Aydın Vilayeti Salname ve İstatistiklerinde Foçateyn Kazası”, *Foça Üzerine Yazılar*, Foça Belediyesi Yayını, İzmir

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, İlke Kararı: Arkeolojik Sitler Koruma ve Kullanma Koşulları, Karar no ve tarihi, 658/05.11.1999, Ankara

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, İlke Kararı: Doğal (tabii) Sitler Koruma ve Kullanma Koşulları, Karar no ve tarihi, 659/05.11.1999, Ankara

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, İlke Kararı: Kentsel Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları, Karar no ve tarihi, 419/19.04.1996, Ankara

THOMPSON, George (1988) Tarih Öncesi Ege I, Çeviren, Celal Üster, Payel Yayınları, İstanbul

THOMPSON, George (1988) Tarih Öncesi Ege II, Çeviren, Celal Üster, Payel Yayınları, İstanbul

TÜRKASLAN, Yılmaz (1990) Yeni Foça Geleneksel Konut Mimarisinin Mekansal ve İşlevsel Açından Tipolojik Çözümlemesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

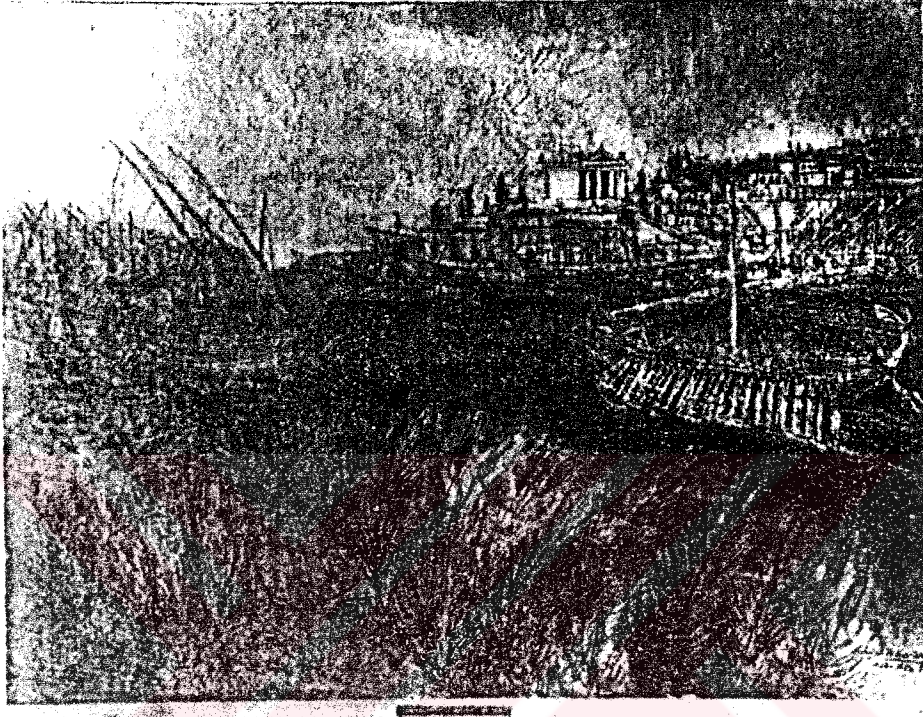
UMAR, Bilge (1989) “Anadolu’da Luwi Kültürü”, *Tarih ve Toplum*, Ekim-70, 34-38

ÜNSAL, Artun (1990) Ölmez Ağacın Peşinde, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı,(1961) Osmanlı Tarihi, Cilt I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara

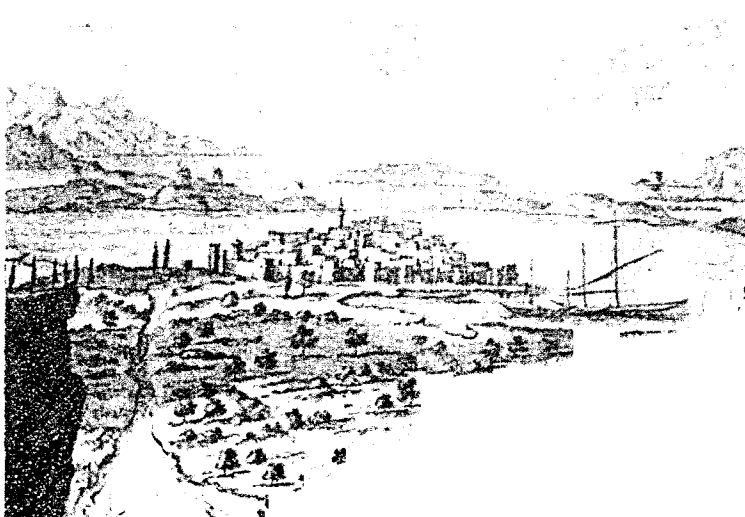
PHOKAIA GRAVÜRLERİ

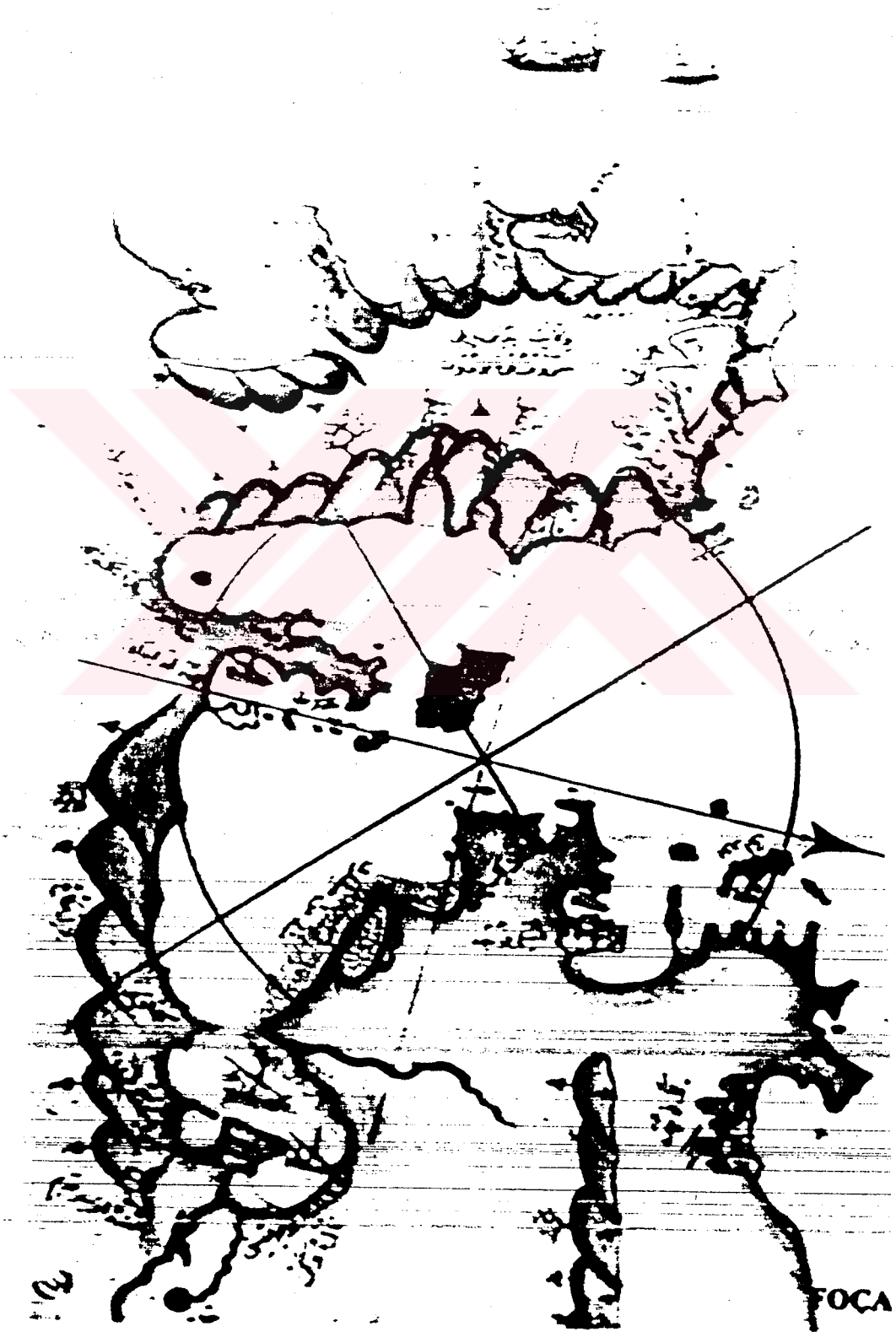
Eski Foçalıların kurdukları Marsilya limanının eski bir gravürü

*Eski Foça,
Kaleici Yarımadası,
17. yüzyıl sonları,
Hollandalı bir
gezginin iki tasviri.*

PİRİ REİS HARİTASI

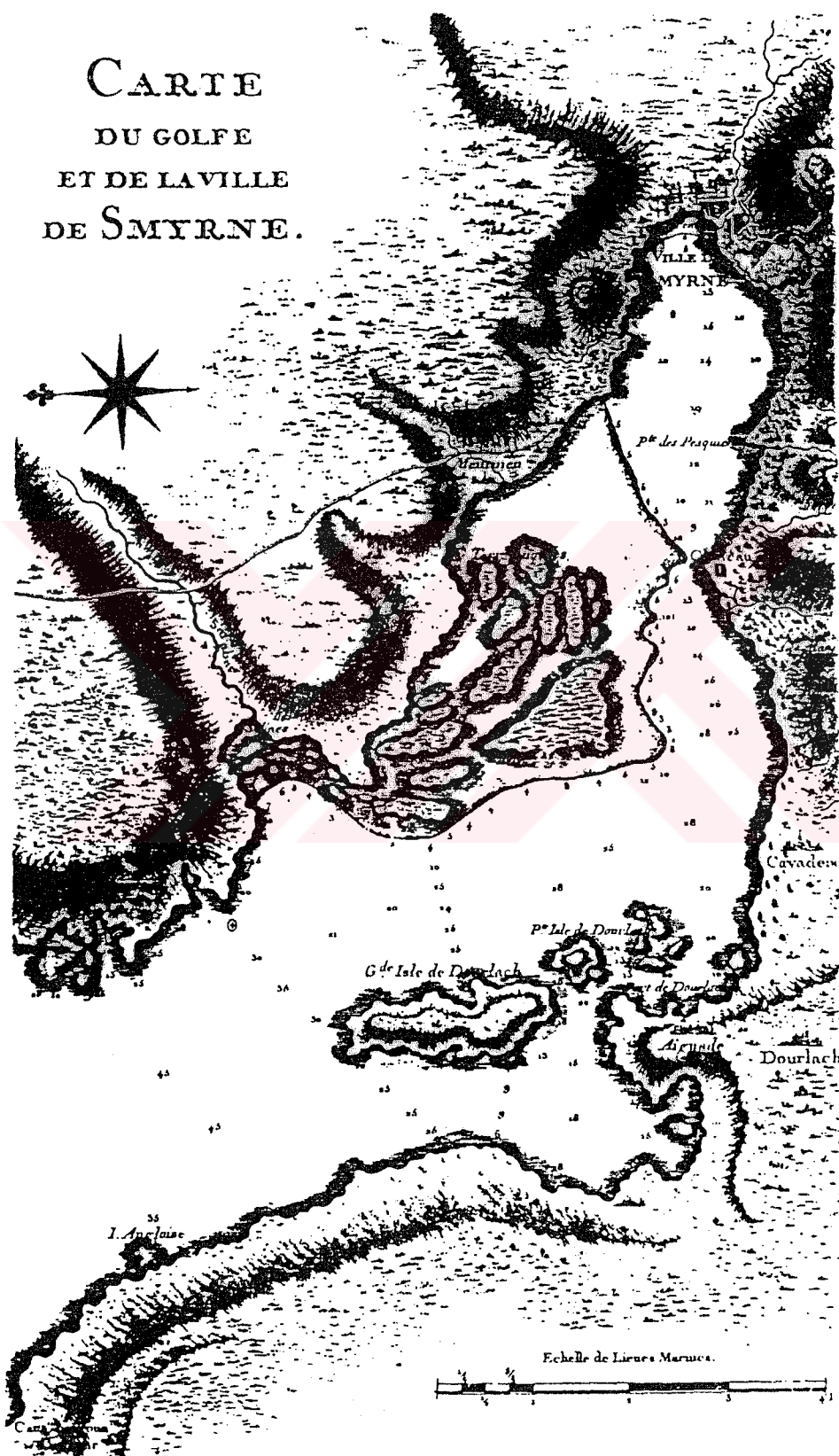
**CARTE
DÉTAILLÉE**
De la route de PAUTEUR
depuis le Méandre
jusqu'au Golfe d'Adramyûti.

REFERENCE : C. Gouffier, 1842.

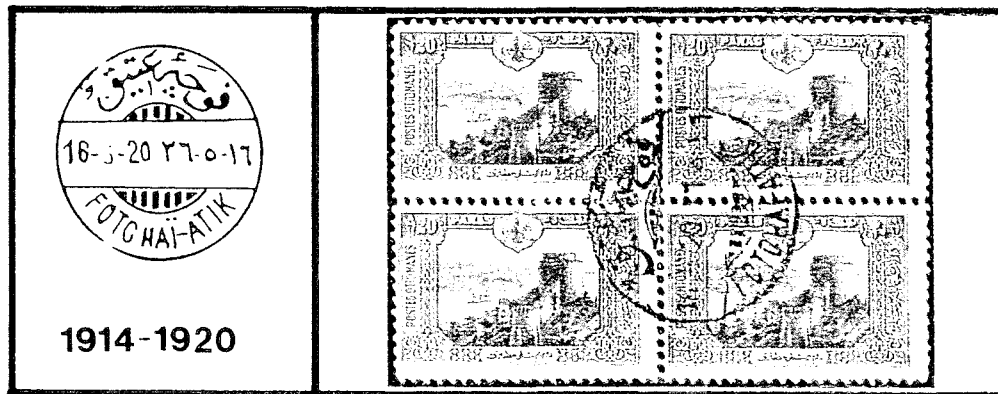
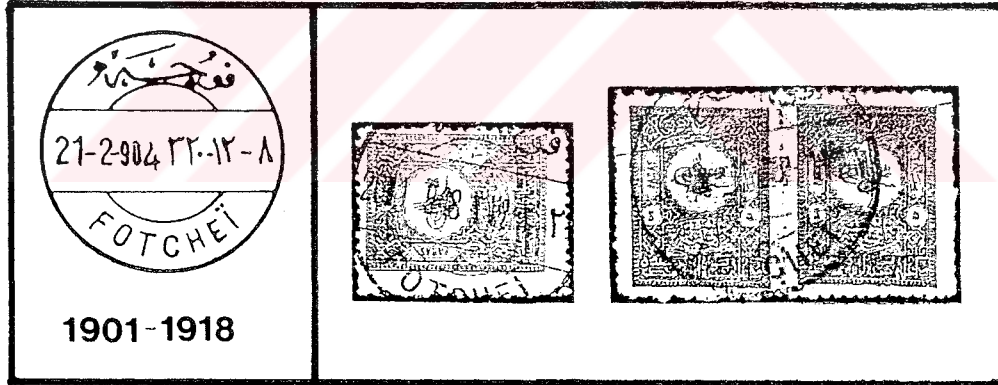
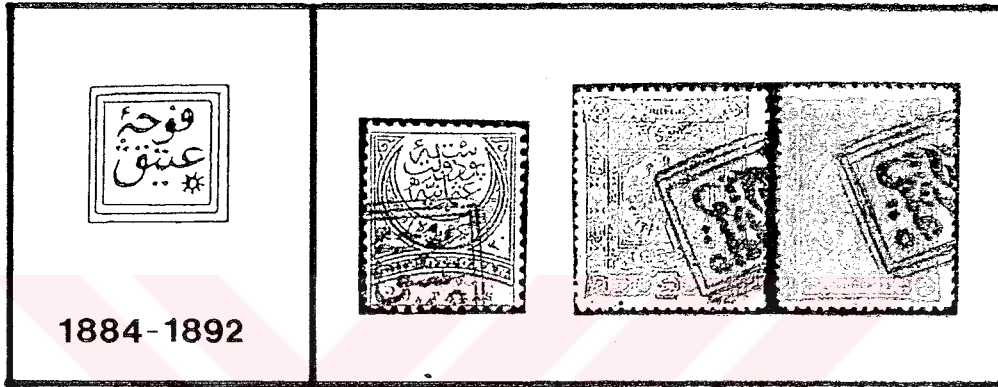
The map of Izmir in the eighteenth century prepared by Choiseul Gouffier

CARTE
DU GOLFE
ET DE LA VILLE
DE SMYRNE.

TRANSFERER : Atay, 1978, p. 2.

FOÇA İÇİN HAZIRLANMIŞ PUL ÖRNEKLERİ

FOÇA—İ ATİK / FOÇA

TARİH BOYUNCA FOÇA İÇİN YAZILANLAR

I- SAPPFO (İ.Ö. 680-557)

*‘‘Timas ’ın Fokea’dan gönderdiği kızıl mendil ile
örtersin yüzünü;
değerlidir armağan ’’’¹*

II- HERODOTOS (İ.Ö. 490-425)

‘‘...162. Onun ölümü üzerine yerini Harpagos aldı; o da bir Media’lydı; Med Kralı Astyages’in kendisine haram bir şölen çektiği adamdı, krallığı Kyros’a vermek için el altından çalışan da oydu. Kyros onu ordunun başına getirince İonia’ya yürüdü, toprak yığma suretiyle kentler aldı. Kuşattığı kentin askerleri duvarların arkasına kapandıktan sonra, surların önüne toprak yığdırarak kendi askerlerini çıkartıyordu. İonia’da ilk vurduğu yer Phokaia olmuştur.

Phokaia’dan Göç

163. Uzun deniz yolculuğuna çıkan ilk Yunanlılar Phokaia’lılardır, Adriyatik, Etruria, İberia ve Tartessos’u açanlar bunlardır (35), yuvarlak teknelerle değil, elli kürekli gemilerle giderlerdi. Tartessos’ta bu ülkenin kralı çok sevdi bunları, Arganthonios adındaki bu kral, yüz yirmi yıllık ömrünün seksen yılını Tartessos’ta saltanat sürerek geçirmiştir. Phokaia’lılara çok iyilikleri dokunmuştur, önce bırakın İonia’yı gelin buraya yerleşin, beğenirsiniz, demiş, razı olmamışlar, onun üzerine, Med’lerin gitgide güçlendiklerini öğrendiği için, kentlerini surlarla çevirsinler diye para vermiştir. Ve hesapsız para vermiştir, zira duvar çepeçevre hayli stad tutar ve baştan başa işlenmiş büyük taşlarla yapılmıştır.

¹ sappho, şiirler,39

164. Phokai'lular surlarını işte böyle yaptılar. Harpagos orduyla geldi, kenti kuşattı, bu savunma tertibatının yalnız bir yanını yıkarlar ve bir tek yapıyı büyük kralla verirlerse bununla yetineceğini bildirdi. Phokaia'lular, ki kölelik onların dayanabilecekleri birşey değildir, bir gün izin istediler, cevabı sonra vereceklerdi; biz aramızda konuşurken, siz de ordumuzu surların uzağına çekiniz, dediler. Aklınızdan geçeni biliyorum, ama öyle olsun, dedi Harpagos, aralarında danışmaları için mühlet verdi. Harpagos ordusunu kentten uzakta tuttuğu süre içinde elli kürekli kadırgalarını denize indirdiler, karılarını, çocuklarını bindirdiler, varlarını, yoklarını yüklediler –yalnız bronz ve taş parçalarla yazıtları ve tabloları bıraktılar– kendileri de atladılar ve Khios'a doğru dümen tuttular; arkalarında hiçbirşey bırakmamışlardı; Persler içeri girdiklerinde Phokaia boştu.

165. Phokaia'lular Oinussa denilen adaları satın almak istediler, ama Khios'lular buralarını satmayı kabul etmediler, işyerleri kurup kendileriyle rekabete girmelerinden çekiniyorlardı. O zaman Phokaia'lular geminin burnunu Kyrnos'a çevirdiler (36). Yirmi yıl önce, bir oraklin buyrultusu üzerine Kyrnos'ta Alalia adında bir kent kurmuşlardı, öbür yandan bu dediğimiz tarihte Arganthonios artık yoktu. Onun için Kyrnos'a gittiler, ama önce Phokaia'ya uğradılar, Harpagos kentte koruyucular bırakmıştı, Phokaia'lular bu garnizonu kılıçtan geçirdiler. Öçlerini aldıktan sonra, filodan ayrılmayı kafalarından geçirecek olanlar için müthiş lanetler yağdırdılar. Ateşte kızdırılmış koskoca bir demir parçasını denize attılar, bu demir parçası su yüzüne çıkmadıkça Phokaia'ya dönmek için ant içtiler. Sonra Kyrnos'a doğru yelken açtılar; ama yarısından çoğu sula özlemi çekmeye ve yurtlarının alışılmış havasını düşünerek yakınmaya başlamışlardı, antlarından döndüler ve gemilerini Phokaia'ya çevirdiler. Andından dönmeyenler Oinussa adalarından kalkarak yollarına devam ettiler.

166. Kyrnos'a vardıkları zaman beş yıl, oraya ilk olarak yerleşmiş olan kolonlarla ortak yaşadılar, tapınaklar kurdular. Bütün çevrede çapul yaptıkları için Etrüsk'ler ve Kartaca'lular aralarında anlaşarak, bunlara karşı her biri altmış gemi ile sefer açtılar. Öbür yandan Phokaia'lular da altmış gemi donattılar ve Sardunya Denizi denilen denizde düşmana karşı yürüdüler. Bir deniz savaşı oldu; bu Phokaia'lular

için bir çeşit Kadmos yenilgisiydi (37), zira gemilerinin kırk tanesi batmış, kalan yirmisinin de mahmuzları kırılmış, işe yarar hali kalmamıştı. Alalia'ya dönerek kadınlarını ve çocuklarını aldılar, eşyalarından gemiye yüklenebilecek ne varsa hepsini yüklediler, sonra Kyrnos'u bırakarak Rhegium'a gittiler.

167. Batan gemilerin tayfaları Kartaca'lılarca Etrüsk'ler arasında kur'a ile bölüşülmüştü; (Etrüsk'ler arasında bulunan) Agylla'lılar (38) en büyük bölümü aldılar, kendi yurtlarına götürdüler ve orada taşa tutarak öldürdüler. O günden beri Agylla'da taşa tutularak öldürülmüş olan Phokaia'lıların yattıkları yerden, insan ya da küçük büyük herhangi bir hayvan geçse çarpılır, sakat kalır. Agylla'lılar Delphoi orakline başvurup, ne yapsak da suçumuz bağışlansa, diye sormuşlar. Pythia onlara, Agylla'da bugün de hala yapılmakta olan şeyi yapmalarını buyurmuş, yani kurban ettikleri Phokaia'lılar adına büyük güreşler ve binicilik yarışmaları tertiplerler ve arkasından kurbanlar keserler. Bu Phokaia'lılar işte böyle ölmüşlerdir. Öbürleri, Rhegium'a sığınanlar, oradan Oinotria'ya geçmişler ve bugünkü Elea kentini kurmuşlardır; Poestum'lu birisinden öğrenmişlerdir ki, Pythia, Kyrnos derken, onlara kutlanacak bir kahraman adı vermek istemişti, yoksa bir ada alıp, koloni haline getirin demek istememişti, bu Elea kentini bunu öğrendikten sonra kurmuşlardır.

168. İonia'daki Phokaia kentinin akabeti böyle oldu; Teos'lular başına da aşağı yukarı aynı şey gelmiştir...'¹

¹ Herodotos, Herodot Tarihi, 68-69

III- LIVIUS

“... İ.Ö. 4. ve 3. yüzyıllarda Phokaia’ nın adı pek duyulmadı. Daha sonra Romalılar, Suriye Kralı III. Antiokhos ile savaşmak üzere Anadolu’ya gelince Phokaiialılar, onların gelecekte ülkeye sahip Anadolu’ya gelince Phokaiialılar, onların gelecekte ülkeye sahip olacağını anlamayıp kralın tarafına geçtiler. Bunun üzerine Roma ordusu İ.Ö. 190 yılında kenti kuşattı. Herodotos’ un hayran kaldığı, güzel surlar artık 300. yaşlarını geride bırakmışlardı ve Romalıların kullandığı koçbaşlarına dayanacak güçte değildiler. İki noktada gedik açıldı. Fakat kent halkı ilk saldırıyı öylesine büyük bir öfkeyle geri püskürttü ve direnmeye devam etti ki, Roma komutanı Aemilius, Phokaiialıların bu şekilde savaşmakla, kentin yıkılması için Romalılardan daha kararlı gözüktüklerini söylemekten kendini alamadı. Sonunda uygun koşullar önerilip, Antiokhos’ tan da bir yardım gelmeyeceği anlaşılınca, Phokaiialılar, kendilerine düşmanca davranılmayacağı konusunda söz olarak, kentin kapılarını açtılar. Ancak Aemilius adamlarını denetim altında tutamadı. Komutanın emirlerine uymayan Romalı askerler, kenti yağmaladılar. Sonraki yıllarda Aemilius hem kenti ve çevresindeki toprakları hem de kentin özgürlüğünü sahiplerine geri vermiştir.

Altmış yıl sonra Phokaiialılar, ikinci bir yanlışlık yaptılar. Aristonikos, Attaloslar Krallığı’ nın Roma’ ya miras kalmasına karşı çıkınca, onu desteklemek gefletine düştüler. Roma bu kez hoşgörülü davranmadı.

Roma Senatosu, Phokaia’ nın yerle bir edilmesine karar verildi. Bu noktada Massalialılar devreye girip, ana kentin yardımına koştular. Massalia elçileri, Senato ile görüşerek Phokaia’ nın bağışlanmasını sağladı. Mithridates Savaşları’ nda Phokaiialıların hiç sesi çıkmadı; deslerini almışlardı.

Phokaia’ nın Eski Foça’ daki konumuna ilişkin bir kuşku uyanmamıştır hiçbir zaman. Yerleşmenin adındaki süreklilik, ören yerinde ortaya çıkartılan Phokaia sikkeleri ve özellikle Livius’ un İ.Ö. 190 olaylarını anlatırken çizdiği tablo, kuşkuya yer bırakmamaktadır. Şöyle anlatır Livius:

“Kent dikdörtgen biçimindedir ve bir körfezin başında yer alır. Surlar alanı yaklaşık 2,500 adım boyunca çevrelendikten sonra, iki yandan ilerleyerek bir üçgen oluştururlar. Yerli halk buraya Lampter adını vermektedir. Bu kısımda genişlik 1,200 adımdır. Sonra, yaklaşık 1,000 adım uzunluğunda bir dil gelir ve körfezi aşağı yukarı tam ortadan ikiye böler; anakaraya bitiştiği noktanın her iki tarafında da çok güvenli birer liman oluşturur. Güneydeki Naustathmos adıyla anılır çünkü, çok sayıda gemiyi barındırabilir; öbürü Lampter’in yakınındadır.”

Bu betimin Eski Foça’yı anlattığına kuşku duyulmaması gerekir, çünkü genellikle belirtildiği gibi Livius, Eski Foça’yı adeta bir betimlemiştir. Yine de yazarın verdiği tüm ayrıntılar ile gözümüzün önündeki arazi arasında ilişki kurmak kolay değildir.”¹

¹ George E. Bean, Eski Çağda Ege Bölgesi, Arion Yayınları, 1985, 101-102

ANILAR

Günümüzde Foça'da doğmuş, Foça'da büyümüş ve 1900'lü yılların ilk yarısına ait aktarabilecekleri olan Foçalılar vardır. Onlardan birkaçının aktardıkları şöyledir.

Sebahattin Karaca'nın aktardıkları: (1950 doğumlu - otel sahibi)

“Bana kayınpederim Rauf Çelebi anlattı. Onun bütün yaşamı Foça'da geçmiş. Foça'nın kurtuluşunda 10 yaşlarındaymış. 11 Eylül 1922'de Türk askerleri Foça'ya girince Rum erkeklerinin bir bölümünün toplayıp, Menemen'e götürmüşler. Daha Doğrusu Menemen'e gidiyoruz diye Foça'dan yola çıkmışlar. Bir daha sağlıklı haber alınamamış. Bu götürülenlerin içinde, Foça'da fırıncılık yapan bir Rum varmış. Kayınpederim söylemişti ama adını şimdi hatırlayamıyorum. Bu fırıncının üç kızı varmış. Kızlarına “Beni götürüyorlar, başımıza ne geleceğini bilmiyoruz, sizi saklayacağım. Üç dört gün ortalığa çıkmayın. Ben, yıllarca birlikte yiyip, içtik, Türk komşuların sizlere yardım edeceğine inanıyorum” demiş. Daha sonra Türkler bu üç Rum kızını ve birkaç başka Rum'u bir sandalla Midilli adası'na kaçırılmışlar. Foça sakini Türkler, Türk askerlerinin “Rumları sakın saklamayın, böyle bir şey yaparsanız başınız beladan kurtulmaz” uyarılarına rağmen onları dinlememişler. Daha sonraları Midilli Adası'nda Rumlar'ın kaçışının sağlandığı bu sandalın saklanmakta olduğunu ve koruma altına alındığını öğrendik, hatta ben Midilli Adası'na gittiğimde sandalı bizzat yerinde gördüm.”

“Yine kayınpederim Rauf Çelebi anlatmıştı. Şimdiki Öğretmenevi'nin sahipleri tuz işletmeleri ve zeytinyağı fabrikaları olan son derece zengin insanlarmış. O zamanlar burası komut olarak kullanılmaktaymış. Bu ailenin işlerinin genel müdürlüğünü bir İtalyan yapmaktaymış. İtalyan genel müdür kendisine de şimdiki Karaçam otelinin olduğu yeri ev olarak inşa ettirmiş. 11 Eylül'den daha önce Yunanlılar'ın yavaş yavaş Anadolu topraklarından sökülmeyle bu zengin aile de evini, mallarını ve işlerinin idaresini, hatta en önemlisi bol miktardaki altın ve paralarını genel müdüre bırakarak Yunanistan'a kaçmak zorunda kalırlar. Genel müdüre “Sana nasıl olsa bir şey yapmazlar. Daha sonraki yıllarda haberleşiriz. Altın ve

paralarımızı getirirsin” derler. Ve fakat İtalyan genel müdür bir süre sonra bütün altın ve paraları alarak ortalıktan kaybolur. Para ve altınlarla sırra kadem basar. ”

Mahmut İrmak’ın aktardıkları (1933 doğumlu - İsmetpaşa Mahallesi muhtarı)

“Bizim ailemiz Foça’ya Kavala’dan gelmiş. Annem Foça’ya geldiği zaman 7 yaşındaymış. Aile ortakçuları Kosla’nın iki kızı varmış, Lefteriya ve İreni. Annemin en iyi arkadaşlarıymış bu iki kız. Tüm gün birlikte oyun oynarlarmış.

Bana ninemin anlattıklarına göre, 1924 yılında Kavala’dan gelirken oradaki Rumlar, hemen her konuda yardımcı olmuşlar. Valizlerini hazırlamışlar, paketlerini yapmışlar, onları gözyaşları içinde Türkiye’ye uğurlamışlar. Ninem Kavala’daki son sabahında bir çorba yaparak içmek istemiş. Çorbayı yapmışlar, önlerine koymuşlar, sofraya ailenin bir ferdi olan sarı kedi de gelip oturmuş, fakat kimse çorbadan içememiş. Boğazları düğümlenmiş, ağlamışlar. Ve çorba olduğu gibi sofrada kalmış. Ninem kabıyla beraber çorbayı kedinin önüne koymuş, fakat kedi herşeyi anlarcasına yememiş ve sahiplerinin yüzüne uzun uzun, hüznle bakmış. Ninemgilin Kavala’dan ayrılışı böyle olmuş. Ninem bunları anlatırken gözlerinden yaşlar damlardı. Hepimiz bir garip olurduk. ”

“Bir de şunu anlatmak istiyorum: 1977 yılında Foça sit kapsamı içine alındı. O zaman Belediye Başkanı Reha Midilli idi. Sit kararının uygulanmaya başlanmasıyla, eski taş evlere dokunulmayacağını hepimiz biliyorduk. Sanırım o zaman hiçbirimiz bu taş evlerin anlamını kavrayamamıştık. Başkan sit kararının ilanını geciktirdi. Bir hafta on gün içinde birçok taş ev yerle bir oldu. Foça bu cahilliğin bedelini çok ağır ödedi. ”

Süleyman Ege'nin aktardıkları: (doğumu 1933 – Eski belediye başkanı(1980-1983))

“12.02.1977 tarihinde eski eserleri korumak düşüncesiyle, Foça alınan sit kararıyla, sit kapsamı içine alındı. O zamanlar ben belediyede çalışmaktaydım. Belediye Başkanı da Reha Midilli idi. Sit kararı Foça kaymakamlığına gelmişti. Ancak bütün yetkililerin elbirliğiyle kararın kaymakamlıktan belediyeye tebliği geciktirildi. Bu arada onlarca taş ev iki üç gün içinde yıkıldı. Foça harabeye dönmüştü. Hatta belediye başkanı, kendisine ait bir taş evi de yıktırmıştı. Bu tamamen bilgisizlikten, taş evlerin değerini anlayamamaktan kaynaklanmıştı. Bu yıkımdaki amaç, o yıllar çok yaygın olan ve özenilen günün şartlarına uygun yeni ve yüksek binaları yapmaktı. Kuşkusuz iki kat olan taş evlerin yerine büyük ölçüde üç katlı apartmanlar yapıldı. Ne yazık ki Foça taş evlerin yıkılmasıyla zenginliğini ve estetiğini büyük ölçüde yitirmiş oldu. Bu yapılanlarda kötü niyet yoktu, ama cahillik vardı.”

*“Mübadele ilgili şunu anlatmak istiyorum. 1 Kasım 1924 Mübadelesi ile Türkiye ile Yunanistan Hükümetleri arasında varolan anlaşma uyarınca Türkiye'deki Yunanlılar ile, Yunanistan'daki Türkler değişime (mübadele) tabi tutulmuş. Bu değişimde, Türkiye'ye gelmek isteyen Limni Adası Türkleri, Türkiye'den gönderilen **Gülcemal** isimli gemiyle Foça'ya getirilmiştir. Bu gemide Emin Dede isimli yaşlı bir zat da varmış. Foça'da bu dedeyi, hemşehrileri kızdırdığı zaman “Gemi Yunanistan'dan hareket ettikten sonra delinmişti. Ben güverteden geminin altına elimi uzatıp, şapkamla deliği kapatmasaydım, gemi batacaktı ve hepiniz boğulacaktınız.” diyerek kızgınlığını belirtiyormuş. Bu konu o günün yaşlıları arasında hep espiri konusu oluyormuş: “ Emin Dede şapkasıyla deliği kapatmasaydı, hepimiz boğulacaktık.” Ancak gerçekten de bu gemi, Foça yolcularını boşalttıktan kısa süre sonra denizde batmıştır. ”*

“Foça'da 1982 yılında 5.2 şiddetinde bir deprem oldu. Bu deprem bazı evlerde hasar meydana getirdi. Ben o tarihte belediye başkanıydım. Artçı depremler devam ettiği için, Foça halkını Kızılay'dan getirilen çadırlara yerleştirdik. Çadırlara elektrik verdik. Çadırlarda kalanlara erzak yardımı yaptık.

Çadırların birinden doğum olacağı için ebe ve doktor talebi geldi. Acilen doktor ve ebe gönderdik. Adnan ve Hacer Ertürk isimli ailenin çadırda bir çocuğu dünyaya geldi. Ertesi günkü gazeteler “Foça’da çadırda bir deprem çocuğu dünyaya geldi.” şeklinde başlık attılar. Çadırı ve aileyi resimlediler. Çadıra gittiğimizde ailenin sevinci görülmeye değerdi.”

İsmail Deniz (İsmail Kaptan)(doğumu 1333,Foça – denizci)

“11 Eylül 1922 tarihinde ben 6 yaşlarındaydım. O günü düngibi hatırlıyorum belki de sık sık andığımız için olacak. Evimiz şimdiki Sabri Paşa’nın Büyükdeniz’deki evinin olduğu yerdeydi. O gün köprü başına 20-25 kadar asker gelmişti. Kavas’ın Sait diye biri vardı. O bizim İhsan’ın babasıdır. Tam o sırada Halime Hanım kuzularını yaymaktan geliyordu. Kavas’ın Sait kuzulardan birini kaparak, askerın önünde kesti. Bizim askerler, hükümete doğru yürümeye başladılar. Şimdiki eski adliye binası o zamanlar hükümet binasıydı. Hükümetin orada bulunan 8-10 Rum askeri kendilerini denize attılar. Bizim askerler onları sağ olarak çıkardılar. Sonra bu Yunan askerlerini hükümet binasının bodrumuna kapattılar. Sonra Foça’nın ileri gelenleri hükümet balkonundaydılar. Yunan bayrağını indirdiler, bizim bayrağı göndere çektiler. 12 Eylül günü daha çok Türk askeri geldi. Bunlar Celile Hanım’ın köşküne yerleştiler, iki akşam orada kaldılar. Foçalı kadınlar askerlerin yanına geldiler. Askerlerin ayakları şişmişti, ayaklarının altına tuz ve soğan sardılar.

Büyükdeniz tarafında tuz mağazaları vardı. Bir subay bir taşın üzerine çıkarak, ‘Ey Foçalılar, sakın ola ki evinizde Rumları saklamayınız.’ diye bizleri uyardı.

15-16 Eylül’de bir kısım Rum erkeklerini Menemen’e doğru götürdüler. Sanırım bunlar 300-400 kişi vardı.

11 Eylül’den bir süre önce zengin Rumlar’ın çoğu Midilli’ye, Yunanistan’a kaçtılar.

Rumlar’dan çok iyi komşularımız vardı. Ama içlerinde mafya olanlarda vardı. Livan adında bir Rum arkadaşlarıyla beraber, ev ev, dükkan dükkan gezerek, para

toplardı. Parayı kendi aralarında paylaşırlardı. Sonra aralarında anlaşmazlık çıktı, Livan'ı aralarında öldürdüler.

Benim aklımda kaldığı kadarıyla, Rumlar'ın içinde en huysuz ve geçimsiz olanları, Sakızcık gavurları idi.

Bu söylediklerimin doğruluğuna eminim. Altı yaşındaydım ama her yere girer, çıkardım.”

ÖZEL ÇEVRE KORUMA BÖLGESİ – FOÇA

İnsanlık doğanın korunmasını hem kendisi, hem de gelecek nesiller için istemektedir. Gelecek kuşaklara sağlıklı, temiz bir çevre bırakmak insanoğlunun temel ödevi olmalıdır. İnsan tüketerek ve kirleterek insanlığı yüceltmez. Çevre değerlerini korumadan kalkınma ve sanayileşme olamaz. Yeryüzünü tüketen insan sonunda kendini tüketir. Özel Çevre Koruma Kurulu¹ doğal güzellik, tarih ve kültür zenginliği bakımından özgün olan yerleri Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak belirler.

Özel Çevre Koruma Kurulu:

- Sahip olduğu çevre değerlerini korumayı,
- Mevcut çevre sorunlarını gidermeyi ve gerekli önlemleri almayı,
- Koruma ve kullanma esaslarını belirlemeyi,
- İmar planlarıyla gerektiğinde mevcut planlarda revizyonları yapmayı amaçlar.

“Foça gerek doğal güzellikleri, gerekse tarihsel nitelikleri ve mitolojideki yeri bakımında değer taşıyan, pek çok kıyı yerleşim birimlerine göre daha az yapılaşma gösteren ve nispeten bozulmamış bir yerleşim merkezidir. Bölgenin taşıdığı önemin büyük bölümü, binlerce yıldır burada yaşayan ve hatta ilçeye de adını veren fok balıklarından kaynaklanmaktadır. Sahip olduğu bu özellikleri korunarak bölge 1990 yılında Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak tespit ve ilan edilmiştir.”²

¹ Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı-13 Kasım 1989 tarih ve 2341 sayılı resmi gazete de yayınlanan 383 sayılı kanun hükmündeki kararnameyle kurulmuştur

² A. Özer, D. Öztaşbaşı, F. Sevim, Özel Çevre Koruma Bölgeleri, ağustos 1993, 114

FOÇA'DA FOKLAR

Akdeniz foku (*Monachus monachus*) dünyanın en nadir oniki memelisinden biridir. Dünyadaki toplam sayısı (en iyi ihtimalle) 400'ü geçmemektedir. Bir zamanlar Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz kıyıları ile Batı Afrika sahillerinde sıkça rastlanan bu fok türünün son bireyleri, bugün yalnızca iki bölgede yaşamlarını sürdürmeye çalışıyor. Bu bölgelerden birisi Batı Afrika'daki Moritanya ve Batı Sahrası kıyıları, diğeri ise Yunan Adaları ve Türkiyedir.¹

Akdeniz fokları ülkemizde 1977 yılından bu yana ulusal yasa hükümleriyle korunmaktadır. Ancak bu çalışmalar aktif olarak 1991 yılında "Ulusal Fok Komitesi"nin kurulmasıyla başlamıştır. Bu koruma programına yönelik ilk adım Foça ve Foça Adaları'nın "Pilot Koruma Alanı" ilan edilmesidir.

Hem denizleri, hem de kıyıları kullanan Akdeniz fokunu korumanın en iyi yolu koruma ve kullanma dengesi gözetilerek bu canlının halen yaşadığı belirli kıyı alanlarının "Kıyı Alanları Yönetim Planları"nın üretilmesi ve uygulanmasıdır.

Türkiye'deki önemli fok alanlarının listesinin hazırlanması kararı, ilk olarak Aralık 1997'de Mersin-Yeşilovacık'ta yapılan 12.UFK(Ulusal Fok Komitesi) toplantısında alınmıştı. Bunun üzerine sahada, Akdeniz foku ve yaşama alanları üzerine aktif çalışmalar yapan SAD-AFAG (Sualtı Araştırmaları Derneği- Akdeniz Foku Araştırma Grubu), ODTÜ-DBE (Ortadoğu Teknik Üniversitesi-Deniz Bilimleri Enstitüsü) ve TÜDAV(Türk Deniz Araştırmaları Vakfı) ellerindeki verileri ortaya koyarak tüm Türkiye sahillerinde 12 önemli Akdeniz Foku Yaşama Alanı(ÖFA) belirlediler. "Türkiye'nin Önemli Fok Alanları-Sorunlar ve Çözüm Önerileri" başlıklı bu rapor detaylı olarak her bir ÖFA'nın başlangıç ve bitiş koordinatları ile bölgedeki foklar hakkında bilgi ve sorunlar ile çözüm önerilerini içeriyordu.

¹ Akdeniz Fokunun Türkiye'deki Korunması, Foça Pilot Projesi,19

Daha sonra 25 Aralık 1998'de 13.UFK ve 12 Ocak 1999'da Ulusal Fok Komitesi Teknik Alt Komite toplantılarında, söz konusu 12 ÖFA'dan beşinin Akdeniz Foku Koruma Alanı ilan edilerek bu alanların bir statü ile korunma altına alınmasına ilişkin kararlar alındı. Toplantıda tespit edilen bu beş bölge şunlardır:

1. Gökçeada
2. **Foça** ve Yeni Foça arası ile Karaburun Yarımadası
3. Alaçatı, Sığacık, Kotan
4. Bodrum Yarımadası
5. Mersin'de Kızılliman ve Sancak Burnu arası¹

¹ AkdenizFoku Araştırma Grubu Bülteni- Akdeniz Gezgin-bahar 2001-sayı:7-sayfa. 1

ARZU YEŞİLYURT

Özgeçmiş

1976 yılında Tarsus'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini Manisa'da tamamladıktan sonra 1994 yılında İzmir Özel Türk Koleji'ni bitirdi. Aynı yıl Uludağ Üniversitesi Mühendislik- Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü'nde mimarlık eğitimine başladı. 1999 yılında mezun oldu. 1998-1999 yılları arasında Bursa'da Dostoğlu Mimarlık Bürosu ve Tepe Mobilya'da mimar olarak çalıştı. 2000 yılında Mimar Sinan Üniversitesi, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Bina Bilgisi bölümünde Yüksek Lisans eğitimine başladı.

Kazanılan Ödül ve Çalışmalar

- 1984-1991 yılları arasında çeşitli kurum ve kuruluşların açtığı resim yarışmalarında toplam 14 ödül ve derece
- 1998 yılında Bursa Mimarlar Odası tarafından açılan "Mimarlıkta Kalite" konulu afiş yarışmasında ikincilik ödülü
- 1999 yılında Bursa Mimarlar Odası tarafından açılan "Kızılay Kız Öğrenci Yurdu" konulu proje yarışmasında ikincilik ödülü (yardımcı mimar)
- Mimarlık Dergisi'nin 2000 yılı Aralık sayısında yayınlanan "Foça" konulu yazısı

14 yıldır, eğitim dışı zamanlarında Foça'da ikamet etmektedir.